

Kovács Győző

**A MOHÁCSI
ZENEISKOLA
TÖRTÉNETE
1963-TÓL 2000-IG**

ELŐZMÉNYEK

MOHÁCS ZENEI MÚLTJÁNAK RÖVID ÁTTEKINTÉSE

Bojtár László dolgozata

a Mohácsi Zeneiskola 1988. évi Jubileumi Évkönyvében

A ROMMEZŐN FELCSENDÜLNEK AZ ÉLET HANGJAI

A másfél évszázados török uralom után újjáéledő Mohácsnak csak mintegy 600 lakosa volt, amikor 1716-tól szolgálatba lépett Horváth János, a reformátusok első ismert kántora, majd 1726-ban a katolikusoké: Molnár Ferenc. Midőn a 11 éve felépült ferences Zárdatemplomban 1743-ban először csendült fel az orgona, már 1500 körül mozgott a lakosság szám. Ilyen tétova előzmények után szinte hihetetlennek tűnik az Unyi Bernardin könyvében olvasható adat: 1771-ben már a zárdában tanuló szerzetesnövendékek kórusa köszöntötte az ide látogató pécsi püspököt. Őseinknek tehát már jó két évszázaddal ezelőtt alkalmuk nyílt megismerkedni a gregorián ének és a többszólamú kórusmuzsika szépségeivel. A Baranya Megyei Levéltár őrzi azt a két vaskos orgonakönyvet, melyeket 1832-ben Surányi Flórián mohácsi ferences teológus vetett papírra hangyaszorgalommal, amelyek a zárdában folyó zenei élet hiteles dokumentumai.

ELSŐ ADATOK A VILÁGI ZENÉRŐL

A fúvósmuzsika akkor vált a mohácsi utca hangulati elemévé, amikor a 1819-ben megalakult Czéhbeli Gyalogló Kompánia díszkivonulásai alkalmat adtak erre. Az 1816-ban létesült ferences algimnáziumban is foglalkoztak a kisdíjak hangszerezésével: egyebek közt a tanévzáró ünnepélyek műsorát színesítették fellépéseikkel. 1846-ban már egy „Zene Oskola” felállítása is szóba került a város közgyűlésén, ám a dicséretes javaslat megrekedt a távlati tervezés szintjén: a pénztár kongása miatt „boldogabb időkre halasztatott” a megvalósítás. 1846 emlékezetes eseménye a Pécs felől Eszékre tartó Liszt Ferenc Mohácson tartott rövid pihenője, amikor - a Honderű cikke szerint – „számos hölgy- s urakból álló sereg gyülekezett össze láthatására”.

A MOHÁCSI DALÁRDA FÉNYKORA

Az 1848/49-es események megrázkódtatásai a zenei életben is pangást eredményeztek. Csak amikor a közelgő kiegyezés előfuvalatára 1864-ban a megalakuló Mohácsi Casinó Egyesület kimondta, hogy Széchenyi szellemében vállalt kulturális feladatai közül a kórusügy patronálása sem hiányzik, indult meg a zenei pezsgés. A most már 12 000 lakosú városban 1863-ban született meg a Mohácsi Dalárda alapító okmánya. Most már csak magas képzettségű, minden jó ügyért lelkesedni tudó vezéregyéniségre volt szükség, hogy a vetés kalászbá szökkenjen. Laufer Ödön (1838-1913), a Belvárosi Templom 1864-től működő orgonistája ilyen kivételesen kisugárzó személyiség volt. Tanulmányait a Pest-budai Hangászegyesületi Zenede zeneszerzés osztályában végezte, a legkiválóbb fővárosi pedagógusok útmutatása mellett.

A Mohácsi Dalárda – Laufer karnagy pálcájának intésére – országos figyelmet keltett: 1865-ben és 1873-ban a fővárosi Zenészeti Lapok is hírt adott színvonalas hangversenyeiről.

A 70-es évek végén Kisszély Andor (1852-1926), a későbbi belvárosi iskolaigazgató vette át a férfikar vezetését, majd 1884-ben Kerner Róbert (1856-1931) tanító. Az utóbbi – működésének első évében – elbűszkélkedett a koncertjén közreműködő 17 éves öccsével, a máris virtuóz zongoristának bizonyuló máriakémei Kerner Istvánnal (1867-1928), Operaházunk későbbi főzeneigazgatójával.

A ZONGORÁZÁS TÉRHÓDÍTÁSA

Aligha vitatható, hogy a zongora a múlt (XIX) század második felében afféle státuszszimbólum szerepét töltötte be. Ahhoz mégis Laufer pianista iskolázottsága és pedagógiai rátermettsége kellett, hogy kiváló zongoristák egész légióját juttathassa rendszeresen pódiumhoz. 1885 és 1896 között 28 olyan pianista lépett fel rendszeresen (tehát sikerrel!) a különféle társadalmi rendezvényeken, aki képes volt Beethovent, Lisztet, Chopint élményt nyújtó színvonalon megszólaltatni. Mai fogalmaink szerint nemcsak zeneiskolai, hanem szakiskolai képzésben is részesítette mesterükért rajongó növendékeit Ödön bácsi.

Ugyanebből a korból mindössze 3 jó képzettségű hegedűsről, 3 fuvolásról és néhány cimbalomjátékosról tudunk. Az utóbbiak általában a verbunkos muzsikában gyökerező műsossal arattak tetszést. A helyi kamarazene első jelentős eseménye a Freund Elvirából (hegedű, Freund Sándorból (fuvola) és Armuth Laurából (zongora) álló trió bemutatkozása 1889-ben. A Freund testvérek Budapesten tanultak, Armuth Laura Laufer iskolájának volt ékesége.

VENDÉGMŰVÉSZEK MOHÁCSON A SZÁZADFORDULÓIG

Világhírű hegedűművészünk, Reményi Ede (1828-1898) kétszer is lázba hozta a mohácsi közönséget: 1870-ben és 1891-ben. Meleg ünneplésben részesült 1879-ban a Nemzeti Színház operatársulatának ragyogó tenoristája, Zajonghy Elemér (1845-1899), akit Mohácson Rummel Feriként ismertek, míg 16 évesen meg nem szökött vaskereskedő édesapjának otthonából, hogy a komolytalannak tartott művészéletet válassza. 1894-ben és 1895-ben az Operaház basszbaritonja, Ney Dávid (1842-1905) ért el műsorával frenetikus hatást. A városunkban évente megforduló vándor színtársulatok zongoristái közül Donáth Lajos (1868-1929) emelkedett ki teljesítményével, később külföldi színházak vendég-dirigense-ként járta Európát.

A POLGÁRI ISKOLA ZENEI SZEREPVÁLLALÁSA

Az 1895-ben életre hívott intézmény 40 éven át Mohács legrangosabb iskolája volt. 34 évig az a Brand Ede (1864-1945) igazgatta, akiben joggal látjuk a zenére és zenével való kodályi nevelés egyik előfutárát. Saját jelmondata szerint: „Az észnek a szív és kedély nélkül való nevelése – csak félút.” Kitűnően játszott zongorán, fuvolán, brácsán, 1903-tól 5 éven át vezényelte a bomladozó Mohácsi Dalárdát. Hajlamai azonban mindenekelőtt komponálásra ösztönözték. 35 zongorakíséretes dala a mohácsi Friedrich-nyomdában jelent meg. Kórusművei, mese-daljátékai a polgári iskola minden ünnepélyén a műsor csúcspontját jelentették. Iskolája keretei között több ízben folyt hegedűoktatás.

A ZENEKEDVELŐK KÖRE

A kollektív hangszeres zenélésre tett első mohácsi kísérlet Brand Ede és Kerner Róbert közös igyekezetére vezethető vissza. 1903-ban jelentette be a sajtó, hogy „a vonószene- kar valamennyi hangszere együtt van, és szükség esetén harmónium is társul hozzájuk.” 1904-ben már Weber zongoraötösének előadására vállalkozhatott a dr. Könczöl József tanárral (zongora) kiegészült, Kocsuba Emil gyógyszerészből, Székely Lajos zsidó tanítóból, Brand Ede igazgatóból és Kerner Róbert katolikus tanítóból álló vonósnégyes.

Magasabb fejlettségi szintet célozhatott meg a Zenekedvelők köre 1905-ben, amikor a Mohácsról elszármazott világjáró hegedűművész, Hergerth József (1880-1929) hazatelepült, és átvette az együttes irányítását. A fennmaradt kritikák alapján Mendelssohn Hebridák nyitányának előadása jelentette a kamarazenekar működésének csúcspontját. Hergerth itt-hon töltött néhány éve alatt népszerűvé tette a hegedűmuzsikát. Csak újabb külföldi szerződése és korai halála magyarázza, hogy nem nevelhetett föl jelentős violinista generációt.

KÓRUSÉLET AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ UTÁN

A mohácsi csata 400. évfordulójával kapcsolatosan felgyorsuló urbanizáció az énekkari mozgalomban szétforgácsolódást eredményezett. A katolikusok belvárosi vegyeskara – később Cecília-énekkar néven – és a Legényegyleti Dalkör állandósult karnagycserékkel rontotta saját esélyeit. Egyenletesebb színvonalon működött Benedek József (1905-1976) püspöktemplomi női kara. A reformátusokat tömörítő Földműves Dalkör karnagya 1895 óta Pápay János (1860-1939). A Sokác Kör férfikarát Schneider Lajos (1889-1960) hívta életre, a Leányklub kamarakórusát Brand Ede. 1932-ben azzal a nyilvánvaló igénnyel alakult meg Adler Sándor (1902-1944) zsidó kántor vezényletével a II. Lajos Dalkör, hogy – mintegy a Mohácsi Dalárda jogutódjaként – reprezentatív férfikara legyen a városnak. Mai ízlésrendszerünk tükrében nem hagyhatjuk említés nélkül, hogy kórusaink műsorán igen kevés olyan mű akadt, amely kibírta volna az idő rostáját. A döntő fordulatot a művészibb repertoár irányában Kövesi József (1910-1968) érkezése hozta meg. Gimnáziumi vegyeskara élén abban a zenetörténeti pillanatban volt Mohácsra pályakezdő, amikor a Bartók és Kodály nyomán megindult ízlésváltás koncentrikusan fodrozódó hullámverései nemzeti kultúránk periferiáit – a fővárostól távol eső kisvárosokat – is elérték. Az ő kisugárzásának tulajdonítható, hogy a mohácsi iskolák 1942-ben tartott közös hangversenyén végre a zeneirodalom örökérvényű gyöngyszemei sorjáztak az „Éneklő Ifjúság” ajkán.

A LEVENTEZENEKAR KÜLDETÉSE

Miután Laufer Ödön megalapozott tudású zongorista nemzedékeket nevelt fel, Hergerth József pedig a vonósok irányába terelte a figyelmet, egyre szembeszökőbb volt Mohács fúvóskultúrájának kezdetlegessége. Vannak ugyan már a századforduló óta adataink arról, hogy a Hadastyán Fúvószene- kar gyakorta működött közre ünnepi rendezvényeken (sőt önálló esteket is adott a Herger vendéglőben), Klaschka Mátyás (1849-1931) zenészei azonban csak amúgy „fül után” muzsikáltak, kottaismeret nélkül. Ennek az áldatlan állapotnak

vetett véget Schneider Lajos külvárosi iskolaigazgató, amikor maga köré gyűjtötte a zenei tehetséget tanúsító ifjúságnak épp azt a részét, amely anyagi eszközök híján különben soha nem részesülhetett volna a muzsika lélektisztító élményéből. A Leventemozgalom keretei között tömegesen nyerte meg a fiatalokat a zene ügyének. Schneider nevének említése kapcsán minden mohácsi hálával emlékezik meg népdalgyűjtő tevékenységéről is. Az általa lejegyzett 1500 dallam kottaképből is, hangzó formában is közös örökségünké vált.

A SZIMFONIKUS ZENEKAR ELSŐ ÉVTIZEDE

Ennek a meghatározó szerepet játszó együttesnek számtalan előzménye közül ezúttal csak a Zenekedvelők Körére utalunk és a Leventezenekarra, mely kész fúvósrészleggel járult hozzá a muzsikálás magasabb közösségi formájához. A megvalósítás szakmai előfeltételeit Brand Ede buzgólkodása teremtette meg, a gyakorlati akadályok elhárítása dr. Gyarmati Imre város aljegyző menedzseri rátermettségének tulajdonítható. A zenekar elnevezése alapján véve megtévesztő. A benne szereplő hangszerek aránya inkább a szalonzenekar elnevezést sugallná. Ugyanakkor kétségtelen, hogy a kialakuló repertoár kielégítette a korabeli vidéki szimfonikus zenekarokkal szemben támasztható igényt. Általában 6 első, 6 második hegedűs, 2 csellista, 2 nagybőgős, 2 fuvalás, 2 klarinétos, 1 trombitás, 2 harsonás, 1 harmóniumozó, 1 zongorista és egy dobos alkotta az együttest.

55 évvel az 1933-ban szervezett zenekar megalakulása után mindenekelőtt az tűnik csodálatosnak, hogy a még középfokú végzettséggel sem rendelkező zenészekből álló kollektíva miként maradhatott fenn (s főleg: miként lehetett képes teljesítményekre) az állandó karmesterváltás közepette. Az első évben Virág Elemér mozizongorista, egykori színházi dirigens állt a zenekar élén. 1934-ben Brand Ede lépett föl az elárvult karmesteri pulpitusra, és Balogh Lászlóval felváltva dirigált. Balogh ebben az időben dzsessz-zenészként a Koronában dolgozott, de előzőleg Vaszy Viktor asszisztenseként a műegyetemi zenekar irányításában vett részt. 1934 végén Kádár Mihály mutatkozott késznek a feladat elvállalására, miután klarinétművészként szólistája volt egy mohácsi koncertnek, és a rokonszenv kölcsönösnek bizonyult. 1935 nyarán megint csak Baloghra hárult a terhes megbízás.

Októberben aztán fölcillant a megalapozottnak tűnő remény: a fővárosból zeneszerzői diplomával érkezett Gergely János tényleg megemelhetette volna a zenekar színvonalát, ha ... - ha a Horthy-rendőrség nem értelmezi francia kapcsolatait baloldali összeköttetéseknek. (Gergely 1938-ot Párizsban él. 21 éven át a Magyar Intézet zenei vezetője volt. Az elmúlt években a Sorbonne professzoraként járt hazánkban a magyar kormány vendégeként, mint a párizsi Bartók- és Kodály-émlékbizottságok elnöke.) A pánikszerű gyorsasággal távozni kényszerült Gergely János után végre két teljes év telt el karmestercsere nélkül. Az Akadémián Ferencsik János évfolyamtársaként végzett dr. Rézbányai Dezső nagy hozzáértéssel gazdagította a zenekar hangzáskultúráját és repertoárját. A muzsikások jelentős részének nem volt ínyére ez a magas követelményrendszer. Így hát 1938-ban ő is búcsút mondott Mohácsnak. (Nyugdíjazásáig soha többé nem is vállalt zenei állást. Előbb Kassán volt közjegyző, majd Pakson az Ügyvédi Munkaközösség elnöke. Nyugdíjasként engedett csak ismét a muzsika csábításának: 8 évig a Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban tanított zenét.)

A szükséghelyzetben egy évre ismét Brand Ede volt kénytelen kezébe venni a munka irányítását. Ez már csak azért is súlyos tehernek bizonyult számára, mert a háború fagyos

lehelletének közeledtével egyre gyéribben látogatták a zenészek a próbákat. 1939 augusztusában érkezett Mohácsra ennek a sok megrázkódtatáson átesett együttesnek egyetlen hűségesen kitartó vezetője, a Zeneakadémiát végzett hegedűtanár, Tar Imre (1890-1968). Előzőleg az első rajkózenekar szervező dirigenseként németországi, belgiumi és angliai koncertkörutakat tudhatott már maga mögött. 1943 őszén ő is megkapta a behívót. Az egyre célta-
lanabb próbákat 1944 nyaráig Benedek József irányította.

A szimfonikus zenekar első 10 évének értékelésekor alapvető szempontunk: milyen műveket sajátítottak el (jó értelemben dilettáns) zenészeink, milyen értékek felfedezését tették lehetővé a közönség számára? A 46 bemutatott alkotás közül 14 volt szimfonikus mű vagy tétel, 14 opera- vagy balett-részlet, 12 szalonzenei jellegű, 6 pedig operett-részlet, vagy egyveleg. Megítélésem szerint a zenekar úgy adagolta a súlyosabb és könnyebb muzsikát, ahogy fennmaradása (műsorainak kedvező fogadtatása és tagjainak jó közérzete) érdekében adagolnia kellett. Ebben a repertoárban 3 művel részesedett Mozart, kettővel Schubert, Bizet és Grieg, helyet kapott benne Brahms, Delibes, Erkel, Gounod, Liszt, Mascagni, Mendelssohn, sőt, Kodály is – hogy csak a legjellemzőbb értékekre mutassak rá.

ZENEPEDAGÓGIA A KÉT VILÁGHABORÚ KÖZÖTT

Liszt kiváló növendékének, Emil Sauernek mesteriskoláján kapott a Bécsi Zeneakadémián zongoraművészi diplomát Fischhof Lajosné Mauthner Elza (1880-1934), Mohács koncertéletének jeles reprezentánsa, aki kevés tanítványát magas színvonalon oktatta. Mellette Tonka Gyuláné Müller Teréz (1866-1951) és Seregly Erzsébet (1901-1975) végzett emlékeztet munkát. A város vezetősége lehetővé tette, hogy a szimfonikus zenekar karmesterei tanítványokhoz jussanak. Így adták át egymásnak a stafétát Gergely János, dr. Rézbányai Dezső és Tar Imre. Tar a Korona épületében „városi zeneiskolát” működtetett, melyben hegedűt és zongorát oktatott. Tanártásra, Kasics Ilona ének- és zongorapedagógusként ténykedett.

KÓRUSÉLET A MÁSODIK VILÁGHABORÚ UTÁN

A szörnyű megpróbáltatások után beköszöntő béke először az egyházi énekkarok újjászületését eredményezte. A Belvárosi templomban Benedek József kántor, a Püspöktemplomban Kövesi József gimnáziumi tanár tűnt fel vegyeskarának artisztikus műsorválasztásával. 1948-tól több időszakos kísérlet történt városi énekkar alakítására. 1954-ben a Kultúrház Vegyeskara Benedek József vezényletével két ízben is nagyszabású koncertet adott, a második esetben a Széchenyi téri Iskola és a Gimnázium kórusának közreműködésével. Több évi pangás után 1959-ben Kiss Miklós tett újabb kísérletet kórusalapításra. Csak 1977-ben sikerült tartósan életre hívni a város reprezentatív vegyeskarát Krausz György irányításával.

A SZIMFONIKUS ZENEKAR MÁSODIK KORSZAKA

1946-ra sikerült Tar Imre karnagynak megteremtenie az érdemleges munka személyi, tárgyi előfeltételeit. Ám a zenekar működését jó ideig a politikai változásoknak megfelelő

szervezeti és elvi módosulások hátráltatták. Ilyen körülmények között nagy volt a diadal, amikor 1848 centenáriuma alkalmából meghirdetett kultúrversenyek során országos 3. helyezést ért el az együttes. A megszolgált siker bűvöletében lelkesen dolgozó zenekar új lehetőségeket, új kötelezettségeket kapott. 1952-ben például egy önálló koncert és 20 helyi műsoron való közreműködés mellett 4 vidéki fellépés és ezek előkészületéül 157 próba terheit kellett a tagoknak elviselniük. Zenészeink eleinte csak a szomszédos falvakba jutottak el - ismeretterjesztő célzattal – majd egyre távolabb merészkedtek, s pár éven belül más megyék városi közönsége előtt is vállalták a megméretés gyönyörű kockázatát. Tar Imre – 15 évi derekas helytállás után – bejelentette, hogy nem bírja már a tempót.

1954-ben a fúvószenekar dirigense, Környei Pál (1914-1957) vette át a szimfonikusok irányítását. 1955-ben pécsi művészek közreműködésével adott koncertet, s ezt a Pécsi Rádió is fölvette. 1956-ban két újabb nagyszabású hangversennyel növelte a zenekar nimbuszát.

Ám 1957 őszén Környei váratlanul elhunyt.

Tar Imre újabb 4 évre vállalta a karmesterség terheit. 1958-ban közös munkatervet dolgozott ki a zenekar a mágocsi Szövetkezeti Vegyeskarral. Sikereik különösen az 1959-es Haydn- és az 1961-es Erkel emlékévi eseményeihez kötődtek. 1961-ban egy mágocsi hangversenyen a dicsérő jelzőkkel oly közismerten fukarkodó Kodály Zoltán így össze-

gezte a zenekar emlékkönyvében

Kodály Zoltán Mohácson. Jobbra Kersics Anka operaénekes

véleményét: „A mohácsi zenekar tiszta és pontos játékát nagy élvezettel hallgattam.”

1961-ben 6 évre Kiss Miklós vette kezébe a karmesteri pálcát. 1962-ben a Budapesti Rádió készített felvételt a szimfonikusokkal. 1963-ban jugoszláviai turnén vehetett részt a zenekar. A 28 tag között ezúttal Kovács Győző is ott ült. A karmesteri teendőket Kiss Miklós megosztotta a mohácsi zeneiskola ideiglenes igazgatójával, Horváth Gyulával. Újabb pécsi rádiófelvétel után még egy pécsi művészek közreműködésével tartott remek koncert villantotta föl a zenekar nagyot akarását. 1967-ben aztán végleg föloszlott a fennállása során oly sokféle funkcióra vállalkozó, áldozatkész kollektíva.

A FÚVÓSZENEKAR SORSÁNAK ALAKULÁSA

Az egykori leventezzenekar átmenthető hagyományainak újjáélesztésére Környei Pál, Dunai Nándor és Rubányi Péter vállalkozott. Eleinte a város, 1966-tól a Munkásőrség, 1977-től a Hazafias Népfront patronálta a fúvósokat. Az ifjúsági részleg irányítására 1966-ban Tornai Ferenc kapott megbízást. 1980 óta Dobos József zenetanár teremtett új szellemű, látványos sikerre vezető fúvóséletpályát.

PEDAGÓGIAI VISZONYOK A ZENEISKOLA MEGALAPÍTÁSÁIG

1961-ben bekövetkezett visszavonulásáig Tar Imre városi zeneiskolája volt az egyetlen közületi jellegű pedagógiai forma. Magánoktatóként Balajthy Vilma, Bojtár László, Schleich Ferencné, Seregly Erzsébet, Szende Gyula, dr. Szkladányi Lászlóné és Teleki Ilona oktatott zongorát, Barlay Ervin hegedűt, egyéb hangszereket Gász Mihály, Tornai Ferenc és Városi Mihály. Új fejezetet nyitott 1958-ban a zenepedagógiában a külvárosi Park utcai Általános Iskola ének-zenei tagozatának beindulása Kiss Miklós vezetésével.

AZ ÁLLAMI ZNEOKTATÁS KEZDETEI

AZ ÉNEK-ZENE TAGOZAT ALAPÍTÁSA

1958 szeptemberében megkezdte működését a Park utcai Általános Iskola ének-zene tagozatos osztálya. Erre az időre már nyilvánvalóvá váltak a Kodály Zoltán koncepciója alapján folyó zenei nevelésben rejlő hatalmas pedagógiai előnyök. A kecskeméti Kodály Iskola eredményei bizonyították, hogy a rendszeres napi ének-zene órák, a kóruséneklés nem csak a zenei képességek fejlődését és a közösségépítést szolgálják, hanem teljesen meglepő módon a gyerekek kreativitásában, sőt pontosan mért transzfer-hatásként egyéb tárgyakban nyújtott teljesítményükben is kiemelkedő javulást eredményezett. És ez nem válogatott gyermekekből álló osztályokban, hanem teljesen átlagos képességű tanulók esetében bizonyosodott be. Ezek a meglepő eredmények ének-zenei tagozatok sorának megnyitását eredményezték szerte az országban. Csak Baranyában öt helyen indult ének-zenei osztály, Pécsen, Komlón, Mohácson, Siklóson és Szigetváron.

A Zenei Nevelés Nemzetközi Tanácsának (ISME) 1964-ben Budapesten megrendezett kongresszusán a zenei világ csodálkozva és lelkesen ismerte el a Kodály-koncepció eredményeit. Az Agócsy László által vezetett, zenetanárképzős hallgatókból álló Pécsi Leánykar tagjaként feleségem személyes élményként számolt be a kórus sikeres szereplésének elragadtató, lelkes fogadtatásáról. (Máig hangról hangra tudja a Bartók Egyzeneműkarok bármely darabjának bármely szólamát.) A kongresszuson bemutatott eredmények nemzetközi elismerése tovább növelte az ének-zenei iskolák, osztályok számát és presztizsét.

A mohácsi ének-zene tagozat még a Külvárosi Iskolában, a Gólya utcai épületben kezdte működését. A tagozat vezetőjéül Mohács Város Tanácsa a friss diplomás Kiss Miklós énektanárt nevezte ki. Rövid időn belül már saját kórusa volt a tagozatnak, amely később sok rangos országos és nemzetközi elismerést vívott ki. 1963-ban Apagyi Mária zongoratanár és Magyar Attila alkalmazásával a hangszeres oktatás is elkezdődött az iskolában. Mellékfoglalkozásban Sas Zsuzsa is bekapcsolódott a zongoratanításba.

Új lendületet vett a tagozat munkája 1964-ben, a szép, új Park utcai épület birtokba vételével. Hangszertanítás azonban ezt követően már csak egy évig folyt az iskolában, a Megyei Tanács határozata alapján a hangszeres oktatást a Zeneiskola vette át.

A ZENEISKOLA ALAPÍTÁSA ÉS ELSŐ ÉVEI

A HŐSKOR

1963/64

A Baranya Megyei Tanács határozatával 1963. szeptember 1.-jén megkezdte működését a Mohácsi Zeneiskola a komlói Erkel Ferenc Zeneiskola fiókiskolájaként. Igazgatója Horváth Gyula komlói direktor lett. Ő 1967-ig, önállóvá válásáig vezette az iskolát. Ez alatt a négy év alatt a következő helyszíneken tanítottunk: Széchenyi téri Általános Iskola, Bartók Béla Művelődési Ház, Kazinczy utcai Munkásklub, 502. (ma Radnóti) Szakmunkásképző, Gólya utcai Iskola. Az alapító tanári kar tagjai: Nagyné Táskai Márta – zongora 1969-ig, Kovács Győző – hegedű 2000-ig, Kovács Tamás – gordonka, félállású 1964-ig, Szigeti Edit – fuvola, félállású, Komlón kinevezett, 1969-ig, Tornai Ferenc – klarinét 1966-ig, Ábrahám László – kürt, félállású 1964-ig, Tornainé Szalontai Ágnes – szolfézs 1966-ig. Első iskolatitkárunk Dunai Éva volt, öt egy év múlva Dzijáky Zoltánné követte. A tanárok valamennyien Pécsről jártak ki, többségük itt eltöltött idejének rövidege pontosan jelzi a nehézségeket. Saját épületünk elfoglalásáig, 1976-ig 40 tanár fordult meg a kezdő iskolában. A közös utazásnak érdekes hozadékaik voltak: Hazafelé a Szegedről érkező és este 8 órakor Pécsre továbbinduló buszon nagy beszélgetések folytak: Nem csak a korgó gyomorral elképzelt álom-vacsorákat tárgyaltuk meg, hanem gyerekekről, tervekről is beszélgettünk. Az anyagi nehézségek is újra meg újra terítékre kerültek. Kezdő fizetésünk 920 Ft volt, ebből gyakorlatilag nem lehetett megélni. Ezért a kollégák egy része nyaranta – néha év közben is – vendéglátóhelyeken, lakodal-makban, bálokon muzsikált, nekem szállodás szakképzettségemből következően balatonfüredi, siófoki szállodákban szállodai portásként volt nyári munkám. A Filharmónia Pécsi Zenekarában való közreműködés pedig számomra nem csak mellékes jövedelmet, hanem a kiváló karmesterek, szólisták révén folyamatos feltöltődést is jelentett.

Az első tanévben 89 növendék iratkozott be az iskolába. Az áldatlan körülmények miatt nehezen indult a munka. Hangszerek igencsak szűkösen akadtak, mindössze egy pianínó és néhány olcsó, részben használt hangszer képezte az állományt. A kezdő tanárok tapasztalatlanok voltak, az igazgatót hetenként kétszer láttuk, akkor is a szervezéssel volt elfoglalva, nem nagyon volt kitől tanácsot kérni. Ez egyrészt hátráltatta a megfelelő színvonal elérését, másrészt hosszú távon arra készítette a kollégákat, hogy tapasztalataikat szorgalmasan gyűjtsék és önállóan alkalmazzák. Ennek a gyümölcse azonban csak évek múlva érett be. Az is nehezítette a fejlődést, hogy – már csak az idősebbek emlékeznek rá – heti 24 óra volt a kötelező óraszám, egy növendékre 2 x 24 perc jutott, 2 x 2 órában 5 gyermeket kellett tanítani. Tehát egy teljes állásban tanító hangszeres tanárnak 30 növendéke volt. Elképzelhető, hogy milyen „alapos” munkát lehetett így végezni. Nem is volt meg minden tanárnak a kötelező óraszámhoz szükséges számú növendéke, ezért nagyon gondosan kellett ügyelni arra, nehogy valaki kimaradjon, akkor se, ha nem gyakorol vagy botfúl. További problémát okozott, hogy nagyon nagy volt a tanári fluktuáció. Mire egy kolléga beilleszkedett, megismerte a gyerekeket, már tovább is állt. Ugyanilyen gond volt a gyerekek oldaláról, hogy alig volt idejük megszokni a folyton cserélődő tanárokat, emellett nem láttak maguk előtt inspirációt, követendő példát nyújtó nagyobb növendékeket, a tanárok játéka pedig elérhetetlen szintet jelentett számukra. Némi támpontot jelentett az akkoriban még működött szakfelügyelet. A segíteni akaró, empátiával rendelkező szakfelügyelők – nem mindegyik volt ilyen – látván a

kezdeti nehézségeket, azzal vigasztaltak, hogy legyünk türelmesek, az első tíz év nehéz lesz, de utána – ha magunk is megteszünk mindent az ügy érdekében – ugrásszerű fejlődésre van kilátásunk.

1964/65

Első sikeres megmozdulása az új iskolának, hogy kétévnyi zeneiskolai múlt után eredményesen felvételizett a Pécsi Művészeti Szakközépiskolába Bojtár László oboista, Szigeti Edit növendéke. Valóban két éves tanulás után nyert felvételt, előtte azonban édesapja, Bojtár László kántor, zeneszerző, helytörténeti kutató (jelen dolgozat bevezető történeti áttekintésének szerzője) 6 évig tanította zongorázni, tehát komoly „zenei múltja” volt. Művészdiplomát szerzett, és a Győri Filharmonikus zenekar első oboása, valamint a győri Zene-művészeti Szakközépiskola tanára lett. Hűségesen visszajár Mohácsra, feleségével többször adtak koncertet, többnyire édesapjának egy-egy művét is műsorra tűzte.

1965/66

Fontos lépés volt a fejlődés útján, hogy 1965-ben a fenntartó Megyei Tanács az ének-zenei iskolában folyó hangszertanulást a zeneiskolába helyezte át. Ezzel az intézkedéssel jelentősen megnőtt a növendéklétszám, több mint 150 tanulónk lett, és a zeneiskola állományába került Sas Zsuzsa zongoratanár. Apagyai Mária Komlóra távozott, az ő növendékeit friss diplomás feleségem, Kovács Győzőné Wind Zsuzsa vette át, akivel nyáron házasságot kötöttünk össze. Néhány magasabb osztályos növendék is jött a zenei általánosból, ez azt jelentette, hogy a növendékhangversenyek műsora színesebb lett, egy-egy iskolán kívüli szereplésre is sor kerülhetett. A kitekintés révén jótékony hatása volt annak a gyakorlatnak is, hogy átjártunk Komlóra az anyaiskola félévi és év végi vizsgáira, a komlói kollégák is részt vettek a mi vizsgáinkon.

A város életébe történő beilleszkedést szolgálta, hogy házasságkötésünk után kiköltöztem Mohácsra. Így könnyebbé vált a növendékek toborzása és a tanári hangversenyek közönségének a szervezése is, melyekre az első időktől kezdve nagy súly fektettünk. Ezek a koncertek egy újra induló hangverseny-élet csíráit hordozták magukban. A tanárok közreműködésével szerzői estet is rendeztük Várnai Ferenc megyei zeneiskolai felügyelő műveiből. Ő szorgalmasan bábáskodott a Komlótól való elszakadás, az önálló Mohácsi Zeneiskola megalapítása fölött.

A hangszertanulás mellett felvetődött az értékes zene hallgatásának, megértésének az igénye is. Pontosabban saját érdekünkben is foglalkozni kellett a zene megszerettetését a tanórai kereteken kívül is megcélózó tevékenységgel. Ezt a formát a Bartók Béla Művelődési Házzal közösen a „Zenekedvelő gyerekek klubja” megszervezésében találtuk meg. A zeneiskola a hangszeren keresztül, az általános iskolai énektanítás az aktív éneklésen és a népdalokon keresztül közelítette meg a zenét. Kis klubunkban a következő gondolatmenetet követjük: A zene nyelv. – A nyelv kifejez. – Tehát ahhoz, hogy a zene nyelvét megközelítsük, a kifejezés oldaláról kell elindulnunk. A mesétől indultunk, és a hetenként egyszer tartott foglalkozásokon olyan zenés meséket hallgattunk meg, dolgoztunk fel, mint Ránky György Két bors ökröcske című népmese-feldolgozása, Prokofjev Péter és a farkas című zenés meséje, Saint-Saëns: Állatok farsangja, vagy Ránky Pomádé király új ruhája című vígoperájának részletei. Ezek a foglalkozások a zeneiskolások olyasmit kaptak, amire szolfézsórán csak elvétve kerül sor, a külsősöknek pedig igyekeztünk kedvet ébreszteni a zenetanulás iránt.

A nehézségek ellenére megszülettek az első sikerek: Március 22-én hangzott el első tanári koncertünk a Bartók Béla Művelődési Házban. Iskolánk valamennyi tanára közreműködött.

Júniusban két fuvola–zongorás kamaracsoportunk (2. zeneiskolai osztályosok!) **fesztivál-plakettet nyert** az Egerben rendezett Országos Kamarazenei Fesztiválon. Megérdemlik, hogy megörökítsük nevüket: **Eckert Ákos és Tirnbach György fuvola, Balogh István zongora**, tanáruk Szigeti Edit.

Ugyanebben az évben Kovács István hegedűst felvették a pécsi Művészeti Szakközépiskolába. Ő még Tar Imrénél kezdett hegedülni, 3 évig volt az én növendékem. A szakközépiskola 2 évének elvégzése után OSZK minősítést szerzett, vendéglátós muzsikus lett.

1966/67

A kezdeti nehézségek legnehezebbike a folytonos tanárcsere volt. A 3. tanév végén az eredeti tantestület 7 tagjából hárman maradtunk, 9 új tanár érkezett, négyen közülük is egy tanév múltán távoztak. Csoda, hogy nem esett szét az iskola. Egy könnyebbség azonban sokat javított hangulatunkon: Megszabadultunk a 24 perces órától, most már 2 x 30 perc jutott minden növendékre. Az alapos munkához ez is kevés volt, de ez mégis 25%-os emelkedés volt. Időközben a heti kötelező óraszámot is 22-re mérsékelték, ezzel megszűnt hátrányos megkülönböztetésünk az általános iskolai tanárokkal szemben.

A város művelődésének nagyjelentőségű eseménye az új Kossuth Filmszínház átadása. Nem csak a filmvetítésekhez teremtette meg a korszerű technikai és esztétikai feltételeket, hanem emeletén jó akusztikájú, 100 fő befogadására alkalmas kamaraterem is épült, amely egyaránt alkalmas volt hangversenyek és időszaki kiállítások rendezésére. Ezt tanáraink rövidesen birtokba is vették, június 3-án klasszikus művekből összeállított tanári hangversenyt tartottunk. A közönség is örömmel „lakta be” a szép új termet.

Gyakrabban tartottunk növendékhangversenyeket. Évente 4-5 vegyes műsorú növendékhangversenyt tartottunk, és minden tanár tartott minden évben legalább két házihangversenyt. Iskolai szinten ez évi 25-30 koncertet jelent. Hozzáadódnak még a megyei, területi rendezvények, és az azokat megelőző „bejátszó” koncertek. Ezekről a továbbiakban csak abban az esetben teszünk említést, ha valamiért különös oka adódik.

Megnőtt a nyolcadikos végzős növendékek száma: Csepreghy Magdolna, Kéninger Marietta, Bedy Rita, Molnár Lajos zongoristák (tanáruk Táskai Márta), Dunai Tamás, a későbbi neves színművész (ő középiskolásként még két évig zeneiskolás maradt), Koletár László, Ormándy László klarinétosok (tanáruk Garami Zoltán), Richter Gábor fuvolás (Szigeti Edit növendéke), Kollár Antal, Szurcsik Márton, Szurcsik Tibor trombitások, Dobos József kürtös (Jávor László tanítványai).

Két növendékünket vették fel a pécsi Művészeti Szakközépiskolába: Harsányi Pétert és Dobos Józsefet. Mindketten kürtösök, Jávor László tanítványai. Dobos József diploma után visszajött Mohácsra tanítani, nagyszerű sikereket ért el, nyugdíjazásom után, 2000-ben utódom lett a zeneiskola élén.

AZ ÖNÁLLÓ ISKOLA

1967/68

Újabb jelentős állomás volt 1967-ben iskolánk önállósulása. A növendéklétszám már 200 körül alakult, az iskola vezetését Baranya Megye Tanácsának Művelődési Osztálya jelen sorok írójára bízta. Ebben a tanévben már 11 tanár tanított: 3 zongorista, Nagyné Táskai Márta, Sas Zsuzsa, Kovács Győzőné; 2 hegedűs, Kovács Győző és Zsoldos Jenő, 1 gordonkás, Major István (ő zongora szakot is végzett), 1 fuvolista ½ állásban, Szigeti Edit, 1 oboa-furulya tanár, Szabó Gyula; Garami Zoltán klarinétos, Jávor László rézfúvós és Keresztes Lászlóné szolfézs szakos. Megszűnt az a lehetőség, hogy egy-egy tanár Komlón is, Mohácson is tanítva töltsen ki kötelező óraszámát. Helyette most az önállósult Mohácsi Zeneiskolának lett fióki-iskolája Siklóson. Így továbbra is volt mód az „áttanításra”. A lassú, de folyamatos növendéklétszám-emelkedés miatt erre azonban egyre kevésbé volt szükség.

Az önállósodásnak öröndetes hozadéka lett, hogy sok hányattatás és szétszórtság után helyet kaptunk a Kisfaludy Károly Gimnáziumban. Ehhez személyes kapcsolatok kellettek: Sas Zsuzsa óraadó énektanár volt a Gimnáziumban, ő vezette a kórust, sőt korábban a kollégiumban volt nevelőtanár. Nekem jó kapcsolatom volt Hazafi Jakab igazgatóval, aki eredetileg kántortanító lévén zenész kollégának tekintett, és ezt többször hangsúlyozta is. Iskolánknak saját irodája lett. Igaz, az iroda összesen 4 m² volt, és egyszerre volt igazgatói iroda, iskolatitkári szoba, tanári és raktár, de a korábbi helyzethez képest ez maga volt a Kánaán. Önálló telefonszámunk azt jelentette, hogy bekerültünk a telefonkönyvbe, elérhetővé váltunk, iskolánk polgárjogot nyert a városban.

Árnyoldala volt gimnáziumi létünknek a fűtés. Vaskályhákban, szénnel fűtöttek. Nagy hidegben estére már bizony kihűltek a termek, és 7 órakor akár volt még óra, akár nem, bejött fűtő, és kihamuzta a kályhákat. Szállt a por, zörgött a salak, és ha maradt parázs, akkor a széngáz csípte a szemünket.

Végzős növendékeink: az érettségiző Jaksity Katalin – hegedű, és a nyolcadikosok, Király Klára – zongora, Maros Márta – zongora, Török Edit - hegedű, Hafner János, Pávkovics András, Rosinger Ferenc – klarinét.

Egy növendékünket, Jaksity Katalint felvették a pécsi Tanárképző Főiskola ének-zene és magyar szakára. Hegedűsként Kovács Győző, szolfézsból Denke Mária készítette föl. Diploma után visszajött Mohácsra, és a Park utcai Iskola, majd a Kisfaludy Gimnázium énektanára lett. Több kórust vezetett, magánénekesként is jeles produkciókban működött közre.

1968/69

Másodszor merészkedtünk a város határain túlra: Zongoranégyesünket (2 hegedű-gordonka-zongora, felkészítő tanár Kovács Győző) beneveztük a Kaposváron megrendezett Dél-dunántúli Kamarafesztiválra. A zsűri elnöke, a híresen szigorú Nagy Olivér megdicsérte, hogy a kezdő iskola becsülettel helytálló csoportot tudott kiállítani.

A közösségformálást az iskola kiemelt feladatának tekintettük. Különböző szintű és változó kohéziójú közösségek hálózata működik az iskolában: Az azonos hangszeres tanulók,

az egy tanárhoz járók, a zenekarok, kamaracsoportok, duók, de a tanári kar tagjai, az azonos hangszercsoportokhoz tartozók munkaközössége, sőt, a fenti csoportok szülei is a közelebbi közösség tagjai. A közismereti iskolák tanáraival, tanulóival, a város zenekedvelő közösségével szintén fennáll valamilyen, az előbbieknél jóval lazább közösség. Ezeknek a közösségeknek a szervezése, gondozása, jó irányba terelése kiterjedt pedagógiai, szociológiai, sőt, pszichológiai feladat. Ezt kutattam, és közös tapasztalatainkat is megfogalmaztam „A zene közösségteremtő funkciója” című dolgozatban, mellyel a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem pályázatán II. díjat nyertem.

A szülőkkel való közösségalkotást tűztük ki célul a Szülők Zenebarát Klubjának megalakításával. A klubfoglalkozásokat, melyeken először a zeneirodalom legnépszerűbb programzenei alkotásait hallgattuk, értelmeztük, a zenei műveltség iránti igény felkeltésére használtuk két okból is: Növendékeink otthoni munkájának a segítése akkor várható el a szülőtől, ha a zenét ők is fontosnak, érdekesnek tartják. Másrészt titkos vágyunk felnőtt bérleti hangversenysorozat elindítása. Ennek leendő közönségbázisát alkothatják a klubba járó szülők. Nem is reméltük, hogy ez ilyen gyorsan megvalósul: A Filharmónia a következő évadra meghirdette a felnőtt hangversenysorozatot.

A középiskolák művészeti tevékenységének máig igen rangos seregszemléje a Helikon, az Országos Diáknapok keszthelyi rendezvénye. Iskolánk kezdettől fontos feladatának tekintette középiskolás növendékeink felkészítését a helikoni versenyekre. Önmagában is érték, hogy a vonzó cél, a diáknapokon történő szereplés legalább fél éven át rendszeres gyakorlásra sarkallta a versenyzőket. De hasonlóan fontos, hogy a Gimnáziumnak szerzett trófeák megbecsülést, rangot adtak a gimnáziumi diákok és a tanárok körében a zenetanulásnak, a zeneiskolának. Ennek fényében volt különös jelentősége az első helikoni éremnek, a Nádasdi István zongorajáté-kára kapott ezüstnek. Őt Kovács Győzőné készítette föl. Ezt a megbecsülést fokozta, hogy Sas Zsuzsa zeneiskolai zongoratanár vezette a sikert sikerre halmozó gimnáziumi kórust. Vele megosztva láttuk el a gimnáziumi énekórát, tehát az I.-II. évfolyamon minden gimnazistával találkoztunk. Mindezek – a napi találkozásokon felül, hisz az ő épületükben tanítottunk – olyan személyes kapcsolatokat jelentettek, amelyek a későbbiekben sokszorosán kamatoztak.

Végzős növendékeink: Eckert Ákos, Tirnbach György – fuvola, Sziebert Judit – gordonka, Csáki György, Balogh István, Gingl Péter, Szűcs Judit, Szűcs Márta – zongora, Glück György – trombita, Vass László – klarinét.

Két fuvolista növendékünket vették fel a pécsi Művészeti Szakközépiskolába, Eckert Ákost és Tirnbach Györgyöt, mindketten Szigeti Edit tanítványai voltak.

1969/70

A növendékek otthoni gyakorlásának kulcsfontosságú szereplői a szülők. Hiszen a gyerekek „távirányítása”, az otthoni önálló gyakorlásra szoktatás kb. 10 éves korig szinte elképzelhetetlen szülői segítség nélkül. Márpedig otthoni rendszeres gyakorlás nélkül reménytelen dolog eredményt, sikert elérni. Rájuk, a szülőkre alapozva hirdette meg az Országos Filharmónia a Zeneiskolával és a Bartók Béla Művelődési Központtal közösen a felnőtt bérleti hangversenysorozatot. A közönségszervezésben építhettünk a tavaly elindult Szülők Zenebarát Klubjára. Korábban is voltak zenés estek, szóló-, kamarakonzertek, tanári hangversenyek, egy-egy zenekari koncert is elhangzott, a filharmóniai ifjúsági hangversenyek pedig sok éve

működtek már, de 69-től váltak rendszeressé a felnőtt koncertek. Bérleti sorozat indult, éva-donként 3-4 koncerttel. Szerencsés egybeesésként a feltételek is megszülettek a koncertélet újjászervezéséhez: A Kossuth Filmszínház emeletén a 100 fős kamara- és kiállítási terem méltó helyszínt biztosított rangos koncerteknek is. A Művelődési Minisztérium nevében Aczél György egy Förster hangversenyzongorát ajándékozott a városnak. Ára 90 000 Ft volt, ez mai árfolyamon számolva 8-10 millió forint. Ennyit a város az akkori szűkös körülmények között nem tudott volna áldozni rá.

Az ajándékozó feltétele az volt, hogy Fischer Annie háromszoros Kossuth-díjas zongoraművésznak kell felavatnia. Ez a boldogító feltétel december 19.-én teljesült. Hatalmas izgalom és várakozás előzte meg a koncertet. A terem zsúfolásig megtelt, és amikor felhangzott a Händel Passacaglia, lélegzet-visszafojtva hallgattuk. Beethoven Waldstein Szonátája és egy Chopin Polonéz tovább fokozta az izgalmakat, melyek Schumann Karneváljának csodálatos megszólaltatásával értek a csúcra. A szünni nem akaró taps és két ráadás után a legbátrabb fiatalok bekopogtak autogrammért, majd amikor ők mosolyogva jöttek ki, a zongoratanárok

is bemerészkedtek, hogy megköszönjék és gratuláljanak. Az első elfogódott szavakra Fischer Annie olyan kedvesen és közvetlenül válaszolt, hogy a kollegináknak megoldódott a nyelve, és nagyszerű beszélgetéssel fejeződött be a csodálatos est

A sorozat tovább is magas színvonalon folytatódott, Bach Máté Passióját a Pécsi Liszt Ferenc kórus és a Zeneművészeti Főiskola zenekara adta elő, Antal György Liszt

díjas karnagy, a Főiskola igazgatója vezetésével. A Pécsi Vonósnégyes folytatta a sort, Dvořák Néger kvartettje előadásukban emlékezetes élmény maradt. Megtisztelve éreztük magunkat, és nagyon örültünk, hogy a Filharmónia ebbe a rangos sorozatba tanári koncertünket is beillesztette, amelyet Beethoven születésének 200. évfordulója tiszteletére a mester műveiből állítottunk össze.

Növendékeink ismét szép számmal fejezték be úgy zeneiskolát, hogy az alapfokú, vagy a középfokú osztályokat elvégezték. Azért tartottuk fontosnak, hogy a végzősöket évenként pontosan regisztráljuk, mert fontos mutatója az iskolának, hogy milyen arányban jutnak el a növendékek tanulmányaik végére. Ez jelenti ugyanis azt, hogy a befektetett tanulás, gyakorlás használható tudást, a személyiségbe beépülő hatást eredményez. Ebben az évben középiskolás Benkő Miklós klarinétos, általános iskolások: Nagy Éva, Lajdi Tamás – gordonka, Koch Ágnes, Póka Ágnes – zongora, Éberling Árpád – hegedű, Appel Bálint, Kollár Antal – klarinét, Aradi Zoltán, Pólya Miklós – fuvola.

1969. december 19-én PÉNTEKEN 7 órákor a filmszínház kamatermében	FISCHER ANNIE háromszoros Kossuth-díjas kiváló művész ZONGORAESTJE
1970. március 23-án HÉTFŐN 7 órákor a Filmszínház Kamatermében	1770—1770 * A ZENEISKOLA TANÁRAINAK JUBILEUMI BEETHOVEN HANGVERSENYE

További örömdetes tény, hogy csellista növendékünket, Nagy Évát felvették a pécsi Művészeti Szakközépiskolába. Tanára Polgár Zsolt volt, de a kolléga távozása miatt Pécssett végezte az utolsó évet. Nagy Éva diploma után visszajött Mohácsra, rövid ideig a zeneiskola csellótanára volt, majd férjhez ment Jugoszláviába, és az Eszéki Színház szólócsellistája lett. Kollár Antalt felvették a Pécsi Művészeti Szakközépiskolába. Lajdi Tamás az esztergomi Temesvári Pelbárt Ferences Gimnáziumban folytatta tanulmányait, de a Mohácsról vitt alapokra építve elvégezte a pécsi Tanárképző Főiskola magyar – ének-zene szakát, és a Székiálto Együttös tagjaként jelentős zenei pályát futott be. Később álláspályázatára a gimnázium igazgatója úgy reagált, hogy „csak nem képzeli egy Lajdi, hogy a mohácsi gimnáziumban fog tanítani?” Ezt követően Németországba távozott, és ott a magyar nyelvű Burg Kastl-i Gimnázium kollégiumának az igazgatója lett.

Alapító tag zongoristánk, Nagy Péterné Táskai Márta második gyermeke születése után nem vállalta tovább a kijárást Pécsről. Utódja Nagyági Zoltán lett, a hozzá beosztható növendékek száma azonban megcsappant (sokan szerették Mártát, és már csak az ő kedvéért zongoráztak; mikor elment, abbahagyták). Kapóra jött a kérés, amely Véméndről érkezett: Ők is szerettek volna zeneiskolai tagozatot létesíteni, ezért a Művelődési Ház vezetője megkeresett zongoratanítás érdekében. Elkezdtek a leendő tagozat engedélyeztetését.

1970/71

Az utánpótlás biztosítása céljából megcélzottuk a legkisebbeket: Ovis hangversenyeket rendeztünk. Többnyire 2., 3. osztályos zeneiskolás növendékek játszottak olyan dalokat, amelyeket aztán az ovisok együtt énekelhettek velük. A kis koncerteknek nagy sikerük volt, nem csak a zeneiskolai beiskolázást segítették, hanem a Park utcai Iskola ének-zene tagozatos osztályának a népszerűsítését is.

Újra indult az Ifjú Zenebarát Klub. Játékos foglalkozásokkal, az Ifjú Zenebarát újság figyelemmel kíséréssel, később ajándékba kapott hangversenyekkel kapcsolódtunk be az Ifjú Zenebarátok országos hálózatába.

Ebben az időben az általános iskolás korosztály meghatározó kulturális tevékenysége volt az Úttörő Seregszemle. A különböző művészeti ágak vetélkedőit az általános iskolák rendezték. Sikerült meggyőzni az illetékeseket, hogy a hangszeres vetélkedőt ne az általános iskolák külön-külön, hanem a zeneiskola rendezze. Így elértük, hogy a fellépők normális tárgyi feltételek között szerepeljenek és szakszerű elbírálásban részesüljenek. Minden zeneiskolás a saját általános iskolai úttörőcsapata nevében versenyzett, így az iskolák figyelme ilyenkor jobban a zeneiskola felé fordult.

Az ötvenes-hatvanas években működött városi Kis Szimfonikus Zenekar emléke még sokakban élt, ezért a kor megváltozott ízléséhez igazodóan kísérletet tettünk feltámasztására. A régi amatőr muzsikusok és nagyobb növendékek bevonásával Városi Kamarazenekart alapítottunk. Májusban be is mutatkozott az együttes, közös évfárá hangverseny keretében egy Corelli és egy Manfredini Concerto grossót mutattunk be. A korábbi zenekar tagjai azonban nem tudtak megbarátkozni a barokk muzsikával, újabb vonószonokari darabokhoz meg nem volt elég a tagság technikai felkészültsége, ezért sajnos az együttes csendesesen kimúlt.

Erre az évfárá hangversenyre meghívtuk a Park utcai ének-zene tagozat kórusait, és felléptek a Helikonra készülő hangszerek is. Az idei **Helikonon** már hárman szerepeltek,

Kocsis Géza Kovács Győzőné növendéke **ezüst oklevelet nyert**. Eljutott még Keszthelyre Lippóy Judit csellista és Tornai Ferenc klarinétos.

A város kulturális örökségének megőrzését szolgálta Schneider Lajos iskolaigazgató, művelődésszervező, népdalgyűjtő, Kodály Zoltán munkatársa munkásságának újrafelfedezése. Február 20-án az általa vezetett Gólya utcai Iskola falán (ma szociális otthon) elhelyezték emléktábláját, és az iskolában egy termet az ő emlékeinek a bemutatásra rendeztek be. A domborművet Kecskés Lajos szobrászművész alkotta, és jelen sorok írója avatta fel. Évtizedekkel később a zeneiskola az ő nevét vette fel.

Megkezdjük iskolai folyóiratunk, a *Crescendo* kiadását. Mottóul Kodály Zoltán mondatait idéztük: „A zene lelki táplálék, és semmi mással nem pótolható. Aki nem él vele, lelki vérszegénységben él és hal. Teljes lelki élet zene nélkül nincs. A népek legendái isteni eredetűnek tartják. S ahol az emberi megismerés határait érzük, ott a zene még túlmutat rajtuk, olyan világba, amelyet megismerni nem, csak sejteni lehet.” (Zárójelben jegyzem meg, hogy ennek az idézetnek a közléséhez nem kis bátorság kellett abban az időben, tartottunk is tőle, hogy a pártbizottságról fejmosását kapunk érte, de szerencsére elkerülte figyelmüket.) Munkánkkal és induló folyóiratunkkal egyaránt ezt a célt akartuk szolgálni. *Mindenkihez* rovatunk zenei, nevelési kérdéseket taglalt. *Szülőknek* rovatunkban az otthoni – nem szakmai – segítséghez adtunk tippeket: időbeosztás, a gyerekek motiválása, az otthoni környezeti feltételek megteremtése az eredményes zeneiskolai munkához, stb. A *növendékeinkhez* oldalon folytatólagosan közöltünk részleteket dr. Kovács Sándor: *Hogyan gyakoroljunk?* című könyvecskéjéből. A 6. oldal többnyire a növendékeké volt, ők számoltak be zenei eseményekről, szereplésekről, élményekről. Beszámolókkal, ismertetésekkel, gondolatokkal időnként a kollégák is, szülők is megjelentek a rovatban. Az utolsó oldalon felhívások, kis hírek kaptak helyet rendezvényekről, versenyekről, lezajlott és következő programokról. Minden tanévben négyszer jelent meg. Formátuma, kivitele a kor technikai lehetőségeit tükrözte: Stencilező eljárással sokszorosítottuk, hol foltos volt, hol nem látszott, a hibát javítani nem lehetett. Sárgás, érdes papírra került a sokszorosított szöveg, mai értelemben vett formázásról nem is álmodhattunk. De a mienk volt, büszkék voltunk rá, és gyerekek, szülők egyaránt szívesen olvasták és írtak is az újságba.

Érettségiző végzős növendékünk: Németh Ákos – zongora. Nyolcadikosok: Bartos Tamás, Csizmadia Éva, Gyulai Magdolna, Jáni Ágnes, Jáni Márta, Komlósi Klára, Vörös Gábor – zongora, Haramza Mária, Budzsákia Ágnes – hegedű, Kolompár László, Komlósi Ernő – gordonka, Muck Ferenc, Nádasdy László, Tornai Ferenc – klarinét.

Csellista növendékünket, Kolompár Lászlót felvették Budapestre az Országos Szórátkoztató-zenei Központ Zeneiskolájába. Polgár Zsolt készítette föl. Tornai Ferenc és Muck Ferenc klarinétost a pécsi Művészeti Szakközépiskolába vették fel. Tanáruk Komlódy József. Muck Ferenc a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola klarinét szakának és jazz-szaxofon szakának elvégzése után szólóban és zenekarban nemzetközi díjak sokaságát – többek között Emerton-díjat nyert, vezető jazz-együttesek szólistája, a Kodolányi János Főiskola tanára.

Siklósi fiókiskolánk, amely 67-ben 70 növendékkal indult, négy év alatt 140 fős iskolává erősödött, és megérett az önállóvá válásra. Szeptembertől Horváth László zongoratanár igazgatásával folytatja a munkát a Siklósi Zeneiskola.

1971/72

A bérekkel való gazdálkodás nagyon szigorúan kötött volt, egy fillért sem lehetett átcsoportosítani. Ráadásul a Megyei Tanács Művelődési Osztályának – ők voltak az iskola fenntartói – gazdasági vezetője, Orsós László arról volt híres, hogy a legkisebb hibát is azonnal észreveszi. Ilyen háttér mellett óriási dolog volt, hogy egy fél státusnyi bér felszabadulását nem vette észre. Egyik kollégánkat fél óraszámossal mellékfoglalkozású alkalmazásból teljes óraszámú főállásba helyeztük. Megkaptuk az álláshelyre jutó bérkeretet, és a korábbi fél állás bérét elfelejtették visszavonni. Mikor észrevettük, nagy titokban kidolgoztuk a pénz felhasználásának a szabályait. Minden hangszeres kolléga óraszámának a felét 30 perc helyett 40 percre tarthatta, és a többletet túlóra formájában elszámolhatta. Ez 17,5%-os béremelést jelentett addig, amíg számításainknak megfelelően három év alatt el nem fogyott. Sikertelenül diszkréten kezelni, a fenntartó soha nem jött rá.

Elkezdődött a zongoraoktatás Véménden iskolánk kihelyezett tagozata formájában. Problémát jelentett a szolfézs, mivel a zongorista kollégának nem volt szolfézs képesítése, és affinitása sem volt a szolfézsoktatáshoz. A probléma egy év múlva megoldódott.

Hosszas szervezés után megkezdte működését az Úttörő Fúvószenekar Sztankov Sztéfán vezetésével, majd rövidesen Komlódy József vette át a zenekar irányítását. A korábbi mohácsi fúvószenekarok hangszerállománya, amelyre alapozni akartunk, részben tönkrement, részben nyoma veszett. Az a néhány hangszer képezte a bázist, ami megmaradt. Némi városi támogatással mégis sikerült elindulni. Az Ifjúsági Ház adott otthont az együttesnek. Év végén már egy szerény bemutatkozásra is sor került. Néhány év alatt kinőtte magát, felléphetett a rangos Siklós Várfesztiválon.

A felnőtteknek szánt hangversenyek száma megnőtt, de nem várhattuk, hogy minden zenei igényünket helyben elégíthessük ki, ezért a zongorista kolleginákkal felmentünk Budapestre, és meghallgattuk a Nemzetközi Liszt Ferenc Zongoraverseny középöntőjét. A mohácsi filharmoniai bérlet idei legrangosabbik hangversenye kapcsolódott a versenyhez: Győztese, Nikolaj Szuk adott fantasztikus koncertet Mohácson. A bérleti hangversenyeken kívül három tanári koncertet is tartottunk. Csellótanárunk, Polgár Zsolt önálló koncertjén többek között Bach Szvit, a Dvořák Csellóverseny, Paganini Mózes-Fantáziája és Popper Fonóda is szerepelt. A zongorakíséretet Kovács Győzőné látta el. A nagysikerű műsort Szigetváron is előadták.

Örömdetesén gyarapodott az iskola hangszerparkja, a különböző olcsó és használt hangszerek után végre egy vadonatúj Blüthner zongorával gazdagodtunk. Ezentúl már a házi rendezvényeket is méltó körülmények között tarthattuk, nem kellett minden esemény előtt hosszasan egyeztetni a mozi vagy a Művelődési Központ vezetésével. Nagyon féltettük, hisz délelőttként az osztályteremben 25-30 középiskolás tanult, gyakran felügyelet nélkül is bent voltak, bármi történhetett volna. Hál'Istennek nem történt, a diákok nem bántották a zongorát, máig ez a Zeneiskola reprezentatív hangszere. A gyönyörű hangú hangszer inspirálóan hatott a zongora tanácsokra. A tanárok felváltva tanítottak rajta, egyikük hétfőn és csütörtökön, a másik kedden-pénteken, a harmadik – ekkor még hat napos volt a munkahét – szerdán és szombaton. De a minőségi zongorakíséretet „feldobták” a többi tanszakot is.

A komlói Erkel Ferenc Zeneiskola modern zenei bemutatót rendezett több fiatal szerző műveiből. Nemrégiben jelent meg Bozay Attila Medáliák című gyűjteménye, melyből többek között növendékünk, Kocsis Géza, Kovács Győzőné tanítványa játszott darabokat a jelenlévő szerző teljes meglepedésére.

Az együtt muzsikálás egyesíti azokat a jótékony hatásokat, amelyek miatt érdemes zenét tanulni: A kamaracsoportban összeadódik a résztvevők tudása, az egymásra figyelés, a produkcióért érzett közös felelősség a szocializáció legjobb iskolája. Ezért rendeztük meg a megye zeneiskoláinak kamarazenei találkozóját. Az első alkalom – mint később kiderült – népszerű sorozat kiinduló pontja lett. A válogatóról 6 csoportunk jutott tovább. Kiemelkedő sikert arattak, de a pontos helyezéseket már nem sikerült rekonstruálni.

Közösségnevelésünk eredményeit a Pécsi Akadémiai Bizottság ülésén ismertethettem, felolvastam „A zene közösségteremtő funkciója” című díjnyertes dolgozatomat.

Még márciusban közreadtuk újságunkban a felhívást: jutalomkirándulást szervezünk a sikeresen szereplő, versenyző növendékeknek. Teljesítményük alapján a tanárok kiválasztották a résztvevőket, és egy ragyogó májusi napon a Bendegúz kishajó 45 zeneiskolással és 7 kollégával elindult a Dunán Gemenc felé. Ott megnéztük a Nemzeti Park vadászati múzeumát, kisvonatra szálltunk, meglestük a vadakat, valamelyik szorgalmas gyerek 53 erdei vadat számolt meg. Hazafelé, lefelé a Dunán már gyorsan célba ért a kishajó. A kilátásba helyezett újabb kirándulás serkentette a munkakedvet.

Érettségiző végzett növendékek: Lippóy Judit – gordonka, Nádasdy István és Lakatos József – zongora. Nyolcadikosok: Guth Éva, Oszvald Éva – zongora, Simon Vilmos – trombita, Ruff László – klarinét, Mohai Zoltán – oboa.

Lippóy Judit csellistát felvették a Zeneművészeti Főiskola pécsi tagozatára, tanára László János.

1972/73

Megoldódott a véeméendi tagozaton a szolfézsoktatás. Új kollegina vette át az oktatást, Frech Miklósnénak a zongora mellett szolfézsstanári képesítése is volt. Az ügyesebbek azonban bejártak Mohácsra.

Az év eleji szülői értekezletekre azzal a rendhagyó ötlettel készültünk, hogy minden tanár kiválasztott egy csokorra valót azokból a darabokból, amelyeket a tanév folyamán a növendékeknek meg akart tanítani, és ezeket a darabokat eljátszotta a szülőknek. Célunk az volt, hogy a szülők mintaszerű előadásban hallják azokat a darabokat, amelyeket gyermekeik otthon majd gyakorolni fognak. Ha hallják a végeredményt, akkor talán a hozzá vezető út nem mindig élvezetes fázisait is több empátiával fogják hallgatni.

Újra meg újra találkoztunk azzal a jelenséggel, hogy az általános iskolai és középiskolai tanárok a tanulók tanulmányi eredményének a romlását a túlterhelésnek tulajdonították, és első körben a „felesleges” időigényes elfoglaltságok megszüntetését javasolták, rosszabb esetben követelték a szülőktől. Ezen elfoglaltságok között előkelő helyet foglalt el a hangszerstanulás. A másik irritáló gyakorlat az volt, hogy iskolai rendezvényen történő hangszeres fellépésre a szereplés előtti napon kérték föl növendégeinket. Rendtartásunkban ugyan szerepel, hogy külső szereplést a növendék csak hangszeres tanára beleegyezésével vállalhat, de a zeneiskolai rendtartás más iskola tanárát semmire sem kötelezi. Kerestük az orvosságot, és rájöttünk, hogy csak személyes kapcsolatok révén változtathatjuk meg ezt a káros gyakorlatot. De a meggyőzéshez érvek, az érveléshez adatok kellettek, ezért felmértük, hogyan alakul

a tanulók iskolai tanulmányi eredménye a zeneiskolából történő kimaradás után. Arra a benünket is meglepő eredményre jutottunk, hogy a kimaradók átlaga nem hogy nem javult, hanem romlott. Ezt pontos számadatokkal sikerült bizonyítanunk.

Ennek felmérésünknek az eredményei megjelentek országos szakmai folyóiratunk, a *Parlando* 1972. évi 7-8. számában „Felmérések a kimaradások okairól” címmel.

Konkrét számadatok birtokában álltunk neki a kapcsolatépítésnek a közismereti iskolák tanáraival. Első lépésként a naplóban a szolfézstanár neve mellett feltüntettük az osztályfőnök nevét is: Először is tudnunk kell, hogy kivel kell a kapcsolatot felvenni. Így lehetőség nyílt arra, hogy minden szereplő növendék osztályfőnökét személyre szóló meghívóval invitáljuk közös gyermekünk fellépésére. Ezt követően a zenei tagozatos osztályok osztályfőnökeit – az egy-egy osztályból hozzánk járó gyerekek száma ott volt a legmagasabb – meghívtuk iskolánkba egy kis ismerkedésre, beszélgetésre. Kávé és némi ropogtatnivaló mellett megszülettek a személyes kapcsolatok. Most már el lehetett mondani a túlterheléssel kapcsolatos felmérést, és azt is, hogy az iskola jobban jár, ha időben szól a leendő hangszeres fellépőnek, mert így biztosan kidolgozottabb, szebb produkciót nyújt a növendék. Ha pedig alkalmatlan, vagy éppen nincs kész darabja, a tanárok más fellépőt javasolhatnak. Néhány év alatt ezeknek a találkozásoknak a gyümölcseiként az emlegetett problémák jórészt – na, persze nem teljesen – megszűntek.

A növendékhangversenyeket sok eszközzel igyekeztünk vonzóbbá tenni. Erre jó alkalmat kínált Kodály Zoltán halálának 5. évfordulója. A nagy mester emléke sokunkban elevenen élt, és mindenki tudta, hogy az ő zsenialitása, tántoríthatatlansága, nemzetnevelő koncepciója a magyar zenei élet alapja. Lelkesen ünnepeltük az évfordulót az ő műveiből összeállított hangversenyekkel, az elsők hangszeresek és kamarakórusok, a másodikon a városi iskolák nagykórusai léptek fel.

Nézőcsalogatónak szántuk vendégszereplők meghívását is. Decemberben vendégül láttuk a pécsi Liszt Ferenc Zeneiskola vonós zenekarát, kedvcsinálónak egy leendő mohácsi zeneiskolai vonósenekarhoz (ha már a városi kamarazenekari kíséret dugába dőlt), valamint egy komlói énekes növendéket, aki versenyre készült.

A harmadik eszköze a figyelem felkeltésének, hogy egy-egy hangverseny darabjait egy téma köré csoportosítjuk. A „Játékok, állatok, mesék” című májusi növendékkoncert beváltotta a hozzá fűzött reményeket, kiemelte a növendékhangversenyek sorából, sokan voltak kíváncsiak rá, és szépen sikerült.

Az óvodások rendszeres kis koncertjeinek a sikerén felbuzdulva az általános iskolák első osztályosait is meghívtuk hangszer-bemutató koncertre. Felhívtuk a gyerekek és a tanítók figyelmét a zeneiskolára, és segítettük a későbbi hangszerválasztást. A kis elsősök élvezettel vették kezükbe a hangszereket, voltak bátrak, akik meg is szólaltatták őket.

Márciusban rendezte meg első alkalommal a Szigetvári Zeneiskola a Baranya Megyei Zeneiskolák Zongora Négykezes Találkozóját a komlói, mohácsi, siklósi és szigetvári zongoristák részvételével. Akkor még nem tudtuk, hogy milyen sikeres sorozat alapjait vetették meg a szigetváriak. Érdekes vita bontakozott ki: Amikor a Megyei Tanács Művelődési Osztálya szervezésében elkezdődött a megyei hangszeres versenyek sorozata, az iskolák többsége úgy foglalt állást, hogy a pécsieket nem hívjuk meg, a nagy múltú, színvonalas iskola mellett mi nem rúgunk labdába. Ezt az érvelést alátámasztotta az is, hogy a megyei jogú város önálló

volt, nem tartozott a szervező Megyei Tanácshoz. Kisebbségben azonban azt képviseltük, hogy ha nem a magasabb mércével mérjük magunkat, soha nem fogunk felzárkózni. Néhány év alatt sikerült elérni, hogy együtt versenyezzünk a pécsiekkel. Újabb néhány év múlva a felzárkózás is sikerült. A vitától függetlenül nagyszerűen szerepeltek növendékeink, a kiosztott 5 első díjból hármat a mi párosaink nyertek, és a többiek is dicséretet érdemeltek.

Ekkor született meg az első **helikoni arany Kocsis Géza zongorajátékára**. Kovács Győzőné készítette föl.

Ami pedig az ifjúság új rétegei megszólításának, meghódításának ügyét szolgálta: Szakmunkás-tanuló növendékeinkből rézfúvós kvartett alakult, és a Szakmunkásképző Iskola színeiben hozott bronz oklevelet a Helikonról Sztankov Sztefán kollégánk vezetésével.

Érettségiző végzős növendékek: Komlósi Klára – zongora, Szobotka Ferenc – hegedű, Husti Sándor – trombita. Nyolcadikosok: Szajkó Erzsébet – zongora, Szabó Erika – hegedű, Milich László – fuvola, Görföl János – klarinét, Ahmann György – harsona.

Komlósi Klára zongoristát fölvtették a debreceni Református Kántorképzőbe, tanára Sas Zsuzsa.

1973/74

Ebben az évben járt le az a nehéz tíz év, amelyet még induláskor prognosztizált a bennünket első elkeseredésünkben vigasztaló szakfelügyelő.

A tízéves évfordulót rendezvénysorozattal ünnepeltük. Az első koncerten szakközépiskolás volt növendékeink muzsikáltak: Csizmadia Éva zongorista, Kollár Antal trombitás, Menczinger Tibor fuvolista, Muck Ferenc klarinétos, Nagy Éva gordonkás, Tornai Ferenc klarinétos és a főiskolai hallgató Dobos József kürtös.

Két tanári hangversenyt tartottunk, az elsőt a tantestület majd minden tagja játszott, Denke Mária - fuvola, Gál György - brácsa, Heil Franciska - zongora, Kovács Győző - hegedű, Kovács Győzőné - zongora, Pálfai Mária - oboa, Pillár Miklósné - gordonka, Sas Zsuzsa – zongora, Sztankov Sztefán – harsona, Sztankovné Ormándlaky Zsuzsa, mint vendég – zongora. A másik tanári koncerten a rövid ideig nálunk tanító művész-tanár, Bodó Árpád zongorázott.

Mohácsról indult művészek játszottak a negyedik programban, Bazsinka István - harsona, Bojtár Imre - oboa, Bojtárné Gál Anikó, mint vendég – zongora, Inhof Ede – trombita, Keszler György – fagott, Szkladányi Péter – fuvola, Szkladányiné Simonfai Mária, mint vendég – zongora.

A záró rendezvény növendékhangverseny volt a Park utcai Iskola kórusának közreműködésével. Örömmel állapítottuk meg, hogy a tízéves zeneiskola nem önmagát ünnepelte, hanem nagy szeretettel bennünket ünnepelt a város közönsége.

A korábbi fellépési alkalmak – kamarafesztiválok, Helikon, megyei versenyek – mellett új, izgalmas feladatok vártak növendékeinkre és tanáraikra: Érdekes találkozót hirdettek Sopronban, a Muzsikáló Kamarakórusok Fesztiválját. A kiírásban az szerepelt, hogy a jelentkezőknek több művészeti ág bevonásával kell összeállítaniuk a műsort. Itt érkezett el a pillanat, amikor szoros kapcsolatunkat a Gimnáziummal hasznosítani tudtuk. Kövesi Józsefné Ica nével, a gimnázium legendás magyartanárával és zongoratanárunkkal, Sas Zsuzsával, a Szivárvány Kamarakórus vezetőjével olyan programot dolgoztunk ki, amelyben „Hajnaltól estig országokon, századokon át” beutaztuk verssel, kórusmuzsikával, hangszerrel Európát. Farkas Ferenc olasz népdalfeldolgozásával, a Hajnalnótával kezdtünk, bejártuk Itália után Franciaországot, Németországot, Ausztriát, reggelt, délutánt, estét, végül Magyarországon Kodály Esti dalával fejeződött be varázslatos képzeletbeli utazásunk. Nagy volt az izgalom, mert olyan „ellenfelekkel” kellett megküzdenünk, mint a Zeneakadémia Primavera kvintettje és több nemzetközi verseny-győztes együttes. El is keseredett egy kicsit a társaság, „jaj, csak le ne égjünk ebben a mezőnyben”, amikor a Széchenyi téren sétálva ismerkedtünk Sopron csodás óvárosával, és összeháldtunk régi budapesti ismerősömmel, Fasang Árpád nyugalmazott szakközépiskola igazgatóval, aki szívélyesen üdvözölt. Amikor a gyerekek megtudták, hogy a zsűri elnöke volt, kitörő örömmel tért vissza az önbizalmuk. A fellépés szépen sikerült, hallatlanul nagy volt a boldogság, amikor a kétnapos verseny végén a zsűri kiemelte, hogy csodálatos műsorok hangzottak el, nemegyszer nemzetközi verseny színvonalán, de az összművészeti jellegnek, tehát a kiírásnak a mi produkciónk felelt meg legjobban.

A Siklósi Zeneiskola Kamarazenei Találkozót rendezett a megye zeneiskoláinak részvételével. Sok szép produkció született, érzékelhetően emelkedett az iskolák minősége. Egyik csoportunk IV. helyezést és különdíjat kapott.

Május 30.-án két volt növendékünk, Nagy Éva gordonkás és Muck Ferenc játszotta el szakközépiskolai érettségi műsorát.

A már ötödik éve rendszeresen megrendezett filharmóniai bérleti hangversenyekről csak azért ejtünk szót, mert a 4. koncertet Tusa Erzsébet zongoraművész adta, s ez a koncert egy későbbi nagyszerű emberi és művészeti kapcsolat kiindulópontjává vált.

Végzett növendékeink: Érettségizők: Kocsis Géza, Vörös László – zongora, Vörös István, Molnár József – fuvola. Nyolcadikosok: Balajthy Cecília, Csankó Éva, Kollár István, Pallag János, Szobotka József – zongora, Komlósi Zsuzsa, Szántó Mariann – hegedű, Ferenczi Katalin, Németh Teréz – gordonka, Haramza László – fuvola, Grossmann Zoltán – klarinét, Megyeri Károly, Németh Gyula – kürt, Verasztó István, Dalmer Péter, Brettschneider László, Kővári Csaba – trombita, Bartos Tamás, Mihály Attila – harsona, Dalecker Zoltán, Venczel Csaba – tuba.

Balajthy Cecília és Kollár István zongorista – mindketten Kovács Győzőné növendékei – a pécsi Művészeti Szakközépiskolában folytatja tanulmányait. Balajthy Cecília diploma után a barcsi Zeneiskola zongoratanára lett. Kollár István zongoristaként Szíriában töltött néhány évet, majd Finnországban tanított. Ferenczi Katalin csellistát, Pillár Miklósné növendékét felvették a pécsi Művészeti Szakközépiskolába.

1974/75

Baráti népek zongoramuzsikája címmel megyei zongoraverseny-sorozatot hirdettünk. Novemberben egy leendő sorozat első tagjaként orosz és szovjet szerzők műveit állítottuk

középpontba: A játszott két darab közül minden versenyző egy orosz vagy szovjet és egy szabadon választott darabot játszott. A zsűri elnökének Tusa Erzsébet zongoraművészt kértük fel. Úgy értékelt, hogy azok is emelt fővel, jó érzéssel távozhattak, akik nem értek el felmutatható eredményt. Akiket pedig a zsűri díjazott, a dicsérettől, biztatástól szárnyakat kaptak. Öt korcsoportban szerepeltek a növendékek a megye valamennyi zeneiskolájából. Iskolánk szép eredményeknek örvendhetett. Az első csoportban olyan egyenletesen jó volt a mezőny, hogy a zsűri öt egyenlő dicséretet osztott ki, az egyiket Rádics Ágnes, Heil Franciska növendéke kapta. A 2. korcsoportban Faddy Zsuzsa (tanára Heil Franciska) és Rappál Edina (tanára Sas Zsuzsa) megosztott első díjat kapott, Király Gabriella (tanára Heil Franciska) 2. helyezett lett. A 4. csoportban első Kulcsár Ferenc (tanára Sas Zsuzsa), a második Isgum Zsuzsa (tanára Kovács Győzőné). A versenyt kottakiállítás egészítette ki, az érdeklődők gyarapíthatták kottatárukat, megismerkedhettek a legújabb orosz-szovjet zongorairodalommal és a fillérekért kapható orosz gyűjteményekkel, amelyekbe a világ minden tájáról nagyszerű darabokat szedtek össze. Némi nyomozás után fény derült arra, hogy miként tudják ilyen olcsón adni kortárs – jogdíjas – szerzők darabjait is tartalmazó albumaikat: Nem léptek be a nemzetközi jogdíjrendszerbe, ők sem fizettek jogdíjat, és az ő darabjaik sem élveztek védeltséget.

Megkoronázta a napot és a rendezvényt a zsűri elnökének, Tusa Erzsébet zongoraművésznek és férjének, Lendvai Ernő zenetudósnak, Bartók legavatottabb kutatójának a filmje, az Arany Metszés. A film olyan gondolatokat ébresztett, amelyek évek múlva szép folyamatokban teljesebben ki.

Ez az év is tartogatott csemegét: A budapesti FÉSZEK Klub (a társaság nagy derűvel fogadta a betűszó megfejtését: **Festők, Énekesek, Színészek, Zenészek, Egyéb Komédiások**) mai magyar művekből rendezett bemutatót. Ezen a világhírű művészeket vendégül látó pódiumon öt növendékünk léphetett föl: Babracsán József - hegedű, Gál György növendéke, Kulcsár Ferenc – zongora, Sas Zsuzsa növendéke, Faddy Zsuzsa, Király Gabriella, Rádics Ágnes - zongoristák, Heil Franciska növendékei.

Iskolánk két volt növendéke adott hangversenyt május 30.-án: Nagy Éva gordonkás és Muck Ferenc klarinétos játszotta el szakközépiskolai érettségi műsorát. Zongorán a szakközépiskola művész-tanára, Bodó Árpád működött közre. Ő nálunk is tanított óraadóként.

Áttörést hozott az 1975. évi Helikon: Hangszereseink **3 arany oklevelet** nyertek: **Nédler Judit - hegedű**, Kovács Győző növendéke, **Kulcsár Ferenc - zongora**, Sas Zsuzsa növendéke és **Isgum Zsuzsa - zongora (a képen)**, Kovács Győzőné növendéke. Utóbbi a legjobbak között a záró **gálaműsor** is felléphetett. A többiek is szépen teljesítettek, Német Teréz gordonkás, Csáki Gábor és Menczinger Tibor fuvalás, valamint Simity István trombitás ezüstöt, Nádasdy László klarinétos bronz oklevelet kapott.

Végzett nyolcadikos növendékeink: Kocsis Adrienn, Mézes Mária, Müller Erzsébet, Palágyi Ágnes, Somos Judit, Éhlich Gabriella, Lajdi Péter, May Erika, Mézes Beáta – zongora, Bokor Endre, Siklósi Ágnes – fuvala, Szalai Klára – oboa, Kaiser Zoltán, Matheisz József –

klarinét, Währing András, Rott János – trombita. Közülük – és ez a későbbi években végzetekre is igaz – többen egy-két-három évig még folytatták a hangszer tanulást, de befejezett képzést csak alsó fokon kaptak.

Továbbtanulók: Megyeri Károly harsonást, Dobos József növendékét, Babracsán József hegedűst, Gál György növendékét és Ferenczi Katalin csellistát, Horváth Péterné növendékét felvették a pécsi Művészeti Szakközépiskolába.

1975/76

A kéméndi tagozatot meg kellett szüntetnünk. Bodó Árpád, aki utoljára tanított Véménden, külföldre távozott, utódot nem találtunk.

Folytatódott növendékeink szereplése az országos hangszeres versenyeken: Decemberben a szolnoki Friss Antal Gordonkaversenyen **Kovács Zsolt** bejutott a **döntőbe**.

Kamarazenében is megszületett az első jelentős siker: Nagykanizsán a Dél-dunántúli Kamarafesztiválon Csáky Gábor és Éhlich Gabriella fuvola-zongora duója kiemelt dicséretben részesült, a klarinét-fagott trió dicséretet kapott.

Emlékezetes esemény történt tavasszal: Kulcsár Ferenc profik között amatőrként dicséretesen szerepelt Pécsen a Liszt Társaság által meghirdetett Ifjú Zongoristák Versenyén.

A Szigetvári Zeneiskola ismét megyei négykezes versenyt rendezett május 8-9.-én. Iskolánkat 11 páros képviselte, kimagasló eredménnyel.

Kaposváron rendezték május 20-22-én a Zeneiskolai Tanárok IV. Kamarazenei Fesztiválját. Horváth Péterné – gordonka és Heil Franciska – zongora duója szerepelt a fesztiválon.

A jutalomkirándulások sora folytatódott: Kétnapos Nyugat-magyarországi körútra vitünk egy busznyi növendéket Veszprém – Szombathely – Kőszeg – Nagycenk – Ják útvonalon. Az építészeti, természeti látnivalók mellett kerestük a környék zenei emlékeit is.

Mohácsnak évek óta testvérvárosi kapcsolata volt a Horvátországhoz tartozó Baranya-háromszögbeli Pélmónostorral (Beli Manastir). A városi tanács ösztönzésére felvettük a kapcsolatot az ottani zeneiskolával. Május 26.-án növendékhangversenyt tartottunk náluk. Elég mostoha körülmények között hangzott el a műsor, de növendékeink derekasan helytálltak. Négy napra rá a pélmónostoriak visszaadták a látogatást, ők adtak hangversenyt nálunk. Kedvesek voltak, udvariasan hallgattuk őket, és megállapodtunk abban, hogy még fogunk találkozni.

Hosszú a végzett növendékek névsora: Érettségizők: Nédler Judit hegedűs, Kovács Győző növendéke, Menczinger Tibor fuvolista, Denke Mária növendéke. Általános iskolai nyolcadikosok: Gothár Matild zongorista (tanára Heil Franciska), Storc László zongorista (tanára Kovács Győzőné), Kiss Gabriella fuvolista (Denke Mária növendéke), Kovács Ildikó oboás (Pálfay Mária növendéke), Hamburger Antal és Mojzes József klarinétos (tanárunk Komlódy József), Magyarosi Sándor, Matkovics János és Wágner József trombita (Bende Tibor növendékei).

Wagner József trombitást fölvevették a pécsi Művészeti Szakközépiskolába. Tanári diplomát szerzett, és a Pécsváradi Zeneiskolában tanít.

SAJÁT ÉPÜLETBEN

1976/77

Elérkeztünk ahhoz a pillanathoz, amikor a Gimnázium által rendelkezésünkre bocsátható termek száma kevés lett a megnövekedett igények kielégítésére. A 12 főfoglalkozású és két félállású tanár számára már nem volt elég tanterem, hangszereink a szekrények tetejére feltornyozva azzal fenyegettek, hogy a fejünkre pottyannak, a tanári szobácskában a kollégák egyharmadának jutott ülőhely, ha valakinek négy szemközti megbeszélése volt, vagy ő ment ki beszélgetőtársával a folyosóra, vagy a többiekkel kellett kiküldeni. A tanítást csak a gimnázium 6. vagy 7. órája után, $\frac{1}{2}$ 2-kor, vagy $\frac{1}{4}$ 3-kor tudtuk kezdeni. Az órák egy részét az Ifjúsági Házban alkalmatlan szobákban tartottuk. Szerencsénkre 1974-re felépült a Dr. Marek József Mezőgazdasági Szakközépiskola szép új központi épülete, így Dózsa György utca 17. alatti épületük megüresedett. A Városi Tanács ezt alakíttatta ki zeneiskolának. A tervezésbe bekapcsolódhattunk, sikerült kialakítani egy 40-50 fő befogadására alkalmas kamaratermet, a hangszeres termek között a méregdrága hangszigetelés helyett két éltégla-fal által közrefogott légréssel hangszigeteltettünk, a folyosói ajtókat kérésünkre párnázták. Egy újságíró meg is jegyezte, hogy itt csupa igazgató dolgozik a párnázott ajtók mögött. 76 nyarán valamilyen ott serénykedtünk az új épület körül, volt, aki a kaput festette, a terepet rendezte, fogasokat szerelt, a berendezést tervezte, virágokat szerzett vagy hozott hazulról. Szülők is segítettek, ahol csak tudtak. Szeptemberre beköltözhetővé vált az épület, kimondhatatlan örömmel és boldogsággal vettük birtokba.

Az új iskolában szinte minden nap történt valami érdekes. Új csoportok szerveződtek, eddig langyos növendékek lelkes gyakorlókká váltak, tanárok és növendékek karöltve díszítették a termeket. Akinek az órája befejeződött, nem ment haza, a zárt, árnyas udvaron hatalmas játszások, beszélgetések, sőt koraósszel és tavasszal egy-két alkalommal még szolfézsórák is zajlottak. És a kamarateremben természetesen hangversenyek is, minden tanár évente legalább kétszer, a félévi és év végi vizsga előtt házihangversenyt tartott, ahol minden növendék fellépett – a szó szoros értelmében is fellépett, mivel a kamarateremben egy kis pódium is volt.

Ilyen felfokozott lelkiállapotban érkezett a felhívás: A Magyar Rádió Beethoven Műveltségi Versenyt hirdetett középiskolák számára. Sas Zsuzsa kolleginával közösen – ketten láttuk el továbbra is az énekórákat a gimnáziumban – azonnal javasoltuk a gimnázium igazgatójának, hogy nevezünk. A válogató úgy zajlott, hogy a Kossuth Rádió leadta a megfejtendő zenéket, a megfejtéseket még aznap be kellett küldeni, az eredmény alapján választották ki azt a 16 csapatot, amelyek a Rádióban élő adásban fognak vetélkedni. Mikor megtudtuk, hogy bejutottunk a döntőbe, lázas készülődésbe kezdtünk. Hatalmas anyagot jelöltek ki, az öttagú csapat (plusz egy póttag) tagjai között kiosztottuk a zenéket, amelyekkel meg kellett ismerkedni. Az első két héten mindenki otthon hallgatta a műveket, majd elkezdődtek a pró-

bák a zeneiskolában. Az irodát kineveztük edzőteremnek, majd összeállítottunk a kiírásban szereplő formájú versenyanyagokat, és próbaversenyeket rendeztünk. Délután 4-től éjszakáig folytak a próbaversenyek, feleségem kávéval és szakajtónyi mézes puszedlivel tartotta bennünk a lelket. Az utolsó hétről kikértük a versenyzőket az iskolából. Készülni másnapra nem tudtak, nem szerettük volna, ha emiatt rontanak.

A vetélkedő kezdő időpontjához közeledve kisorsolták a párokat. Rettentően megijedtünk, a humán területen talán a legerősebb budapesti gimnáziumot, a Veres Pálnét sorsolták ki nekünk. Volt a kérdések között egy mű, amelynek hangzó anyagát nem sikerült megszereznünk. (Ó, ha akkor you tube lett volna!) Megkérdeztük budapesti versenytársunkat, nem tudják-e, hol lehet hozzájutni. Nagyon aranyosak voltak, felajánlották, hogy a verseny előtt, délelőtt, amikor megérkezünk, egyik versenyző lakásán meghallgathatjuk a művet. (Fair play díj!)

Elérkezett az utazás napja, március 13. Nagy volt az izgalom, az Astoria szállóban kaptunk szobát – akkoriban az volt az egyik legelegánsabb hotel Budapesten – élveztük a luxus környezetet, majd elmentünk a megadott címre. Aranyosan fogadtak, ott volt az egész csapat, sőt két felkészítő tanárunk közül az egyik szintén megjelent. Szent esküt vettek tőlünk, hogy ezt nem mondjuk el senkinek, mert a másik felkészítő tanár – országos középiskolai ének-zene szakfelügyelő – átharapja a torkukat, ha kiderül, hogy segítettek az ellenfélnek. Bevonultunk a Rádióba, a gyerekek elhelyezkedtek a stúdióban, mi pedig a rendező szobájából üvegfalon keresztül kísértük figyelemmel a versenyt. Pörögtek a kérdések, jöttek a válaszok, kis hibákat mindkét csapat vétett, fej-fej mellett alakultak a pontszámok. Azt a kérdést, amelyik a verseny előtt meghallgatott műhöz kapcsolódott, hál'Istennek nem tették fel. Végül döntetlent játszottunk az ország egyik legerősebb gimnáziumával! Az ünnepélyes díjkiosztást április 11.-én tartották a Rádió Márványtermében. Négyes holtversenyben a 4. helyen végeztünk. Mikor kihirdették, csapatunk hatalmas üdvrivalgásban tört ki. A versenyzők megérdemlik, hogy név szerint felsoroljuk őket: Kulcsár Ferenc, Mézes Beáta, (Kövesi) Nagy István, Scheich János, Storcz László és a póttag, Dezső Attila.

Kihirdették, hogy a következő a Schubert-vetélkedő lesz, el is határoztuk, hogy indulunk, de ezt sajnos később lefűjták.

A népdal fontos helyet foglal el Mohács művelődésében azóta, hogy Schneider Lajos közel 1800 népdalt gyűjtött a városban és környékén. Ezt a gyűjtőmunkát Kodály Zoltán is nagyra értékelte, amikor Mohácsra látogatott felfedezettjéhez, Kersics Anka énekeshez. Anka megérdemli, hogy rövid kitérőként megismerkedjünk vele. Bojtár László mohácsi zenei életről szóló tanulmányába nem került be kellő súllyal, mivel karrierje javarészt a tárgyalt időszak után bontakozott ki. Ő Kodály ajánlására került a Zeneakadémiára, opera szakon énekművész diplomát szerzett, rövid ideig a Magyar Állami Operaházban énekelt, majd évekig Szíriában vendégszerepelt. Hazatérve különböző fellépéseket vállalt, egyre mélyebben bedolgozta magát a népdaléneklésbe, a magyar és sokác népdalokat egyaránt gyakran népszerűsítette fellépésein. A jugoszláv határ megnyitása után az első Délvidékre induló magyar együttes, a mohácsi kis szimfonikus zenekar szólistájaként aratott átütő sikert. Következő nemes feladatként Párizsban a francia rádió vele vette föl Bartók Tizenöt Magyar Paraszt dalát. Itthon Kovács Győzőnével együtt készült fel a felvételre. A fényesen csillogó hangversenytermi fellépések után hazajött, és segített édesanyjának szólót művelni. Egy szereplés ügyében meglátogattam, éppen ebédet főzött, és a konyhában a tűzhely fölött egy hiányos babérkoszorút pillantottam meg ... Évei számának gyarapodásával a fellépések ritkultak, de hol élőben, hol felvételtől meg-megszólalt a rádióban. Pontosan lehetett tudni, hogy mikor

van itthon, mert olyankor még mindig fényesen csengő hangja kihallatszott a vasárnapi misén éneklők közül. Hetvenhat évet élt, 97-ben hagyott itt bennünket.

Új életre keltek a mohácsi népdalok, amikor a Megyei Művelődési Osztály zeneiskolai referense, Várnai Ferenc kiadott egy füzetre valót Schneider Lajos gyűjtéséből. Ezt az elsőt még három hasonló füzet követte. Ezek képezték zenei alapját a Baranya Megyei Tanács, a Mohács Városi Tanács és a Park utcai Általános Iskola közös rendezésében megvalósuló Schneider Lajos Népdaléneklési Versenyeknek. A szerény kezdet után megyei, Dél-dunántúli, majd néhány évig országos versennyé nőtte ki magát. Az énekes találkozó rövidesen kibővült népi hangszerekkel. Először furulya, majd egyéb hangszerek is bekapcsolódtak. Így vált lehetővé a zeneiskolások közreműködése. Iskolánk kezdettől fogva bekapcsolódott a népdalversenybe. Ez volt az a mag, amelyből évtizedekkel később a mohácsi Kolping Művészeti Iskola népzene tanszaka kisarjadt.

Március 22.-én rendeztük a Baranya Megyei Zeneiskolák Fafúvós Versenyét. Meglepetést és örömet okozott növendékeink sikeres szereplése. A fuvolisták 1. korcsoportjában Kiss Csilla I. helyezett lett. A 3. korcsoportban Csáki Gábor II. lett. Mindketten Denke Mária növendékei. A klarinétosok 1. korcsoportjában Schum József III. helyen végzett, a 2. korcsoportban Dezső Attila lett III., a 3. korcsoportban Hamburger Antal II. helyezést ért el. Mindhárman Komlód József növendékei. A fagottosok között Nagy Ágnes I. lett, az ő tanára is Komlód József.

A Baranya megyei Zeneiskolák Hegedűversenyét Siklóson tartották. A népes mezőnyben Szűcs Katalin, Kovács Győző növendéke különdíjat kapott.

Áprilisban rendezték az Országos Zongoraversenyt Nyíregyházán. Iskolánkat három zongorista képviselte, közülük **Faddy Zsuzsa**, Heil Franciska növendéke, és **Solymos Adrienn**, Kovács Győzőné növendéke bejutott a **döntőbe**. A harmadik versenyző, Király Gabriella is szépen szerepelt.

Három érettségiző növendékünk, Hamburger Antal klarinétos (Komlód József növendéke), Kulcsár Ferenc zongorista (tanára Sas Zsuzsa) és Menczinger Tibor fuvolista (tanára Denke

Mária) elhatározta, hogy ha már a Gimnáziumtól ünnepélyes ballagással vesznek búcsút, akkor valamilyen méltó formában a zeneiskolától is elköszönnek. A méltó forma kézenfekvően a muzsikálás volt. Így született meg a zeneiskola egyik legkedvesebb, évenként visszatérő rendezvényének, a Búcsúzó Hangversenynek a hagyománya. A résztvevők évről

M ű s o r:			
WEBER:	Concertino	klarinét	
GRIEG:	A tavaszhoz	zongora	DEBUSSY: Két arabeszk zongora
HÄNDEL:	F-dúr szonáta	fuvala	DEBUSSY: A kis néger klarinét
WEINER:	Búsuló juhász		KRAMAR: Concerto klarinét
	Csüddöngölő	klarinét	BARTÓK: Három csikmegyei népdal fuvala
BACH:	h-moll Szvitből: Rondeau, Polonaise, Menuet, Badinerie	fuvala	LISZT: Csárdás obstiné zongora
LISZT:	Szozalizio	zongora	GOODMAN: Rachel álma klarinét — zongora

évre rangos koncert formájában adtak számot a zeneiskolában eltöltött 10-12 évről. Az iskola pedig elegáns fogadással, pezsgős koccintással ünnepelte a búcsúzókat.

Az első búcsúzó hangverseny műsora

A többi végzős növendék is megérdemli, hogy nevüket megemlítsük: Csigi Zsuzsa, Stang Zsuzsa, Veriga Valér, Bárdos Ferenc – zongora,

ra, Kis Pál Tibor, Kispál Zita – hegedű, Nagy Attila – gordonka, Harmat Ágnes – fuvala, Buják János, Kiss Mariann – klarinét, Nagy Ágnes – fagott, Botond Gyula – ütő, Hange Gábor – trombita.

Ugyanebben az évben a Helikonon tovább nőtt a trófeák száma, **Kulcsár Ferenc, zongora**, Sas Zsuzsa növendéke, **Storcz László, zongora**, Kovács Győzőné növendéke, **Hamburger Antal és Dezső Attila, klarinét**, Komlódy József növendékei, **Németh Teréz, gordonka**, Horváth Péterné növendéke, **Simity István, trombita és a Jazz-együttes**, Bende Tibor növendékei **arany oklevelet nyertek**, ezeken felül 4 ezüstöt és 1 bronz oklevelet is elhoztunk.

Májusban két tanulónk, Faddy Zsuzsa és Kispál Zita Országos Szolfézsversenyen vett részt Sopronban. Denke Mária készítette fel őket.

Ebben a tanévben is volt továbbtanulónk: Nagy Ágnes fagottos, Komlódy József növendéke lett a pécsi Művészeti Szakközépiskola tanulója.

1977/78

A Liszt Társaság pályázatán Nagy István, Kovács Győzőné növendéke **I. díjat** nyert. Elméleti felkészítését Sas Zsuzsa végezte.

Felkérték iskolánkat, hogy az Októberi Forradalom 60. évfordulóját hangversennyel ünnepeljük meg. Szovjet szerzők műveiből állítottuk össze a műsort. Sosztakovicsnak, Hacsaturjának, Glazunovnak és Arutyunjának a kollégák által színvonalasan megszólaltatott, ismert darabjai mellett feleségemmel egy fiatal szerző, Prigozsин hegedűre és zongorára írt Szonátáját is műsorra tűztük. A darab eredeti címe Sonata Burlesca volt, de ezt nem mertük kiírni a műsoralpra, csak annyit írtunk, hogy Szonáta. A modern darabban a zongoristának fel kellett állnia játék közben, és ujjal meg kellett pengetnie a zongora néhány húrját. Közben én játszottam a hegedűszólamot. Mikor feleségem visszaült a zongorához, könyökével megbillettette a klaviatúra fedelét, és az hatalmas robajjal rázuhant a billentyűzetre. Majd' elejtettem a hegedűt, de folytattuk a darabot. A végén többen gratuláltak, hogy az a nagy csattanás milyen jó effektus volt.

Novemberben a megyei válogatóról bejutott a szombathelyi Országos Koncz János Hegedűversenyre Gruber Ágnes, Kovács Győző növendéke.

A Baráti Népek Zongoramuzsikája című megyei versenysorozat második találkozóját január 28.-án rendeztük. Középpontjába lengyel szerzők műveit állítottuk, minden versenyzőnek kellett egy lengyel és egy szabadon választott művet játszania. A zsűri elnökének ismét Tusa Erzsébetet kértük fel. Ő olyan inspiráló hatással volt az előző verseny résztvevőire, hogy ezt a lehetőséget nem volt szabad elszalasztani. Lengyel zsűritagot is sikerült megnyernünk, Tereza Kszeska Falgert, a lublini konzervatórium zongoraművész-tanárát. Az első verseny jó híre 42 nevezőt vonzott, meghallgatásuk alig fért be az egynapos rendezvény kereteibe. Ha csak annyi haszna lett volna a találkozásnak, hogy a kollégák és növendékek megismerkednek a kiváló lengyel ifjúsági zongorairodalommal, már az is nagy nyereség lett volna. De ennél több történt, magas színvonalú koncerteket hallottunk, és szép sikerek születtek. A részletes eredményeket azonban nem sikerült kinyomozni.

Iskolánk fennállásának 15. évfordulóját hangversenysorozattal és iskolatörténeti kiállítással ünnepeltük. A növendék- és tanári koncerteken felül volt tanárainkat is meghívtuk egy kis közös emlékezésre. Tízen éltek is a meghívással, büszkén mutattuk nekik iskolánkat, eredményeinket. A koncertekre is szívesen hívtuk vendégeinket, és ők elismeréssel hallgatták.

A megyei zongoraversenyen Faddy Zsuzsa kiemelt I. díjat, Éhlich Gabriella I. díjat, Solymos Adrienn III. díjat nyert. Tanárunk Kovács Győzőné.

Tusa Erzsébet átadja a díjat Solymos Adriennek

A Park utcai Általános Iskola az énekzene tagozat indulásának 20. évfordulóját ünnepelte. Az ünnepi hangversenyen az iskola kórusai és a meghívott vendég-kórusok mellett felléptek a tagozat zeneiskolás hangszeresei is, egy-egy fuvolás, zongorista és csellista.

A Kaposváron rendezett V. Zeneiskolai Tanári Kamarazene Fesztiválon két duóval indultunk: Gál György, brácsa – Heil Franciska, zongora és Kovács Győző, hegedű – Kovács Győzőné zongora. Mindkét duó műsorának egy-egy darabjáról elismeréssel szólt a zsűri. A zsűritagok a produkciók részletes értékelésén túl új darab kidolgozásához nyújtott konzultációra is vállalkoztak. Mihály András zeneszerző, a Zeneakadémia legendás kamarazene tanára versenyen kívül meghallgatta egyes csoportok készülő darabjait, a mi esetünkben Beethoven c-moll Szonátáját, és segített technikai és zenei megvalósításának finomításában. Feltődik a kérdés, hogy mi köze ennek az iskolatörténethez. Úgy gondolom, hogy nagyon sok köze van. Egy zeneiskolai tanár hangszerjátékának minősége hallatlanul fontos. A növendékeknek csak tökéletesen szabad bemutatni a tanítandó új darabokat és a darabok kidolgozása közben felmerülő részletek zenei, technikai megoldását. Ha nem így történik, nem várhatunk el tőlük igényes munkát. Márpedig egy hangszeres tanár diploma után szervezetten nem jut hozzá, hogy hozzáértő, tekintélyes muzsikus meghallgassa, véleményezze játékát. Ezért volt nagyon hasznos, önbizalom-növelő – vagy éppen önvizsgálatra készítő – az az alkalom, amit a kaposvári konzultáció biztosított.

A zenehallgatóvá nevelés évek óta folyó programját pályázatban összesítettem. A Művelődési Minisztérium pályázati támogatásával tudtuk folytatni és kibővíteni. Programunkat tovább finomítottuk, és az elnyert támogatásból két pécsi koncertlátogatásra is futotta.

Májusban a Székesfehérvári Alba Regia Országos Kamarazenei Fesztiválon gyermekünk, **Kovács Zsolt gordonka** (Nagy Éva növendéke) és **Solymos Adrienn zongora** (Kovács Győzőné növendéke) duója **különdíjat** érdemelt.

Két szakközépiskolás zongorista, Balajthy Cecília és Kollár István, mindketten Kovács Győzőné volt növendékei, érettségi műsorukat játszották el iskolánk kamaratermében május 22.-én.

Folytatódott a búcsúzó növendékek hangversenysorozata. Május 29.-én a Kisfaludy Károly Gimnáziumban érettségiző továbbképzős zeneiskolások, Csáki Gábor fuvolás, Denke Mária növendéke, Isgum Zsuzsa és Pap Vera zongorista, Kovács Győzőné növendékei, valamint Simity István trombitás, Bende Tibor növendéke búcsúzott rangos műsorral.

A tanévben végeztek még: Blandl László fuvolista, középiskolás, valamint a nyolcadikosok: Fehér Tünde, Ferencz Ildikó, Gerber Gizella, Mility Ágnes, Schenk Péter, Papp János, Király Gabriella – zongoristák, Zsolnay Katalin – oboa, Gergely Éva, Künsztler László, Schum József – klarinét, Geszler János – trombita, Földes Zoltán – ütő.

1978/79

Októberben rendezték meg Zalaegerszegen az I. Országos Trombitaversenyt. Az iskolai és megyei válogatón továbbjutva részt vett Schatzl Károly, Dobos József növendéke.

A december 7-9.-én Szolnokon rendezett **II. Friss Antal Országos Gordonkaversenyen Kovács Zsolt II. díjat nyert.** Tanára, Horváth Péterné a zsűritől elismerő oklevelet kapott. Olyan óriási mezejny volt, hogy Zsolt korcsoportjában négy első és négy második díjat adtak ki. A zsűri elnöke, Kaljanov professzor, a moszkvai Csajkovszkij Konzervatórium művésztanára elragadtatással nyilatkozott. Mikor megtudta, hogy a helyezettek között kisvárosi, mohácsi, makói, ceglédi növendékek vannak, elmondta, hogy ha a Szovjetunióban összszövetségi verseny van, akkor Moszkvából, Leningrádból, Kijevből, Jerevánból és Novoszibirszkából, csupa milliós városból vannak díjazottak, kisvárosiak nem hogy díjat nem kapnak, be se jutnak a versenyre.

Februárban ismét a pártbizottság felkérésére rendeztünk tanári hangversenyt a Tanácsköztársaság 60. évfordulóján. A műsorválasztásban azonban az évforduló alig tükröződött: Tartottunk egy tanári koncertet. De a felkérést nem volt ajánlatos visszautasítani.

Áprilisban a Szigetváron rendezett hagyományos Megyei Négykezes Találkozón az 1. korcsoportban Isgum Ildikó és Winternitz Éva V. helyezést ért el, a 2. korcsoportban Vass Ágnes és Hantos Enikő IV. lett, tanáruk Kovács Győzőné; A 3. korcsoportban Mayer Tünde és Rádics Ildikó III. díjat, a 4. korcsoportban Szabó Sára és Mayer Tünde II. díjat nyert, tanáruk Sas Zsuzsa.

Május 3.-án a jugoszláviai földrengés áldozatainak megsegítésére jótékony célú növendékhangversenyt rendeztünk. A befolyt összeget a Vöröskereszten keresztül juttattuk el a károsultaknak. Adományunknak híre ment, mert amikor Pélmonostorra látogattunk, tudtak róla.

A Városi Tanács Művelődési Osztálya elismeréssel értékelte az iskola munkáját. Ugyanebben az évben a Művelődési Minisztérium és a Zeneművész Szakszervezet közös átfogó, ütemezett vizsgálatot tartott iskolánkban. Az összesítő értékelésen kiemelt dicséretet kaptunk.

Ismét tartottunk hangversenyt Pélmonostoron. A koncert után a vendéglátók segítségével kirándulást szerveztünk a közreműködő növendékeknek és a kísérő tanároknak. Hivatásos idegenvezetőnk az egyik pélmonostori zenetanárnő férje volt. Tettünk egy városnéző sétát Újvidéken, megnéztük a péterváradit, majd idegenvezetőnk kapcsolatai révén a Fruška Gora hegységben egy eldugott völgyben kis ortodox kolostorba látogattunk. Hallatlanul érdekes volt bepillantani egy zárt közösség életébe, melyet az idegenforgalom még nem fedezett föl. Másnap szerettük volna megnézni Sremska Mitrovicában – a valamikori Sirmiumban, Dél-Pannónia provincia székvárosában – a római emlékeket bemutató múzeumot, de sajnos zárva találtuk. Így csak egy sétát tehettünk a patinás városka főutcáján.

A Helikonon ismét arattak a mohácsiak, **arany oklevelet nyert Faddy Zsuzsa és Storcz László – zongora**, Kovács Győzőné növendékei, **Scheich János – zongora**, Sas Zsuzsa növendéke, **Dezső Attila – klarinét**, Komlódy József növendéke, **Czijáky Gabriella – fuvola**, Denke Mária növendéke. Dezső Emőke fuvolás és Markesz János trombitás ezüst oklevelet kapott.

Finok Zoltán klarinétost, Komlódy József növendékét felvették a budapesti Zenész Tiszthelyettes Képző Szakiskolába. Kreka László trombitást, Bende Tibor tanítványát, Nagy Anikó gordonkást, Horváth Péterné növendékét, valamint Sümegi Eszter énekest, akit Denke Mária készített fel (zongoratanára Mester Piroska volt), a pécsi Művészeti Szakközépiskolába vették föl. Sümegi Eszter énekművész diplomát szerzett a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán, nemzetközi énekversenyt nyert, a Magyar Állami Operaház magánénekezője, számos nagy külföldi Operaház vendégművésze, a Kiváló Művész és egyéb díjak kitüntetője. Kreka László a szakközépiskolában kürtre tért át, a Zeneakadémián művészdiplomát szerzett, számos verseny győztese, a pécsi Pannon Filharmonikusok szólamvezetője, a Művészeti Szakközépiskola és a PTE Művészeti Tanszék kürttanára.

A már hagyományosan évente megrendezett búcsúzó hangversenyt, mely az érettségizők elköszönése volt iskolánktól, kibővítettük a zenei pályán továbbtanuló nyolcadikosokkal. Blandi László fuvolista, Denke Mária növendéke és Pap János zongorista, Kovács Győzőné növendéke képviselte a középiskolás korosztályt, a három továbbtanuló, Finok Zoltán, Kreka László és Sümegi Eszter is fellépett a koncerten.

Végeztek még: az érettségiző Hange László – klarinét. Nyolcadikosok: Mayer Irén, Kéméndi Zsolt, Albrecht Matild, Muck Klára – zongora, Rampasek László – klarinét

Két volt növendékünk hűségesen visszatért, hogy eljátssza diplomaműsorát: Nagy Éva csellista és Muck Ferenc klarinétos.

A nyár elején újra jutalomkirándulásra vittük legeredményesebb növendékeinket a korábban nagy sikert aratott gemenci hajókázásra.

A nyár újdonságot hozott: Debrecenben a kortárs zene megismertetését célzó egyhetes bentlakásos tanfolyam indult, melyet évente újra megrendeztek. Nagyszerű előadások és furcsaságok egyaránt előfordultak. A hallottakat nagy élvezettel építettük be tanításunkba. Közben megismerkedtünk Kelet-Magyarország sok-sok szépségével.

1979/80

Egyre több rangos versenyen szerepeltek növendékeink. Mivel egy-egy versenyző felkészítése jelentős többlet-munkával jár, felvetődött annak gondolata, hogy valamilyen formában anyagi elismerésben részesüljenek azok, akiknek növendéke országos versenyen eredményesen szerepel. Mivel az évente feljebbsorolásra fordítható bérkeret nagyon szűkös volt, közösen kidolgoztuk a jutalmazási rendszert: Akinek a növendéke országos versenyen helyezést ér el, 200 Ft rendkívüli feljebbsorolásban részesül. Regionális, megyei versenyen elért 1. helyezéért vagy arany oklevélért 100 Ft feljebbsorolás járt. Ezt annak fényében kell értékelni, hogy a fizetések 2500 Ft körül alakultak, a rendes feljebbsorolás 3 évenként 100 Ft volt. Ez a rendszer egészen addig jól működött, amíg a verseny-eredmények után járó feljebbsorolás összege meg nem haladta az éves keretet. Ekkor le kellett mondanunk ennek további alkalmazásáról, annál is inkább, mert az utolsó időkben egyéb fontos teljesítmények honorálása elmaradt, és ez a versenyek túlértékeléséhez vezetett.

Többszöri próbálkozás után a vonós-zenekar stabilizálódott, elkezdett rendszeresen próbálni. Egyelőre azonban csak házi rendezvényeken játszottunk.

Októberben iskolánk rendezte az I. Országos Zeneiskolai Fafúvós Verseny Baranya megyei válogatóját. A népes mezőnyből iskolánk növendékei közül Menczinger Ildikó fuvolista, Denke Mária növendéke jutott be az országos döntőbe. A decemberben Leninvárosban (ma Tiszaújváros) rendezett versenyen Menczinger Ildikó tisztessen helytállt.

Faddy Zsuzsa és Máthé Miklósné, a zsűri elnöke

Az áprilisban Nyíregyházán megrendezett Országos Zongoraversenyen **Faddy Zsuzsa**, Kovács Győzőné tanítványa **II. helyezést és gálaszereplést** nyert.

Az alapfokú osztályokat befejezték a búcsúzó hangversenyen fellépetteken kívül: Csányi József, Ribly Péter, Linder Magdolna – hegedű, Marosek Károly és Szigeti Tamás klarinét, Hermann Ildikó – zongora.

A búcsúzó növendékek hangversenyén május 2-án két nyolcadikos, Bánfai Beáta énekes és Kovács Zsolt csellista, valamint öt érettségiző szerepelt, Nagy István zongorista és énekes, Kovács Győzőné és Denke Mária növendéke, Scheich János zongorista, Sas Zsuzsa növendéke, Dezső Attila klarinétos, tanára Komlód József, Predács Katalin fuvolista és Treutz Mária énekes, tanáruk Denke Mária (*A lenti képen*).

Zenei pályán tanul tovább Bánfai Bea énekes a pécsi Művészeti Szakközépiskolában, őt Denke Mária készítette fel, zongoratanára Kovács Győzőné volt. Magánének-tanári diplomát szerzett. Gódi József klarinétos, tanára Komlódy József,

őt is Pécsre vették föl, tanári

diplomát szerzett és Kozármislenyben tanít. Fiúnkat, Kovács Zsoltot, Horváth Péterné növendékét Budapestre vették fel a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolába. Középiskolásként megnyerte a Szakközépiskolások Országos Gordonkaversenyét Kecskeméten, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán Akadémiai Nagydíjat nyert és kitüntetéssel diplomázott. Több nemzetközi verseny helyezettje, játszott a Budapesti Vonósoknál, a Virtuózok Kamarazenekarban, a Fesztiválzenekarban és Kuala Lumpurban a Petronas Malaysian Philharmonia zenekarában. Jelenleg Ománban, a Muscat-i főiskolán tanít.

1980/81

Ennek a tanévnek a második fele a Bartók-centenárium jegyében zajlott hazánk zenei életében és természetesen iskolánkban is. Előtte azonban októberben Zalaegerszegen megrendezték a II. Országos **Trombitaversenyt**. Dobos József növendéke, **Belvaracz András III. helyezett lett.**

A Bartók évforduló méltó megünneplésére összefogott a város valamennyi zenével (is) foglalkozó intézménye. Schaár Erzsébet szép Bartók mellszobra, melyet a centenárium jegyében lepleztek le, a Kossuth Filmszínház előtti parkban mindig emlékeztetni fog erre az évfordulóra.

Az országos megemlékezés csúcspontja a Budapesten megrendezett Nemzetközi Bartók Kongresszus volt. A Duna Intercontinental Hotel kongresszusi termében voltak az előadások, amelyeket a Zeneakadémián tartott koncertek és egy különös előadás tarkított, a Báb-színházban vitték színre a Fából faragott királyfit gyönyörűen mozgatott bábokkal. A kollégákkal többen részt vettünk a konferencián, szellemi előkészületként az itthoni ünnepséshöz. Egy szépséghibája volt a kongresszusnak: a Bartók-kutatás legnagyobb tudósát, a tengelyrendszer és a bartóki építkezés legavatottabb kutatóját, Lendvai Ernőt nem hívták meg.

Március 21-22-én rendezte iskolánk a Baranya Megyei Zeneiskolák III. Zongoraversenyét. Az évforduló kedvéért megszakítottuk a „Baráti népek zongoramuzsikája” sorozatot, és Bartók Béla műveit állítottuk középpontba: Minden versenyző egyik darabjának Bartók műnek kellett lennie, a másik szabadon választott. A nagy létszám miatt – 51 növendék jelentkezett – kétnaposra kellett bővíteni a versenyt. A résztvevők szombaton játszották el műsorukat, vasárnap az ünnepélyes eredményhirdetés következett. A mohácsiak szépen

szerepeltek, a 2. korcsoportban Szűcs László különdíjat kapott, a 3. korcsoportban Vass Ágnes II. helyezett lett, a 4. korcsoportban Solymos Adrienn III. díjat, Faddy Zsuzsa kiemelt I. díjat nyert. Valamennyien Kovács Győzőné növendékei. Ezután megkoszorúztuk Bartók Béla mellszobrát, és a rendezvény csúcspontjaként részt vettünk a zsűri elnökének, Tusa Erzsébet zongoraművésznék a Bartók Emlékhangversenyén. Ő a Bartók-művek egyik leghitelesebb

A zsűri: Körber Tivadarné, Tusa Erzsébet, Bánky József, Várnai Ferenc

tolmácsolója. Az inspirációt a legjobb helyről kapja, férje a fentebb említett Lendvai Ernő Bartók-kutató zenetudós.

A következő hónapban tanári koncertünk is az évfordulóról szólt. A nagyközönségnek nem mertünk olyan műsort összeállítani, amely csak modern darabokból áll, de a második részben négy Bartók mű hangzott el, a Nyolc magyar népdal Kozáné Jaksity Katalin énekes előadásában, a Bolgár ritmusokat Mester Piroska játszotta, a Román táncokat Ribly Péter és Kovács Győzőné szólaltatta meg. Zárásként a Bartók Béla vegyeskar a Négy szlovák népdal című kórusművet adta elő Krausz György vezetésével, Kovács Győzőné zongorakíséretével.

Testvérműzsák címmel összművészeti táborot rendeztek Szentendrén. A növendékek kipróbálhattak más művészeteket. Három növendékünk vett részt, az egyik résztvevő, Deli Ágnes hegedűs növendékünk festőművész lett. (Persze nem csak ezért, de indíttatást itt is kapott.)

Májusban tartották Debrecenben az Országos Szolfézsversenyt. **Ribly Tamás**, Denke Mária növendéke **VI. helyezést** ért el.

A székesfehérvári Alba Regia Országos Zeneiskolai Kamarazenei Fesztiválon **Szűcs Katalin és Faddy Zsuzsa hegedű-zongora duója dicséretet** érdemelt. Tanáraik: Kovács Győzőné és Kovács Győző.

Volt növendékeink továbbra is hűségesen jártak vissza muzsikálni. Májusban Nagy Ágnes fagottos és Kreka László kürtös játszotta el szakközépiskolai érettségi műsorát.

Az eddigi legszebb siket érték el növendékeink a Helikonon: **Faddy Zsuzsa zongorista** (Kovács Győzőné növendéke), **a Szűcs Katalin – Faddy Zsuzsa duó** (felkészítő Kovács Győző) **és Markesz János trombitás** (Dobos József növendéke) **arany oklevelet és gálaszereplést** érdemelt. **Három mohácsi szereplő a Helikon gálakoncertjén! Szabó Sára zongorista** (tanára Sas Zsuzsa), **Czijáky Gabriella – Balogh Ágnes – Dezső Emőke fuvola trió** (Denke Mária), **Solymos Adrienn zongorista** (Kovács Győzőné), **a Szabó Sára – Rádics Ildikó zongora négykezes** (Sas Zsuzsa) arany oklevelet, a Soós Krisztina – Solymos Adrienn hegedű – zongora duó (Kovács Győző) és Kiss Csilla fuvolás (Denke Mária) ezüst oklevelet nyert.

Az idei jutalomkiránduláson Sárospatakot néztük meg, tettünk egy sétát Sátoraljaúj-helyen, Széphalmon tisztelegtünk Kazinczy sírjánál, majd átmentünk Kassára, megtekintettük

a belvárost és a Dómot, az altemplomban megkoszorúztuk a „vezénylő fejedelem” II. Rákóczi Ferenc sírját, és ott a szigorú tiltás ellenére elénekeltük a Himnusz. Eperjesen a Rákóczi házat és a Dómot láttuk, visszafelé megálltunk Borsiban Rákóczi romos szülőházánál.

Három növendékünk indult el a zenei pályán: Nagy István énekes-zongoristát Sas Zsuzsa énekből, Kovács Győzőné zongorából készítette felvételre a pécsi Művészeti Szakközépiskola szakmai tagozatára. Ott végbizonyítványt szerzett, ma a Mohácsi Katolikus Plébánia kántora. Szűcs Katalin hegedűst Kovács Győző készítette fel a Zeneművészeti Főiskola pécsi tagozatára. Hegedűtanári diplomát szerzett, rövid ideig Mohácson, majd Szekszárdon tanított. Később pályát módosított. Faddy Zsuzsát Kovács Győzőné készítette fel a főiskolai felvételi vizsgára. Zongoratanári diplomát szerzett, Ausztriában művészdiplomát nyert, különböző kamaracsoportokkal koncertezett, majd a linzi zeneiskolában vállalt tanári állást.

Június 1.-én búcsúztak a végzősök: Két nyolcadikos, Boda Györgyi zongorista, Mester Piroska növendéke és Harmath Ágnes fuvalás, Denke Mária növendéke, s a gimnazisták,

Meghívó

A MOHÁCSI ZENEISKOLA

bücsűző növendékeinek

hangversenyére

1981. június 1-én, hétfőn 18 órára
a Zeneiskola kamaratermébe

Műsor:

1. Bach: F-dúr Kétzsolamú invenció	zongora Boda Györgyi
2. Gluck: Melódia	fuvala Harmath Ágnes zongora Boda Györgyi
3. Rode: D-dúr Etűd No. 5. A-dúr Etűd No. 7.	hegedű Szűcs Katalin
4. Faure: Sicilienne	fuvala Harmath Ágnes
5. Bach: E-dúr Partita: Gavotte, Gigue	hegedű Szűcs Katalin
6. Händel: g-moll Szonáta II.-III.-IV.	fuvala Balogh Ágnes
7. Bach: fisz-moll Preludium és fuga Beethoven: cis-moll Szonáta (Holdfény), op. 27. Chopin: Asz-dúr (Hárfa-) Etűd	zongora Faddy Zsuzsa
8. Bach: E-dúr Hegedűverseny I.	hegedű Szűcs Katalin
9. Hook: Trió	fuvala Balogh Ágnes Czijáky Gabriella Desső Emőke
10. Dórák: G-dúr Szonáta III.-IV.	hegedű Szűcs Katalin zongora Faddy Zsuzsa
11. Liszt: La Campanella Bartók: Allegro Barbaro	zongora Faddy Zsuzsa

Tanárok: Denke Mária (2, 4, 6, 9)
Kovács Győzőné (7, 10, 11)
Kovács Győző (3, 5, 8, 10)
Mester Piroska (1, 2.)

Zongorakísérő tanárok: Denke Mária (4, 6.)
Kovács Győzőné (8)

Szűcs Katalin hegedűs, Kovács Győző növendéke, Faddy Zsuzsa zongorista, Kovács Győzőné növendéke, Balogh Ágnes és Czijáky Gabriella fuvalista, Denke Mária növendékei. Hangversenyük műsorát mellékelem.

Sikeresen befejezték zeneiskolai tanulmányaikat a fentebb felsoroltakon kívül a továbbképzős

Blandl Zoltán és a nyolcadikosok: Gruber Ágnes hegedűs, Hantos Enikő zongorista és Vértés Rita gondolkás.

A nyár sem telt tétlenül: Az évente megrendezett Kortárs Zenei tanfolyamon Debrecenben a már klasszikusnak számító modern szerzők, Schönberg, Stravinsky, Szölliősy, Ligeti, Kurtág mellett fiatal zeneszerzők is bemutatkoztak, műveikről beszéltek, elemeztük őket. Ausztriából, a Salzburgi Mozarteumból meghívott, csoportos improvizációt tanító Roscher professzor próbáltatta ki velünk, hogyan lehet rögtönözve zenét kreálni a Brémai Muzsikuskok mesére. Kollégáinkkal 3-4-en rendszeresen részt vettünk és sokat tanultunk ezeken a tanfolyamokon. A későbbiekben ezt az improvizációs játékmódot saját improvizációs klubunkban sokszorosan hasznosítottuk.

1981/82

Évek óta közösen gondolkodtunk a kollégákkal, hogyan lehetne megtalálni a városban és esetleg a környező falvakban a zenei tehetséggel bíró gyerekeket. Egy ebben az évben a

Magyarország című folyóiratban megjelent cikkben, Neukum Lea Zseniküszöb című írásában a szerző azt állítja, hogy Magyarországon 200 000 tehetséges ember él. Ezeket idejekorán meg kellene találni, és tehetségük kibontakozását segíteni. Ez nemzeti érdek. Ennek lebonyolítása, bár túlmutat egy zeneiskola hatókörén, a jövőben mindenképpen megoldandó feladatunk lesz. De annyit legalább rövidesen el kell érni, hogy a már megtalált tehetséges gyerekeket ne veszítsük el, mert ez nem csak az iskola, vagy a család vesztesége lenne, hanem az egész társadalomé. Ezért számba vettük a lemorzsolódások okait. Elsőként a varázsszót, a túlterhelést. Nem kellett sötétben tapogatóznunk, mivel még a kezdeti időkben, 1967 és 71 között, amikor a növendéklétszám biztosítása heroikus erőfeszítéseket követelt, felmérést készítettünk a kimaradásokról. Azt vizsgáltuk 59 túlterhelésre panaszkodó kimaradó növendéknél, hogy a zeneiskolából történt kimaradás után – az állítólagos túlterhelés megszűnésével – javult-e a kimaradottak tanulmányi eredménye. Azt a meglepő eredményt tapasztaltuk, hogy nemhogy nem javult, hanem romlott a bizonyítványuk a kimaradás évét követő tanévben 0,02 - 0,25 jeggyel. Kíváncsiak voltunk, hogy 10 évvel később is így van-e, ezért a felmérést megismételtük 36 tanulóval. Most 0,14-től 0,24-ig terjedő romlást regisztráltunk a kimaradónál. Nagy nyilvánosság előtt igyekeztünk elterjeszteni a nyilvánvaló tény, hogy a kimaradás oka nem a túlterheltség, ellenkezőleg, a kimaradás mögött a növendék általános „lazítási” szándékát, a feladatok alóli kibújás törekvését kell látnunk, és nem csak a zeneiskolában. Tehát ez jelzés szülőnek is, osztályfőnöknek is, hogy érdemes fokozottan odafigyelni az illető tanulóra.

A Mohácsi Jenő Városi Könyvtárban novemberben fonotéka nyílt. Mai lehetőségeink között, amikor a YouTube-ról bármit bármikor letölthetünk, el se tudjuk képzelni, milyen nagy jelentősége volt a könyvtárban felhalmozott lemezeknek és a meghallgatásukat lehetővé tevő lemezjátszóknak. Néhány műsorszámmal bekapcsolódtunk a megnyitóba.

Januárban rendeztük a II. Megyei Növendékhangversenyt. Hol van már az az idő, amikor arról vitatkoztunk, hogy félve a színvonalkülönbségtől meghívjuk-e a pécsi Liszt Ferenc Zeneiskolát a megyei rendezvényekre! Az természetes, hogy az 1000 fős iskolában több tehetséges növendék van, mint a 250 fős kis iskolában, de az eredményeket látva nem kell szégyenkeznünk. A hangszeres megyei versenyek mellett azért volt értelme egy-egy ilyen egyes hangszer-összeállítású hangversenynek, hogy egyrészt képet kapjunk egymás munkájának egészéről, másrészt a növendékek kitekintést nyerjenek más iskolák erősségeiről és ösztönzést merítsenek belőlük. Ezeknél a kölcsönös előnyöknél is nagyobb hatása volt a koncert után Tusa Erzsébet diaporáma vetítéses előadásának a zene képi megjelenítéséről. A csodálatosan feldolgozott téma, valamint Tusa Erzsébet személyes varázsa és elkötelezettsége jól szolgálta az iskolánkban jelentős részben az ő hatására bontakozó integratív nevelési szemlélet erősödését.

A pécsi Liszt Ferenc Zeneiskola továbbképzősök számára hirdetett megyei hangversenyt február 24.-én. Dobos László igazgató nagymestere volt a középiskolások foglalkoztatásának. Hol játékos klubfoglalkozás, hol a Székesegyház orgonájával való ismerkedés, hol zenei vetélkedő színesítette a hangversenyeket. Nem túlzás azt állítani, hogy ezek a rendezvények segítettek megtartani a továbbképzősöket.

Új kezdeményezés és a Gimnáziummal való együttműködés szép példája a Radnóti Miklós versmondó és kamaraének verseny. Baranya megye és (a szervezetileg még mindig elkülönülő) Pécs város középiskoláinak a versmondói és a megye zeneiskoláinak kamaracsoportjai nyertek meghívást a rendezvényre. Az előző bekezdésben bemutatott képzőművésze-

ti kapcsolódás után most az irodalommal való összefonódásra volt lehetőség. Fokról fokra bontakozott ki növendékeinkben, és részben kollégáinkban is a művészetek integrálásának igénye.

A komlói Erkel Ferenc Zeneiskola január 30.-án rendhagyó megyei Bartók-versenyt rendezett. Tusa Erzsébet zongoraművész (nevének ilyen gyakori előkerülése mutatja iskolánk és a megyei iskolák szemléletére gyakorolt jótékony hatásának a mértékét) javaslatára nem csak eljátszani kellett a kiválasztott Bartók darabokat, hanem elemezni is. A komoly elméleti felkészülést is igénylő versenyt Solymos Adrienn nyerte meg a Mikrokozmosz V. füzetének Nagymásodok egyszerre és törve című darabjának elemzésével és eljátszásával. Kovács Győzőné készítette föl.

Kis kirándulást tettünk a népzene felé. Még abban az időben, amikor a komlói Erkel Ferenc Zeneiskola fiókiskolája voltunk, és egymáshoz átjártunk vizsgáztatni, ismertem meg hegedűs növendékként Sárkány Kázmért. Középiskolába Mohácsra került, a Dr. Marek József Mezőgazdasági Szakközépiskolába, és az ott működött kérészéletű kórus tagjaként találkoztam újra vele. Feltűnt szép hangja, elkezdtünk népdalt énekelni. Nagyon jól ment, jelentkeztünk a Decsi Szüret elnevezésű népdaléneklés versenyre. Ezt megnyerte. Felfigyelt rá az Állami Népi Együttes zenei vezetője, Pásztói Miklós, és meghívta az Állami Népi Együttes énekkarába. Ez akkor nem valósult meg, de később a Honvéd Művészegyüttes kórusába került, onnan a Zeneakadémiára, opera szakra. Nagyszerű bariton-karriert futott be, a Magyar Állami Operaház tagja lett, Bayreuthban is debütált.

Az integrációs törekvés újbóli megvalósulása a másodszor megrendezett szentendrei Testvérműzsák tábor, melyen ez alkalommal is részt vett három növendékünk.

Tavasszal ünnepeltük Joseph Haydn születésének 250. évfordulóját. A nagy mester emlékének az ő műveiből összeállított növendékhangversennyel adóztunk május 27.-én. Kicsik és nagyok szép szóló produkciói mellett nagyobb nyilvánosság előtt itt mutatkozott be sikeresen a vonószeneke. Emellett zeneirodalom órákon, szolfézsórákon ismerkedtek a növendékek Haydn műveivel. Kovács Győzőné házi versenyt rendezett saját növendékeinek, helyezésekkel, jutalommal.

A Búcsúzó Növendékek Hangversenyén a nyolcadikos Vass Ágnes zongorista, Kovács Győzőné növendéke játszott, és a középiskolások: Deli Ágnes hegedűs, Zseni Nándorné növendéke, Czifjaky Gabriella (*a képen*) és Dezső Emőke fuvalások, Denke Mária növendékei, Szabó Sára és Zászkaliczky Zsuzsa zongoristák, Sas Zsuzsa növendékei és Markes János trombitás, Dobos József növendéke.

Zenei pályán tanult tovább ifj. Ribly Péter hegedűs, Ribly Péter növendéke a pécsi Művészeti Szakközépiskolában. Tanári diplomát szerzett, Kaposváron, Sásdon tanított, a mohácsi Kolping Művészeti Iskolában volt igazgatóhelyettes, majd a pécsi Zeneiskolába hívták igazgatóhelyettesnek. Menczinger Ildikó fuvalista Denke Mária növendéke volt, ő is Pécsre ment, majd Tanárképző Főiskolán folytatta tanulmányait.

Zeneiskolai tanulmányait eredményesen befejezte a fentiekén kívül a középiskolások közül Kovács Ernő klarinétos, valamint az általános iskolát végzettek: Boda Krisztina, Fenyvesi Attila, Schweier Rita, Schmidt Tamás – zongora, Simon Mariann, Spannenberger Norbert – hegedű, Gettó Teréz, Vörös Csaba – gitár, Jasper Éva – gordonka, Holecska Teréz – oboa, Lieli Zoltán, Schwertfeger Ferenc – trombita.

1982/83

A tanév első fele Kodály Zoltán születésének centenáriuma jegyében zajlott. Az első jubileumi rendezvény a Baranya megyei zeneiskolák növendékeinek az iskolánk által rendezett emlékhangversenye volt a mozi emeletén. Az 1974-ben indított Baráti népek zongoramuzsikája sorozatba most másodszor ékelődött be jubileum: a 80-81-es tanévben Bartók Béla centenáriuma, ebben az évben pedig Kodály Zoltáné. A november 29-i hangversenyen Pécs és Baranya zeneiskolásai léptek fel, a műsort a Kisfaludy Károly Gimnázium tanulói is a versmondása színesítette.

December 16-án került sor Borsos Miklós szobrászművész Kodály-mellszobrának avatására a Kossuth Filmszínház előtti parkban. A szobor leleplezése és az avatóbeszéd után az ünneplő közönség a mozi kamaratermében meghallgatta a Park utcai Általános Iskola éneki-zene tagozatának kórusát Kis Miklós vezetésével, a Gimnázium kórusát Kozáné Jaksity Katalin vezényletével, a Bartók Béla vegyeskart Krausz György vezetésével, a Gimnázium versmondóit és a Zeneiskola hangszeres növendékeit. Az emeleti galériában Kodály mohácsi kapcsolatairól hangzott el előadás, a kapcsolat tárgyi emlékeiből pedig kamara-kiállítás nyílt.

A Gimnázium Kövesi Józsefné vezette irodalmi színpada az iskola kórusának és a középiskolás korú zeneiskolásoknak a közreműködésével nagysikerű Kodály emlékműsort mutatott be február 4-én.

A tanári koncertet február 22-én tartottuk, a műsorban Kodály művek is szerepeltek.

A Kodály Zoltánról szóló megemlékezések sorát nagyszabású kórushangverseny zárta. Az áprilisi koncerten a város valamennyi kórusa fellépett: A Brodarics téri Iskola, a Park utcai Iskola, a Széchenyi téri Iskola, a Radnóti Miklós Szakmunkásképző Iskola és a Gimnázium kórusa, valamint a Bartók Béla Művelődési Központ Vegyeskara.

A Budapesten a Fészek Klubban rendezett Muzsikás Fórum többek között a kortárs zeneszerzők ifjúság számára komponált műveinek a bemutatását vállalta. Ezen a koncerten iskolánk két műsorszámmal szerepelt: Huszár Lajos szegedi szerző darabjait, melyek már címükkel is felkeltették az érdeklődést, pl. a Majomkirályt Szűcs László zongorista játszotta, Kovács Győzőné növendéke, Györffy István fiatal pécsi komponista Hegedűduóit Ódor Vera és Ribly Tamás mutatta be, tanáruk Ribly Péter.

A megyei versenyek után márciusban távolabbi kitekintésre vállalkoztunk: A bajai Liszt Ferenc Zeneiskolával közös koncertet tartottunk 4.-én Baján és 11.-én Mohácson. Örömmel állapítottuk meg, hogy szólistáink, vonósnégyesünk, fuvola-oboa-vonós kvintetünk és vonósenekarunk nagy sikert aratott mindkét helyszínen. Tanulságos és élvezetes volt meghallgatni a bajaiak szép műsorát is.

Áprilisban a nyíregyházi Országos Zongoraversenyen **Solymos Adrienn**, Kovács Győzőné növendéke bejutott a kétfordulós verseny **döntőjébe**.

Volt csellista növendékünk, fiúnk, Kovács Zsolt és barátja, Kertész György, a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola diákjai adtak nagysikerű koncertet április 26-án. Budapesti tanárunk Kertész Ottó, zongorán Kovács Győzőné működött közre.

Király Csaba zongoristát, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola hallgatóját, aki azóta szép karriert futott be, Liszt díjas, és jelenleg a Bartók- emlékház igazgatója, régi ismerősként (komlói diák volt) hívtuk meg koncertezni május 12.-én.

Az Országos Rézfúvós Versenyt júniusban Kisújszálláson rendezték. **Péter Zsolt kürtös**, Dobos József növendéke **II. díjat** nyert.

A nagy hagyományú Helikont rosszul értelmezett takarékoságból két alkalommal, 83-ban és 85-ben szüneteltették, helyette Pécssett Sopianae Napokat tartottak. Az iskolai válogatón 23 növendék lépett föl. A pécsi bemutatón arany oklevelet nyert **Solymos Adrienn zongorista**, tanára Kovács Győzőné, **Rádics Ildikó zongorista**, tanára Sas Zsuzsa, **Nagy Andreea fuvolista**, tanára Denke Mária, **Ritzl József trombitás**, **Vida Lóránt harsonás**, tanárunk Dobos József. Vass Ágnes zongorista, a vonósnégyes (Soós Krisztina, Laczkó Zsuzsa – hegedű, Szeifert Ildikó – brácsa, Csonka Takács Eszter – cselló), Lieli Zoltán trombitás, Török Mónika zongorista, Michelisz János és Peszt Miklós trombitások, a rézfúvós kvartett és a kamarakórus ezüst minősítést nyert.

A Búcsúzó Növendékek Hangversenyén ismét népes szereplőgárda játszott: Michelisz János érettségiző, Késics Gábor Szakmunkásképzőt végző trombitás, Dobos József növendékei, valamint a Kisfaludy Károly Gimnázium érettségiző tanulói, Kis Csilla fuvolás, tanára Denke Mária, Müller Miklós klarinétos, tanára Komlód József, Solymos Adrienn zongorista, tanára Kovács Győzőné, Soós Krisztina hegedűs, tanára Kovács Győző, és Ódor Veronika nyolcadikos hegedűs, Ribly Péter növendéke.

Júniusban ismét volt növendékünk adott hangversenyt, Faddy Zsuzsa főiskolás, Pécssett Bánky József növendéke. Énekes évfolyamtársa is közreműködött.

A két évenként megrendezett jutalomkiránduláson ezúttal május 27-29.-én Kodály és Bartók felvidéki emlékeit kerestük fel Galántán, Nagyszombatban és Pozsonyban. A galántai Zeneiskolával és Művészeti Iskolával sikerült baráti kapcsolatba lépni.

Továbbtanulók: A Kisfaludy Károly Gimnáziumban érettségiző Solymos Adrienn zongoristát, Kovács Győzőné növendékét felvették a Zeneművészeti Főiskola Pécsi Tagozatára. Tanári diplomát szerzett, rövid ideig Mohácson is tanított, a pécsi Apáczai Nevelési Központ zeneiskolájának tanára. A nyolcadikos Ódor Vera és Ribly Tamás hegedűst, Ribly Péter növendékét a pécsi Művészeti Szakközépiskolába vették föl. Ribly Tamás művészdiplomát szerzett Budapesten, majd brácsából Szegeden. Szabadúszó. Ódor Vera tanári diplomát szerzett Pécssett, a kaposvári Csiky Gergely Színház zenekarának a koncertmestere.

Zeneiskolai alapfokú tanulmányaikat eredményesen befejezték még: Szentpéteri Ágnes, Németh Hajnalka, Faludi Ágnes – zongora, Földes Tamás, Péntek Gábor – gitár, Kuti Eszter – hegedű, Engert Andrea, Kőhegyi Eszter – fuvola, Belvaracz András, Pap Gábor – trombita.

A Filharmónia felnőtt bérleti hangversenysorozatáról azért érdemes megemlékeznünk, mert két mohácsi származású művész is önálló koncertet adott a programban: Bazsinka István harsonás, a Magyar Állami Hangversenyzenekar első harsonása, és volt tanárunk, a mohácsi születésű Tornai Ferenc, az Európa-szerte koncertező Saxodrom kvartett vezetője, a Salzburgi Zeneiskola tanára. Közreműködött Kovács Zsolt csellista. A zongorakíséretet Sz. Simonfai Mária és Kovács Győzőné látta el.

A Veszprémi Egyetemi Napokra meghívták iskolánk rézfúvós kvartettjét. A Péter Gábor – Peszt Miklós – trombita, Józsa Attila – tenorkürt, Vida Lóránt – harsona összeállítású együttes sikeresen szerepelt.

Az előző évben Komlón rendezett, műelemzéssel bővített Bartók-verseny gondolatát Sas Zsuzsa ötlete alapján továbbfejlesztve iskolai lapról elemző versenyt rendeztünk. A zongorista növendékek kaptak hangszeres tudásuknál egy évfolyamnival könnyebb ismeretlen darabot, ezt kellett negyedórás gondolkodás és próbálgatás után eljátszani és formai, harmóniai szempontból elemezni. Meglepően sokan vállalkoztak a feladatra, és néhány figyelemreméltó elemzés és játék született. A kiértékelés során kiderült, hogy a 16 vállalkozó zongoristából 7 talált olyan harmóniai, formai mozzanatot, amely a felszíni jelenségek mögé tekintés igényét jelzi, ez 43 %. A zenei szöveg és a mondanivaló között is talált összefüggést 3 növendék. Ez ugyan csak 19 %, de ezt ebben a korban – 12-16 évesek – a fejlett muzikalitás jelének tekinthetjük. Az erről szóló beszámoló megjelent a Parlandóban. Valószínűleg ez és néhány korábbi cikk is hozzájárult a megtisztelő felkéréshez: Beválasztottak a Parlando szerkesztőbizottságába. Ezt a tisztséget hét éven keresztül töltöttem be, ezalatt több alkalommal sikerült képviselnem a kisvárosi zeneiskolák, köztük a mi iskolánk érdekeit, megfogalmazni gondjainkat, elvárásainkat.

A korábbi évek gyakori eseményeihez hasonlóan januárban kedves felkéréseket kaptunk: 9.-én kiállítás megnyitásán játszottak növendékeink, 20.-án a Gimnázium iskolabálja előtt a műsorban szerepeltek középiskolás hangszereseink. Ezek az önmagukban jelentéktelen fellépések azáltal váltak fontossá, hogy külső közönséget sikerült megszólítanunk, akár a kiállítás közönségére, akár a gimnáziumi tanárookra, szülőkre és a zeneiskolával kapcsolatban nem levő tanulókra gondolunk.

Március 2-3.-án sokadik alkalommal rendezte meg a Mohácsi Városi Tanács Művelődési Osztálya és a Bartók Béla Művelődési Központ a Dél-dunántúli Schneider Lajos Népdaléneklési Versenyt. A Magyar Tudományos Akadémia Népzenei Osztályának vezetője, Olsvay Imre által vezetett neves zsűri tetszéssel fogadta a korábbi években elkezdett, és mára polgárjogot nyert „profilbővítést”: minden énekes blokk után néhány népi hangszeres is lehetőséget kapott a fellépésre. Furulyások, hegedűsök, egy klarinétos és egy citerás jelentkezett. A biztató kezdet után jelentős fejlődésnek indult a népi hangszeresek versenye is.

Áprilisban zajlott a Zeneművészeti Szakközépiskolák Országos **Gordonkaversenye** Kecskeméten. volt növendékünk, **Kovács Zsolt megosztott I. díjat nyert** a Budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola színeiben, és ezzel felvételi vizsga nélkül bekerült a Zenekadémiára.

A Szigetvári Zeneiskola április 25.-én ismét megrendezte a Megyei Négykezes Versenyt. A megye valamennyi iskolája részt vett a rendezvényen. A sor kibővült, a korábbi ala-

pítású pécsi, komlói, mohácsi, szigetvári és siklói iskolához csatlakozott az utóbbi években alapított pécsváradi, sásdi és szentlőrinci zeneiskola is. Az eredményekről sajnos nem tudok beszámolni, az erre vonatkozó feljegyzések elvesztek.

A székesfehérvári **Alba Regia Kamarazenei Találkozó**n május 18-20.-án **Rézfúvós kvintettünk dicséretet** érdemelt. A Péter Gábor, Peszt Miklós – trombita, Péter Zsolt – kürt, Vida Lóránt – harsona és Bíró Tibor – tuba összeállítású együttest Dobos József készítette föl.

Ismét megrendezték Szentendrén a Testvérműzsák tábort, három növendékünk vett részt, és hozta haza az integratív művészetszemlélet újabb és újabb szempontjait.

A testvérműzsák, a művészetek egymásra hatását kereső szemléletnek az igénye jutott kifejezésre „A szonátaforma Németh László Égető Eszter című regényében” című dolgozatomban. Megjelent a Magyar Tudományos Akadémia Integratív Nevelés című kutatási beszámolójában.

A Búcsúzó Hangversenyen egy általános iskolás, a palotabozsoki Lieli Gábor, Dobos József növendéke játszott. A Kisfaludy Károly Gimnázium érettségiző közreműködői: Balázs Andrea és Rádics Ildikó zongorista, tanáruk Sas Zsuzsa, Török Mónika zongorista, tanára Kovács Győzőné és Zászkaliczky Pál oboista, Radnó Ágnes növendéke. Kamaracsoportban nem búcsúzóként fellépett még Pálkuti Anikó, fuvola, Laczkó Zsuzsa, hegedű, Györki Gizella, gordonka, Kis Pál Judit, zongora.

Örömmel fogadtuk a meghívót két volt növendékünk június 11.-i diplomakonzertjére, mindketten érettségi után közvetlenül tőlünk felvételiztek a főiskolára, és a Zeneművészeti Főiskola Pécsi Tagozatán diplomáztak: Faddy Zsuzsa zongorista, főiskolai tanára Bánky József, és Szűcs Katalin hegedűs, tanára Pécssett Földesi Lajos.

A Park utcai Iskola ének-zene tagozatos osztályának 20 fős „Csimpolya” bábcsoportja a Kaposváron tartott területi versenyen elért eredménye alapján budapesti televíziós felvételre kapott meghívást. Felkészítőjük Gettó Józsefné, az énekszólamot az osztály zeneiskolás növendékei szólaltatták meg. A „Nyírfácska” felvétele június első hetében elkészült, ősszel a TV bemutatta. A csoport zenei kíséretét gitártanárunk, Széll Béla látta el. Játékával a zsűri értékelése szerint jelentősen hozzájárult a kis csoport sikeréhez.

Zenei pályára ebben az évben egy általános iskolás növendékünk lépett: Lieli Gábor klarinétos, Dobos József növendéke a pécsi Művészeti Szakközépiskola tanulója lett, és egy érettségizőt, Rádics Ildikó zongoristát, Sas Zsuzsa növendékét felvették a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola ének-zene szakára. Lieli Gábor Ausztriában művészdiplomát szerzett, legutóbbi értesülésem szerint a salzburgi Mozarteumban tanít és koncertezik. Rádics Ildikó ének-zene tanári diplomát szerzett és Bólyban tanít.

Rádics Ildikó és Kis Pál Judit

Eredményesen befejezték még a zeneiskolai alapfokú osztályokat: Kollár Anikó – zongora, Szabó Krisztina, Debreceni András – hegedű, Egri Péter – fuvola, Pfeiffer Andrea – klarinét, Kocsis Ferenc, trombita.

1984/85

Az Ifjú Zenebarátok zeneiskolai csoportja ajándékot kapott: Október 29-én a Bécsi Zenegimnázium kamarazenekara adott koncertet városunkban. A Dr. Marek József Mezőgazdasági Szakközépiskolájának aulája adott otthont a Herbert Ortmayr vezette együttesnek. A klasszikus repertoár mellett Bartók és Britten darabot is játszottak. Igényes, szép koncert volt.

A Zalaegerszegezen rendezett Országos Trombitaversenyen **Bach Attila II. helyezést** ért el. Bejutott még a versenyre Belvaracz András és Csiki Krisztián. Tanáruk Dobos József.

Megkezdte működését improvizációs klubunk tizenhárom 10-11 éves növendékkel. Hat zongorista, 1-1 hegedűs, csellista, furulyás, furolás, klarinétos, gitáros és kürtös vett részt az induló csapatban. Új úton indultunk el. Hangszín felismerés, kötetlen, majd félperiódusnyi dallam kiegészítése, szekvencia képzés, zenei karakterek mozgásos megjelenítése, egyszerű dallamok harmonizálása T-D-T, majd T-S-D-T funkciókkal, szituációs játék: öröm – megdöbbenés – sírás, stb., néhány hangos kánon szerkesztése, hangulatok kötetlen megjelenítése hangszeren, alapvető hangulati elemek zenei kifejezőeszközeinek keresése, stb. Csoportunkat május 22-én meglátogatta Vidovszky László zeneszerző, a Pécsi Tanárképző Főiskola tanszékvezető tanára, és érdeklődéssel hallgatta a foglalkozást. Néhány évvel később improvizáció speciálkollégium indult az egyetem Művészeti Tanszékén.

Az improvizáció egyre szélesebb rétegeket mozgatott meg. Az Országos Zenepedagógus Szakosztály csoportos improvizációs bemutatót és foglalkozást tartott Vácott december 15.-én. Erre iskolánk is meghívást kapott. Egyelőre csak passzív hallgatóként vettünk részt, de jó impulzusokat kaptunk a továbblépéshez.

Február 1.-én megrendeztük a Baráti Népek Zongoramuzsikája című IV. megyei találkozónkat, ezúttal cseh és szlovák szerzők műveinek középpontba állításával. A zsűri elnökeül ismét sikerült megnyernünk Tusa Erzsébetet, és Bánky József főiskolai tanár mellé meghívtuk a galántai Zeneiskola igazgatónőjét, a félig magyar származású és magyarul jól beszélő Edita Maťat. A magas színvonalú verseny eredményei sajnos elvesztek.

Tanári koncertünket hármas évfordulónak szenteltük. A hangverseny első részében a 300 éve született Johann Sebastian Bach, Georg Friedrich Händel és Domenico Scarlatti műveit szólaltattuk meg. Az évforduló tiszteletére Péccsett az Apáczai Nevelési Központ Zeneiskolája Johann Sebastian Bach Műveltségi Versenyt rendezett. A népes induló mezőnyben iskolánk csapata, Győri Katalin, Kudranyik István és Szűcs László II. díjat nyert. A felkészítő Kovács Győző volt. Jutalmul meghallgattuk Bach János-passiójának emlékezetes előadását a Pécsi Székesegyházban.

A **rézfúvós kvintett** minősítő hangversenyen vett részt, és **aranylant diplomával** minősítést kapott. Arra, hogy hol történt a nevezetes esemény, tanárunk, Dobos József sem emlékszik.

Április 9. és 17. között népes küldöttség tagjaként tanulmányútra kaptam meghívást a Szovjetunióba. A moszkvai Csajkovszkij Konzervatórium Különleges Tehetségek Iskolájának hangversenyén és a leningrádi III. számú Zeneiskola ifjú tehetségek osztályának a bemutatóján vettünk részt. A fiatal muzsikusok korukat messze meghaladó technikai képességeket és muzikalitást mutattak, és nagyon sokan voltak. Mi csak a rengeteg növendék kis csoportját hallottuk. Érdekelt bennünket, hogy mi a titka ezeknek a fantasztikus produkcióknak. A titok nyitja a nagyon szigorú bentlakásos iskola, csak kevés hazulról bejáró tanuló van. Napirendjünkben erősen könnyített általános iskolai képzés és ellenőrzött, tanári felügyelet mellett végzett napi 4-6 óra gyakorlás szerepel. 6-8 éves korukban el kell döntenünk, hogy ezt választják. Ennyi muzsikusra még egy ilyen nagy országban sincs szükség. Mikor megkérdeztük, hogy mi történik azokkal, akik menet közben kiesnek, azt a választ kaptuk, hogy maradnak még elegenden. Tehát azzal senki nem törődött, hogy mi történik azokkal a tehetséges, de nem kiemelkedő növendékekkel, akiknek a nagyon korai specializálódás miatt derékba tör a pályája.

Ismét megrendezték a Sopianae napokat, **Kis Pál Judit arany oklevelet, különdíjat és gálaszereplést** nyert. Tanára Sas Zsuzsa. **A Péter Gábor – Kis Pál Judit trombita-zongora duó arany oklevelet és különdíjat** nyert, felkészítő Dobos József. **A kamarakórus** Denke Mária vezetésével **arany oklevelet** kapott. A Nagy Andrea – Kis Pál Judit fuvola-zongora duó, a Győrki Gizella – Kis Pál Judit gordonka-zongora duó, Német Hajnalka zongorista, a Pálkuti Anikó – Kis Pál Judit fuvola-zongora duó, Szűcs László zongorista és Vida Lóránt harsonás ezüst oklevelet érdemelt. A Pálkuti Anikó – Kőhegyi Eszter – Nagy Andrea (fuvola) – Kis Pál Judit (zongora) – Győrki Gizella (gordonka) kvintett, a Győrki Gizella – Szűcs László gordonka-zongora duó és a Vida Lóránt – Peszt Miklós harsona-tuba duó bronz oklevelet kapott.

A kétévenként rendezett jutalomkirándulások sorozatának részeként május 24-26-án Erdélybe vittük legeredményesebb növendékeinket. Nagyszalontán Arany János emlékeit kerestük, de a Csonka-toronyba sajnos nem lehetett bemenni. Nagyváradon Ady Endrére emlékeztünk, Csucsán felkerestük Ady emlékszobáját. Kalotaszegen megcsodáltuk a gyönyörű népi kézimunkákat, Kolozsváron a Szent Mihály templomot, a Mátyás király szobrot, a Farkas utcai Református Templomot, benne az erdélyi nemes családok címergyűjteményét, előtte a Kolozsvári testvérek Szent György szobrát (melynek az eredetijét Prágában őrzik). Este pedig a Filharmónia koncerttermében meghallgattuk a Kolozsvári Szimfonikus Zenekar és a világhírnő, Erdélyben élő hegedűművész, Ruha István koncertjét. A koncert szünetében találkoztunk pécsi rokonsága révén megismert kolozsvári zongoratanárnővel és gimnazista gyerekeivel, majd az ismerkedést szállásunkon, az Astoria szállóban folytattuk. Növendékeink megdöbbenve hallgatták új barátaik beszámolóját a magyar nyelv, kultúra és a magyar emberek elleni gyalázatos támadásokról. Marosvásárhelyen sétáltunk a Rózsák terén, megnéztük a Kultúrpalotát, benne Róth Miksa magyar népballadákat ábrázoló gyönyörű üvegablakait, és föl-sétáltunk a várba. Gyulafehérváron a Székesegyházban megkoszorúztuk Hunyadi János sírját. Mikor a piros-fehér-zöld szalaggal díszített koszorút el akartuk helyezni a szarkofágnál, a püspökség munkatársa – láthatólag civil ruhás apáca – figyelmeztetett bennünket, hogy a szalagot vegyük le, mert ha ott marad, azt neki jelentenie kell, és nekünk kellemetlenségünk lesz a határnál. Arad volt az utolsó állomás. Az elhanyagolt libalegelőn álló Aradi Vértanúk Emlékoszlopát is megkoszorúztuk, és magunkban zümmögve elénekeltük a Himnuszt. Figyeltünk bennünket, néhány 10-12 éves fiú ott settenkedett körülöttünk, és még be se szálltunk a buszba, odamentek az emlékoszlophoz és koszorúnkat miszlikre tépték. Növendékeink négy ízelítőt is kaptak a román „szocialista internacionalizmusból”.

A Városi Tanács újra napirendre tűzte iskolánk munkáját, és kiemelkedő elismeréssel értékelte.

A hagyományos Búcsúhangversenyen május 30.-án a Radnóti Miklós Szakmunkásképző Intézet végzős tanulója, Dombai László harsonás, Dobos József növendéke, valamint a Kisfaludy Károly Gimnázium érettségiző tanulói, Laczkó Mariann zongorista, Rogner Emília növendéke és Nagy Andrea fuvolista, Denke Mária növendéke lépett föl. A műsort a kamara-kórus, kamaracsoport közreműködőjeként pedig Kis Pál Judit, Győrki Gizella, Pálkuti Anikó, Kőhegyi Eszter, Péter Gábor, Bach Attila, Péter Zsolt, Vida Lóránt és Peszt Miklós színesítette.

Eredményesen fejezte be zeneiskolai tanulmányait a fentiekén kívül az érettségiző Csonka Takács Eszter és Tábori Nóra gordonkás, a nyolcadikosok közül Ferencz Emília, Rappál Andrea, Isgum Ildikó, Béregi Mária – zongora, Kedves István és Magyarosi Judit – hegedű, Füredi Zoltán – trombita és Kovács László – harsona.

Június 27. és augusztus 5. között zajlott az ismét nagy sikerrel megrendezett Debreceni Kortárs Zenei tanfolyam. Négyen vettünk részt, Denke Mária, Sas Zsuzsa, feleségem és én. A kiváló előadók, ragyogó művek mellett azért nem minden nyerte el a hallgatóság tetszését, ami a jegyzeteim között talált találós kérdésből is kiderül: Mi a különbség a kóklerség és a humbug között? Az nem tudom, de mi most teli pofára zabáljuk. (Bocsánat a stílusért, de így hangzott el.) A megjegyzés egy 5 percig zúgó szinusz-hang zeneműként történt „eladási” kísérletére vonatkozott.

1985/86

Improvizációs klubunk izgalmas új feladatokra vállalkozott: Mintegy „bemelegítésként” a Brémai muzsikások történetét illusztráltuk rögtönzött zenei aláfestéssel, dallamokkal, állathangok utánzásával, zörejekkel. Az ötletet még néhány évvel korábban a debreceni Kortárs Zenei Tanfolyamon a salzburgi Roscher professzortól kaptuk. Három próba után házihangversenyen próbáltuk ki, hogyan viselkednek a résztvevők a szereplés izgalmi közepette. Miután a kísérlet elfogadható eredménnyel zárult, bonyolultabb szerkesztéssel is megpróbálkoztunk. Zelk Zoltánnak a „Mese a legokosabb nyúlról” című meséjét már irányított improvizációs technikával dolgoztuk fel. Minden szereplő hangszerével kísérte saját szövegét. Mindegyikük kapott egy motívumot, melyet szabadon variálva használt minden megszólalásakor. Puch Éva volt a narrátor, Hetényi Hajnalka és Szabó Mónika zongorán, Kovács Eszter hegedűn, Wald Katalin gordonkán, Alföldi Anett és Ország Bernadett gitáron, Pfeil Ágnes klarinéton, Dombai Noémi furulyán, Zinner János kürtön, Schmidt Andrea pedig ütőhangszereken működött közre. A gyerekek egyre felszabadultabban, bátrabban kezelték a kapott anyagot. Mire november elején az első előadás időpontja elérkezett, már otthonosan mozogtak az először szokatlan zenei világban.

Előadásunknak híre ment, a Zeneművész Szövetség Zenepedagógus Szakosztályától meghívást kaptunk a kortárs zenepedagógiai művek bemutatásának rangos rendezvényére, a budapesti Muzsikás Fórumra. Érdekes érzés volt, hogy a hangverseny első felében lengyel szerzők műveit játszották, mint mi 1978-ban a Baráti népek zongoramuzsikája sorozatban. A Fészek Klub is ismerős helyszín volt: kortárs művek bemutatóján a korábbi években már két alkalommal is szerepeltek növendékeink. A lengyel művek elhangzása után, a koncert máso-

dik felében kerültünk sorra. A csoport jókedvűen, felszabadultan mesélt és muzsikált, a jókedv átragadt a közönségre is, vidám hangulatban ünnepelték műsorunkat. A sikert bizonyítja, hogy jó félév múlva a Magyar Rádió stúdiófelvételt készített az előadásról.

Novemberben a Filharmónia felnőtt bérleti hangversenysorozata keretében adott koncertet Tusa Erzsébet. Vele kialakult gyümölcsöző és megtisztelő kapcsolatunk tovább mélyült, az improvizáció és a társművészetek kapcsolódása témakörében iskolánk zongoratanárainak és valamennyi érdeklődő kollégának nagy segítséget jelentett ez az együttműködés.

December 3.-án nagy ünnep volt iskolánkban: Három zeneakadémista volt növendékünk adott koncertet: Sárkány Kázmér opera szakos énekes, Kreka László kürtös és Kovács Zsolt gordonkás. Az ifjú művészjelöltek megérdemelten meleg ünneplésben részesültek.

Márciusban ismét megyei hangverseny rendezésére vállalkoztunk, a kisújszállási versenyre készülő szereplők fellépésével. A hangszercsoport fejlődését jelzi, hogy 21 kürtös, harsonás és tubás növendék jelentkezett a koncertre.

Áprilisban zajlott a Kisújszállási Országos Zeneiskolai Mélyrézfúvós Verseny, mely iskolánk elsőprő sikerét hozta. **Zinner János és Péter Zsolt kürtös, Kovács László és Vida Lóránt harsonás** a saját korcsoportjában **megnyerte a versenyt. Szűcs Iván kürtös és Vida Róbert tubás II. helyezett** lett. Játszott még a versenyen Peszt Miklós tubás. Valamennyiük tanára Dobos József. Ő tanári különdíjat, felesége, Dobosné Horesnyi Mónika a legjobb zongorakísérőnek járó díjat kapta.

Ugyanebben a hónapban rendezte Nyíregyházi Zeneiskola a zongoraversenyt. **Weisenfeld Melinda különdíjat** kapott, bejutott még a versenyre Medgyesi Ildikó. Tanárunk Rogner Emilia.

Büszkén olvastuk a meghívást Sárkány Kázmér június 14.-i operaénekesi diploma-előadására a Magyar Állami Operaházba. Jól esett, hogy emlékezett indulására és a mohácsi évekre. Meg is hallgattuk a nagyszerű előadást. Még ez év őszén újabb örömet szerzett azzal, hogy megnyerte a Nemzetközi Liszt Ferenc Énekversenyt.

Pécsről is kaptunk diplomakoncertekre szóló meghívót volt növendékeinktől: Sümegi Eszter szerzett énekes diplomát június 17.-én, majd 20.-án Solymos Adrienn zongora diplomakoncertjét hallhattuk.

Ismét elérkezett a megyei Radnóti Versmondó Verseny és Kamarazenei bemutató ideje. A megye középiskolaiból válogatás után ideérkező, és egyetemi tanárokból álló zsűri előtt versenyző versmondók műsorát immár második alkalommal színesítette iskolánk gimnazista kamaracsoportjainak a bemutatója. Komlódy Bécsi rondó című szerzeményét növendéke, Kudranyik István és Győri Katalin zongorista adta elő. Dávid Gyula Szonátájának II. tételét Pálkuti Anikó fuvolista és Kis Pál Judit zongorista adta elő, a zeneiskola kamarakórusa reneszánsz madrigálokat énekelt, befejezésül a rézfúvós kvintett Erzsébet kori táncokat szóltatott meg.

A Dobos József által vezetett Somberek – Palotabozsok – Mohácsi Fúvószenekarral, melynek tagságát a zeneiskolások alkották, bár szervezetileg nem tartozott a Zeneiskolához,

folyamatos munkakapcsolatot tartottunk fenn. Együtt örültünk velük, amikor eddigi munkájuk elismeréseként meghívták a zenekart a Siklósi Várfesztiválra.

Az iskolaépületünk átadása óta eltelt 10 év alatt elhasználódott az épület, kisebb javításokra, festésre szükség volt. Ekkor kapta a kollégák egyetértésével az emblematis lila színt az épület külseje. Az olajkályhás fűtés fölött is eljárt az idő, drága is lett. A felújítással együtt a központi fűtést is bevezették. Jó volt megszabadulni az olajszagtól, a tantermekben hely is szabadult fel, a radiátorok az ablakok alatt gyakorlatilag nem foglaltak helyet. Egy hátránya azért lett a központi fűtésnek: Megnőtt az áthallás a termek között, a fűtés csövek vezették a hangot. De a hátrány eltörpült az előnyök mellett. A termek száma is kevésnek bizonyult a megnövekedett tanári és növendéklétszámhoz képest, ezért a romos állapotban levő melléképület rendbehozásával négy új termet nyertünk. Ezek közül az egyiket, a legkisebbet kineveztük gyakorló teremnek. A bármilyen okból várakozni kényszerülő növendékek ott gyakorolhattak. (Hogy örültünk ennek az egy gyakorló teremnek! Évekkel később jártunk Louvainben, ahol a bentlakásos jezsuita konzervatóriumban minden diáknak külön gyakorlóterme volt!) A megszépült iskola lakályosabbá tételében a kollégák és Pollák Marika iskolatitkár válllatve dolgozott, eredményére valamennyien büszkék voltunk.

A Búcsúzó hangversenyre annyi közreműködő jelentkezett, hogy nem fértek be egy műsorba, és a szülőkből, rokonokból, barátokból várható közönség sem fért volna el egyszerre a mozi kamaratermében, ezért két hangverseny tartottunk, június 3-án és 9.-én. Felléptek nyolcadikosok, Belvaracz András trombitás (tanára Dobos József), Bosnyák Ildikó és Fülöpp Csenge fuvolás (Denke Mária), Harmath László hegedűs (Ribly Péter) és Medgyesi Ildikó zongorista (Rogner Emilia), valamint az érettségizők: Englert Andrea és Pálkúti Anikó fuvolista (Denke Mária), Laczkó Zsuzsa hegedűs (Ribly Péter), Vida Lóránt harsonás és Peszt Miklós tubás (Dobos József növendékei). Közreműködött a kamarakórus, valamint zongorakísérőként Kis Pál Judit és Nagy Emese zongorista, kamaracsoport tagjaként Kudranyik István klarinétos, Péter Gábor és Bach Attila trombitás, valamint Péter Zsolt kürtös.

Zenei pályán, a pécsi Művészeti Szakközépiskolában tanult tovább Medgyesi Ildikó zongorista. Zongoratanári diplomát szerzett, a Bólyi Zeneiskolában kezdett tanítani. Bosnyák Ildikó fuvolista is Pécsre került, Zágrábban szerzett fuvolatanári oklevelet, visszajött tanítani a Mohácsi Zeneiskolába, amely azóta Schneider Lajos nevét vette föl. A kecskeméti Szakközépiskolában Fülöpp Csenge fuvolista, a pécsi Művészeti Szakközépiskola szakmai tagozatán magánének szakon Kuti Ágnes tanult tovább (Mindkettejüket Denke Mária készítette föl). Ő magánének tanári diplomát szerzett, a pécsi Szent Mór Iskola zeneiskolájában tanít és gyakran koncertezik. Peszt Miklós tubás felvételt nyert a Zeneművészeti Főiskola Pécsi Tagozatára. Rézfúvós tanári oklevelet szerzett, több zeneiskolában tanított, kórust vezetett. Vida Lóránt harsonást a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolára vették föl, ő művészdipломát kapott, a pécsi Művészeti Szakközépiskola harsonatanára, hosszú ideig igazgatóhelyettese és a Pannon Filharmonikusok szólóharsonása.

A fentieken kívül eredményesen fejezte be alapfokú zeneiskolai tanulmányait Schön Brigitta és Hidasi Ferenc – zongora, Ódor Bernadett – hegedű, Dombai Péter – ütő, valamint a középfokot az érettségiző Pálkúti Anikó – fuvola.

A nyár szívmengető eseménye, hogy a Mohácsi Emlékparkban a csata évfordulóján rendezett megemlékezés zenei műsorát iskolánk kamarakórusa adta Denke Mária vezetésével. A Dunántúli Naplóban meleg hangú méltatás jelent meg a színvonalas programról.

A társadalmi-politikai erjedés jeleként új szellemiségű egyesületek alakultak, csendben alakították a közgondolkodást, és a rendszerváltás szellemi előkészítőivé váltak. Ezek egyik legjellegzetesebbike az INTART Társaság. A szervezés már egy évvel korábban elkezdődött, két előadás is elhangzott, és nyár elejére be is jegyezték a szervezetet. A név rövidítve jelzi a Társaság célját, várható tevékenységét: Interdiszciplináris Tudományos és Művészeti Társaság. Az elnökség összetétele híven tükrözi ezt a célkitűzést:

Az alapító elnök Tusa Erzsébet zongoraművész, Liszt- és SZOT-díjas érdemes művész, nyugalmazott főiskolai docens, aki iskolánkat lelkesítette, patronálta. Az elnökség tagjai között biofizikus, kibernetikával foglalkozó tudós, pszichológus, művészettörténész és csillagász volt. Az integratív szemléletet, amit mi eddig a különböző művészetek között próbáltunk megteremteni, az INTART a tudomány világa felé tágitotta, mégpedig a humán- és a természettudomány felé egyaránt. A társaság tagjának lenni felemelő érzés volt. A világszemlélet, amely a Társaság tagjaiból, programjaiból áradt, látásunkat úgy tágitotta, hogy ez nemcsak bennünket gazdagított, hanem tovább is tudtuk adni kollégáinknak, növendékeinknek. A témák közül csak egy-kettő mutatóba:

- Láttuk az első magyar hologramot, a Szent Koronát
- A magyar őstörténet az ábrázolások, a leletek, a hagyományok és a tudományok tükrében -
- Lépték és mérték – a szubatomi részecskéktől a csillagrendszerekig
- Vándormotívumok – zene, mese, tánc, hímzések, szöttek, fémmegmunkálás – Kínától a Kárpát-medencéig.

Hasonlóan a magyarság új céljait, feladatait kutatta a Katolikus Pedagógus Kamara, melyet Mészáros István professzor és Jelenits István piarista szerzetes tanár vezetett. A Kamara a társadalom felemelkedését a hit, valamint az erkölcsi és a művészeti nevelés útján tekintette megvalósíthatónak. A csoportban a zenei területet egyedül képviseltem. Az 1989 után kezdődött átalakuláshoz a szellem síkján az itt megfogalmazott célok és eszközök is nagyban hozzájárultak.

Az őszi megyei könyvhetet Dunaszekcsőn nyitották meg. A megnyitón növendékünk, Hetényi Hajnalka gyönyörű szekcsői népviseletben zongorázott.

Balassagyarmaton ismét megrendezték az Országos Négykezes és Kétzongorás Találkozót. Két duónk indult, Puch Éva – Hetényi Hajnalka és Szabó Mónika – Schmidt Andrea. A zsűri mindkét produkciót megdicsérte.

A közönségnevelés gyümölcsei lassan beérték: A decemberi tanári koncertet kétszer kellett előadni: Délután a növendékek részére játszottuk el a műsort, este pedig a Filharmónia felnőtt bérletének egyik hangversenyeként szólaltattuk meg a főként kamarazenei alkotásokból álló programot. Főiskolás fiúnk és volt növendékünk, Kovács Zsolt gordonkás is közreműködött.

A Veszprémi Akadémiai Bizottság zenei albizottságának tagjaként korábbi pályamunkámból felolvasást tartottam a Bizottság ülésén Égető Eszter és a szonátaforma címmel. Jó lett volna zenével és regényrészletek felolvasásával illusztrálni a mondottakat, de erre a limitált időkeret miatt nem volt lehetőség. A hozzászólásokból az hallatszott ki, hogy többen fontosnak tartják a különböző művészeti ágak összevetését, egymásra hatásának vizsgálatát. Városunk művelődésügyének is sikerült jó szolgálatot tenni: Több évtizedes elszigeteltségé-

ből kimozdítva magammal vittem Bojtár Lászlót az ülésre, ahol régi kollégáival újra felvette a kapcsolatot, és inspirációt kapott tőlük helytörténeti, kultúrtörténeti kutatásainak a folytatásához.

Az INTART a Fészek Klubban tartotta következő ülését március 27-28.-án. Témája: Spirál a tudományban és a művészetben. A csigalépcsőtől a DNS molekulán át a Debussy és Bartók műveiben található természeti formákig és a spirális társadalmi fejlődés vizsgálatáig terjedt az előadások témája. Jó érzés volt megtapasztalni, hogy a zene nem valami nélkülözhető csillogó flitter a létezés felszínén, hanem a világmindenség és az emberi világ rendező-elvének szerves megnyilvánulása.

A pécsi Liszt Ferenc Zeneiskola által három évenként megrendezett Zeneiskolai Továbbképzős Növendékek Megyei Fesztiválján kiemelkedő sikert aratott a Kudranyik István – Győri Katalin klarinét-zongora páros a felkészítő tanár, Komlód József Bécsi rondó című művével. A találkozó második felére karmesterversenyt hirdettek. A versenyre jelentkezők feladata az volt, hogy a résztvevőkből összeálló alkalmi zenekarnak kellett betanítani és előadni Eszterházy Pál Harmonia coelestis című művének tételeit. A versenyt nagy fölénytel iskolánk tanulója, Kresz Beáta nyerte meg.

Folytatódott a rézfúvós tanszak sikersorozata: Az iskolánkban rendezett megyei válogatóról két csoportunk jutott tovább. A székesfehérvári Alba Regia Országos Zeneiskolai Kamarazenei Fesztiválon május 15-17.-én Dobos József **rézfúvós szextettje és kvintettje is gálaszereplést** érdemelt. A szextett tagjai: Péter Gábor, Szi-lágyi Lajos, Bach Attila – trombita, Péter Zsolt – kürt, Zinner Zoltán – tenorkürt, Vida Lóránt – harsona. A kvintett: Wirth Balázs, Nagy István – trombita, Szűcs Iván – kürt, Kovács László – harsona, Munkás Tibor – tuba.

A Sopianae Napokon ismét kiemelkedően szerepeltek növendékeink: **Kis Pál Judit arany oklevelet, gálaszereplést és vendégfellépést** nyert Gyulán. Tanára Sas Zsuzsa. **Kudranyik István** (tanára Komlód József) és **Győri Katalin** (tanára Kovács Győzőné) **klarinét-zongora duója** valamint **Péter Gábor** (tanára Dobos József) és **Kis Pál Judit trombita-zongora duója kiemelt arany oklevelet nyert**. Szűcs László zongorista, a Balogh Valéria – Kresz Beáta fuvola-zongora duó, Szűcs Iván – Szűcs László kürt-zongora duója ezüst oklevelet nyert, Kresz Beáta zongorista, Győri Katalin zongorista, a Takács Edit – Hesz Erzsébet – Győrki Gizella – Szűcs László zongorás kvartett, a Kirsching Ildikó – Balogh Valéria – Győrki Gizella 2 fuvola-gordonkás trió és a kamarakórus bronz oklevelet kapott.

A hagyományos Megyei Négykezes Találkozót a Szigetvári Zeneiskola negyedik alkalommal rendezte meg. Rangos zsűrit hívtak: Bánky József Liszt-díjas zongoraművészt, Ábrahám Mariann szakközépiskolai tanárt és Thész László igazgató-zongoratanárt. Győri Katalin és Kresz Beáta sikeresen szerepelt. Tanáruk Kovács Győzőné. A többi eredményt nem sikerült kinyomozni.

A fúvószenekar részt vett a **Neerpelt-i Ifjúsági Európa-Fesztiválon**. Dobos József vezetésével **cum laude első díjat** nyert.

A tanév végén váratlan vendégeket kaptunk: A franciaországi Grenoble melletti kisváros, Fontaine zeneiskolás csoportja látogatott meg bennünket. Rögtönzött közös koncerten ismerkedtünk meg egymás játékaival, műveivel. Ekkor még nem tudtuk, hogy rövideSEN közelebbi kapcsolatba kerülünk a francia zenével és egy francia zeneiskolával.

Zenei pályára léptek és a Pécsi Művészeti Szakközépiskolába nyertek felvételt: Patai Beáta zongorista, Sas Zsuzsa növendéke, Kresz Beáta (3. osztályba), szolfézs szakra, zongorából Kovács Győzőné, szolfézsból Denke Mária készítette föl, Kovács László harsonás, Péter Zsolt kürtös, Dobos József növendékei, és Szilágyi Lajos trombitás, Bende Tibor növendéke. Patai Beáta zongoratanári oklevelet, Kresz Beáta szolfézstanári oklevelet nyert, a Mohácsi Zeneiskolába jött tanítani, Péter Zsolt tanári oklevelet nyert, Malajziában, Ománban, jelenleg pedig Katarban zenekari szólókürtös. Szilágyi Lajos a Pécsi Művészeti Szakközépiskola trombitatanára.

Végzett növendékek a zenei pályán továbbtanulókon kívül: Érettségiző továbbképzősök: Kis Pál Judit – zongora, Sas Zsuzsa növendéke, Hesz Erzsébet – hegedű, Kovács Győző növendéke, Péter Gábor trombitás, Dobos József növendéke. Nyolcadikosok: Michelisz Zsuzsa – hegedű, Ribly Pter növendéke, Mezei Gábor – gitár, Széll Béla növendéke, Straub Edina – fuvola, Denke Mária növendéke, Balázs Péter – trombita, Bende Tibor növendéke.

A nyár sem múlt el esemény nélkül. A rézfúvós kvintett a Barcsi Nemzetközi Rézfúvós Táboron vett részt. Péter Gábor trombitás a Pécsi Nemzetközi Ifjúsági Zenei Tábor résztvevője volt. A Balassagyarmaton rendezett Középiskolás Amatőr Zenei Táborban Péter Gábor trombitás és Kis Pál Judit zongorista működött.

A csata évfordulóján, augusztus 29.-én az Emlékparkban a megemlékezésen ismét kamarakórusunk énekelt Denke Mária vezetésével.

1987/88.

Jelentős lépés városunk kulturális életében a francia két tannyelvű osztály indítása a Kisfaludy Károly Gimnáziumban. Az országban elsők közt megvalósuló képzés régi mohácsi zenei kapcsolatnak köszönhető: Gergely János 1934-36-ban a kis szimfonikus zenekart vezette, majd politikai okokból Franciaországba távozott. 21 évig volt a Párizsi Magyar Intézet zenei vezetője. Jó emlékeket őrizhetett városunkról, ha ennyi év után segítségünkre sietett. Az ő közbenjárására jött létre a két tannyelvű osztály, és ezért lett francia. Zenei kapcsolatait se felejtette el, néhány zongoradarabot ajándékozott iskolánknak zeneszerzői terméséből.

A város lelkesen készült a tagozat fogadására. Új kollégium épült, a gimnázium tanárai részére francia nyelvtanfolyam indult, hogy az idejövő lektorokkal ne csak a franciatanárok értsenek szót. Néhány tanárt – akik az egyes tantárgyakat franciául fogják tanítani – kiküldtek Franciaországba intenzív nyelvtanfolyamra. Iskolánk is kivette részét fogadásukból: Mindjárt a tanév kezdetén, szeptember 3.-án francia zeneszerzők műveiből adtunk koncertet az induló két tannyelvű osztálynak. Önzetlenségünk bőséges jutalmat kapott: Az ország egész területéről érkező, válogatott diákok közül többen kiváló hangszeresek voltak. Látván, hogy itt jól működő zeneiskola van, folytatták a hangszer tanulást, és sok dicsőséget hoztak iskolánknak és a Gimnáziumnak.

Az október 1-i Zenei Világnapot évente megünnepeltük. Ez az idei évben különös ünnepélyességgel történt, Antal György Liszt-díjas karnagy, a Zeneművészeti Főiskola Pécsi Tagozatának (korábbi nevén a Pécsi Zenetanárképző Intézetnek) az igazgatója, a pécsi Liszt Ferenc Kórus alapító karnagy, tanári karunk döntő többségének gondoskodó mentora nyitotta

meg. Ékes szavakkal méltatta a zene jelentőségét a harmonikus személyiség kialakításában, és elismerően szólt iskolánk munkájáról, eredményeiről.

Hallatlanul érdekes előadásra kaptunk meghívást Pécsre, a Művészetek Házába. Dr. Bárdi László professzor hosszú kutatóúton járt Kínában, és ennek eredményéről, pontosabban annak egy részéről számolt be. Magával hozta a kínai Du Yaxiong professzort, akinek a tanszékén vendégtanárként működött. Amikor évekkkel ezelőtt megtudtuk, hogy Bárdi László kínaiul tanul, nem igazán értettük, hogy miért teszi. Most vált világossá, ahogy beszámolóját tartotta. Bevezetőül elmondta, hogy óriási szerencséje volt: Du Yaxiong professzor az akkori kínai hadügyminiszternek középiskolai osztálytársa volt, az ő segítségével jutott el az ujgurok és a sárga ujgurok vagy más néven jugurok földjére, amely szigorúan zárt katonai terület volt. Ott aztán csodákat talált. Olyan emberek fényképét mutatta, akik külsejük, alkatuk, arcformájuk alapján akár a Hortobágyon is élhettek volna. Ruháikon a hazai népviseletből ismerős díszítőelemeket, hímzésmintákat viseltek. De az igazi meglepetés csak ezután következett: Bárdi professzor feltett egy magnókazettát, amelyről negyed órán keresztül ott felvett jugur dalok szóltak, és ezek hangról hangra megegyeztek általunk ismert magyar népdalokkal! A régészek és történészek szerint a két nép legkevesebb 2500 éve elvált egymástól, azóta nem volt kapcsolatunk. A szájhagyomány ilyen távlatokig ható megtartó erejétől a hallgatóság egyik ámulatból a másikba esett. Csodálatos népdalkincsünket ettől kezdve még jobban megbecsültük.

Október 22-24.-én Zalaegerszegen ismét megrendezték a Lubik Imre Országos Zeneiskolai Trombitaversenyt. **Kató Gábor III. díjat** nyert, tanára Bende Tibor. Szintén **III. díjas Nagy István**, Dobos József növendéke. Bejutott még az országos döntőbe Hahner Róbert, ő is Bende Tibor tanítványa.

Improvizációs játékaink, melyeket a Muzsikus Fórumon tartott előadásaik megismertettek a szakmai közvéleménnyel, újabb gyümölcsöt érleltek: Tusa Erzsébet zongoraművész, aki évek óta kitüntető figyelemmel kísérte ezirányú munkánkat, megbízta Victor Máté zeneszerzőt, hogy számunkra környezetvédelmi témájú gyermekoperát írjon, amelyben felhasználja növendékeink improvizáció terén szerzett gyakorlatát. A felkérés alkalmául szolgált a Pécsen megrendezett Nemzetközi Építészeti és Környezeti Nevelési Konferencia, melynek ünnepélyes megnyitásán hangzott el a darab. Victor Máté – Fábri Péter „A Sárkány és a Zöld Lovag” című gyermekoperája komolyzenei és könnyűzenei elemeket vegyített improvizált részekkel. Témája a környezetszennyezés, ahogyan azt gyerekszemmel látni lehet. A szennyezés Sárkányának hét feje pusztítja a vizeket, a levegőt, az erdőket, a madarakat. A Zöld Lovag hőiesen szembeszáll vele, de rádöbrent, hogy füstölő kémény nélkül nincs gyáripár, mérgező vegyszerek nélkül nincs műanyag, gyógyszer. A szereposztás sokat elmond a darabról: Zöld Lovag – Radics Miroszláv, Fegyverhordozója – Horváth Ákos, a Tó – Verőczy Alexandra, az Összes Pusztuló Madár – Kolbach Péter, a Hétfejű Sárkány 1. feje – Hetényi Hajnalka. A kísérő hangszeres együttes szólistái: Kovács Eszter – hegedű, Pfeil Ágnes – klarinét, Wald Katalin – gordonka, Zinner János – kürt, és még tíz hangszeres, meg 23 tagú kórus. A partitúra hol pontosan lejegyzett részekből, hol a hangzás kereteit meghatározó, rögtönözve kitöltendő szakaszokból állt. Máig büszkén őrizzük a nekünk dedikált kéziratos partitúrát.

Az eddigi zeneiskolai előadásoknál sokkal bonyolultabb, összetettebb feladat megoldására összefogott az egész tanári kar, sőt, a szereplők mozgatásához külső segítséget is kérünk. A díszletek elkészítésében a szülők is segítettek, a jelmezeket, kellékeket szinte teljes egészében a szereplők szülei készítették. Másfél hónapi – heti 2-3 – próbával elkészült a da-

rab. A szerző lejött Mohácsra, és teljesen elégedett volt az előadással. A mohácsi november eleji bemutató után 13.-án került sor a hivatalos premierre a pécsi konferencián. A többnyelvű közönség kézbe kapta a szöveget. Egy-egy dallamot néhány versszak után a hallgatóság is együtt énekelt a gyerekekkel. A záró kórust hangos nevetés fogadta: Szennyes az Óperencia, Kéne egy konferencia...

A Filharmónia felnőtt hangversenysorozata közel 20 év után befejeződött. A tiszteletdíjak az égbe szöktek, a költségeket már nem lehetett kigazdálkodni. Kárpótolni szeretnénk volna hűséges közönségünket. Csellista fiúnk, Kovács Zsolt és akadémiai társa, Forgó György zongorista adott koncertet december 1.-én. Bach VI. D-dúr Csellószvitje, Mozart F-dúr Zongorasonátája és Haydn D-dúr Gordonkaversenye hangzott el. A koncertet másnap, dec. 2.-án Pécsen a Művészetek Házában megismételték.

December 4. és 6. között Szolnokon rendezték a Friss Antal Országos Zeneiskolai Gordonkaversenyt. Wald Katalin, Horváth Péterné növendéke bejutott az országos döntőbe.

Február 27.-én az INTART ülésének témái: Embléma; Ikon; A szimbólumok elfelejtett nyelve. Talán nem kell hangsúlyozni, hogy a zenei gondolkodásra is milyen fontos hatása van a szimbólumokban történő gondolkodás képességének, hiszen a zene, mint kifejező eszköz maga is szimbolikus, mondanivalóját szavakra lefordítani csak nagyon töredékesen lehet.

Május 27-28.-án újabb INTART ülésre került sor. Témája: Lépték és mérték. A neutrínótól a Galaxis-halmazig terjedő vizsgálódásból a bennünket érdeklő sok összefüggés közül is csak egyet ragadok ki érzékeltetésül: A bolygók keringési idejének, távolságainak a matematikai modellezése a hétfokú hangsor arányait mutatja, ezt érezték meg a régi görögök a szférák zenéje kifejezéssel. Ugyanezek az arányok jellemzik a kristályok lap- és élszerkezetét. A felhangsorból is levezethető Fibonacci-sor a virágszirmok számán, madárdalok „emberi” dallamán és a zenei formáláson keresztül az aranymetszéshez, az emberi test arányaihoz, a görög templomokhoz és Bartók Zene húros-, ütőhangszerekre és cselesztára című művéhez vezet el bennünket. Nagy boldogság tudni, hogy szeretett „szakmánkkal” ujjunkat a valóság ütőerén tartjuk.

Áprilisban Vácott rendezték az Országos Zeneiskolai Gitárversenyt. **Straub Tamás II. díjat, Ország Bernadett különdíjat** nyert. Bejutott még az országos mezőnybe Alföldi Anett. Mindhárman Széll Béla tanítványai.

A Muzsikus Fórumon április 16-17.-én immár negyedik alkalommal szerepeltek növendékeink. Most Victor Máté – Fábri Péter: A Sárkány és a Zöld Lovag című gyermekoperáját mutattuk be a Fészek Klubban.

A Dunántúli Pedagógiai Tanácskozás díszhangversenyén játszott Kudranyik István klarinétos, Komlódy József növendéke.

Május 6-7-8.-án Pécsen Országos Improvizációs Találkozót rendeztek. Természetesen beneveztünk. Amikor a feladatokat ismertették, feltűnt, hogy kizárólag egyéni produkciókat vártak, és a feladatok sugallta gondolkodásmód jelentősen eltér attól, ahogyan mi a rögtönzéssel foglalkoztunk. Bár dicséretet kaptunk, kielégületlenül távoztunk a találkozóról. Mások is hasonlóan érezhettek, mert ebben a formában az improvizációs találkozóknak nem lett folytatása.

Szintén májusi esemény, hogy a rézfúvós kvintett – tagjai Bach Attila, Wirth Balázs trombitás, Szűcs Iván kürtös, Zinner Zoltán harsonás és Vida Róbert tubás – bejutott a Ki Mit Tud? Országos művészeti verseny pécsi területi elődöntőjébe. Tanáruk Dobos József.

Dunakeszire kaptunk meghívást a Fáy-Vörösmarty társaságtól június 9.-re jótékony célú hangversenyen való közreműködésre. Szólistaként Kovács Eszter hegedűs, Alföldi Anett gitáros és Zinner János kürtös lépett fel. Az improvizációs csoport Sappho versére a kevés görög dallamemlék stílusában alapos előkészítés után rögtönzött dallammal és némi kísérettel ellátott játékot adott elő. Végezetül A Sárkány és a Zöld Lovag gyermekoperát mutattuk be. Örömmel sütkéreztünk a szeretetteljes fogadtatás és elismerés közegében. A siker különösen jól esett azért, mert a dunakeszi zeneiskola igen jó hírű intézmény.

A fúvószenekart két évvel ezelőtti sikeres szereplésére emlékezve ismét meghívták júniusban a Siklósi Várfesztiválra. Játékával kiérdemelte, hogy felléphetett a gálaműsorban.

A búcsúzó hangversenyen közreműködtek az érettségizők: Győrki Gizella – gordonka, Horváth Péterné növendéke, Predács Gorán – klarinét, Komlód József növendéke, Szűcs László – zongora, Kovács Győzőné növendéke és Takács Edit – hegedű, Kovács Győző növendéke. Nyolcadikosok: Bach Attila – trombita, Csernik János - harsona, Dobos József növendékei és Szemző Angéla – hegedű, Ribly Péter növendéke.

Eredményesen elvégezték még az alapfokú osztályokat: Pap Zsófia, Anschau Annamária, Hargitai Gabriella, Rózsás Viktória, Schiszler János és Zsolnai Ágnes – zongora, Harmat Anita – hegedű, Bubreg István – fuvola, Spiegel Gábor és Kárpáti János – klarinét.

Zenei pályán tanul tovább a Pécsi Művészeti Szakközépiskolában Szemző Angéla hegedűs, Csernik János harsonás. A Budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában tanul tovább Bach Attila trombitás. A szegedi Juhász Gyula Tanárképző magyar-ének szakán folytatja tanulmányai Takács Edit hegedűs. Szemző Angéla hegedűtanári diplomát szerzett Pécsen, Mohácson, Komlón tanított, majd népzenei képzésre tért át. Saját együttest alakított és Kozármislenyben népi hegedűt tanít. Csernik János rézfúvó tanári oklevelet szerzett Pécsen, zeneiskolában tanít. Bach Attila szintén tanári oklevelet nyert. Weisenfeld Melinda az utolsó tanévet Pécsen végezte, onnan vették föl a Pécsi Művészeti Szakközépiskolába.

Az augusztus 29. -i megemlékezésen az Emlékparkban ismét kamarakórusunk adott színvonalas műsort Denke Mária vezetésével.

1988/89

- A tanév központi eseménye iskolánk 25 éves fennállásának a megünneplése.
- Szeptember 24.-én városunk szülötte, volt tanárunk, Tornai Ferenc koncertezett nálunk jónevű ausztriai Saxodrom Kvartettjével. Műsoruk címe: A reneszánsztól a jazz-ig.
 - Szeptember 30.-án a Zenei Világnap előestéjén ünnepi hangversenyt tartottunk.
 - Október 28.-án volt növendékeink koncertjét és találkozóját rendeztük meg. A Zeneművészeti Főiskola hallgatói működtek közre. Kovács Zolt Csajkovszkij Rokokó variációt játszott, Faddy Zsuzsa, a Linzi Főiskola diákja Chopin műveket szólaltatott meg. Volt növendékeink szép számban megjelentek és jókedvűen elevenítették föl a múlt eseményeit.
 - November 12.-én osztrák népzenei koncerten vehettünk részt: az Oberpurkla községből (Bad Radkersburg, Mohács testvérvárosa szomszédságából) érkezett Leodolter csa-

lád közös muzsikálását hallgattuk nagy élvezettel. A hagyományos hangszerek mellett a jellegzetes, szép hangú stájer citerát, a Hackbrett-et is megismertük.

- November 14-én jött létre régóta dédelgetett tervünk, növendékeink és szüleik közös muzsikálása. Sok volt növendékünk gyermeke járt már ekkor iskolánkba, és saját bevalásuk szerint otthon gyakran muzsikáltak együtt, de ahhoz, hogy közönség elé álljanak produkciójukkal, igen nagy ellenállást kellett legyőzni. Végül 6 műsorszám hangzott el, két zongora négykezes, egy fuvola-zongora duó, egy hegedű duó, egy hegedű-zongora duó és egy hegedű-klarinét-gordonka trió. Az izgalmak elmúltával minden szereplő örült, hogy vállalta a szereplést.

- A Fúvószenekar november 19.-én tartotta jubileumi hangversenyét.

- December 2.-án Jubileumi Növendékhangversenyt tartottunk a megye zeneiskoláinak közreműködésével. Valamennyi zeneiskola elfogadta meghívásunkat. A koncert után rendeztük volt tanáraink találkozóját, ahol tíz volt kollégánk jelent meg. Érdekes volt összehasonlítani a sok évvel korábbi körülményeket és színvonalat a maival.

- Január 23.-án tanári koncertünkkel zárult a jubileumi rendezvénysorozat.

Néhány hónappal később, de még az évfordulóhoz kapcsolódva jelent meg iskolánk Jubileumi Évkönyve, mely vázlatosan felelevenítette az elmúlt negyedszázad történéseit.

Közben decemberben kiemelkedő siker született: A december 8. és 11. között megrendezett leninvárosi (ma Tiszaújváros) **IV. Országos Zeneiskolai Fafúvós Versenyen Kudranyik István klarinétos I. díjat nyert.** Tanára Komlódy József. Rossz nyelvek szerint a díj értékét még növeli, hogy a díjkiosztáson, ahol a családias légkörben úgy látszott, a zsűri tagjai személyesen ismerték a díjazott növendékek tanárait, sőt, többnyire a növendékeket is, hozzánk érve megkérdezték: Itt van a tanára?

Hosszas szervezés és egyeztetés után február 10.-én megszületett a szülői kamaramuzsikálás első alkalmá. A szülők bevonása kettős célt szolgált: Egyrészt nyilván jobban értékeli az a szülő gyermeke hangszeres teljesítményét, aki saját bőrén érzi a muzsikálás szépségét és nehézségét, másrészt erősíti a szellemi értékeket méltányoló és értékelő közhangulat megteremtését, erősítését. Ebben az esetben éppen úgy, mint a szülők – gyerekek koncertjén komoly gátlásokat kellett leküzdeni: a szülők egy része ritkán foglalkozott hangszerével, ezért képzett zenészek előtt játszani – nagy kihívásnak érezték. De a szeretetteljes, baráti légkörben sikerült úrrá lenni a lámpalázon, és szép produkciók születtek.

Az INTART újabb jelentős lépést tett a különböző művészetek művelőinek együttgondolkodása érdekében: A Magyar Zeneművészek Szövetségének keretei között működő Zenepedagógus Szakosztállyal közös rendezvényen az Ausztriában – Salzburgban – zajló integratív nevelési módszerek szélesebb körű megismertetésével újabb rétegeket sikerült megnyerni a komplex művészetszemlélet ügyének.

A Kisújszálláson rendezett **Kürt- és Mélyrézfúvó Verseny** kiemelkedő sikert hozott iskolánknak: **Nagy Zoltán, Zinner János és Dabasi Sándor egyaránt I. díjat nyert, Hahner Róbert, Munkás Tibor, Kovács István és Vida Róbert II. helyezést ért el.** Tanárunk Dobos József.

Áprilisban rendezték Nyíregyházán az **Országos Zongoraversenyt. Faludi Bea különdíjat kapott.** Tanára Kovács Győzőné.

Ugyancsak áprilisban rendezték Komlón a Megyei Vonós Kamarazenei és Zenekari Találkozót. Két kamaracsoportunk sikeresen szerepelt. A rendezvény érdekessége volt Pécs finnországi testvérvárosa, Lahti nagyszerű zeneiskolai vonósszenekarának a fellépése.

A Szekszárdi Liszt Ferenc Zeneiskola és a Babits Mihály Művelődési Központ Liszt Ferenc Zongoraversenyt hirdetett április 27-28.-ára zeneiskola tanárok számára. A versenyen indult Horesnyi Mónika.

Április 28. és május 1. között nagyjelentőségű esemény zajlott Pécsen: A Taizé-i ökumenikus szerzetes közösség rendes évi Nemzetközi Ifjúsági Találkozóját első alkalommal rendezték a keleti blokk országában. Több ezer fiatal érkezett a világ minden tájáról, a lelkiesség mellett sajátos zenekultúrájukat is magukkal hozták. Az egyszerű, mégis modern énekek szokatlan – gyakran a modális hangzásvilágot idéző – harmonizálása és hangszeres kísérete újfajta kamaramuzsikálás útját mutatta meg. Egyre-másra alakultak ilyen együttesek Magyarországon is a diákmisék és más lelki alkalmak zenei igényeinek a kielégítésére. Egyebet is tanulhattunk: még kívülálló is elismeréssel állapították meg, hogy a több ezer fiatal többnapos jelenléte után egyszerűen nem maradt szemét, hulladék a pécsi utcákon és a rendezvények helyszínein.

Négyévi szünet után május 19-20-21.-én ismét Keszthelyen rendezték meg az Országos Diáknapok Dél-dunántúli rendezvényét, a Helikont. Változott a szervezés: Az értékelés a megyei válogatókon történt, Keszthelyre már csak a legjobbak kaptak meghívást. Sajnáljuk a keszthelyi 3000 fős diáksereg megismételhetetlen hangulatát, de növendékeink így is kiemelkedően szerepeltek. **Hetényi Hajnalka zongorista** (felső kép, tanára Kovács Győzőné) és **Kató Gábor trombitás** (tanára Bende Tibor) **arany oklevelet és gálaszereplést nyert.** A **Kató Gábor – Pfeil Imre – Szilágyi Attila – Hajnal Mariann 3 trombita-zongorás kvartett** (alsó kép, felkészítő tanáruk Bende Tibor), a **László Károly – Nagy Emese klarinét-zongora duó** (tanáraik Komlódy József és Sas Zsuzsa), a **Balogh Valéria – Nagy Emese fuvola-zongora duó** (tanáraik Denke Mária és Sas Zsuzsa), **Győri Katalin zongorista** (tanára Kovács Győzőné), **Soproni Petra zongorista** (tanára Sas Zsuzsa) **arany oklevelet nyert.** Hajnal Mariann zongorista szólóban, a Csáki Beáta – Keszthelyi Márta – Soproni Petra 2 hegedű-zongorás trió, valamint Nagy Emese zongorista ezüst oklevelet kapott.

Április 15.-én a Muzsikus Fórum ismét égető kérdést tűzött zászlajára, a tanárképzés helyzetét vitattuk meg. Felvetődött többek között a kamarazenei képzés hiányossága: A főiskolai kamaracsoportok teljesen esetlegesek, összetételük a pillanatnyi órarendi kérdésektől függ. El kellene érni – akár adminisztratív eszközökkel is – hogy egyetlen vonós se kaphasson úgy diplomát, hogy nem játszott vonósnégyesben, trióban, szonáta-

párban. A zongoristáknak ne legyen elég négykezessel letudni a kamarazenei képzést, vonós, fúvós, énekes kamaracsoportban is szerepelniük kell, sőt a zongorakíséret – esetleg a continuo-játék – rejtelseibe is bepillantást kell kapniuk. A fúvósoknak a szonáta, fúvósötös, rézfúvós kvintett játéka elsajátítása elengedhetetlen. Csak abban az esetben várhatjuk, hogy a kamarazene oktatás – mint a közösségteremtés egyik kiemelt fontosságú területe – széles körben és magas színvonalon folytatódjék a zeneiskolákban, ha ezek a javaslatok megvalósulnak.

Volt növendékünk, Ribly Tamás hegedűs, Papp György növendéke, és Bakler Norbert klarinétos, iskolánk szerződéses oktatója, Paláncz Tamás növendéke, a Pécsi Művészeti Szakiskola továbbképzős tanulói főiskolai, ill. zeneakadémiai felvételi műsorukat játszották el május 19.-én iskolánk Kamaratermében. Zongorán Sz. Simonfai Mária működött közre.

Megtiszteltetésnek tekintettük, hogy a Pedagógus Napi ünnepély műsorát két versmondóval együtt növendékeink adták, méghozzá külön erre az alkalomra készült rangos produkciókkal: Haydn Pastorale Trióját Kovács Eszter hegedűs, Wald Katalin gordonkás és Hetényi Hajnalka zongorista játszotta. Stamitz Kettősversenyének I. tételét Szemző Erika és Radics Miroszláv klarinétos, Szabó Mónika zongorán adta elő. Bartók Kolindák ciklusát Hetényi Hajnalka zongorázta. Glazunov Álom című darabját Zinner János játszotta kürtön.

A zeneiskola kollektívája „Szocialista kultúráért” kitüntetésben részesült.

A Művelődési Minisztérium Tanterv- és Tankönyvfejlesztési Országos Tanácsa pályázatot írt ki a nevelés és oktatás tartalmának, tevékenységrendszerének és taneszközeinek korszerűsítésére. Iskolánk eddigi gyakorlatát, tapasztalatait felhasználva írtam meg a pályázatot, melyet a Minisztérium díjazott és publikálásra javasolt. Baranya megye Tanácsának szakértője megyei, esetleg országos bevezetését javasolta. A folytatás azonban elmaradt.

Az ezévi Búcsúhangverseny méltó folytatása volt a hagyománynak. A Park utcai Iskola ének-zenei tagozatának hangszeresei nem elégedtek meg a közös koncerttel, ők, egy egészen kiemelkedő képességű osztály tanulói június 8.-án külön házi búcsúhangversenyt is tartottak. Ezen nem csak a zenei pályán továbbtanulók, hanem az osztály valamennyi hangszeres növendéke közreműködött. A rendhagyó kezdeményezés résztvevői megérdemlik, hogy műsorukat megörökítsük:

Diabelli: Szonatina – zongora 4kezes, Antal Mónika – Kovács Győzőné
Népdalcsokor – ének, Verőczy Alexandra
Bukinik: Groteszk tánc – gordonka, Trábert István
Hidas: Koncert – tenorkürt, Dabasi Sándor
Adeline Ballada – zongora, Puch Éva
Ambrosius: Szonáta – tuba, Munkás Tibor
Vanhal: Szonáta I-II. tétel – hegedű Kovács Eszter, zongora Puch Éva
Dvořák: Melódia – gordonka, Imre Barnabás
Kramař: Koncert I. tétel – klarinét, Szemző Erika
Vivaldi: Andante – gitár duó, Alföldi Anett, Ország Bernadett
Bériot: a-moll Hegedűverseny I. tétel – hegedű, Kovács Eszter
Matis: III. Koncert I. tétel – kürt, Zinner János.

Müller Annamária, Kovács Eszter, Kresz Beáta, Kirsching Ildikó, Keszthelyi Márta, Hetényi Hajnalka, vezényel Denke Mária.

A zenei pályára készülők természetesen részt vettek a hivatalos Búcsúhangversenyen is.

Az első hangverseny az általános iskolásoké volt: Dombai Noémi – klarinét (Komlódy József), Kovács Eszter – hegedű (Ribly Péter), Zinner János – kürt és Munkás Tibor – tuba (Dobos József), Radics Miro-szláv és Szemző Erika – klarinét (Komlódy József), Straub Tamás – gitár (Széll Béla). A szóló és duó produkciókat a 6.B szolfézscsoport kamarakórusa és a Dixieland együttes színesítette.

Az érettségizőké a második koncert: Balogh Valéria – fuvola (Denke Mária), Győri Katalin – zongora (*a képen*, tanára Kovács Győzőné), Kudranyik István – klarinét (Komlódy József), Müller Annamária – gordonka (Horváth Péterné). Az ő műsorukat is kamarakórus tette teljessé, melyben a középiskolás fellépők valamennyien énekeltek.

A kamarakórusról Kudranyik István így emlékezik meg az évkönyvben: Bekerültem Denke Mária tanárnő kamarakórusába, amely a közös énekítés öröme mellett mindig is jókedélyű, eleven társaság volt és maradt, jóllehet azóta tagsága úgyszólván kicserélődött: négy év alatt a legfiatalabból legidősebb tagjává váltam. A kamarakórus már hagyománnyá vált szokásai közül a legszebb, hogy a középiskolában ballagó társunkat ballagásán körülálljuk és egy madrigállal búcsúztatjuk. Volt kórustagunkat esküvőjén szintén odaillő művel leptük meg. Marika néninek a búcsúzó hangverseny után minden évben szerenádottadtunk.

Szabó Viola, Soproni Petra, Keszthelyi Márta, Kudranyik István

1968-tól vált hagyománnyá, hogy a Történelmi Emlékparkban „a kopjafák dermesztő szomszédságában” az augusztusi emlékhangverseny műsorát néhány évig mi adtuk. Bojtár László elismerő hangú kritikájából (DN. '88. szept. 2.) csak néhány sort: „Kellemes meglepetés erejével hatott, hogy Denke Mária a vakáció ellenére olyan alkalmi kamarakórust volt képes összeverbuválni, és roppant igényes műsorral felléptetni, melyben a jelen-

legi növendékeket a Zeneiskolához ragaszkodó felnőtt öregdiákok csatlakozása is segítette. A régi kórustagok visszatérése és a velük való éneklés is szívmengető élmény.”

Zenei pályán tanultak tovább: Kovács Eszter hegedűs (*képünkön*) a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában. Ő Budapesten szerzett hegedűtanári diplomát, Párizsban a Conservatoire-ban képezte tovább magát, tanított Szentendrén és a XIX. kerületi Zeneiskolában, játszott a Danubia Szimfonikus Zenekarban, Chagall néven klezmer együttest alapított és vezetett, Tango Experimento néven sikeres tangó-együttest alapított, majd Ománban, a szultán zenei középiskolájában tanított. Jelenleg a budapesti Szent István Zeneiskola szerződéses tanára. Munkás Tibor tubást is a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolába vették föl, Németországban művészdiplomát szerzett, német zenekarban játszik. Radics Mirosláv a kecskeméti Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskolában tanult tovább, művészdiplomát szerzett, a pécsi Művészeti Szakközépiskola tanára. Straub Tamás a pécsi Művészeti Szakközépiskola szakmai tagozatán folytatta, Budapesten művészdiplomát szerzett. A Pécsi Művészeti Szakközépiskola tanára. Szemző Erika klarinétos Pécsen tanult tovább, klarinéttanári diplomát szerzett, jelenleg iskolánk tanára. Zinner János kürtös Budapesten tanult tovább, Németországban művészdiplomát szerzett, német zenekarban játszik.

Eredményesen befejezték zeneiskolai tanulmányaikat a fentiekén kívül: Varga Edit - zongora, Koch Barbara – gordonka, Boda Szilvia, Alföldi Anett – gitár, Pálkuti Gyöngyi – fuvola, Papp Endre – klarinét, Ahmann Balázs, Szalonna Zoltán – trombita.

Az INTART újabb jelentős témát szentelt a komplex tudományos-művészeti szemléletnek: A szimmetria elve átfogja az élettelen természettől az emberi testen át a képzőművészig és a zenéig szinte a teljes természeti és humán világot. Ezt felismerve közelebb jutunk annak felismeréséhez, hogy a világban egység, rend, célszerűség van, és ennek egyik kiemelkedő kifejeződése a zene.

1989/90

Megyei Kamarazenei Találkozót tartottunk Mohácson február 27.-én. Ez volt az Alba Regia Országos Zeneiskolai Kamarazene Fesztivál válogatója. Rézfúvós kvintettünk és vonós-triónk bejutott az országos versenyre.

Sok szép sikert megért improvizációs klubunk felbomlott, tagjainak jelentős része zenei pályán tanult tovább, a többiek középiskolába kerültek. A felhalmozódott tapasztalatokat azonban kár lett volna hagyni veszendőbe menni, ezek alapján olyan zenehallgatóvá nevelési programot dolgoztunk ki, amely reményeink szerint jelentősen csökkenti a lemorzsolódást. A zenepedagógus társadalmat ugyanis sokkolta Stréhm Kálmán Hol vannak a magyar vonósok? című könyve, amely nem csak a vonósokról, hanem a lemorzsolódásról, a zeneiskola hatékonyságáról is szólt. Felméréseit iskolánkban is megismételtük, és a közölt országos adatokhoz hasonló eredményekre jutottunk.

A zeneiskolai tanterveket a 60-as években abból a feltételezésből kiindulva határozták meg, hogy a növendékek egy része muzsikusnak készül, a másik, nagyobb hányada pedig a továbbképzős osztályoknak vagy azok egy részének az elvégzése után műkedvelő muzsikus lesz. A mérések azonban azt mutatták, hogy ez a két réteg mind az országos, mind a mi saját adataink alapján a teljes zeneiskola létszám cca. 12 %-át teszi ki. A hetedikesek időmérlege pedig azt mutatta – erre az életkorra esik a kimaradások majd' fele – hogy a gyerekek művészi zene hallgatásával napi átlagban 15 percet (!) töltenek el. (Sajnos biztosak lehetünk benne, hogy ez az azóta eltelt években radikálisan tovább csökkent.) Tehát a zeneiskolások többségével úgy kellene foglalkozni, hogy ne maradjanak ki, és ha nem is érnek el átütő sikert hangszerükön, megmaradjon a zene iránti szeretetük, hogy felnőve aktív zenehallgatóvá, a koncertek értő közönségévé váljanak. Ennek a célnak megfelelően hoztuk létre zenehallgatóvá nevelést célzó csoportunkat. Ebben szándékosan azokat a növendékeket gyűjtöttük össze, akikről látszott, hogy nem lesznek aktív muzsikusok. A módszerekről és az eredményekről minisztériumi pályadíjban részesített tanulmányt tettem közzé a Parlando zene-pedagógiai folyóirat 90/2. számában. Ez a klub négy éven át sikeresen működött, de azt a zenehallgatóvá nevelést szolgáló komplex tervet, amely magába foglalta a zeneirodalom órákat, a tantervbe illeszkedő koncerteket és az ezeket megvalósító tanári kamaracsoportokat, zenekarokat, és egységes tanmenetként bárki számára hozzáférhetővé tette volna, nem sikerült a minisztériummal elfogadtatni annak ellenére, hogy minimális többletforrást igényelt. Pedig a pályázat díjazása után erre számítottunk.

A rendszerváltozás fölött érzett örömben a zenetanárok számára mindjárt öröm is vegyült: Az új oktatási törvény tervezetéből kimaradtak a zeneiskolák. Pánikszerű gyorsasággal meg kellett szerveznünk az érdekvédelmet, amely kellő súllyal képes képviselni érdekeinket a törvényhozás előtt. Két fronton is elindult a szervezkedés. A korábbi szakmai szervezet, a Zeneművész Szövetség Zenepedagógus Szakosztálya az új kihívásnak megfelelően függetlenedett, és Zenetanárok Társasága (ZETA) néven folytatta működését. Elnökéül Tusa Erzsébetet választottuk. Egy egységbe szervezte az alsófok – a zeneiskolák, a középfok – a zeneművészeti szakközépiskolák és a felsőfok – a Zeneművészeti Főiskola és a vidéki tagozatok tanárait. Ennek nagy jelentősége volt az egymásra épülő szintek követelményeinek az összehangolásában, az iskolatípusok közti kommunikációban. Nincs is más hasonló vertikális szervezet. Azonban mivel tagjai az egyes tanárok, akik önmagukat képviselik, érdekérvényesítő képessége gyenge. Ezért kellett létrehozni a Zeneiskolák Szövetségét. Ennek tagjai intézmények, amelyeket az igazgatók képviselnek, akik mögött tantestület és költségvetés van, ezért sokkal hatékonyabban tudja képviselni a zeneiskolák érdekeit, mint a ZETA. Elnöke Nemes László lett. Alakulásától kezdve mindkét szervezet erősen Budapest-centrikus volt, még néhány nagyvárosnak volt képvisellete bennük, ezért kétszeres öröm, hogy mindkettőnek a vezetőségébe beválasztottak, így képviselni tudtam a „végeket”, a kisvárosi zeneiskolákat és tanáraikat. A lobbizás nagy lendülettel kezdődött: Összehívtam Dél-Dunántúl zeneiskoláinak igazgatóit Pécsre, meghívtam a TOK, a Területi Oktatási Központ vezetőjét, dr. Bárdi Lászlót. Vele nem kellett megismertetni a zeneiskolák működését, az emberformálásban, az érzelmi kultúra fejlesztésében betöltött szerepét: középiskolás lánya a pécsi Liszt Ferenc Zeneiskola sikeres zongorista növendéke volt, a Helikonon többször találkoztunk. Korábban említett kínai gyűjtése is bizonyította a zene iránti affinitását. Gondjainkat, kéréseinket magáévá tette, és ígéretet tett, hogy képviselni fogja érdekeinket. Hasonló összejöveteleket az ország más régióiban is szerveztek a Zeneiskolák Szövetségének elnökségi tagjai. Erőfeszítéseink nem voltak eredménytelenek: Az oktatási törvény módosított változata Európa egyik legjobb zeneiskolai jogállását teremtette meg: A zeneiskolák az oktatási rendszer szerves részeivé

váltak, fenntartásuk az éppen alakulóban levő települési önkormányzatok feladata lett, de ha a város vagy község nem tudta vagy nem akarta fenntartani, akkor a megyei önkormányzatnak kellett átvállalnia. Finanszírozása némi kísérletezés után alakult ki: a fejkvóta igazságos és egységes anyagi bázist teremtett.

Különleges élmény részesei lehettünk november 11.-én Budapesten, a Szépművészeti Múzeum Reneszánsz Csarnokában: Tatai Mária és Osztrogonác Ágnes Orkesztika mozdulatművészeti csoportjának a bemutatóját láttuk. A bámulatosan harmonikus, rendezett, nőies mozgást látva azonnal felébredt a kíváncsiságunk: Mi ez? Kidolgozója, megalkotója dr. Dienes Valéria, nagy formátumú bölcslő, csodálatos lelki gazdagsággal megáldott polihisztor, Ady Endre és a nyugatosok barátja. Párizsban, miközben a Sorbonne-on Bergson filozófiájával ismerkedett, látta a kor legnagyobb hatású táncművésze, Isadora Duncannak az előadásait. Ő a balett kötött szabályaival szemben a szabad mozgást mutatta meg a világnak, mezítláb, hosszú bő ruhában táncolt. Az ő ihletésére, az ókori görög dráma táncművészeinek filozófiáját modern köntösben megvalósítva dolgozott ki Dienes Valéria egy nagyon rendezett, nőies, kecses mozdulatművészeti rendszert. A budapesti Ward Mária Gimnáziumban be is vezette. 1947 után az iskola felszámolásával az Orkesztika is megszűnt, évtizedekig a hallgatás fala vette körül, mígnem a két említett táncosnő az utolsó élő Dienes Valéria-tanítványtól megtanulta és újjáélesztette. Olyan szép volt, amit előadtak, hogy elkezdtük keresni a módját, hogyan lehetne nálunk meghonosítani.

Egy hónappal később, december 11.-én sikerült felvenni a kapcsolatot Osztrogonác Ágnessel, az Orkesztika egyik újra felfedezőjével. Felajánlotta, hogy segít nálunk is elindítani.

Január 27.-én Osztrogonác Ágnes csoportjával nagysikerű bemutatót tartott nálunk. Az élénk érdeklődés hatására elhatároztuk, hogy nyáron Orkesztika tábort rendezünk. Beszélgettünk arról is, hogy oktatót kell kiképeztetnünk, aki a csoportvezetést el tudja látni. A képzéshez Ágnes felajánlotta segítségét, valamint azt is, hogy az induló csoportot többször meglátogatja. A leendő csoportvezetőt gyorsan megtaláltuk: Kövesi Nagy Éva kiváló néptáncosként és csoportvezetőként alkalmas jelöltnek bizonyult. Budapestre rendszeresen feljárni a tanfolyamra azonban anyagi gondot jelentett. Ahhoz viszont, hogy sikeresen pályázhassunk támogatásért, olyan ajánlóra volt szükség, akinek az ügyben tekintélye van. Gimnáziumi osztálytársamnak, Hidy Péternek, a Népművelési Intézet igazgatóhelyettesének segítségével sikerült kapcsolatba kerülnöm dr. Dienes Gedeonnal, az Orkesztikát megteremtő dr. Dienes Valéria testvérével, aki a Népművelési Intézet osztályvezetője volt. Ő volt az Orkesztika Alapítvány kuratóriumának az elnöke és Dienes Valéria hagyatékának a gondozója. Nagyon kedvesen fogadott, és nem csak ajánlást adott a pályázathoz, hanem Dienes Valéria kéziratban levő Orkesztika könyvének egy gépelt példányával is megajándékozott. Az Eötvös Alapítványtól meg is nyertük a pályázatot, megnyílt a lehetőség a leendő oktató kiképzésére.

A hagyományos Megyei Továbbképzős Találkozót idén is a pécsi Liszt Ferenc Zeneiskola rendezte. A középiskolások körében roppant népszerű találkozón a fellépésen kívül mindig valami különleges program is várta a résztvevőket. A pécsi Székesegyház nemrégiben felújított Angster orgonájával való ismerkedés minden résztvevő tetszését megnyerte. A zongoristák még ki is próbálhatták a hangszerek királynőjét.

A Balassagyarmaton február 27-28-án rendezett Országos Zeneiskolai Négykezes és Kétzongorós Találkozóra Hetényi Hajnalka – Hajnal Mariann duóját és Puch Éva – Szabó Mónika párosát neveztük. Mindkét páros dicséretesen szerepelt. Kovács Győzőné növendékei.

A Megyei Kamarazenei Találkozót ünnepélyes külsőségek között rendeztük meg február 27.-én. Négytagú zsűrit kértünk fel. Bánky József Liszt-díjas zongoraművészet, a Zene-művészeti Főiskola Pécsi Tagozatának tanszakvezető tanárat, Paláncz Tamás klarinétművészt, a Pécsi Művészeti Szakközépiskola zenei igazgatóhelyettesét, Erdélyi Zoltán hegedűművészt és Végh Csaba trombitaművészt, a Pécsi Művészeti Szakközépiskola tanárait. 33 produkciót neveztek a megye zeneiskolái, a kamarazene óriási fejlődést mutatott létszámban és színvonalban egyaránt. Ebből a mezőnyből választotta ki a zsűri a székesfehérvári Alba Regia Országos Zeneiskolai Kamarazenei Találkozó Baranya megyei résztvevőit. Iskolánkból rézfúvós kvintett és zongora négykezes jutott tovább.

A politikai változások Mohácsot is elérték. Hatalmas várakozással és bizakodással néztünk a rendszerváltás elé, és saját eszközeinkkel megpróbáltunk hozzájárulni a változások sikeréhez. Soha semmilyen pártnak nem voltam tagja, de most a Demokrata Fórum színeiben elindultam az önkormányzati választáson. Körzetemben megválasztottak, és mindjárt meg is bíztak az egészségügyi és szociális bizottság vezetésével. Ezt a területet bizony tanulnom kellett, és sok elfoglaltsággal járt. A város akkori anyagi helyzetében a jogos igényeknek csak a töredékét tudtuk kielégíteni, ezért aztán nem volt hálás feladat. Szerencsére az oktatási és kulturális bizottságba is delegáltak, így az iskolának és a kultúrának is tudtam segíteni. Erre nagy szükség is volt, a fejekben még sok régi beidegződés élt, a korábbi félelmek lassan oldódtak, az új helyzetben a művelődés nehezen találta helyét, az életszínvonal azonnali nyugati típusú megemelésének görcsös – ma már tudjuk, irreális – igyekezete minden egyéb megfontolást felülírt. Az önkormányzatban szerzett tapasztalatoknak aztán a Zeneiskolák Szövetségének elnökségében az önkormányzati bizottság vezetőjeként komoly hasznát vettem.

A Megyei Négykezes Találkozót a Szigetvári Zeneiskola rendezte április 25.-én. Hetényi Hajnalka és Hajnal Mariann duója arany oklevelet nyert. Tanáruk Kovács Győzőné. Puch Éva és Szabó Mónika dicséretet kapott.

Április 27.-én volt növendékünk Fülöpp Csenge fuvolista, a kecskeméti Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola végzős tanulója mutatta be érettségi műsorát. Tanárai, Dratsay Ákos és Berényi Bea és osztálytársa, Gáspár Éva (aki később rövid ideig tanított is nálunk) szintén bemutatkozott a magas színvonalú koncerten Gödöllei Gyöngyi zongorakíséretével.

Másnap Erdélyből jött vendéget köszönthettünk, Nagy Csongor virág- és világi énekeket adott elő saját gitárkíséretével.

A május 18-20-án rendezett székesfehérvári Alba Regia Országos Zeneiskolai Kamarazenei Találkozón **rézfúvós kvintettünk gálaszereplést** érdemelt játékával. Tanáruk Dobos József. **Hetényi Hajnalka és Hajnal Mariann kétzongorás** produkciója **dicséretben** részesült. Tanáruk Kovács Győzőné.

Volt növendékeink adtak koncertet május 25.-én: Kovács László – harsona, Csernik János – harsona, Weisenfeld Melinda – zongora, szakközépiskolai tanulók.

A Siklósi Várfesztiválon a **Mohács-Somberek-Palotabozsoki Ifjúsági Fúvószenekar** – növendékeink – a felnőtt zenekarok mezőnyében **megosztott I. díjat** nyert Dobos József vezetésével.

Hagyományos Búcsúzó Hangversenyünket május 29.-én tartottuk. Általános iskolai végzőseink: Hahner Róbert – harsona (Dobos József), Szabó Mónika – zongora (Kovács Győzőné), Vida Róbert – tuba (Dobos József). A Kisfaludy Károly Gimnázium érettségiző tanulói: Kirsching Ildikó – fuvola (Sziklai Szilvia), László Károly – klarinét (Komlód József), Nagy Emese – zongora (Sas Zsuzsa), Zinner Zoltán – harsona (Dobos József). A Dr. Marek József Mezőgazdasági Szakközépiskola érettségiző tanulója: Szűcs Iván – kürt (Dobos József).

Zenei pályára készülők: Hahner Róbert harsonást és Vida Róbert tubást felvették a Pécsi Művészeti Szakközépiskolába. Mindketten diplomát szereztek Pécsen, Hahner Róbert iskolánk tanára, Vida Róbert a Pécsi Művészeti Szakközépiskolában tanít. Szabó Mónika Budapesten tanult tovább a Baár-Madas Református Gimnáziumba, majd onnan felvételizett a bécsi Hochschule für Musik und Darstellende Kunst karmester szakára, ott 2003. február 1.-én diplomázott. A Fővárosi Operettszínház karmestere.

Július 1. és 15. között Orkesztika tábor tartottunk a zeneiskolában. 25 ifjú hölgy vett részt, ők képezték alapját az ősszel induló rendszeres foglalkozásnak. A tábor végén kis házi bemutatót is tartottunk. Ez olyan jól sikerült, hogy megállapítottuk, nagyobb hírverést is megérdemelt volna.

ÚJ KORSZAK

1990/91

Mozdulatművészeti csoportunk lelkesen elindult és eredményesen működött. Megkíséreltük elfogadtatni az Orkesztikát hivatalos zeneiskolai tantárgynak. Az elfogadáshoz vezető út azonban hosszúnak és göröngyösnek ígérkezett: Tantervkészítő bizottság, az oktató kollegina által elvégzett tanfolyam utólagos akkreditálása, engedélyek sokasága, az oktatási törvény módosítása kellett (volna) az engedélyezéshez. Ezért más megoldáshoz folyamodtunk: Az oktató tiszteletdíját alapítványunk fizette, az iskola 0 Ft bérleti díjért biztosított helyet a magánkezdemenyezésű fakultatív foglalkozásnak. A házon belül sikeres bemutatót tartottak, de a város nyilvánossága elé még nem merészkedtek a produkcióval.

Sok-sok évvel ezelőtt hallottunk egy előadást az akkori Zenetanárképző Intézetben. Volt diáktársunk, dr. Buzási Miklós számolt be a Hamburgban működő zeneterapeuta képzésről. Vezetésével egyetemközi szak formájában képezik a zeneterápia leendő művelőit. Négy félévet speciális terv szerint az Orvostudományi Egyetemen, hat félévet pedig a Zene-művészeti Karon végeznek. Az alkalmazott módszer hatékonyságát meggyőző módon bizonyította: Szemünk előtt egy teljesen autista, semmiféle kommunikációt nem folytató 12 év körüli fiút körülbelül ¾ óra foglalkozás végén szóra bírt. Lenyűgöző volt. Évekkel később Sasvári Attila, a Zenetanárképző igazgatója kezdett zeneterápiás gyakorlatokat végezni. Rövidesen a Pécsi Orvostudományi Egyetemen közösen folytatták a munkát, és kísérleti jelleggel a képzést is elkezdték.

A mohácsi, akkori nevén Kisegítő (később Kórház utcai) Iskola különböző súlyosságú fogyatékosokat képzett, illetve foglalkoztatott. Igazgatójával, Csala Nándorral beszéltünk a zeneterápiáról, és nagy örömmel fogadta az ötletet, hogy próbálkozzunk meg vele. Frissen kinevezett, ambiciózus zongoratanárunk, Vörös Tamásné Farkas Judit vállalkozott a képzésre. Be is írtattuk, lelkesen végezte. Szerencsétlenségünkre – ez már a második ilyen alkalom –

mire végzett, jött második gyermeke, vele otthon maradt, utána pedig két gyermek mellett már nem vállalta a kijárást Pécsről, a zeneterápia ötlete hamvába holt.

Október 31.-én érdekes beszélgetésre került sor. A nemrégiben alakult Magyar Zeneiskolák Szövetsége (MZISZ) és a Zeneművészek Szövetségéből önállósult Zenetanárok Társasága (ZETA) között vitás kérdésként merült föl, hogy melyik szervezet képviselje hazánkat az Európai Zeneiskolák Szövetségében (EMU). Mivel mindkét szervezet vezetőségébe beválasztottak, rám hárult a feladat, hogy a két szervezet vezetőjét egy asztalhoz ültessem, hogy ők a képviselői ügyében megállapodjanak. Mindkét szervezetnek erős érvei voltak. A ZETA alakította ki hazánk nemzetközi kapcsolatait, és eddig ő képviselte Magyarországot az Európai Zeneiskolák Egyesületében, EMU-ban és más nemzetközi szervezetekben. A MZISZ mellett szólt viszont, hogy az EMU zeneiskolák szövetsége, a zeneiskolákat a MZISZ képviseli, a ZETA pedig személyeket, a zenetanárokat tömöríti. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola rektori tárgyalójában lefolytatott megbeszélés végére megszületett a kompromisszum: Az EMU-képviselő a MZISZ lesz, a ZETA elnöke pedig társelnökként vesz részt az EMU elnökségi ülésen.

Az Ifjú Zenebarátok Magyarországi Szervezete ismét ajándék koncerttel lepte meg csoportunkat: Szefcsik Zsolt hegedűs és Kovalszki Mária zongorista zeneakadémiai hallgatók adtak hangversenyt december 5.-én.

Február 19.-én fiúnk és volt növendékünk, Kovács Zsolt diplomakoncertjének szóló- és kamarazenei részét hallgattuk meg Budapesten, a Zeneakadémia nagytermében.

Az immár másfél évtizedes múltra visszatekintő sorozatunk, a Baráti Népek Zongoramuzsikája újabb rendezvényeként idei versenyünk március 12.-én a Mozart évforduló tiszteletére (halálának 200. évfordulóján) osztrák szerzők műveire épült. Az eddigieknél sokkal könnyebb volt a kiírásnak megfelelni, hiszen Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert műveket minden zongorista rendszeresen tanul. Kortárs osztrák szerző műve azonban egyetlen egy sem hangzott el. Három produkciónk kapott dicséretet, Hetényi Hajnalka kiemelt dicséretet érdemelt. Tanára Kovács Győzőné.

Az év kiemelkedő eseménye volt II. János Pál pápa magyarországi látogatása. Zenekarunk örömmel tett eleget a felkérésnek, hogy a Szentatya pécsi ünnepi miséjén, amit pogányi repülőtéren tartott, a befejező Boldogasszony anyánk kezdetű ének hangszeres kíséretét szolgáltatassa. Ez az ének egyébként arról nevezetes, hogy Kölcsey Himnuszának a megjelenéséig nagyjából másfél évszázadon keresztül volt Magyarország nem hivatalos himnusza.

Bár a törvényi szabályozás legfőbb gondjai az oktatási törvény módosításával javarészt megoldódtak, a művészetoktatás társadalmi elfogadottságán folyamatosan javítani, finomítani kellett. Ezt a célt szolgálta „Zeneiskola a változó társadalomban” című tanulmányom, amely a Parlando 1991/4-5. számában jelent meg. Ebben szó van a társadalmi változások következtében létrejött új helyzet kezeléséről, a Kodály-koncepció érvényesítésének fontosságáról, a társművészetek bevonásának előnyeiről, veszélyeiről, az újabb törekvésekről, mint az improvizáció, a szülők bevonása, a könnyűzene helye és lehetőségei a zeneiskolában, és végül a regionális tanári zenekarok megszervezésének lehetőségéről, formájáról, fontosságáról.

Az idei Búcsúhangversenyre május 21.-én került sor. A közreműködő zenei pályára készülő nyolcadikosok: Bubreg Attila klarinétos, a kecskeméti Kodály Zoltán Zeneművészeti

Szakközépiskola felvett tanulója és Pál Annamária klarinétos, a pécsi Művészeti Szakközépiskola felvett tanulója, mindketten Komlódy József növendékei. A Kisfaludy Károly Gimnázium érettségiző tanulói: Csáki Beáta hegedűs, Zseni Nándorné növendéke és Englert Ildikó fuvolás, Gáspár Éva növendéke.

Kovács Zsolt zenekaros diplomakonzertjét május 23.-án hallgattuk meg Budapesten, a Zeneakadémia nagytermében. Haydn D-dúr Gordonkaversenyének zenekari szólamát a Budapesti Virtuózok Kamarazenekar játszotta.

Június 28-29.-én a tavasszal alakult Magyar Zeneiskolák Szövetsége megrendezte I. Kongresszusát Vácott. Az ünnepélyes külsőségek között lezajlott kongresszusra számos országos vezetőt sikerült megnyerni. A szép koncertek, a tartalmas előadások, és a megjelenetek nagy száma bizonyította, hogy a zeneiskolai hálózat törvényi szabályozása helyes és fontos lépés volt. Iskolánkat az a megtiszteltetés érte, hogy az új törekvéseket bemutató sorozat keretében Orkesztika csoportunk nagy sikerrel mutatkozhatott be Kövesi Nagy Éva vezetésével. A Magyar Televízió felvette, és a Kongresszusról szóló beszámoló keretében részletet sugárzott belőle. A Szövetség támogatásáról biztosította a legalizálásért folyó küzdelmünket. Minden készen volt a sikeres folytatáshoz, ekkor azonban oktatónk negyedik gyermekét várva lemondott. Új vállalkozó táncos nem jelentkezett oktatónak, és újabb pályázati forrás sem mutatkozott. Szép fellángolás volt, kár, hogy befejeződött.

1991/92

Az új törekvések forrongást, pezsgést hoztak a zeneoktatásba. A társadalmi változások már a rendszerváltás előtt elkezdődtek, és a kultúra szempontjából bizony nem voltak kedvezőek. A nyugati életszínvonalhoz történő felzárkózás sikertelensége frusztrációt váltott ki, egyúttal a szellemi tevékenység devalválódásával járt. A nyugat felé történő nyitás nem az eddig hozzáférhetetlen értékek beáramlását hozta, hanem a silány, kommersz szórakoztatás eszközeivel árasztotta el az országot. Ilyen körülmények között kellett megőrizni a kultúra, a művészetek értékeit, hagyományait, és hozzáigazítani a megváltozott társadalmi környezethez. A pozitív fejlemények mellett kevésbé kedvező törekvések is megjelentek: A kötött tananyag fellazítását, a munkaigényes művek, szerzők arányának csökkentését sokan tűzték zászlajukra. A sokak szemében szimpatikus, a korszerűség hamis jelszavát hangoztató „újításokkal” szemben komoly harcot kellett vívni mind országos, mind helyi szinten az igényesség és a színvonal megőrzéséért. Országos szinten a Magyar Zeneiskolák Szövetségének elnökségi tagjaként, helyi szinten pedig a megyei igazgatói munkaközösség vezetőjeként tudtam képviselni az iskola alapvető célkitűzéseinek a megőrzését. Erre a megbízásra a pécsi Liszt Ferenc Zeneiskola nagytekintélyű igazgatójának, Dobos Lászlónak a nyugdíjba vonulását követően került sor. Jóleső érzés volt, hogy a megyei igazgató kollégák 80 %-a rám szavazott.

A megújulás igénye változatos kísérletekhez vezetett. A zene mellé a társművészetek is fokozatosan bevonultak a zeneiskolák tanrendjébe, megszületett a tánc, a képző- és iparművészet és a dráma tanterve. Az improvizációval is egyre több iskolában foglalkoztak különböző formában és különböző szinteken. Lassú, óvatos nyitás történt a jazz és a könnyűzene felé. Megnőtt a csoportos foglalkozások, kamaracsoportok, zenekarok, énekarok szerepe. A szülők aktivizálásának különböző új útjai születtek. A zenehallgatóvá nevelés kívánalma megújította a zeneirodalom tanítását. Nagyszerű érzés volt megtapasztalni, hogy csupa olyan

dologról szól a megújulás, amiket mi korábban valamilyen formában már kipróbáltunk. Ezért kaptam megbízást ezen törekvések összefoglalására és publikálására a Parlandoban megjelent korábbi dolgozatom kibővítésével és átdolgozásával „A zeneiskola helye a változó magyar társadalomban” címmel. Tanulmányom Varró Margitnak, a zongorapedagógia legendás alakjának a munkásságáról szóló könyv, a „Két világrész tanára” mellékleteként jelent meg.

Ezeknek a tanulmányoknak – a 90-ben megjelent „Közönségnevelő zeneiskola” címűnek és most megjelentnek – nem az egyéni ambíció volt a mozgatójuk, hanem a megnövekedett ismertség és az országos szervezetben betöltött funkciók hozzásegítették iskolánkat és megyénk zeneiskoláit is, hogy a továbbfejlődéshez szükséges információkat minél gyorsabban és közvetlenebbül megkaphassuk, olyan emberekkel kerüljünk munkakapcsolatba, akik hazánk zeneoktatását meghatározzák. Rajtuk keresztül a nemzetközi törekvésekre, irodalomra is nagyobb rálátásunk lett. Kollégáim kreativitása biztosíték volt arra, hogy a megszerzett információkat sikeresen adaptálják és átültetik a gyakorlatba.

A nemzetközi kitekintésre újabb lehetőséget kaptam. Az előző évben közvetítésemmel sikerült egyezsége jutnia két országos szervezetünk vezetőjének a képviselő tárgyalásban. Ennek elismeréseként delegáltak az EMU elnökségi ülésére a finnországi Rovaniemi-be. Az üléseken felmerültek az országok gondjai, területekre kerültek eredményei. Megállapíthattuk, hogy zeneoktatásunk szakmai oldalával elégedettek lehetünk, eredményeink publikálásában, a lobby-tevékenységben és a szponzorálás megszervezésében azonban még nagyon sok tanulni való van. Egy aranyos közjáték: Első nap minden delegáció bemutatkozott. Mikor ránk került sor, először Laczó Zoltán, a ZETA elnöke mutatkozott be, mint a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola docense. Őt Nemes László, a MZISZ elnöke követte, a budapesti Nádasdy Kálmán Művészeti Iskola igazgatója. Mikor rám került a sor, mindjárt kérdeztek, hogy szintén Budapest? Nem, mondtam, hanem Mohács. Erre a terem sarkából hangos tetszésnyilvánítás hallatszott. Nem tudtam elképzelni, ki örül nekem ennyire, mígnem kiderült: a török delegáció tagjai voltak. Nekik igazán nagyszerű emlékeik vannak Mohácsról. A konferencia zárásaként Ouluban, a Botteni-öböl partján fekvő városban részt vettünk a finnországi zeneiskolák kamarazenei és zenekari találkozáján. Igen magas színvonalú produkciókat hallottunk, és örömmel töltött el bennünket, hogy a finn vonós kultúra megteremtésében magyar hegedű- és csellótanároké volt a főszerep.

Az Országos Zongoraversenyre egyre nehezebb volt bekerülni: Nagyon sok volt a jó zongorista, a létszámot viszont nem lehetett bővíteni. Úgy igyekeztünk megoldani a problémát, hogy a februárban megtartott Dél-dunántúli válogatót rangos versennyé fejlesztettük. Eddigi hűséges zsűritagjaink, Bánky József és Polgár Mariann pécsi zongoraművészek mellé megnyertük dr. Győrfy Sándornét, ő Budapest vezető zongora szakfelügyelője és kiemelkedő szaktekintély volt. Gyümölcsöző kapcsolatot sikerült kialakítani vele. Iskolánkból Faludi Bea és Hajnal Mariann jutott tovább. Dicséretet kapott Varga Júlia, Straub Alexandra és Békefi László.

Márciusi tanári hangversenyünk a családi közös muzsikálás jegyében zajlott. Ribly Péter fiával, a zeneakadémista hegedűs Tamással és Komlód kollégával játszott együtt. Feleségem és én zeneakadémiai csellista Zsolt fiunkkal és szakközépiskolás hegedűs Eszter lányunkkal játszottunk zongoranegyest. Zseniné Farkas Zelmira legügyesebb növendékével duózott.

A több éve Debrecenben rendezett kortárs zenei tanfolyamok megalapozták az érdeklődő kollégák mai zenével kapcsolatos ismereteit, ha a megszerettetés nem is mindig sikerült. Ebben részük volt az ifjú zeneszerzőknek, akik közül többen nem látták át, hogy milyen fontos szövetségeket találhattak volna a tanfolya-mokon résztvevő zenetanárok személyében, és fölényesen, magas lóról, polgárpukkasztó attitűddel helyezkedtek szembe a hallgatósággal. Az ifjú szerzők nagyobbik hányada azonban sikeresen lopta be magát – és zenéjét – a hallgatóság szívébe. A Fészek Klubban évenként megrendezett Muzsikus Fórum is jól szolgálta a kortárs zene ügyét. Merthogy ezt az ügyet bizony szolgálni kellett. A művészi zene közönsége általában véve is megcsappant, de ezen belül a kortárs zene népszerűsége még a zenetanárok körében is alacsony volt, az átlagos hangverseny-látogató közönség körében pedig szinte általános volt a mai zene elutasítása. A kortárs zenei bemutató hangversenyeken, szerzői esteken, még a Vigadóban rendezett reprezentatív Mini-Fesztiválon is a zeneszerzők egymást hallgatták (és dicsérték), családjukon és baráti körükön kívül nem nagyon volt közönségük.

Keresni-kutatni kezdtük, hogyan lehet ezen az áldatlan helyzeten változtatni. Hosszas töprengés, beszélgetések sokasága, jó kezdeményezések megnézése/meg-hallgatása, kipróbálása alapján lassan kikristályosodott, hogy ezt az összetett problémát csak valamennyi érintett bevonásával lehet orvosolni. Iskolánk tanárainak és többeknek a tapasztalatai alapján elmondhatjuk, hogy azoknak a hangszereknek a művelői foglalkoznak kortárs zenével, amely hangszerekre a zeneszerzők sok jó gyermek- és ifjúsági darabot írnak. Vezető helyen a zongora, a fuvola és az ütőhangszerek állnak. A tanárok bátran adhatnak kortárs darabokat az alacsonyabb osztályos növendékeknek, a gyerekek fogékonyak az új hangzásokra. Ha kisgyermekkorban megszeretik, később is nyitottak lesznek. Ha azonban – mint az többször megtörtént – a szerzők figyelmen kívül hagyják a befogadók igényeit, akkor légüres térbe kerülnek.

A kulturális irányításnak ösztönöznie kell(ene) az önszerveződő művelődő közösségeket, ügyes politikával csökkenteni a populáris műfajok nyomasztó túlsúlyát. A zeneszerzőket fel kell kérni színvonalas gyermekdarabok írására minden hangszeren. Az előadókat érdekeltté kell tenni a több befektetést igénylő új művek bemutatásában, a tanárképzőket kötelezni, hogy a pályára kerülő fiataloknak kortárs műveket tanítsanak, a zeneiskolai tanárokat pedig arra, hogy az alsó osztályos növendékekben még meglevő természetes érdeklődést táplálják, fejlesszék, és ne hagyják elszorvadni. Ezeket az összegyűjtött és részben átélt tapasztalatokat volt alkalmam április 24.-én a Magyar Rádió Zenei Főosztályának felkérésére elmondani a Bartók Rádióban.

A VII. Országos Zeneiskolai Zongoraversenyen Nyíregyházán **Faludi Bea különdíjat** nyert, Hajnal Mariann dicséretesen szerepelt. Tanáruk Kovács Győzőné.

A versenyt követő szakmai tanácskozáson kisebb bomba robbant: A továbbképzősök értékelésekor a zsűri egyik tagja kijelentette, hogy a középiskolások színvonala elmarad a kisebbekétől, ezért célszerű lenne megszüntetni a továbbképzős korcsoportot. A díjkiosztó széles közönsége előtt kénytelen voltam megjegyezni, hogy a kisebbek szinte mind zenei pályára készülnek, a továbbképzősök viszont egzisztenciális érdek nélkül, a zene szeretetéért muzsikálnak. Egyébként ők lesznek a jövő értő hangverseny-látogatói. Egyik korábbi miniszteriumi főnökünk fogalmazta meg, hogy „olyanok mindig lesznek, akik a zenéből akarnak megélni. Azokra figyeljeteek különösen, akik majd meg akarják hallgatni őket.” Egyúttal bejelentettem, hogy a Mohácsi Zeneiskola Országos Továbbképzős Fesztivált fog rendezni. A be-

jelentésre a jelenlévő kollégák hangos tetszés-nyilvánítással reagáltak. A Pécsett sok-sok éve megrendezett megyei továbbképzős találkozók sikere nyomán remélni lehetett, hogy lesz jelentkező. Hazaérve azonnal elkezdtem az engedély megszerzését, az országos versenynaptárba történő beillesztését – és nem utolsó sorban a minisztériumi támogatás megszerzését.

Meghívást kaptunk volt növendékünk, Vida Lóránt Zeneművészeti Főiskolai diploma-koncertjére. Harsonaművészi diplomát szerzett magas színvonalú koncertjén.

Városunk franciaországi testvérvárosa, Wattrelos évenként Európai Ifjúsági Hangszeres Versenyt rendez. Egyik évben vonós, a másik évben fúvós versenyt tartanak. Iskolánkat is meghívták. Pál Ferenc kürtös szépen helytállt. Tanára Dobos József.

A búcsúzó hangverseny ismét a tanév egyik kiemelkedő eseménye volt. Annyi újíást vezettünk be, hogy a nyolcadikosok közül nem csak azok léphettek föl, akik zenei pályán tanulnak tovább, hanem azok is, akik elköltöznek, vagy egyéb okból válnak meg iskolánktól, de az alapfokú osztályokat színvonalasan fejezték be. Így került a műsorba Lukács Eszter és Papp Eszter klarinétos, Komlódy József növendékei és Görgőy Zsófia zongorista, Sas Zsuzsa növendéke. Felvették a Pécsi Művészeti Szakközépiskolába Békefi László zongoristát, Dobosné Horesnyi Mónika növendékét és Nagy Zoltán kürtöst, Dobos József tanítványát. A Kisfaludy Károly Gimnázium érettségiző tanulói: Hetényi Hajnalka zongorista, Kovács Győzőné növendéke, Pfeil Imre és Szilágyi Attila trombitás, Bende Tibor növendékei, valamint Soproni Petra zongorista, Sas Zsuzsa növendéke.

A megnövekedett létszámok miatt kettéválasztották a kürt és a mélyrézfúvós versenyeket. A Kisújszálláson június 25-27.-én rendezett Országos Zeneiskolai **Kürtversenyen** korcsoportjában **Pál Ferenc és Nagy Zoltán** egyaránt **I. díjat nyert**. Tanáruk Dobos József.

1992/93

A kortárs zene tanítása mindig újra és újra felmerülő problémát jelentett. Zongoristáink példát mutatva decemberben és januárban három teljes koncerten csak XX. századi darabokat játszottak. A tanszak zongoristáinak több mint 40%-a fellépett ezeken a koncerteken.

Kedves meglepetésként megkeresett bennünket Király Ernő Újvidéken (Novi Sad) élő zeneszerző, és rövid ismerkedés, barátkozás után megajándékozott bennünket zongoradarabjainak a kötetével. Feleségem növendékének, Hajnal Mariannak megtetszettek a darabok, és az Újévi ólomöntés-t, az Öreg utcai órásmestert és a Scherzo-t mindjárt megtanulta.

Zsolt fiúnk gordonkaművészi diplomájának megszerzése után hazajött friss diplomásként „bemutatkozni”. Kovalszky Mária zongoraművész közreműködésével adott nagysikerű koncertet december 7-én a mozi emeleti kamaratermében. A koncertet Pécsett, a Művészetek Házában február 26.-án megismételték.

Évek óta megszokott program a Karácsonyi Koncert a szünet előtti napok egyikén. Ebben az évben a szokásosnál nagyobb rendezvénné nőtt ki magát, hangszereseink mellett a Park utcai Iskola és a Gimnázium kórusai is közreműködtek az ünnep lelki előkészítésében.

Az 1993. év városunk kiemelkedő jubileumi esztendeje, fennállásának 900. évfordulóját ünnepeltük. A nagyszabású ünneplésbe, melynek egyik csúcspontja a „Nekünk Mohács kell” rockopera ősbemutatója volt, iskolánk méltó módon kívánt bekapcsolódni. Néhány hónap alatt sikerült a Nyíregyházán tavaly beígért Zeneiskolai Továbbképzős Növendékek Országos Fesztiválját bevetetni az országos versenyek rendszerébe, ezzel együtt a városi támogatáson felül a Minisztériumtól is kaptunk anyagi segítséget. Március 12-14-re meghirdettük a rendezvényt.

Már a továbbképzős találkozó bejelentésének lelkes fogadtatása előre vetítette, hogy jelentkezőkből nem lesz hiány. De számuk így is óriási meglepetést keltett: 63 iskolából 131 programmal 240 szereplő több mint 100 tanár kíséretével, közreműködésével nevezett a fesztiválra. A műsorfüzet 28 oldalt tett ki. A helyszínek közti mozgást külön autóbuszmenetrend alapján közlekedő buszok bonyolították. Menet közben mindössze két iskola lépett vissza 1-1 nevezett produkcióval. Az ünnepélyes megnyitón a résztvevőket a jubiláló város polgármestere, Kuti István köszöntötte, majd Kálmán Attila államtitkár nyitotta meg a rendezvényt. Közreműködött a Liszt Ferenc Zeneiskola továbbképzős növendékeiből álló Pécsi Ifjúsági Ház Vonószeneke, Marosi László és Mihályi István vezetésével.

A versenyprogramok két helyszínen párhuzamosan 8 hangverseny keretében péntek délutántól szombat estig hangzottak el. Ezért természetesen két zsűrire volt szükség. Arnóth Zoltán klarinétművész, pécsi főiskolai tanár, Polgár Mariann zongoraművész, Kovács Kálmánné budapesti zongora szakfelügyelő, Csupor László fuvolaművész, kaposvári zeneiskolai tanár, Zs. Szabó Mária hegedűművész, a Budapesti Vonósok koncertmestere, főiskolai tanár, Varasdy Frigyes trombitaművész, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanára, J. Balla Mária énekművész, a pécsi főiskolai tagozat tanára, E. Janszó Ildikó csellóművész, a Pécsi Művészeti Szakközépiskola tanára, a Filharmóniai Zenekar szólamvezetője alkotta a kettős zsűrit. (Kedves színfoltja volt a programnak, hogy növendékünk, Hajnal Mariann a Király Ernőtől kapott darabokat játszotta magyarországi bemutatóként. A szerző a bemutatót aranyos levélben köszönte meg.) Az esti szakmai megbeszéléssel párhuzamosan a versenyzők részére táncházat szerveztünk. Szombaton a hangversenyekkel párhuzamosan két csoportban megtekintettük a Mohácsi Történelmi Emlékhelyet. A vasárnap délelőtti eredményhirdetés és jutalmazás után a gálakoncerten fellépett a Mohács-Palotabozsoki Ifjúsági Fúvószeneke Dobos József vezetésével. A műsorszámok színvonalát jellemzi, hogy az egyáltalán nem lágyszívű zsűri 74 díjat és dicséretet osztottak ki. Iskolánk növendékei négy dicséretet érdemeltek.

A nemzetközi együttműködések gördülékenyebbé tétele és a nemzetközi rendezvényeken történő részvétel elősegítésére a Szövetség beléptette hazánk zeneiskoláit az Európai Zeneiskolák Szövetségébe, az EMU-ba, és egyre több nemzetközi cserekapcsolat és nemzetközi verseny lehetőségét ismertette meg a zeneiskolákkal. Lassacskán beindult a nemzetközi kapcsolatok felvétele. A testvérvárosi kapcsolatok a németországi Bensheim és a franciaországi Wattrelos esetében szintén inspirálták a kapcsolat kialakítását.

A szigetvári Megyei Négykezes Találkozón Puch Éva – Szabó Mónika, Hadra Edina – Hadra Laura, valamint egy hatkezes, Sebők Gabriella – Schmidt Bence – Pataki Zoltán szerepelt sikeresen.

A május 7-9.-én rendezett székesfehérvári Alba Regia Országos Zeneiskolai Kamarazenei versenyre ismét bejutott vonós csoportunk és eredményesen szerepelt

Búcsúznak		MŰSOR	
I. Nyolcadikosok		I. Hangverseny (17 óra)	
Alföldi Balázs a pécsi Művészeti Szakközépiskola felvett tanulója	tenorkürtös	1. Ism. szerző: JÓTANÁCS Marenzio: ÉDES SZÉP SZEMEK Banchieri: HÁROM TÜKÖR Palestrina: MÁR BÚCSÚMAT VESZEM	6.B. szolfézs-csoport kamarakórusa
Dobos József növendéke		2. Fitzgerald: ANGOL SZVIT II.,I. brt.kürt	Manga László
Gayer György a kecskeméti Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola felvett tanulója	klarinétos	3. Telemann: A-MOLL TRIÓSZONÁTA I. Vaszielenko: SPANYOL TÁNC	hg. Lemel Ágnes Hahner Klaudia Lakatos Andrea
Komlódy József növendéke		4. Hidas: CONCERTINO I. tnr.kürt	Alföldi Balázs
Grün Gábor a pécsi Művészeti Szakközépiskola felvett tanulója	trombitás	5. Seitz: G-MOLL HEGEDŐVERSENY I. hg.	Hahner Klaudia
Dobos József növendéke		6. Händel: CONCERTO I.-II. tr.	Grün Gábor
Hahner Klaudia hegedős		7. Newsaidler: WASHA MESA ÉS UGRÓS Bartók-Szendrey: BÁNAT Brower: ETÜD	glt: Horval Zsuzsa
Ribly Péter növendéke	gitáros	8. Bériot: A-MOLL HEGEDŐVERSENY I. hg.	Lemel Ágnes
Széll Béla növendéke	harsónás	9. Rimszki-Korszakov: HARSONAVERSENY III. hars.	Kovács István
Kovács István a pécsi Művészeti Szakközépiskola felvett tanulója		10. Kramar: KLARINÉTVERSENY I. kl.	Gayer György
Dobos József növendéke		11. H. Mancini: RÓZSASZÍN PÁRDUC tr.	Nagy István
Lemel Ágnes a kecskeméti Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola felvett tanulója	hegedős		Markes Zoltán
Kovács Győző növendéke			Nagy Zoltán mv. Kovács István tuba Sztepanovics Gábor
Manga László baritonkürtös			
Bende Tibor növendéke			
II. A Kisfaludy Károly Gimnázium érettségiző tanulói		II. Hangverseny (18,30 óra)	
Bárdos Alíz hegedős és énekes		1. Corelli: H-MOLL TRIÓSZONÁTA hg.	Keszthelyi Márta Bárdos Alíz Puch Éva
Kovács Győző növendéke		2. Eccles: G-MOLL SZONÁTA I.-II. gka.	Wald Katalin
Aradi Tiborné növendéke		3. Mozart: INTELEM ének	Keszthelyi Márta
Hajnal Mariann zongorista		4. Mozart: TÖRÖK INDULÓ zg.	Puch Éva
Keszthelyi Márta hegedős és énekes		5. Händel: JÓJ ÉS JÁRJAD Mozart: CHERUBIN ESZ-DÜR ÁRIÁJA	ének Bárdos Alíz
Zseni Nándorné növendéke		6. Händel: SZONÁTA I.-II. tr.	Nagy István
Aradi Tiborné növendéke		7. Beethoven: E-DÜR SZONÁTA op 14. I. zg.	Puch Éva
Nagy István trombitás		8. Schubert: PUSZTAI RÓZSA Verdi: OSZKÁR ÁRIÁJA AZ ÁLARCOSBÁLMBÓL	ének Verőczy Alexandra
Dobos József növendéke		9. Barkauzka: ELÉGIA ÉS FANTASZTIKUS TOCCATA	zg. Hajnal Mariann
Puch Éva zongorista		10. Vivaldi: E-MOLL CONCERTO I.,IV. hg.	Keszthelyi Márta Szauer Judit Bárdos Alíz Szabó Ágnes Tarós István Wald Katalin Puch Éva
Kovács Győzőné növendéke			
Verőczy Alexandra énekes			
Aradi Tiborné növendéke			
Wald Katalin III.o. gimn. tanuló	gordonkás		
Horváth Péterné növendéke			
Zongorakísérő tanárok:	Dobosné Horesnyi Mónika Kovács Győzőné		
A kamarakórust felkészítette:	Sas Zsuzsa		
		11. Debussy: MENÜETT Fáy István: RÁKÓCZI INDULÓ	4k. zg. Hetényi Hajnalka mv. Hajnal Mariann

1993. június 1.-i búcsúzó hangversenyek műsora

Az Európai Zongoratanárok Szervezete, az EPTA (European Piano Teachers Association) Magyarországi Csoportja a Varró Margit Alapítvánnyal közösen a millenniumra videokazetta kiadását határozta el „Magyar zene a zongoratanításban 1900-2000” címmel. Ehhez az ország egész területéről összegyűjtötték a legtehetségesebb ifjú zongoristákat, és június 15.-vel kezdődően velük vették föl az évszázad gyermek- és ifjúsági zongorairodalmát. A darabokat élő koncerteken rádiós szakemberek rögzítették a Régi Zeneakadémia hangversenytermében. Iskolánkból **Faludi Bea** beküldött felvételét fogadták el és őt hívták be felvételekre. Kósa György Hörcsöglakodalom című darabját vették föl előadásában. Nem kerültek ugyan fel a kazettára, de sikeres felvételt küldtek még be: Döbrössi László, Halmai Andrea, Reiter Ágnes és Reményi Gábor.

Június 18-20-án a Magyar Zeneiskolák Szövetsége megrendezte II. Kongresszusát Tatabányán. Az „Újabb törekvések a művészetoktatásban” szekció előadója dr. Szemkeő Judit, a Minisztérium főosztályvezetője. A szekció moderátorának a szervezők engem kértek föl. Ez az ismeretség később nagyon hasznosnak bizonyult.

1993/94

Október végén japán küldöttség érkezett Mohácsra, az ének-zene oktatás tanulmányozására. A Park utcai Iskola ének-zene tagozatos osztályai mellett a zeneiskolára is kíváncsiak voltak. Növendékhangversenyt rendeztünk számukra november 3.-án. Kezdtől to-

Ebben az évben június 1.-én ismét két Búcsúzó Hangversenyt kellett tartanunk a szereplők örömdetesen nagy száma miatt. Búcsúzó növendékeink hangversenyének műsorát, benne a továbbtanulók felsorolását fentebb mellékeltem.

Kiskunfélegyházán **Mélyrézfúvó** Versenyt rendeztek június 11-13.-án.

Sztepanovics Gábor és Alföldi Balázs III. helyezést ért el. Tanárunk **Dobos József**.

vábbképzősökig, szóló- és kamaradarabokkal, több hangszer bemutatásával próbáltunk teljes képet mutatni az iskolánkban folyó munkáról. Jóleső érzéssel nyugtázták, hogy angol nyelvű műsort adtunk kezükbe.

Jól érezhették magukat, mert látogatássorozatuk végén japán teaceremóniára hívták azokat, akik a programokat szervezték. Az egyik éttermet berendezték teaháznak (gésák nem voltak!), és megkóstoltatták velünk hagyományos alga-teájukat. Hát az megpróbáltatás volt, pedig állítólag nagyon egészséges. Utána finom „igazi” teát is kaptunk. Meg is hívtak bennünket Japánba, de ez később feledésbe merült.

Október 4.-én a Zeneakadémiára vittünk egy busznyi növendéket koncertre. Célul tűztük ki, hogy minden növendék, aki legalább 4-5 évet eltölt a zeneiskolában, legalább egyszer eljusson a Zeneakadémiára vagy az Operaházba.

November 29.-én a pécsi Apáczai Nevelési Központban rendezett Kodály Műveltségi Versenyen iskolánk csapata I. helyezést ért el.

A VII. Országos Zeneiskolai Friss Antal Gordonkaversenyre bejutott Németh Henrietta, és ott szépen helytállt. Tanára Horváth Péterné.

A Szolnokon rendezett Országos Dalversenyen Verőczy Alexandra, Aradi Tiborné növendéke jól szerepelt.

Január 17.-én ismét Budapestre vittünk hangversenyre nyolc növendéket.

A zeneiskolák helyzetének megismertetésére, a tatabányai Kongresszus határozatainak ismertetésére, értékelésére, a problémák megtárgyalására ismét regionális igazgatói értekezletet hívtam össze a Dél-dunántúli zeneiskolák vezetőinek részvételével. Meghívtam a megyei vezetőket, el is fogadták meghívásunkat – a másik két megye illetékeseinek is küldtünk meghívót, de ők nem tudtak eljönni. Sikertelen a megye vezetőinek figyelmét ismét a zeneiskolákra irányítani, és segítségükkel – többekkel együtt – a tervezett normatíva csökkentést megakadályozni.

Megyei Négykezes Találkozót hirdetett a Szigetvári Zeneiskola február 24.-re. Két hangversenyen 35 produkcióval 70 zongorista mutatkozott be. Faludi Bea és Faludi Zoltán kettőse kiváló minősítést érdemelt.

Március 9.-én a Fészek Klubban ismét a társzművészetek kapcsolódása került reflektorfénybe az EPTA, az Európai Zongoratanárok Egyesülete magyar szekciójának az ülésén. Barbara Frey német professzor „Mozdulatművészet a zeneoktatásban” címmel tartott előadását zongoristáink úgy hallgatták, hogy közben saját tapasztalataikkal is egybe tudták vetni az elhangzottakat. Most lett volna nagyszerű, ha hozzászólásként Orkesztika felvételt tudtunk volna bemutatni.

A Magyar Zeneiskolák Szövetsége, mint az EMU-nak, az Európai Zeneiskolák Egyesületének a tagja hivatalból kapcsolatban volt minden európai ország zeneiskolaival. A német iskolákkal azonban szorosabb volt a kapcsolat, ezért szükségesnek éreztük, hogy külön megállapodást kössünk a Német Zeneiskolák Szövetségével. Ezért az NSZK akkori fővárosába, Bonnba utaztunk minisztériumi referensünk vezetésével a megállapodás megszövegezésére. Nem volt egyszerű a feladat, mivel a két országban a zeneiskolák jogállása és jogi szabályozása alaposan eltért egymástól. Az iskolák szervezési elvei is különböztek. Nem volt például

kötelező szolfézs vagy egyéb énekes-elméleti képzés, a tantervek is gyökeresen mások voltak. Ennek ellenére sikerült tető alá hozni a megállapodást, és ez sok közös tevékenységnek szolgált kiindulópontjául a továbbiakban. Ha már ott voltunk, természetesen órákat is látogattunk a Bonni Zeneiskolában, amelynek 3000 növendéke volt. A látogatások vegyes képet mutattak: voltak kiemelkedően magas színvonalú órák, és voltak gyengébbek is. A legérdekesebb a zeneóvoda volt. A foglalkozást vezető tanárnő zenei képzettsége finoman szólva hiányos volt. De ahogy azt a 25 szerintünk kezelhetetlen kisgyereket foglalkoztatta, az nagyszerű volt. Mindig le tudta szerelni az éppen renitenskedőt, elérte, hogy a gyerekek azt csínálják, amit kér tőlük, anélkül, hogy a legcsekélyebb kényszerítésre vagy fegyelmezésre szüksége lett volna. El is gondolkodtunk rajta, vajon helyes-e, hogy a pedagógia tárgy és a Pedagógia Tanszékek olyan alacsony presztízűek tanárképzésünkben.

A tárgyalás nem elhanyagolható gyümölcse, hogy jelenleg is 7 volt növendékünk tanul német egyetemeken.

Az Ifjú Zenebarátok Magyarországi Szervezete ismét koncerttel ajándékozta meg csoportunkat, Tiago Neto portugál hegedűművész lépett fel iskolánkban március 21.-én.

A hagyományos megyei Továbbképzős Találkozón március 25.-én 7 produkcióval vettünk részt. A létszámunkhoz képest magas részvétel jelzi a továbbképzősök nagy számát iskolánkban. Arányuk majdnem két és félszerese az országos átlagnak. Az eredmények sajnos elkallódtak, de megmaradt a találkozó jó emléke gyerekekben, kollégákban.

Április 15.-én zeneakadémista volt növendékeink adtak koncertet: Kovács László harmonás és Péter Zsolt kürtös. Yamamoto Maki kísérte őket zongorán.

A május 6-7-8-án rendezett **Országos Zeneiskolai Négykezes és Két Zongorás Találkozó**ra Balassagyarmatra **Faludi Bea és Faludi Zoltán** testvérpáros jutott tovább. **Kiemelt nívódíjat nyertek.** Tanáruk Kovács Győzőné.

Francia testvérvárosunk, Wattrelos Zeneiskolájának a meghívását viszonzva mi az ő tanáraikat hívtuk meg április 20.-án közös koncertre. Érdekes volt mind a darabválasztás, mind a hangszerválasztás összehasonlítása. Darabválasztás tekintetében elgondolkodtató, hogy vendégeink műsorának több mint fele francia szerzők műveiből állt, mi viszont egyetlen magyar darabot se játszottunk... Mi teljes hangszerpalettát szólaltattunk meg hegedűtől a tubáig, ők szinte kizárólag fúvósokat hoztak, kétharmadrészt rézfúvó-

kat, valamint egy fuvolát és gitárt. Ennek ellenére változatos, szép koncert volt, jó szívvel vártuk az együttműködés folytatását.

A „B” tagozatos, emelt szintet vállaló növendékek eddig a többiekkel együtt vizsgáztak, osztályok szerint emelkedő sorban. Két okunk is volt, hogy ezen változtassunk. Egyrészt az „A” tagozatosok közül egyesek rosszul élték meg az összehasonlítást, másrészt a „B” tagozatosok mindig csak a saját hangszeres társaikat hallották. Ezért a B-seknek külön vizsgát szerveztünk, két hangverseny keretében valamennyien lejátszották vizsgaanyagukat, pontosabban annak koncertszerűen élvezhető részét. Meghallgatták egymást, kitekintést nyertek a másik hangszerek vizsgakövetelményeire. A skálákkal, ujjgyakorlatokkal, mechanikus etűddökkel a hagyományos vizsgába kapcsolódtak be. Ezzel a többiek elveszítettek némi húzóerőt, de növendék-hangversenyek alkalmával megmaradt a lehetőség a jó példa követésére. A 15 fellépő nagyobb anyagával éppen kitöltötte két hangverseny időkeretét.

A Búcsúzó Hangversenyen nyolcadikokként fellépő Bischof Zsuzsa fagottos (Komlód József), Koleszár Zoltán kürtös a Pécsi Művészeti Szakközépiskola felvett tanulói, Sztepanovics Gábor tubás (Dobos József) a Szegedi Konzervatóriumban folytatja zenei tanulmányait, Bubreg Anett fuvolás (Tarnainé Nagy Andrea), Tornai Ferenc klarinétos (Komlód József), a kecskeméti Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola felvett tanulói, valamint Scheich Melinda zongorista (Kovács Győzőné) játszott. Az érettségiző korosztályt Barabás Béla gitáros (Széll Béla), valamint Palotás Éva énekes (Aradi Tiborné) képviselte.

A keszthelyi Helikonon, melyet május 5-7. között rendeztek, nagyon leszűkültek a keretek, a Gimnázium mindössze két zenei produkciót küldhetett. Sajnáltuk, hogy a korábbi nagyszerű sikereknek a létszámkorlátok szabtak gátat.

A Vácott június 11-12.-én rendezett Országos Bartók Hegedűduó Találkozón Ódor Vera és Ribly Tamás lépett fel, tanáruk Ribly Péter.

A nyár megtisztelő programot hozott: A magyar küldöttség tagjaként július 24. és 30. között részt vehettem a Zenei Nevelés Nemzetközi Tanácsa, az ISME kongresszusán a floridai Tampában. A világ minden tájáról összesereglett cca. 1500 résztvevő színes palettája a finnországi zeneiskolai szimfonikus zenekartól a Pápua-újguineai népi együttesig terjedt. Az előadások érintettek minden elképzelhető témát, a kis magyar kiállítás sok látogatót vonzott. A kongresszus hangulatának érzékeltetésére leírok egy beszélgetést, amely előadás közti szünetben történt: Egy német és egy ausztrál kollégával beszélgettem, a német lelkesen dicsérte a finn zenekart, amely Sibelius Szimfóniát adott elő igényesen, szépen. Az ausztrál megjegyezte: Könnyű neki – mármint a karmesternek – a végtelen hosszú finn estéken próbára hívni a növendékeket. Próbálnám és a napsütéses tengerpartról becsalogatni őket! A Szövetségtől feladatul kaptam, hogy terjesszem a Budapesten rendezendő Európai Ifjúsági Zenei Fesztivál hírét és meghívóját. Remélem, sikerült felkelteni néhány kolléga érdeklődését. Testvériskolai partnerségre szóló felkérést kaptam iskolánk részére a rejkjaviki zeneiskolától. Azt hiszem, érthető, hogy nem kaptam az alkalmon.

1994/95

Felújítottuk azt a korábbi gyakorlatot, hogy az éveleji szülői értekezleteken bemutatjuk azoknak a daraboknak egy részét, amelyeket a növendékek a tanév folyamán tanulni fognak. Annyit változtattunk a régebbiekhez képest, hogy a bemutatóba bevontuk a nagyobb

növendékeket is. Nem azért, hogy a kollégáknak kevesebbet darabot kelljen eljátszaniuk, hanem azért, mert növendékek előadásában a szülők könnyebben el tudják képzelni, hogy ezeket a darabokat az ő gyermekük is meg tudja majd tanulni.

Budapesti hangverseny-látogató programunkat tovább folytattuk, egy mikrobusznyi növendéket vittünk a Zeneakadémiára október 3.-án.

A Varró Margit Alapítvány XX. századi magyar szerzők zongoradarabjaiból készített felvételt október 29.-én. Weiner Rókatáncát Faludi Bea és Faludi Zoltán játszotta, ők Kovács Győzőné növendékei. Hajdú András darabjait Döbrössi László, Sas Zsuzsa növendéke adta elő.

Tiszaújvárosban az Országos Zeneiskolai Fafúvós Versenyen **Szurcsik Tibor klarinétos**, Komlódy József növendéke bejutott a kétfordulós verseny **döntőjébe**.

A **Wattrelos-i nemzetközi ifjúsági hangszeres versenyen** december 6-12.-én ebben az évben is indultak növendékeink. **Molnár Géza tenorkürtön I. díjat, Reiter Gábor trombitán III. helyezést** ért el. Az eredmény értékét növeli, hogy itt profi muzsikussal, többek között a legendás hírű Párizsi Conservatoire növendékeivel kellett versenyezni. Hallatlanul igazságosan, pártatlanul ítélte a zsűri. Belülről tapasztalhattam, mivel meghívtak a bíráló bizottságba. Megtisztelő volt akadémiai professzorokkal együtt zsűrizni. Furcsa volt, hogy a felkészítő tanár neve sehol sem szerepelt, még az eredményhirdetéskor sem említették. Megkérdeztem, hogy miért nem szerepel a tanárok neve. Azt válaszolták, hogy így kiszűrhető az egészségtelen rivalizálás, féltékenykedés. Érdekes szempont, de nem biztos, hogy szívesen venném, ha itthon követnénk ezt a gyakorlatot.

Saját bőrünkön tapasztaljuk, hogy milyen nehéz összeegyeztetni a zenekari tagságot és a tanítást. Saját példából kiindulva tudom, hogy a Pécsi Filharmonia Zenekarát (ma Pannon Filharmonikusok) tíz év után ott kellett hagynom, mert állandóak voltak az ütközések. Zenekaros kollégáink a zenekari munka sűrűsödése miatt kénytelenek voltak egész állásukat félállásra változtatni iskolánkban, mert a teljes állást nem tudták a zenekari munka mellett betölteni. A szólista karrier és a tanítás összeegyeztetése még komolyabb kihívás. Erről tartottam előadást Bécsben, pontosabban Wien-Perchtoldsdorf-ban az Osztrák Zenepedagógiai Társaságnak a Hugo Wolf osztrák zeneszerző (elsősorban dalszerző) emlékére rendezett konferenciáján. A reakciókból kiderült, hogy ezek a problémák nem csak nálunk jelentkeznek. Arra, hogy hogyan lehet összeegyeztetni a tanítást és a koncertezést, esetleg még a komponálást is, Liszt Ferenc a példa: Ő minden idejét és energiáját a zenének szentelte, nem volt egyéb hobbija, nem gyűjtött vagyont, sőt még arra is volt energiája, hogy fiatal muzikusokat támogasson, és vejének, Wagnernek a karrierjét egyengetse.

Jótekingy célú hangversenyt rendeztünk a Mozgáskorlátozottak Mohácsi Szervezete javára november 28.-án. Fellépőnek Pozsgai Zoltán zongoraművészt, a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola tanárát sikerült megnyernünk.

A rézfúvós kvintett két alkalommal vendégszerepelt németországi testvérvárosunkban, Bensheimben.

Az a megtiszteltetés érte zeneoktatásunkat, hogy Budapest rendezhette Az Európai Ifjúsági Zenei Fesztivált. A kontinens minden tájáról érkező ifjú muzsikuskok fogadása nagy kihívást és büszkeséget jelentett. Zenekari, énekkari, kamarazenei és szólóhangszeres pro-

dukciók sokasága hangzott el. Zenepedagógiai, művelődéspolitikai és szakmai előadások, beszélgetések egészítették ki a koncerteket. Az ünnepélyes megnyitó egyesített zenekarát az ország több iskolájából meghívott növendékek alkották. A mi iskolánkat három vonós növendék képviselte az egyesített zenekarban, Szauer Judit, Nyitrai László hegedűs és Speizer Marietta gordonkás. A fúvószenekarból 34-en vettek részt az egyesített zenekar munkájában. Ezen a rendezvényen vett nagyobb lendületet a társművészetek bevonása, kiállítások, táncbemutatók színesítették a programot. Fúvószenekarunk nagy sikerrel mutatkozott be a zenekari hangversenyen, a Várban pedig fúvósparádén vett részt. Karmestere Dobos József.

Az iskolánkban február 10.-én rendezett Dél-dunántúli Zongoraversenyről Faludi Bea jutott tovább az országos versenyre, Hetényi Hajnalka, Kovács Győzőné növendéke és Szögi Bea, Sas Zsuzsa növendéke dicséretben részesült. A rendezvény kinőtte az egynapos keretet és a Zeneiskola kamaratermét. A három év múlva esedékes következő versenyre nagyobb helyszínt – például a Mozi emeleti termét – és a kétnapos rendezvényhez sok pénzt kell kerítenünk.

A február 23.-án Sásdon rendezett megyei hegedű – gitár találkozón Szauer Judit, Kovács Győző növendéke kiemelt dicséretet kapott. Simkó Judit, Pfeil Bernadett és Bogdán Tamás gitár-triója dicséretet érdemelt. Wéber Andrea (Mohács) és Jobst Dominika (Sásd) duója dicséretet és ajándékot nyert.

A Pécsváradi Zeneiskola március 24.-én megyei fuvola-oboa-fagott találkozót rendezett. A Sármány Tímea – Müller Dóra – Somogyváracz Éva – Kátai Andrea fuvola-kvartett kiemelt dicséretet érdemelt. Tanáruk Lájner Konrádné.

Volt növendékünk, Bubreg Attila klarinétos adott koncertet március 25.-én. Pár nappal később Bécs Tímea zongorista főiskolai hallgató, aki helyettesített nálunk, diplomakoncertjének műsorát játszotta el nekünk.

Március 31. és április 3. között ismét elérkezett a 3 évenként megrendezett nyíregyházi Országos Zongoraverseny ideje. Faludi Bea, aki az előző versenyen különdíjas volt, ismét jelentkezett. Édesapja felvette játékát. Amikor eljátszotta versenyprogramját, felvevőjével ráközelített a zsűrielnök pontozólapjára, és örömmel konstataálta, hogy gyermeke az elnökötől a maximális tíz pontot kapta játékára. Az értékelésen is megdicsérte, azt mondta, hogy a kislánynak olyan repetíciós technikája van, mint Richternek. Ezek után boldogan vártuk az eredményhirdetést. Annál nagyobb volt a csalódás, mikor a díjkiosztáskor meg sem említették. Hatalmas volt az elkeseredés, diáké és tanáré egyaránt. Hónapokba telt, míg Beába lelket lehetett önteni. Le is mondott a zenei pályáról.

Április 24.-én az Európai Ifjúsági Zenei Fesztiválhoz csatlakozva kamarazenei hangversenyt tartottunk a Baranya megyei zeneiskolák részvételével. Négy produkcióval vettünk részt a koncerten. Szerettük volna elérni, hogy azok is legyenek részesei valamilyen ünnepélyes formában a nemzetközi megmozdulásnak, akik nem jutottak el Budapestre a fesztiválra.

A kisújszállási Országos Kürtversenyen, melyet április 27. és 30. között rendeztek, **Pál Ferenc és Dalecker Gábor II. díjat nyert, Nyíró Árpád különdíjat kapott**, részt vett még Szerkes Gábor. Tanáruk Dobos József.

Iskolai rendezvényeink közül újdonság volt a „Promenádkoncert” három június eleji csütörtökön az Aranyudvarban. Jó volt tapasztalni, hogy sokan megálltak és hallgatták a fu-

volásokat, vonósokat, rézfúvókat. A koncert-körülményeket, pl. a csendet persze nem lehetett biztosítani, de ezeket a mini-koncerteket olyan emberek is meghallgatták, akik koncertre soha nem tévednek be.

A zongoratanárok rendhagyó szakmai napot tartottak: A Pécsi Művészeti Szakközépiskola balett-tanárát és növendékeit látták vendégül, és tőlük barokk táncokat, sarabande-ot, menüettet, bourrée-t, courante-ot tanultak. Növendékeink sok barokk táncmuzsikát játszanak, a kollégák sokkal jobban meg tudják éreztetni ezeknek a táncoknak a hangulatát, ha a zenéhez tartozó mozgással is tisztában vannak.

A Győrben rendezett Richter János Szakközépiskolai Fafúvós Versenyen 4 volt klarinétos növendékünk ért el helyezést, valamennyien Komlód József növendékei voltak.

Rangos koncert volt Ribly Tamás hegedűestje. Ő a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola végzős művészképzős növendéke. Budapesti diplomaműsorát adta elő.

Május 9.-én az Ifjú Zenebarátok Mohácsi Csoportja a központ által küldött zeneakadémiai növendékek koncertjét fogadta. Koczor Péter zongorista és Mérei Tamás csellista játszott. Azóta mindketten nevet szereztek, Koczor Péter versenyeket nyert és szólistaként gyakran hallható. Mérei Tamás szintén versenygyőztes, koncertezik, és a szombathelyi zenekar igazgatója.

Májusban folytattuk a tavaly elkezdett formát, a „B” tagozatos növendékek közös vizsgáztatását. A megnövekedett létszám miatt – 31-en játszottak – három koncertet tartotunk.

A Búcsúzó Hangverseny általános iskolás résztvevői: Lemel Ágnes hegedűs (Kovács Győző), a kecskeméti Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola felvett tanulója, Kerner Mariann trombitás (Dobos József), a Szegedi Konzervatórium felvett tanulója, Pál Ferenc kürtös (Dobos József), a Pécsi Művészeti Szakközépiskola felvett tanulója, Szurcsik Tibor klarinétos (Komlód József), a kecskeméti Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola felvett tanulója, Monyoródi Gábor gitáros (Széll Béla), Straub Alexandra zongorista (Sas Zsuzsa). Középiskolások: Báblics Judit és Michelisz Anett zongorista (Sas Zsuzsa), Markesz Zoltán trombitás (Dobos József), Sármány Tímea fuvolás (Lájer Konrádné), a Kisfaludy Károly Gimnázium érettségiző tanulója, Balogh Zsuzsa zongorista (Kovács Győzőné), a bátaszéki II. Géza Gimnázium érettségiző tanulója, Zimmermann Tibor kürtös (Dobos József), a Dr. Marek József Mezőgazdasági Szakközépiskola érettségiző tanulója és Preszl Attila tubás (Bende Tibor), a Dr. Marek József Mezőgazdasági Szakközépiskola technikusjelöltje.

Nem követtük folyamatosan a tanári karban bekövetkező változásokat. De egy „nyugalmas” év változásainak figyelemmel kísérése képet ad a háttérben folyó személyzeti munka mennyiségéről. A tanévzáró jelentésben a következő mozgásokat rögzítettük: A tanév kezdetén tanári karunk teljes volt. A GYES-en lévő Gáspár Évát – aki elköltözött, nem jön vissza – Lájer Konrádné helyettesítette, illetve követi. Vörösné Farkas Juditot, aki egészséges gyermeknek adott életet, Lencsés Lídia félállású zongoratanár és Bécs Tímea utolsó éves főiskolás zongorista helyettesítette. Január 1.-én Pécsre távozott Dr. Simonné Solymos Adrienn zongoratanár (volt növendékünk), aki az addig GYED-en lévő Heirichné Ütő Máriát helyettesítette. Heirichné megszakította gyermekgondozási szabadságát és munkába állt. Most a tanév végén nyugdíjba megy Komlód József, de fél óraszámban még visszajár tanítani. Utóda volt növendéke, Szemző Erika végzős főiskolás lesz, először félállásban, majd a tervek sze-

rint diploma után végleg Komlódy kolléga helyére kerül. Heirichnét a Bólyban induló új zeneiskola tagozatvezetőjének kérték föl, a tanév végén távozik. Utódlása még nem megoldott. Dobosné Horesnyi Mónikának lejárt a gyermekgondozási szabadsága és munkába áll. Ez számított nyugalmas évnék.

1995/96

Október 15.-én – év eleji kedvcsinálónak – a Liszt Ferenc Kamarazenekar koncertjére vittünk 40 növendéket. A barokk és klasszikus művekből álló koncert és a Vigadó reprezentatív nagyterme egyaránt nagy tetszést aratott a fiatalok körében.

A Watrelos-i Ifjúsági versenyt ebben az évben vonósok részére írták ki december 11.-12-re. Növendékemet, aki szeptembertől már a kecskeméti Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskolában folytatta tanulmányait, kecskeméti tanára beleegyezésével beneveztem a versenyre. Lemel Ágnes szépen helytállt.

Volt tanítványunk, Sárkány Kázmér, a Magyar Állami Operaház magánénekese Havas Judit előadóművésszel közösen előadóestet tartott a Török presszóban. Zongorán közreműködött Kovács Győzőné. A szokatlan helyszínen könnyű volt oldott, baráti légkört teremteni.

Februárban Bartók Béla születésének 115. évfordulóján a zongora tanszak Bartók Emlékhangversenyt tartott. A fiataloknak írott Gyermeknek és Mikrokozmosz sorozatok darabjain kívül a Kolindák és a Rapszódia is megszólalt.

Karácsonyi koncert a Fogadalmi Templomban, Keszthelyi Márta, Szauer Judit, Bárdos Alíz

Az országos zeneiskolai versenyek hároméves ciklusát követve március 13-15.-én rendeztük a Zeneiskolai Továbbképzős Növendékek II. Országos Fesztiválját. 47 iskolából 297 fő jelentkezett, 188 növendék és 109 tanár, zongorakísérő, igazgató. A városi kollégiumok mellett igénybe kellett vennünk kereskedelmi szálláshelyeket is a környező falvakban. A programok, helyszínek, időpontok összehangolása még bonyolultabb volt, mint az első alkalommal. Kárpótolt bennünket a rengeteg munkáért, hogy a résztvevő zsűritagoktól, kollégáktól és növendékektől nagyon sok kedves, elismerő szót, köszönőlevelet kaptunk a szervezésért, a fesztivál hangulatáért.

A programok ezúttal már nem két helyszínen folytak, ez abból a szempontból szerencsés, hogy aki akarta, a teljes műsort meghallgathatta. A két és fél napba így nehezen fértünk be, de hosszabb időre a kollégiumokat se kaptuk volna meg, és a költségek is az egekbe szöktek volna. Az elhangzott produkciók színvonala az előzőnél is magasabb volt, nagyon sok profi szintű előadás hangzott el, annak ellenére, hogy zenei pályára készülő zeneművészeti szakközépiskolások nem vehettek részt a fesztiválon, tehát a fellépők döntő többsége kedvtelésből, jó értelemben vett amatőr módon, de nem amatőr színvonalon muzsikált.

A zsűri tagjai: J. J. Broucke fuvolaművész, a Watrelos-i Zeneiskola igazgatója, a francia Fuvolatanárok Egyesületének elnöke, Dénes László hegedűművész, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola (LFZF) tanára, a Zenetanárok Egyesületének elnöke, Gerő Pál zongoramű-

vész, a LFZF Pécsi Tagozatának tanára, Sárkány Kázmér énekművész, a Magyar Állami Operaház magánénekeese és Varasdy Frigyes trombitaművész, a LFZF tanára.

Az ünnepélyes megnyitón Kuti István polgármester üdvözölte a vendégeket, majd ünnepi beszédet mondott Csébfalvy Éva, a Magyar Zenei Tanács Főtitkára, a Zenei Nevelés Nemzetközi Tanácsának igazgatósági tagja. A nyitókoncerten volt növendékeink léptek föl: Straub Tamás gitáros, a budapesti Liszt Ferenc LFZF Tanárképző Intézetének hallgatója, Kovács Eszter hegedűs, szintén a Zeneművészeti Főiskoláról, Bojtár Imre oboaművész, főiskolai tanár, Ribly Tamás hegedűművész és Sárkány Kázmér, a Magyar Állami Operaház magánénekeese. Zongorán közreműködött Pap Anna Inkeri főiskolai hallgató, Bojtár Anikó és Kovács Győzőné.

Hat hangversenyen 95 produkció hangzott el. Közülük a zsűri 33 műsorszámot tartott jutalmazásra érdemesnek, 11 a záró gálaműsoron is fellépett. A zsűritagok hangszercsoportonként külön konzultációkon értékelték a produkciókat. Nyilvános értékelést a díjkiosztással egybekötve J. J. Broucke tartott. Őszinte elismerésének adott hangot, és hallatszott, hogy ez nem a messziről jött vendég kötelező udvariassága. A díj Sas Zsuzsa kolleginánk által készített egyedi zománckép volt, láthatólag nagy sikert aratott. A zárszót Nemes László, a Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetségének elnöke mondta. **A gálán** a budapesti Tóth Aladár, Weiner Leó, Szent István Király és a Nádasdy Kálmán Zeneiskola, ill. Művészeti Iskola, a Magyar Kórusiskola, a gödöllői, marcali, martonvásári, mohácsi, pomázi és szegedi zeneiskolák versenyzői szerepeltek. Iskolánkat **Lakatos Andrea és Nádasdi Veronika négykezes produkciója** képviselte. Moszkowsky Spanyol táncát játszották. Tanárunk Kovács Győzőné.

Kiegészítő programként a versenyzők pénteken este meghallgathatták Lozsányi Tamás orgona szakos művészképzős hallgató hangversenyét a Fogadalmi Templom 4 manuálos, 134 regiszteres orgonáján, szombaton pedig meglátogathatták a Mohácsi Történelmi Emlékhelyet.

Alig csitulnak el a fesztivál hangjai, Ribly Tamás barátjával, Pavel Krishtop zongoristával adott nagyszerű koncertet, amelynek műsora a Bach Chaconne-tól Paganini Mózes-fantáziájáig terjedt.

Áprilisban váratlanul elhunyt kedves kollégánk, Komlódy József klarinéttanár, sok kiváló növendék, továbbtanuló és országos

verseny-győztes klarinétos mestere. Május 24.-én emlékhangversenyt tartottunk tiszteletére. Felléptek továbbtanuló volt növendékei, szakközépiskolások, pécsi, szegedi és salzburgi főiskolások, sőt, összeálltak klarinét-együttesé, és eljátszották többek között Mozart Egy kis éji zenéjét. Komlódy kolléga biztosan lemosolygott rájuk.

A Balassagyarmaton rendezett Fuvoladuó és Kisegyüttes Versenyen iskolánk kvartettje sikeresen szerepelt. Tagjai: Müller Dóra, Somogyváracz Éva, Sármány Tímea, Kátai Andrea. Tanárunk Lájér Konrádné.

Ismét operaelőadásra vittük növendékeinket. 40 növendék és 4 tanár vett részt az Erkel Színházban Ránky György Pomádé király új ruhája című vígoperájának az előadásán. Igazi gyerekeknek való darab. A zongoristák sok részletet játszottak a szerző átiratában az opera anyagából. Örömmel fedezték föl az ismerős dallamokat.

Április 29.-én Pécsen a Zeneiskola Bartók Műveltségi Vetélkedőt rendezett. Iskolánkat szépen helytálló csapat képviselte: Speiser Marietta, Laduver Csilla és Tarlós Ildikó. A versenyzőket Ribly Péter készítette föl.

A Helikonon Szauer Judit hegedűs szerepelt kimagaslóan. De oklevelet nem kapott, mivel a kiírásnak nem felelt meg, hogy kottából játszotta Kodály Adagio-ját. Rézfúvós kvar-tettünk is szépen szerepelt.

Folytatva a hagyományt ismét két „B” tagozatos vizsgahangversenyt rendeztünk. Ösz-szesen 29 növendék lépett föl az emelt szintű tantervnek megfelelő műsorral.

A Búcsúhangversenyen négy felvételiző növendék játszott: Laduver Mihály klarinétos, a váratlan, gyors betegségben elhunyt Komlód József tanítványa, Lőrincz Jenő zongorista, Sas Zsuzsa növendéke és Rózsafi Gergely ütős, Bende Tibor tanítványa, mindhárman a Pécsi Művészeti Szakközépiskola felvett tanulói, valamint Nádasdi Szilárd tubás, Dobos József nö-vendéke, a Szegedi Konzervatórium felvett tanulója. A Kisfaludy Károly Gimnázium érettségi-ző tanulói: Szauer Judit hegedűs, Kovács Győző növendéke és Varga Katalin énekes, Aradi Tiborné tanítványa.

Június 19.-én Gödöllőn Hajdú András Izraelben élő professzor tartott kurzust nagyobb növendékek részére. Iskolánkat Sas Zsuzsa, Kovács Győzőné és növendékeik képviselték: Döbrösi László, Kövesi Nagy Dániel, Faludi Bea, Nádasdi Veronika és Lakatos Andrea. Szerep-lésük értékét növeli, hogy az egész országból csak a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola, a gödöllői Fréderic Chopin Zeneiskola, a kaposvári Liszt Ferenc Zeneiskola és a Mohácsi Zeneiskola növendékei vállalkoztak a bemutatóra. Érdekes új látásmódot ismer-tünk meg Hajdú András által, modern, jól játszható, mutatós darabjai általános tetszést arat-tak. A növendékek olyan jó érzékkel nyúltak a darabokhoz, és úgy valóstították meg az általa kívánt játékmódot, hogy a professzor elutazása után elismerő levelet küldött a szervezőknek és a résztvevőknek.

Városunkat az Európa Tanács Becsületászlóval tüntette ki a jugoszláv polgárháborús menekültek befogadásaért, ellátásáért és a fiatalok tanulási lehetőségének megteremtésé-ért. Részükre a város még gimnáziumot is működtetett. A zászló átadásán augusztus 25.-én az Önkormányzat ünnepi ülésén a Mohács--Sombereki Ifjúsági Fúvószene-kara működött köz-re Dobos József vezetésével.

1996/97

A Városvédő Egyesület Bojtár Lászlónak, városunk jeles népdalkutató-zeneszerző or-gonistájának emléktáblát avatott a Szabadság utcai Általános Iskola (ma Boldog Gizella Kato-likus Általános Iskola) falán. A Fogadalmi Templomban tartott emlékhangversenyen elhang-zott többek között két részlet az ünnepelt „A halászegény titka” című gyermekoperájából, ennek kísérő zenekarát növendékeink alkották.

A zenehallgatási programot, a leendő koncert-közönség nevelését állandó feladatként tekintettük. A tanévben újra indult a zeneirodalom csoport, a középiskolások közül 12 fő rendszeresen látogatta Ribly Péter foglalkozásait, kisebb-nagyobb gyakorisággal a többiek is, szinte a teljes középiskolás hangszeres, énekes csapat. A hangversenyek látogatását pedig azzal ösztönöztük, hogy előírtuk: példás szorgalmi osztályzatot csak az kaphat, aki évente legalább 6 hangverseny-látogatást igazol. Meghatároztuk, hogy mely koncertek számíthatók be a hatba. Azok bélyegzős koncertek lettek, az év elején kapott kártyára ütött bélyegző igazolta a részvételt. A bélyegzős koncertek között Ifjú Zenebarát koncertek, volt növendékeink hangversenyei, megyei, regionális és országos rendezvények, felnőtteknek szánt koncertek, tanári hangversenyek és egyes jeles növendékkoncertek szerepeltek. Az ötlet bevált, a hangversenyek látogatottsága ugrásszerűen megnövekedett.

Több évnyi szünet után újra indult az iskola kamarakórusa Sas Zsuzsa vezetésével. A karácsonyi koncerten már fel is léptek igényes műsorral.

Zongoratanáraink a leghatékonyabb továbbképzésen vettek részt: Meghallgatták Budapesten a Liszt Ferenc Nemzetközi Zongoraverseny döntőjét.

Októberben Zalaegerszegen a Lubik Imre Országos **Trombitaversenyen Reiter Gábor és Mausz Ferenc I. díjat nyert.** Tanáruk Dobos József.

Szintén több évnyi szünet után szerveztünk újra felnőtt hangversenysorozatot. Igaz, nem a Filharmóniával, a megnövekedett tiszteletdíjakat ekkora teremben és ekkora városban nem lehet kigazdálkodni. Ezért volt növendékeinket és barátaikat kértük fel. A színvonal semmiben nem maradt el a korábbiaktól, sőt. Kovács Zsoltot és Kovalszky Máriát már hallottuk Mohácson, október 11.-i koncertjükön olaszországi versenyre készülő darabjaikat játszották el. (Ezen a versenyen való részvétel a zongorista megbetegedése miatt végül megghiúsult.) Lozsányi Tamás zeneakadémista orgonaművész-jelölt október 16-i koncertjével szintén versenyre készült Genfben. Sümegi Eszter december 15.-én lépett pódiumra. Őt nem kellett bemutatni Mohácson, berobbant a Magyarországi és nemzetközi zenei életbe, versenyek, díjak sorát nyerte el.

A **Wattrelos-i Nemzetközi Ifjúsági Versenyen** ezúttal **Dalecker Gábor kürtös III. díjat nyert.** Molnár Géza és Reiter Gábor döntőbe jutott. Tanáruk Dobos József.

Megválasztottak a városi igazgatói munkaközösség elnökévé. A többlet-feladat és vele járó egyeztetések, konfliktusok nem hiányoztak, de komoly haszna volt ennek a megbízásnak, hogy emelte iskolánk tekintélyét, könnyebbé vált az egyeztetés, tovább javult az együttműködés az iskolákkal, művelődési intézményekkel.

Ismét koncertre vittük növendékeinket: Az Ifjú Zenebarátok Szervezete Ránki Dezső Vigadó-beli zongorakoncertjének belépőit és útiköltségét finanszírozta 45 fő részére.

Gitár meghallgatáson vett részt Pécsen a grazi Mieliwaczek professzornál Simkó Judit, Luciusz Ágnes, Luciusz Gábor és Berghauer Endre, Széll Béla tanítványai.

Kodály Zoltán születésének 115. és halálának 30. évfordulóján a város kórusai nagyszabású emlékkoncertet adtak a Mester műveiből. A Park utcai Általános Iskola két kórusa, a Gimnázium leánykara és vegyeskara, az A'capella énekegyüttes és a Bartók Béla Vegyeskar mellett közreműködött iskolánk növendéke, Antal Tímea Kodály Nauszikaa című dalával. Az

ünnepi megemlékezés megtartására engem kértek fel. Zárásként Kodály-Berzsenyi A magyarokhoz című kórusműve hangzott el az összkar előadásában, vezényelt Hoppál Péter.

Kaposváron a Jenei Zoltán Országos Fuvolaversenyen szépen szerepelt Müller Dóra, tanára Lájér Konrádné.

A Kiskunfélegyházán rendezett Mélyrézfúvós Versenyen **Maros János I., Krem Roland II., Molnár Géza és Fenyősi Gábor III. díjat nyert.** Jól szerepelt még Mahr Ferenc. Dobos József növendékei.

Legáný Dénes Három Fuvolakvartett címmel darabot írt együttesünknek. Müller Dóra, Somogyváracz Éva, Kátai Andrea és Pinczei Tímea ősbemutatóként Mohácson játszotta el a darabot a szerző jelenlétében a „B” tagozatosok vizsgakonzertjén. A felkészítő tanár és a kompozíció megszületésének inspirátora Lájér Konrádné volt.

A váci Országos Gitárversenyre bejutott Simkó Judit, tanára Széll Béla. Sajnos betegség miatt nem tudott részt venni a versenyen.

Pécsett az Országos Trombitás Napok nyitóhangversenyén lépett föl a rézfúvós kvintett. Tagjai: Reiter Gábor és Mausz Ferenc trombita, Nyíró Árpád kürt és Krem Roland tuba. Neves hazai és külföldi szakemberek között Dobos József előadást is tartott, két növendéke, Reiter Gábor és Mausz Ferenc pedig a gálán játszott.

A Szentlőrinci Klarinét – Trombita Találkozón dicséretet kapott Szegedi Attila, Bende Tibor növendéke.

A Szigetvári Gordonka – Furulya Találkozón kiemelt dicséretben részesült Kecskés Anett, dr. Olt Györgyné növendéke.

Volt növendékeink, Szemző Angéla hegedűs és Szemző Erika klarinétos, a Zeneművészeti Főiskola Pécsi Tagozatának és leányunk, Kovács Eszter, a budapesti Főiskolai tagozatnak végzős növendékei nagy sikerrel játszották el diplomakonzertjük műsorát.

Örömmel vettük Eszter meghívóját hegedűs diplomakonzertjére május 21-ére a budapesti Régi Zeneakadémia dísztermébe. Elhangzott Bach: Grave és Fuga az a-moll Szólószonátából, a Debussy Szonáta Pap Anna Inkerivel, valamint Beethoven Hegedűversenyének I. tétele a Főiskola hallgatóiból alakult zenekar közreműködésével.

Az évenként megrendezett és népszerű Gitárkoncerten ebben az évben is különlegesen neves vendégeket köszönthettünk: Eötvös József gitárművész, a pécsi Főiskola, majd rövidesen a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanára, valamint Széll Béla volt növendékei, Straub Tamás gitárművész, a Pécsi Művészeti Szakközépiskola tanára és Horvai Zsuzsa főiskolai hallgató volt a vendégünk. Természetesen bemutatkoztak a neves vendégek előtt a tanszak növendékei is.

A hagyományos Búcsúhangversenyen közreműködtek: Kátai Andrea fuvolás, Lájér Konrádné növendéke, Mahr Ferenc harsonás, Dobos József növendéke és Németh Henrietta gordonkás, Horváth Péterné volt növendéke, mindhárman a Pécsi Művészeti Szakközépiskola felvett tanulói, valamint a Gimnázium érettségiző tanulói, Tamás Kata zongorista (Ütő Mária), Tarlós Ildikó hegedűs (Kovács Győző), Rittlinger Rita zongorista (Sas Zsuzsa), Müller Dóra

(harmadikos) és Somogyváracz Éva fuvolisták (Lájer Konrádné), valamint Szigetvári Erzsébet zongorista (Dobosné Horesnyi Mónika növendéke).

1997/98

Korábban megoldatlan volt a Fúvószenekar somberekai és palotabozsoki tagjainak a tanítása: szolfézsoktatást egyáltalán nem kaptak, aki tovább akart tanulni, annak be kellett járnia Mohácsra. A közel 20 zenekari tag – benne klarinétosok – hangszeroktatása Dobos József vállalt nyomta. Szeptembertől kihelyezett tagozat formájában működtek, Szemző Erika és Hahner Róbert a hangszeroktatást segítette, Sas Zsuzsa ellátta a szolfézsórákat és néhány zongoristát is fel tudott venni a korábban művelődési házi tanfolyamon tanuló zongoristák közül.

A Zenei Világnap alkalmából rendezett koncertek többnyire az iskola magánügyei voltak, ebben az évben azonban megpróbáltuk közügyggyé tenni, és az Önkormányzat irodaházának a kupolatermében tartottuk iskolánk néhány évvel korábban felújított Ibach hangverseny-zongoráján. Nem nagy számban, de külső hallgatóság is megjelent. Örömmel fogadtuk őket.

Az Ifjú Zenebarátok Szervezete ebben az évben is megajándékozta csoportunkat egy koncerttel: Október 17.-én Kopjás Gabriella fuvolaművész lépett fel és Granik Anna működött közre zongorán.

Az Országos **Klarinétversenyt** Budapesten rendezték. **Légrádi Gábor döntőbe jutott.** Tanára Szemző Erika.

A kisújszállási Országos Kürtversenyen **Bosnyák Roland és Dalecker Gábor I. díjat nyert.** **Nyíró Árpád és Szekeres Gábor döntőbe jutott.** Tanáruk Dobos József.

A MOHÁCSI ZENEISKOLA
JÓTÉKONY CÉLÚ
Adventi koncertet
rendez

**A MOHÁCSI KÓRHÁZ
ÁPOLÁSI OSZTÁLYA JAVÁRA**

1997. december 11-én
(csütörtökön) 18 órakor
a Kossuth Filmszínházban

Belépődíj 400 Ft, diákoknak 200 Ft.
Felülfizetést köszönettel elfogadjunk.

KÖZREMŰKÖDNEK:

Bartók Béla Művelődési Központ Vegyeskara,
karnagy: Hoppál Péter

Budovinszky Csilla versenygyőztes versmondó,
a Kisfaludy Károly Gimnázium tanulója

Kovács Eszter, hegedű, a Liszt Ferenc Zeneművészeti
Főiskola Budapesti Tagozatának végzett hallgatója

Kovács Győzőné zongora, a Mohácsi Zeneiskola tanára

Kovács Zsolt zeneakadémiai nagydíjas gordonkaművész

Kovácsné Kroó Krisztina, gordonka zenekari művész

Schindliné Menyhárt Éva versenygyőztes népdalénekes

MŰSOR:

Kodály: Adventi ének
Ének Szent István királyhoz
Vegyeskar

J. S. Bach: Preludium a D-dúr Szólószóvitből
Kovácsné Kroó Kr

Arany János: Ballada
Budovinszky Csilla

J. S. Bach: Sarabande a d-moll Partitából
Kovács Eszter

Offenbach: Duo Concertante IV. tétel
Kovács Zsolt
Kovácsné Kroó Kr

Mozart: A-dúr Hegedűverseny I. tétel
Kovács Eszter
Kovács Győzőné

Schumann: Gordonkaverseny I. tétel
Kovácsné Kroó Kr
Kovács Győzőné

Magyar népdalok
Schindliné Menyhárt

Mosonyi: Lakodalmas
Kovács Győzőné

Kodály: Magyar Rondó
Kovács Zsolt
Kovács Győzőné

Goudimel: 42. Genfi Zsoltár
Vegyeskar

Kodály: Szép könyörgés
Vegyeskar

A Mohácsi Kórház ápolási osztályán feleségem édesanyját nagyon gondosan ápolták. Családunk muzsikus tagjai elhatározták, hogy kedvességüket jótékony célú hangversennyel hálálják meg. Közreműködőnek megnyertük a Bartók Béla vegyeskart Hoppál Péter vezetésével, Menyhárt Éva népdalénekest és versmondóként volt

növendékünket, Budovinszky Csillát. A befolyt tekintélyes összeget az ápolási osztály műszerfejlesztésére ajánlottuk fel.

A megyei Zongorista Találkozót néhány évnyi szünet után január 16.-án folytattuk. Az eddigi tematikus versenyek hagyományát – orosz-szovjet – lengyel – Bartók – cseh és szlovák – Kodály – osztrák – tovább szándékoztunk folytatni. Most azonban nem volt tematikus megkötés, viszont nagyon igazságos verseny volt, dr. Győrffy Sándorné (Marina), valamint Polgár Mariann zsűrizésének köszönhetően. Hadra Edina kiemelt dicséretet nyert. Tanára Dobosné Horesnyi Mónika. Kempf Márta, Harkai Alexandra, Kövesi Nagy Dániel és Lerch Szilvia dicséretben részesült.

A Baranya megyei Továbbképzős Találkozón, melyet a pécsi Liszt Ferenc Zeneiskola rendezett március 27.-én, a mohácsiak elsőprő sikert arattak: a 10 kiemelt dicséretből 5 hozánk került! Dalmer Csaba klarinétos, Reiter Gábor trombitás és Nyírő Árpád kürtös (Dobos József növendékei), Faludi Edit és Antal Tímea duettje (Aradi Tiborné növendékei), Nádasdi Veronika zongorista, Nyitrai László hegedűs és Speiser Marietta gordonkás triója (felkészítő tanár Kovács Győző) kiemelt dicséretet nyert. Szekeres Gábor kürtös (tanára Dobos József) és Müller Gábor ütős (tanára Bende Tibor) dicséretet kapott.

A bolyi Fuvolás Találkozón Pinczei Tímea, Brubel Réka, Hegedűs Katalin és Szenn Katalin fuvolistáknak a Géczi Dóra versmondóval kiegészült kvartettje kiemelt dicséretet kapott. Szólóban Pinczei Tímea és Schäffer Valéria dicséretet érdemelt. Tanáruk Lájér Konrádné. Kovács Győzőné zongorakísérőként különdíjat kapott.

A siklósi Megyei Hegedűs és Vonós Kamarazenei Találkozón Alabert István hegedűs (Ribly Péter növendéke), valamint Nádasdi Veronika zongorista, Nyitrai László hegedűs és Speiser Marietta gordonkás triója (felkészítő tanár Kovács Győző) kiemelt dicséretet nyert. Wéber Andrea és Nyárs Annamária hegedűs, valamint Tirnbach Sára gordonkás triója (felkészítő dr. Olt Györgyné) dicséretet kapott.

A pécsi Művészeti Szakközépiskola zenekarának kíséretével játszotta Reiter Gábor Arutyunján Trombitaversenyét a Művészeti Szakközépiskola hangversenytermében.

A kaposvári Tanári Kamarazenei Versenyen **Szemző Angéla, Szemző Erika és Dobosné Horesnyi Mónika** hegedű – klarinét - zongora **triója különdíjat nyert.**

A „B” tagozatosok koncertjét ebben az évben negyedszer rendeztük meg. Május 19.-én és 21.-én a két koncerten összesen 18 növendék lépett föl. Mivel színvonala messze meghaladta az iskolai kereteket, elhatároztuk, hogy sokkal nagyobb hírveréssel városi eseménnyé tesszük.

A francia két tannyelvű gimnáziumok országos találkozóját Mohácson rendezték. A találkozón a francia tagozat tanulójaéknak fellépett Nyitrai László hegedűs, Kovács Győző növendéke és Molnár Géza kürtös, tanára Dobos József.

Érdekes színfoltja volt városunk kulturális életének zongoratanárunknak, Sas Zsuzsának a tűzzománc kiállítása. Csoportos kiállításokon eddig is szerepelt, és a 96-os II. Továbbképzős Fesztiválra tőle kértük a díjak elkészítését, de ez volt az első önálló kiállítása. Az egyéni technikával készült képek nagyon dekoratívak. A zongorista kolleginák titokban az ő növendékeit készítették fel, hogy a kiállítás megnyitásán tanárukat meglepve fellépjenek. A meglepetés sikerült, a megnyitó kis koncertnek és a kiállításnak nagy sikere volt.

A zongoristák több alkalommal kihasználták a Fogadalmi Templom 4 manuális, 134 regiszteres speciális építésű orgonáját, mely átmenet a sípos és elektromos orgona között: A hangszórók hangját sípokba vezetik, így a sípos orgona hangjához nagyon közelálló hangzás jön létre. A Miskolcon készített hangszert, mielőtt végleges helyére, Mohácsra került, Budapesten is felépítették. Doráti Antal ezzel az orgonával vette lemezre Liszt: Krisztus-oratóriumát. Kovács Győzőné növendékeivel több alkalommal rendezett orgona-koncertet – egy-egy énekes, vonós fellépővel színesítve a programot.

Balogh Viktória az orgonánál

Tanáraink többször vitték növendékeiket hangversenyre. Pécssett többek között Hahner Róbert diplomakoncertjét, Vida Lóránt hangversenyét, Budapesten Péter Zsolt kürtművészi diplomakoncertjét hallgattuk meg. Többen részt vettünk Cziffra György fantasztikus, utolérhetetlen pécsi koncertjén.

A Helikonon **az énekes Antal Tímea fődíjat, arany oklevelet és gálaszereplést nyert.** Tanára Aradi Tiborné. **Molnár Géza harsonás arany oklevelet és különdíjat nyert.** Tanára Dobos József. Nádasdi Veronika, Nyitrai László és Speiser Marietta zongora-hegedűgordonka triója bronz oklevelet kapott. Felkészítő tanár Kovács Győző.

A Búcsúhangversenyen felléptek: a nyolcadikos Hahner Zoltán harsonás, a Pécsi Művészeti Szakközépiskola felvett tanulója, tanára Dobos József. Az érettségizők: Antal Tímea, Faludi Edit, Márvány Emese, Rózsás Éva énekesek, Aradi Tiborné növendékei, Laduver Csilla hegedűs, Ribly Péter növendéke, Lucius Ágnes gitáros, tanára Széll Béla, Nádasdi Veronika zongorista, tanára Kovács Győzőné, Pörzsölt Eszter és Szögi Beáta zongoristák, tanáruk Sas Zsuzsa, Werner Szilvia zongorista, tanára Ütő Mária. Ők a Kisfaludy Károly Gimnázium érettségiző tanulói. Englert Csaba trombitás, Bende Tibor növendéke, a Dr. Marek József Szakközépiskola technikusjelölt tanulója, és Gulyás Zsófia énekes, Aradi Tiborné növendéke, a pécsi Leőwey Klára Gimnázium érettségiző tanulója.

Az oktatási törvény módosítása ráirányította a figyelmet az egyéb művészeti ágakra. Miután a Minisztérium bevezette a tánc, a képző- és iparművészet, valamint a dráma-színjátszás tanterveit és meghatározta finanszírozásukat – kedvező finanszírozásukat – érdemes volt megtudni, van-e igény ezeknek a művészeti ágaknak az iskolai rendszerű tanulására Mohácson. Felmérést készítettünk növendékeinkkel és szüleikkel. És ha már felmérést készítettünk, akkor beillesztettünk egy elégedettségi kérdéssort is. (Ez akkoriban még nem volt olyan divat, mint ma, sőt, igen ritka volt. A minőségbiztosítás a szolgáltatás és művelődés területén gyerekcipőben járt, kizárólag az adminisztráció és a képesítések szabályozására szorítkozott.) Három kérdőívet szerkesztettünk, a 6-12 éves növendékeknek, a 13-18 éveseknek és a szülőknek. A kicsiktől tetszést, motiváltságot, gyakorlási szokásokat kérdeztünk. A nagyoknak 12 kérdést tettünk föl, tetszésről, motiváltságról, gyakorlásról, tanáráról, mit tanulna még szívesen (zenei melléktárgyak, csoportok, egyéb művészeti ágak), fellépésről, sikerélményről, vizsgáról, továbbtanulásról. A szülőknek szánt kérdéseket 6 csoportban foglaltuk: Hogyan látják iskolánkat; mennyire ismerik iskolánkat; milyennek szeretnék látni az

iskola jövőjét; milyen egyéb oktatást, tárgyat, művészeti ágat vennének igénybe gyermekeknek iskolánkban; mit tartanak fontosnak a zeneiskolai oktatásban és miért? Nagyon vázlatosan összegezve a következő arányú válaszokat kaptuk: A tantermek számával és minőségével az elégedettség 17,3%. A hangszerek eszközök száma, korszerűsége 39,5%. A gyerekek terhelését 77,9% tartja megfelelőnek. Az **oktatás minőségével** az elégedettség **95%**. A szolfézs kedveltsége 51,9%. A **nevelés hatékonysága 95,9%**. A **pedagógusok szaktudása 96,8**. Az **iskola szervezettsége 95,3%**. A **kapcsolat a szülőkkel 92,7%**. Más művészetek bevonását **30%** tartaná jónak. Ha helyben lenne **művészeti középiskolai képzés, azt 74%** venné igénybe. A kollégákkal együtt örültünk a szülők meghatóan jó véleményének.

1998/99

A továbbképzős fesztiválon kötött barátság révén kaptunk meghívást a Nyíregyházi Zeneiskolától, hogy növendékeink lépjenek föl az 1848/49-es forradalom és szabadságharc 150. évfordulója tiszteletére október 13.-án rendezett hangversenyen. A megtisztelő felkérésnek a nagy távolság ellenére örömmel tettünk eleget. Bosnyák Roland kürtös és a rézfúvós kvintett (tagjai: Reiter Gábor és Mausz Ferenc trombitás, Nyíró Árpád kürtös, Molnár Géza harsonás és Krem Roland tubás, tanáruk Dobos József) valamint Alabert István hegedűs, Ribly Péter tanítványa szerepelt a nyíregyházi iskola híréhez méltó magas színvonalú koncerten.

A minőségbiztosítás egyre hangsúlyosabb elvárásként jelent meg az oktatási intézményekben, köztük a zeneiskolákban is. Állandó ellentmondásnak éreztük, hogy – ipari min-ták alapján – sok mindenről szólt a minőségbiztosítás, adminisztrációról, képzésekről, tárgyi feltételekről, vezetési modellről, tantestületi kapcsolatokról, szülői elégedettségről, stb., de egyáltalán nem esett szó a gyerekek tudásáról, fejlődéséről, a tanítási órák hatékonyságáról, tehát arról, amiért a zeneiskola van. Ezért hárman elhatároztuk, hogy ezen változtatunk. A sajátos zeneiskolai minőségbiztosítási modell elkészítéséhez elnyertük a minisztérium be-leegyezését, és munkához láttunk. Laczó Zoltán, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola pszichológus docense (egyúttal diplomás zenetanár) a tudományos alapokat és vizsgálati módszereket, Gábor Péter minőségbiztosítási szakmenedzser, egy német-magyar minőségbiztosítási cég magyarországi vezetője a minőségügyi technikákat, én pedig a napi zeneiskolai gyakorlatot képviseltem. Egy éves munka eredményeként megszületett a „Minőségbiztosítás a művészeti iskolákban” című tanulmányunk, amelynek alapja a beiratkozó növendékek készség- és tudásszintjének a felmérése, a tanulás folyamatának a folyamatos figyelemmel kísérése, végzős korukban az oktatási folyamat során hozzáadott érték kimutatása, és a többi hagyományos mérési eredménnyel együtt egy teljes kép megalkotása az iskoláról, valamint az egyes tanárok teljesítményéről. Az elkészült tanulmányt 2000-ben beadtuk a minisztérium illetékes osztályára, majd vártuk a visszajelzést, ami a mai napig nem érkezett meg. A mienkhez hasonló - de korántsem teljes körű - publikációk azonban néhány évvel később mások neve alatt megjelentek.

Megrázó levelet kaptunk a Beregszászi Zeneiskolától. Hatalmas belső vívódás után Pirigyi Béla igazgató kolléga megírta, hogy 600 növendéket oktató zeneiskolájuk tanárai 10 hónapja nem kaptak fizetést, napi megélhetési gondokkal küszködnek. Alapítványunk 25 000 forintot küldött Karácsonyra. A figyelmeztetésből barátság lett és többszöri találkozás.

Az Alap- és Középfokú Művészetoktatási Intézmények IV. Művészeti Nevelési Kongresszusát a Magyar Zeneiskolák Szövetsége, Kecskemét Város Önkormányzata és a Kodály Iskola rendezte november 13 –15-én. A magas rangú vendégek előadásai közül a legemlékezetesebbnek az Európai Zeneiskolák Uniója elnökének, Josef Frommelt úrnak a felmérése bizonyult. Az előadó, aki a Lichtensteini Nagyhercegség fővárosában, Vaduzban igazgatja a zeneiskolát, Németországban felmérte, hogy a zeneoktatás milyen közvetlen gazdasági hasznot hoz az országnak. Pontos adatok alapján kimutatta, hogy a hangszer- és alkatrészgyártás és forgalmazás, a kottakiadás és forgalmazás, a zenetanulás által indukált hangverseny- és operalátogatás, a hanglezárási gyártás és forgalmazás jóval nagyobb bevételt jelent a gazdaságnak, mint amennyivel a szövetségi állam, a tartományok és a települések együttesen támogatják a zeneoktatást. Tehát amikor az iskolák finanszírozási igénnyel lépnek fel, akkor nem adományt kérnek, hanem csupán részesedést a tevékenységük nyomán keletkező profitból. Kár, hogy a felmérés egzakt számait nem bocsátotta rendelkezésünkre. Milyen jó lett volna bemutatni a Pénzügyminisztériumnak!

A kongresszuson iskolánk is érdekelt volt: Engem kértek fel a „Korszerűség és konzervativizmus a vonós pedagógiában” című szekció moderálására. A szekció nyitó előadását Dénes László tanszékvezető főiskolai tanár tartotta. A díszhangversenyen pedig a versenygyőztesek műsorában iskolánk Duna rézfúvós kvintettje lépett föl. Felkészítő tanár Dobos József.

Hagyományos Karácsonyi koncertünk szervezésébe bekapcsolódott a Belvárosi Katolikus Plébánia is. Segítségükkel a hangversenyre a 600 fős Fogadalmi Templom megtelt.

Ebben a zsúfolt évben került sor a Zeneiskolai Továbbképzős Növendékek III. Országos Fesztiváljára március 12-14.-én. Az iskolánként beadható jelentkezéseket limitáltuk, de a létszám további növekedését így sem tudtuk megállítani: 282 versenyző 160 produkcióval 65 iskolából nevezett a fesztiválra. Meghívtuk külföldi barátainkat is franciaországi testvérvárosunkból, Wattrelos-ból, az erdélyi Sepsiszentgyörgyről és Kárpátaljáról, Beregszászról és Ungvárról. A megoldhatatlannak tűnő feladatokat, a résztvevők elhelyezését és a programok két és fél napba sűrítését végül összefogással sikerült megoldanunk, és igazi fesztiválhangulat kerekedett, a résztvevők örömmel, felszabadultan muzsikáltak. A zsűri: Spiegel Marianna zongoratanár Győrből, Varasdy Frigyes trombitaművész-tanár a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskoláról és Paláncz Tamás klarinét művész-tanár a Pécsi Művészeti Szakközépiskolából. Örömmel konstatáltuk, hogy a határokon túlról érkező, többségében művészeti szakközépiskolás produkciókkal egyenrangúak voltak a hazai – nem professzionális – műsorszámok. Ezt a bíráló bizottság tagjai is megerősítették. A részletes eredményeket és a záró gála résztvevőit nem sikerült fellelnünk.

A Kiskunfélegyházán rendezett Országos Mélyrézfúvós Versenyen **Krem Roland** **tubás I. díjat** nyert. Tanára Dobos József.

A budapesti hangversenyprogram keretében az Erkel Színházban Erkel Hunyadi Lászlójának előadásán vettünk részt 44 fővel. Az operalátogatást a Mohácsi Muzsikáló Fiatalok Alapítvány finanszírozta. Aranyos epizódja volt az előadásnak, hogy mikor (a meggyilkolt) Hunyadi László kijött a függöny elé meghajolni, egyik 9 éves növendékünk hangosan felkiáltott: Éííí!

A balassagyarmati Fuvoladuó és Kisegyüttes Versenyen szépen szerepelt Pinczei Tímea, Brubel Réka, Szenn Katalin és Hegedűs Katalin kvartettje. Felkészítő tanár Lájer Konrádné.

Fiatal zeneszerzőt köszönthettünk május 3.-án szerzői estjén iskolánkban: Gulya Róbertet. Modern hangzású, de élvezhető, szép zenét hallottunk, döntően felvételről, de néhány darabot élőben is megszólaltatott. Ajándékozott egy CD lemezt is, azt is jó volt hallgatni. A gyerekek a zeneszerzés műhelyitkairól kérdezték a komponistát, beszélt ihletről és racionális formázásról egyaránt. Kár, hogy azóta nem hallottunk róla. Úgy hírlik, külföldön él.

A Búcsúzó Növendékek Hangversenyén népes csapat szerepelt: Pályára készülő nyolcadikosok: Márki Zsófia fuvolista, a Pécsi Művészeti Szakközépiskolában tanul tovább, tanára Nagy Andrea. Tein Edina klarinétost a kecskeméti Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskolába vették föl, tanára Szemző Erika. A Kisfaludy Károly Gimnázium érettségiző diákjai: Bányai Mónika zongorista, tanára Kovács Győzőné, Döbrösi László zongorista, tanára Sas Zsuzsa, Köveskúti Péter tubás, tanára Dobos József, Nyitrai László hegedűs, tanára Kovács Győző, Speiser Marietta gordonkás, tanára dr. Olt Györgyné, Szirmai Ágnes énekes, tanára Aradi Tiborné. A pécsi Ciszteci Rend Nagy Lajos Gimnáziumnak érettségiző tanulója Faludi Rita énekes, Aradi Tiborné növendéke. Nyitrai László később a Zeneművészeti Főiskolán zeneszerzés diplomát szerzett és itthon is sikeres szerzői esttel mutatkozott be.

A B tagozatos vizsgahangversenyeken június 3.-án és 7.-én 25 növendék szerepelt emelt szintű vizsgaanyaggal. Az eredeti tervektől eltérően ezeknek a koncerteknek a zsúfolt program miatt nem volt energiánk nagyobb hírverést csapni.

A spanyolországi Valencia városában **nemzetközi zenekari versenyt** hirdettek. A zeneiskolánk növendékeiből álló **Mohács-Sombereki Ifjúsági Fúvósenekar** Dobos József vezetésével a felnőttek mezőnyében **I. helyezést** ért el.

1999/2000

Örömünket beárnyékolta, hogy iskolánk egyre súlyosabb anyagi gondokkal küszködött. A zongorakíséretet a kolleginák javarészt társadalmi munkában látták el. Három tanár hiányzott, nem volt fedezet alkalmazásukra. Nem volt igazgatóhelyettes a 350 fős iskolában, pedig már 100 fő fölött kötelező. Mivel a város anyagi helyzete alapján jelentős többletforrásra nem számíhattunk, más megoldást kellett keresnünk. Ugyanis jogszabály-változás miatt változatlan tanulólétszám mellett főállású könyvtárost és hangszerkarbantartót kellett (volna) alkalmaznunk. Ennek munkabér-vonzata 1,7 millió Ft, a zongorakísérő és az igazgatóhelyettes 1,5 millió, 3 hiányzó tanár és egy fő technikai 4,9 millió, összesen 8,1 millió Ft. Erre nem volt esély, ezért új struktúrában kellett gondolkodnunk. A tavalyi felmérés szerint komoly igény volt egyéb művészeti ágak oktatására, ezért erre kellett elindulnunk. A csoportosan oktatható szakok elindításával, 100 néptáncos, 100 társastáncos, 40 balettes és 60 modern táncos, 100 képzőművész, 100 kézműves, 100 iparművész szakos és 100 drámajátékos felvételével 11,4 millió Ft többlet-bevétel teljesíthető. Az általános iskoláktól iskolánként 2-3 szakkör, a Művelődési Központtól 1-2 művészeti csoport finanszírozását tudtuk volna átvenni, ezek költségeit az intézmények másra fordíthatják. Előzetes megállapodást kötöttünk néhány iskolával a feladatok átvállalásáról. A fentiek részletes számszaki bemutatása nem fér be jelen írás keretei közé.

Mielőtt bárkit bízattunk volna, vagy ígéretet tettünk volna, megkérdeztük városunk polgármesterét, hogy mit szólna a fenti bővítéshez. Felajánlottam, hogy az egyik legrégebben működő művészeti iskolába, a Budapest XXII. kerületi Nádasdy Kálmán Művészeti Iskolába elkísérem. Ő elküldte velem az alpolgármestert és a gondnokság vezetőjét. Miután Budafokon beszéltek az egyik igazgatóhelyettessel és a gazdasági vezetővel, hazajöttek, és úgy referáltak, hogy pénzügyileg kockázatos. Ezzel a társművészetek bevonása lekerült a napirendről. Ismerve a felmért igényt a pontosan kiszámított költségvetési kalkulációra építve nyugdíjazásom után magániskolaként megalapítottam a Mohácsi Művészeti Iskolát mind a négy művészeti ággal. Az alapítás után 5 évvel Alapítványi, majd Kolping Iskolává alakulva 800 tanulómk volt, és saját iskolaépületet vásároltunk. Ezek láttán a Zeneiskolában is megkezdtek a többi művészeti ág oktatását. De ez már egy másik történet.

Októberben a zalaegerszegi Lubik Imre Országos Zeneiskolai **Trombitaversenyen Mausz Ferenc I. díjat nyert.** Tanára Dobos József.

November 20.-án csoportot vittünk Budapestre. Az Erkel Színházba váltott operabérlettel megnéztük, meghallgattuk, Rossini Hamupipőke című operáját. A bravúros áriák, a fülbemászó dallamok és gyerekkori mesét idéző történet egyaránt nagy sikert arattak.

A Mohácsi Vállalkozók Baráti Köre jótékonyági estélyt rendezett a gyermekek közétkeztetése és üdültetése javára. Faludi Edit, Verőczy Alexandra énekes és a Duna kvintett lépett föl.

Januárban az operabérlet 2. előadására Budapestre utaztunk Delibes Coppélia című balettjének az előadására. A résztvevőknek odafelé a buszon rövid ismertetőt tartottunk a klasszikus balett formanyelvéről és a Coppéliáról. Érdekelt bennünket, hogy a 12-18 éves gyerekek, fiatalok, akiknek többsége először látott klasszikus balettelőadást, mennyit profitáltak a látottakból, ezért élménybeszámolóra tettünk közzé felhívást. Hogy a beszámoló megírásához kedvet ébresszünk, vonzó jutalmakat tűztünk ki. A nyolc beérkezett beszámolóból hármat díjaztunk. Az első díjat a zongorista Schuth Gábor nyerte, ő 10. osztályos gimnazista, a másik két díjazott, Lerch Szilvia zongorista és Weibl Mónika fuvolista 7.-es általános iskolás volt. Mindhárman arról számoltak be, hogy élvezettel nézték az előadást, az előzetes ismertetés alapján nagyjából a cselekményt is követni tudták, de a balett „mozdulatnyelvét” nem értették.

Február 25.-én a pécsi Apáczai Nevelési Központ Művészeti Iskolája megyei műveltségi versenyt hirdetett „A magyar hangszeres zene évszázadai” címmel. Iskolánk csapata nevezett a versenyre, az eredmény azonban elkallódott.

Márciusban Megyei Klarinét Találkozót tartottunk iskolánkban. A klarinétosok és a trombitások eddig együtt tartották három évenként megrendezett találkozójukat Szentlőrincen. A legutóbb alkalommal kiderült, hogy a két hangszer létszáma a megyében úgy megnövekedett, hogy kinőtték a közös rendezvény kereteit. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy 57 növendéket neveztek az iskolák 34 szóló és kamarazenei produkcióval. Paláncz Tamás klarinétművész, a Pécsi Művészeti Szakközépiskola igazgatóhelyettese, a zsűri elnöke a találkozó nagydíját Szatmári Emőkének, Szemző Erika növendékének ítélte.

Március 25.-én Mozart Varázsfuvoláját néztük meg az Erkel Színházban. Az érdekesítő cselekmény és a csodálatos zene magával ragadott kicsit és nagyot egyaránt. Hazafelé a buszban lelkesen fújták az ismert dallamokat.

Áprilisban tartották Balassagyarmaton az Országos Zeneiskolai Négykezes és Kétzongorás Versenyt. Iskolánkat három páros képviselte: Hadra Edina és Hadra Laura Dobosné Horesnyi Mónika növendékei; Kempf Márta és Kempf Attila, Sas Zsuzsa növendékei; Kövesi Nagy Dániel tanárával, Kovács Győzőnével lépett föl.

A Magyar Rádió Zenei Főosztályának szerkesztője, Vargha Károly a megyék zeneiskolai életének bemutatására szervezett adássorozatot. Hosszas válogatás után Baranyát a pécsi zongorista Megyimórecz Ildikó (tanára Tényi Zoltán) és zeneiskolánk Duna rézfúvós kvintettje (tanáruk Dobos József) képviselte.

Operabérletünk utolsó előadására április 14.-én került sor. Ekkor Puccini Angelica nővér és Leoncavallo Bajazzók című operájának előadásán vettünk részt. A két gyönyörű darab sajnos nem hagyott mélyebb nyomokat a gyerekekben.

Az ezredfordulót nagy ünnepléssel ülte meg az egész ország. A Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetsége nagyszabású Összművészeti Fesztivállal ünnepelt. A hangversenyeken, előadásokon a zene mellett az egyre szélesebb körben terjedő egyéb művészeti ágak művelői is felléptek, kiállítottak. Vonós, fúvós és szimfonikus zenekarok, népzenei együttesek, néptánc- és modern táncsoportok, diákszínház, balett-együttesek és opera, díjnyertes kamarazenei csoportok, egyéb együttesek és szóló hangszeresek léptek föl, köztük iskolánk **Duna kvintettje**, tanáruk Dobos József.

Zenepedagógiai előadás és tanácskozás, képzőművészeti kiállítás, a Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetségének jubileumi ünnepi közgyűlése egészítette ki a változatos, magas színvonalú programot.

A jubileum nem korlátozódott Budapestre. Az ország számos iskolájában tartottak a fesztiválhoz kapcsolódó rendezvényeket. Iskolánk Millenniumi Művészeti Találkozó címmel hirdetett programsorozatot április 26-tól május 19-ig:

- Április 26. - Az Éneklő Ifjúság Baranya megyei minősítő kórusversenye
- 1000 év versben, dalban – a Kisfaludy Károly Gimnázium és a Zeneiskola zenés irodalmi műsora.
- Április 27. - A Baranya megyei zeneiskolák I. kamarazenei hangversenye. A komlói Erkel Ferenc Zeneiskola, a Mohácsi Zeneiskola és a pécsi Liszt Ferenc Zeneiskola kamaracsoportjai és a pécsi vonósenekar lépett föl.
- Dél-dunántúli általános iskolák és művészeti iskolák képzőművészeti kiállításának megnyitása.
- Április 28. - A II. kamarazenei hangverseny. Fellépett a Siklósi Zeneiskola szimfonikus és vonósenekara, mohácsi és határon túli kamaracsoportok: a **Sepsiszentgyörgyi Művészeti Líceum** triója és vonósnégyese, a **Beregszászi Művészeti Iskola** triója és zongoristája, az **Ungvári Zádor Dezső Zeneművészeti Szakiskola** zongoristája. Meghívásunkat visszaigazolta a **Galántai Művészeti Iskola** zongorakíséretes ének-duettje is, ám ők végül nem érkeztek meg.
- Este magyar táncházat tartottunk a vendégeknek. Muzsikált az iskolánk tanára által vezetett Fanyűvő együttes.
- Május 9. - Mohácsi és Mohácsról elszármazott művészek előadásai I. Antoni Andrea előadójestje, hegedűn közreműködött Kovács Eszter.
- Május 17. - Mohácsról elszármazott művészek előadásai II. Lajdi Péter (Nürnberg) orgonaestje.

A folytatás a Város és a Művelődési Központ közös rendezése:

Május 19. - Mohácsról elszármazott képző- és iparművészek kiállításának megnyitása.

- Mohácsról elszármazott előadóművészek gálaműsora III. A fellépők: Berta Claudia énekesnő, Bojtár Imre oboaművész, Bubreg Anett fuvolaművész, Bubreg Attila klarinétművész, Dunai Tamás színművész, Haramza László operaénekes, Inhoff Ede trombitaművész, Keszler György fagottművész, Kovács Eszter hegedűművész, Környei Miklós gitároművész, Mátrai Attila színművész, Nagy Zoltán kürtművész, Szilasi Balázs színművész, Szkladányi Péter fuvolaművész, Vida Lóránt harsonaművész. A zongorakíséretet Dobosné Horesnyi Mónika, Kovács Győzőné és több vendég zongorista látta el.

Május 8.-án meghívásunkra az Auer Vonósnégyes koncertezett Mohácscon. Haydn és Brahms kvartettjei mellett Kurtág Mikroludium c. darabját is eljátszották. A különös hangzás vegyes érzelmeket váltott ki a hallgatóságból. A „Magyar Zene a Zongoratanításban 1900-2000” címmel még 1994-95-ben rögzített, XX. századi magyar zeneszerzők zongorára írt ifjúsági- és gyermekdarabjait tartalmazó felvételeket két videokazettán most adta ki a Varró Margit Alapítvány a millennium tiszteletére. Örömmel néztük meg a hatéves felvételt, rajta Faludi Bea játékát. Örömrünk azzal lett teljes, hogy később az UNESCO a kazettákat felvette a **Szellemi Világörökség listájára**. A borító jobb alsó sarkán az UNESCO címke szövege: World decade for cultural development: Világ- évtized a kulturális fejlődésért.

Szakközépiskolás volt növendékeink léptek föl május 25.-én: Kovács László és Csernik János harsonás, Weisenfeld Melinda zongorista.

A hagyományos Búcsúzó Hangversenyt május 30.-án tartottuk. A fellépő nyolcadikosok: Erb Edina zongorista (Dobosné Horesnyi Mónika), a pécsi Kodály Zoltán Gimnázium ének-zene tagozatának felvett tanulója; Légrádi Gábor klarinétos (Szemző Erika), a kecskeméti Kodály Zoltán Szakközépiskola felvett tanulója, Nádasdi Péter ütős (Bende Tibor), a budapesti Weiner Leó Zeneművészeti Szakközépiskola felvett tanulója, Tirnbach Sára gordonkás (Dr. Olt Györgyné), a pécsi Művészeti Szakközépiskola felvett tanulója és Weisz Anett

zongorista, Ütő Mária növendéke. Érettségizők a Kisfaludy Károly Gimnáziumban: Békefi Ágnes zongorista, tanára Dobosné Horesnyi Mónika, Erdősi Livia gordonkás, tanára dr. Olt Györgyné, Kovács Bálint tenorkürtös és Nyíró Árpád kürtös, tanáruk Dobos József. A pécsi Janus Pannonius Gimnáziumban érettségizik Bokor Zsuzsa zongorista, tanára Ütő Mária; a Dr. Marek József Szakközépiskola érettségizője, Scheich Renáta zongorista, Kovács Győzőné növendéke.

Fúvósainknak az öt évvel ezelőtti budapesti Európai Fesztiválon nyújtott teljesítménye és az

Molnár Géza, Reiter Gábor, Kovács Győző, Krem Roland, Mausz Ferenc, Szekeres Gábor, Dobos József

azóta történt fellépések is hozzájárultak ahhoz, hogy beküldött felvételük alapján kvintettünk bejutott az Európai Zeneiskolák Szövetsége (EMU) által a norvégiai Trondheimben rendezett V. Európai Ifjúsági Zenei Fesztiválra. A távolság tetemes, a költségek horribilisak. Rohamtempóban elkezdtünk pályázni. Végül összejött annyi, hogy a kvintett, Dobos kolléga és én, tehát összesen heten repülővel mehettünk Trondheimbe. (Mikrobusszal kétszer három napig tartott volna az út és holtfáradtan érkeztek volna meg a gyerekek.) Mielőtt együttesünk hivatalos fellépésére került sor, felkérték csoportunkat több más együtteshez hasonlóan, hogy a város sétálóutcáján térzenét adjanak. Szövetségünk elnökének, Ember Csabának sikerült úgy intéznie a dolgokat, hogy az EMU vezetőségének pont akkor legyen dolga arrafelé, amikor a mieink játszanak. Nagy tetszést arattak, és ezt követően közülük többen is részt vettek azon a hangversenyen, ahol kvintettünk fellépett. A benyomásnak, amit az európai elnökség tagjai két fellépésünkön szereztek, az lett a következménye, hogy a fesztivált záró fogadás műsorába két másik együttesel együtt a mi kvintettünket hívták meg. Itt játékuk után alkalmat kerítettünk arra, hogy kollégámat, mint a kvintett vezetőjét bemutassuk az EMU elnökség több tagjának. Ennek a későbbiekben kollégám jó hasznát vette, több növendéke továbbtanulásának útját sikerült német egyetemek zenei fakultásán egyengetni.

Betöltöttem 60. évemet és vezetői megbízatásom 5 éves ciklusa is lejárt. Szívesen folytattam volna, de a polgármesternek más tervei voltak. Áadtam helyemet, az iskola történetét másnak kell folytatnia. Utódom Dobos József lett.

ZÁRSZÓ

A fenti eseményeket, törekvéseket, elgondolásokat dokumentumokra támaszkodva írtam le. Sajnos fontos iratoknak nyoma veszett, tanévzáró jelentések, rendszeresen gyűjtött meghívók, műsorfüzetek, a feleségem által másfél évtizeden keresztül vezetett részletes iskolatörténet elkallódott. Így teljességre nem törekedhettem, de amit lehetett, felkutattam, egyeztettem és leírtam. Bízom benne, hogy a hiányosságok ellenére reális képet sikerült adnom szeretett iskolánk első 37 évéről.

ÍRÁSOK

Egy művészeti csoport működésének pedagógiai eredményei

Esztétikai továbbképzés záró dolgozata 1967

Ha végigjárjuk gondolatban, vagy akár a valóságban is a kultúra fórumait, és azt kutatjuk, hogy milyen helyet kap a zene kulturális éltünkben, azt tapasztaljuk, hogy a művészi zene soha nem hallott mennyiségben és válogatottan jó minőségben jut el hozzánk rádión, TV-n, Filharmónián, zeneiskolákon, zenei általánosokon, öntevékeny és államilag támogatott ének- és zenekarokon, kultúrházak zenei műsorain keresztül.

A folyóirat-irodalomban tekintélyes részt képeznek a zenével vagy zenével is foglalkozó kiadványok, a Studia Musicologica-tól, az MTA hivatalos fórumától a Magyar Zenén, Muzsikán, Ifjú Zenebaráton, Film, Színház, Muzsikán át a napilapok zenei rovatáig.

A lemezek, kották, zenei tárgyú könyvek szép kivitelben, gondos kiadásban, olcsón jutnak el hozzánk, és egyre több olyan összefoglaló mű lát napvilágot, melyet nem sokaknak semmitmondó kottapéldák, hanem lemezek illusztrálnak.

Láthatólag minden együtt van a hazánk zenepedagógiájához méltó zenei tömegműveltség megszerzéséhez.

Hogyan lehetséges hát, hogy középiskolás tanulók az ifjúság számára rendezett nagyzenekari hangversenyen a koncertteremben táskarádióval tánczenét hallgatnak? Hogy magukat műveltnek tartó értelmiségiek nagy százaléka kikapcsolja a rádiót, ha „komoly” zenét, főleg, ha modern zenét hall? Hogy Bartók úgy él az emberek nagy többségének tudatában, mint aki népdalt gyűjtött, és valami hangzavart firkált össze?

A kérdésekre nem is kísérek meg választ adni. Csak eszembe jutott néhány gondolat, amelyek talán részei válasznak:

A felnőtt társadalom a zenei ízlésformálás, esztétikai nevelés tekintetében jelentős részben teljesen kicsúszott kezünk közül.

Az ifjúság az általános iskolában kap egy alapot – hol jobbat, hol gyengébbet – megtanul jól-rosszul kottát olvasni, megismerkedik néhány művel, szerzővel, sőt, szerencsés esetben az aktív muzsikálásból még élményt is szerezhet.

Az aktív muzsikálással – legalábbis ha a későbbiek során is valaki szervezett formát talál rá – nincs is probléma. De ez a rátermettebb, elkötelezett csoport, amely képes művészileg élvezhető szinten muzsikálni, nagyon szűk réteg. A sokkal nagyobb részt azok teszik ki, akiknek meg kell elégedniük a zene hallgatásával.

S itt, a zenehallgatás körül vetődik fel a legtöbb kérdés. Mert megtanítottuk a tanulót szolmizálni, énekelni, esetleg hangszereken játszani, hallgattatunk vele zenét, de nem tanítottuk meg az aktív zenehallgatásra.

Mi az az aktív zenehallgatás? Talán irodalmi analógiával lehetne megmagyarázni a különbséget az aktív és a passzív zenehallgatás között: Egy irodalmi esten két különböző nyelvet beszélő emberekből álló társaság gyűlik össze. A hallgatóság egy része érti az elhangzó

verseket, a másik rész – amely a nyelvet nem ismeri – nem érti. Valami kis képe lesz az elhangzottakról, de ennek a képnek a kialakításához is rászorul az előadó mimikájára, hanghordozására, gesztusaira még akkor is, ha előre tudta a költemény témáját. Tehát hatott, hathatott rá a költemény zeneisége, az előadó művészi teljesítménye, sőt, a körülötte ülő, értő hallgatók rezonanciája is, de a primér élménytől, a vers értelmi és érzelmi tartalmának a befogadásától, a visszatükrözött valóság felismerésének örömétől és a maga világképébe történő beépítésének lehetőségétől szinte teljesen elesik. Éppígy elesik az esztétikai befogadás szekunder jelenségeinek nagy részétől, a stílus, a képek és logikai képzettársítá-sok, szövegbe rejtett utalások megértésétől, tehát a belső, a lényeg megragadó megértés élvezetétől. Következésképpen ez a most elhangzott és magáévá nem tett mű nem fog alapot adni a továbbiakban meghallgatott művek megértéséhez, hiszen hiányozni fog akkor is, amit és amivel – megértve – összehasonlíthasson. Tehát az alapvető irodalmi, ill. példánkon túllépve a zenei hozzáállás hiánya az a kihagyott első láncszem, amelyből minden további értetlenség és közöny származik a meg nem értett nyelvvel, a zene nyelvével szemben.

Mert hogy a zenének nyelve – logikai és főleg érzelmi – közlő rendszere van, azt az egész zeneirodalom bizonyítja.

Az természetes, hogy ha valaki egy József Attila verset eredetiben akar megérteni, annak meg kell tanulnia magyarul. Tehát annak is, aki értő és élvező hallgatója akar lenni a zenének, meg kell tanulnia a zene nyelvét.

Azt jelenti ez talán, hogy aki nincs tisztában a műhelytitkokkal, összhangzattannal, formatannal, kontrapunktikával, hangszereléssel, zenetörténettel, az nem élvezheti a zenét? A válasszal várjuk meg ennek a dolgozatnak a végét.

Az ismeretlen nyelvű költemény kiemelt részeit, felkiáltásait, kérdéseit is felismerjük, az előadó atmoszférát is teremthet, amely hatása alá von bennünket. A zenében ezeknek a momentumoknak még nagyobb a pszichikai hatása, olyannyira, hogy idővel megszokhatjuk, hogy ezeket a jelenségeket tekintsük a zene kizárólagos kifejezésének. És ha már megszoktuk, akkor nem is keresünk többet, mélyebben rejlő, áttételesebben jelentkező tartalmakat. Elég lesz, ha a dallam szép, a pianissimo lágy, a fortissimo zeng. De ennyiért kevesen hajlandók végighallgatni a szép dallamok, ff-k, pp-k és lezárások közé eső „érdektelen” részeket, és átpártolnak olyan területre, amely ennyit, és csak ennyit nyújt: a könnyűzene híveivé válnak. Akik viszont vállalják a művészi zenét így, félig értve, töredékesen élvezve is, azok alkotják a sznobok népes táborát.

Ez így, végletesen leegyszerűsítve, fehér-feketére redukálva természetesen nem igaz, illetve csak részben igaz. Hiszen tánczene-rajongók, sznobok és „vájtfülűek” között még sokféle hallgató-típus, nagyon sokfajta átmeneti magatartás megfér.

Mindezzel csak a passzív zenehallgatás alacsonyabb-rendűségét, esztétikai részjellegét igyekeztem bizonyítani.

A könnyűzene gáttalan, egyeduralkodó előretörése volt az az indíték, amely arra készítetett, hogy szerény keretek között megkíséreljem aktív zenehallgató közönség nevelését. Közlebbi pedagógiai célként pedig a zenei nyelv megérttetését céloztam meg, az igényeket a kisvárosi, kevés koncertet halló, hazuról a zene szeretetét ritkán hozó gyerekekre méretezve.

A mohácsi Bartók Béla Művelődési Házban (nomen est omen) talált lehetőséget a kutató kedv, s a lehetőségekhez most már csak a „Zenekedvelő Gyerekek Klubja” elnevezésű, 15-20 fős csoportot kellett megszervezni. A foglalkozások el kis kezdődtek 1965 novemberé-

ben. A klub tagjai felső tagozatos általános iskolai tanulók, és van közöttük néhány gimnazista. Öten hangszer is tanulnak.

Az indulás a következő gondolatmenetet követte: A zene nyelv. – A nyelv kifejez. – Tehát ahhoz, hogy a zene nyelvét megközelítsük, a zenét a kifejezés oldaláról kell megközelítenünk, szemben az általános iskolák gyakorlatával, mely szerint a zenei írás-olvasás tudásán, ill. megtanításán keresztül, közvetítőként a népzene használva fel, tanítanak a zene szeretetére; és eltérve a zeneiskola módszerétől is, amely a hangszer tanuláson keresztül egyszersmind a zene jobb megértését is céljává tűzte ki. E két módszer természetesen az iskolák szervezeti felépítésétől és elsődleges céljától függ, annak van alárendelve. Ezért kellett más módszert választanom.

A mi nyelvünk és a zene teljesen ismeretlen nyelve közé először egy közvetítő közeget kellett keresni. Az irodalom bevonása több okból kézenfekvő megoldás:

- A mi nyelvünket használja és ugyanakkor művészet nyelve is.
- A zeneszerzők nagyon sok irodalmi témát dolgoztak föl.
- Ha már az irodalmi műből tudjuk, hogy mit fog a zenemű kifejezni, az ismert téma kifejtésének módján át lassan eljutunk a zenei nyelv megértéséhez.

Mese és zenei kifejezés

Bevezetőként néhány olyan művet hallgattunk meg, melyekben a zene konkrét, zenén kívüli eszközökkel kifejtett tartalom illusztrálására szolgál. Természetesen nem vállalkozhattunk klasszikussá vált színpadi kísérőzenék meghallgatására, hisz ahhoz – a teljes élmény kedvéért – az egész darabot meg kellett volna néznünk és hallgatnunk, másrészt irodalmi vonatkozásban ezek a művek távol állnak a gyerekek érdeklődésétől, talán a Szentivánéji álom kivételével.

Célunknak legjobban Prokofjev „Péter és a farkas” című zenés meséje felelt meg. A szereplők, helyzetek zenei jellemzésével a szerző eleve gyermek-hallgatóságra számított, a mese szövegrészeinek és a megfelelő muzsikának közvetlen egymásutánisága pedig biztosítja közvetlen asszociáció lehetőségét. Másodlagos, de szintén nem elhanyagolható haszna a mű meghallgatásának a zenekari hangszerek nagyrésztének megismerése: Pétert a vonóskar, a madárkát a fuvola, a kacsát az oboa, a macskát a klarinét, nagyapót a fagott, a farkast a kürtök, a vadászokat pedig az ütőhangszerek képviselik.

A következő, még mindig egyes konkrét „személyekhez” kapcsolható művünk Saint-Saëns: Az állatok farsangja. Tréfás és komoly tételek váltakoznak, köztük nem egy olyan található, amelyekben szinte minden hallgató felismerte a jellemzett állatot *a zenén kívüli közlés segítségével nélkül*. Ilyen tételek: Tyúkok és kakasok, Szamár, Kakukk. A többi tételben a szóban forgó állat rövid jellemzése segített a megértésben, az egyes hangulatok megéreztesében. Pl. az antilopok kecses futása, a kenguru furcsa ugrásai, a hatyú méltóságteljes siklása a vízben már egy-egy zenei fogalomnak, a kecsesnek – grazioso – a grotesznek – grotesca vagy burlesca – és a méltóságteljesnek – maestoso – képviselőjévé válhattak.

Zsánerképek zenei megjelenítésére, a festmények témájában rejlő, időbelivé oldható cselekmény kifejtésére vállalkozik Muszorgszkij-Ravel Egy kiállítás képei című zenekari műve. A tételcímek – amelyek azonosak a megjelenített képek címével – csak a statikusan ábrázolt képeket idézik föl. A belőle kibomló cselekményt már a hallgatónak kell a zenét követve megértenie. Ezzel a zenei-képi gondolkodás további önállósulását értük el, olyannyira, hogy a

zenéből rekonstruálni tudtuk az elveszett, ismeretlen képek közelebbi mondanivalóját is. Például a gnóm összeütközését az emberi kegyetlenséggel, Goldenberg Sámuel és Schmüle veszekedését, stb.

A következő lépést a hosszabb lélegzetű cselekményt tartalmazó művek jelentették. Anyagul kínálkozott a programzene teljes irodalma. A kiválasztás szempontja megint a gyerekek világához való alkalmazkodás volt, mikor két egymáshoz közel álló művet választottam ki először, még mindig a mese birodalmában maradván: Kodály Hány János szvitjét és Ránky Pomádé szvitjét. A meghallgatás módja: Először elmeséltem a történetet, leegyszerűsítve annyira, hogy csak azok a részek kapjanak helyet a cselekményben, amelyek a szvitben zenei történés formájában is helyet kaptak. Ezen kívül csak annyit mondtam, amennyi a cselekmény folytonosságához, a történet megértéséhez feltétlenül szükséges volt. A tételek, tételrészletek meghallgatása után a gyerekek mondták el, hogy hol tartunk a mesében. Miután így kielemeztük, a művet újra teljes egészében, folyamatosan meghallgattuk, egyrészt az összefüggéseket is feltáró megismerés céljából, másrészt, hogy biztosítsam a most már instrukció nélküli, de előre irányított képzetársítás lehetőségét.

Hogy ez a fajta megismerés minél szélesebb érzelmi és stílusbeli skálát öleljen fel, még két foglalkozást szántunk erre a témacsoportra, és meghallgattuk – hasonlóképpen feldolgozva – Rimszkij-Korszakov Seherezáde c. szimfonikus költeményét és Grieg Peer Gynt szvitjét. Így most már meglehetősen sok oldalról megismerve kipróbálhattuk, hogy milyen jártasságot szereztünk a zeneművek hangulati hatásának felismerésében.

Ez a próba nem várt sikert hozott. Smetana Moldva című szimfonikus költeményét, majd a következő alkalommal Liszt Ferenc Les Preludes szimfonikus költeményét hallgattuk meg. Mindkét műnek jól megközelítő, helyenként pedig egészen pontos hangulati, érzelmi tartalmát érezték meg a gyerekek. Ez a siker olyan gyors volt, hogy kételkedni kezdtem abban, hogy ez kizárólag a foglalkozások eredménye. Egy véletlen segített hozzá, hogy megbizonyosodjam kételkedésem jogos voltáról: Felkértek, hogy Bólyon, a mezőgazdasági szakközépiskola tanulói részére tartsak klubszerű zenei foglalkozást. Ott, mintegy felmérés céljából bevettem a programba – de most minden előkészítés nélkül – ugyanazt a feladatot: Teljesen ismeretlen zeneművet – Dukas Bűvészinás című szimfonikus scherzóját meghallgatva mondják el a hallgatók, hogy mit éreztek, gondoltak a zene közben. És ekkor találtam meg azt a bizonyos magyarázatot: Ezek között a minden előkészítés és előképzettség nélküli tanulók között meglehetősen sokan voltak olyanok, akik elfogadható, sőt, megközelítőleg pontos válaszokat adtak. Tehát nyilvánvaló, hogy az én klubtagjaimnak is csak egy meglevő, de szunnyadó képességét kellett felébreszteni, tudatosítani és jártassággá fejleszteni.

Az érzelmi megközelítés első fázisát magunk mögött tudva levonhattuk a legalapvetőbb tanulságokat a kifejezés, valamint a hangnem, ritmus, tempó, dinamika összefüggéseiről. Ahhoz azonban, hogy ezen általánosságoknál valamivel többet tudjunk meg az effektusok természetéről, meg kellett ismerkednünk a legfontosabb zenetörténeti stílusokkal.

Kifejezés és stílus

A stílusok megismerésének hagyományos útjáról – zenetörténet tanulás, stílus-elemzés – le kellett mondanunk, mert ehhez sem a gyerekek felkészültsége, sem a rendelkezésre álló idő nem lett volna elég. Ezen kívül célunkhoz, a kifejezőeszközök stílusbeli különb-

ségének és egységének a megértéséhez csak hosszú kerülő után vitt volna el. Ezért arról le kellett mondanom, hogy a gyerekek stílusérzékét tárgyi tudással alapozzam meg, inkább intuíció, hangzásélmény alapján kíséreltem meg stílusérzékük fejlesztését.

Ez úgy történt, hogy kiválasztottunk olyan témákat – ez alatt most nem adott mű témájára gondoltam – amelyeket több, különböző korban élt, különböző stílusú zeneszerző feldolgozott. Ilyenek voltak: Tavasz, vihar, szerelem, fájdalom. Ezeket meghallgattuk barokk, klasszikus, romantikus és modern szerzők alkotásaiban. A vihar pl. Vivaldi, Beethoven, Erkel, Prokofjev műveiben. Ez a módszer egyszerre két célt szolgált. Egyrészt elősegítette egy-egy zenei gondolkör fogalommá absztrahálását, tehát a különböző stílusokban rejlő kifejezőeszközök viszonylagos egységének a megérzését, másrészt a különböző korok főbb stílusjegyeinek, hangszerhasználatának, dinamikájának, ritmikájának, alapvető disszonanciakezelésének megkülönböztetésével a stílusok különbözőségének az észrevételét.

Itt most elsősorban a fogalmi megismerés folyamatáról beszéltem. Ez ellentmondani látszik annak, amit fentebb kifejtettem, hogy a hangsúly nem a tárgyi tudáson van nálunk a stílusérzék fejlesztésekor, hanem a hangzásélményen. Mivel azonban bőven hallgattunk lemezeket, sőt, néha élő zenét is, a hangzás nyomán mindenképpen alakult a gyerekek fogalma a különböző stílusokról, még ha ez sokkal nehezebben ellenőrizhető is, mint a lassabban ugyan, de mégis csak gyarapodó tárgyi tudás.

Féléves ilyen jellegű sorozat összefoglalása volt az a négy foglalkozás, amelyeken az eddig a többi stílus közé ágyazott azonos stílusú műveket különválasztottuk, a közben elejtett stilisztikai megjegyzéseket összegyűjtöttük, és megpróbáltunk vázlatos, de minél hitelesebb képet kialakítani az eddig megismert főbb stíluskorszakokról, a barokk, klasszikus, romantikus és modern zenéről. Ennek befejeztével vált lehetővé, hogy ellenőrizzük, milyen fokban sikerült megvalósítani elképzelésünket, melyen stílusérzékre tettek szert a klub tagjai.

Év végén nagy vetélkedő bizonyította be elgondolásunk helyességét. A lemezről meghallgatott kilenc tételrészlet közül csak kettőnek a stíluskorszakát nem fejtette meg senki helyesen. Három másikat pedig csak néhányan találtak el. Maradt azonban négy részlet, amelyeket a hallgatóság nagyrésze pontosan határozott meg, és ezek mindegyike egy-egy korszak stílusának a reprezentánsa. Ez a statisztika talán nem tűnik túlságosan jó eredménynek. De ilyen rövid idő alatt már azért sem várhattam többet, mert a stílusok felismerésében már nem vezetett senkit a füle, vele született muzikalitása. A fel nem ismert tételek pedig figyelmeztettek egyes, a későbbiek során kiküszöbölendő hibákra.

Az egyik ilyen hiba az volt, hogy – saját érdeklődésemnek megfelelően – a zenekari művek túlsúlyban voltak a szólóhangszeres, kamarazenei és vokális művekkel szemben. A vokális műveknek népszerűségük, közérthetőségük miatt feltétlenül nagyobb szerepet kell kapniuk a továbbiakban.

A másik hiba az volt, hogy egyes szerzőket túl gyakran szerepeltettem más szerzők rovására. A klasszikus triászból pl. Beethovent 8, Mozartot 5, Haydnt pedig mindössze 2 mű reprezentálta. Ebben az aránytalanságban természetesen az is szerepet játszott, hogy Beethoven kiélezettebb, a klasszikus jelentésrendből ki-kitörő műveinek érzelmi, hangulati töltése könnyebben érthető, mint Haydn vagy Mozart zárt jelentésrendje, a klasszikus formából nehezebben kibontható mondanivalója. Viszont éppen így igaz az is, hogy a klasszika zenei világképének harmóniáját, az értelmi és érzelmi töltés kiegyensúlyozottságát és a zárt formák kristályos tisztaságát a Mozart és késői Haydn művek egyértelműbben képviselik.

Úgy gondolom, hogy ezeknek a tényezőknek a figyelembe vételével elmondhatjuk, hogy az első évben sikerült olyan alapot teremtenünk, amely alkalmas egyrészt a zeneművek hozzávetőleges stílusba, korba helyezésére, másrészt érzelmi tartalmuk felismerésére. Tehát a zene nyelvének fonetikájával és hanglejtésével ismerkedtünk.

Következő lépésünk – a nyelvtan természetes sorrendjével szemben – a mondattan lett, mivel a szótan zenei megfelelőjét, az intonációelmélet gyakorlati példatárát még csak most kezdik kidolgozni.

Forma és szerkezet Komplex zenehallgatás

Eddig érve jogosan vetődik fel a kérdés, hogy hol itt a klub-jelleg? Mennyiben lehet egy ilyen foglalkozássorozatban aktivizálni a hallgatóságot, és a művészeti csoport jellegének megfelelő öntevékenység formáit kialakítani?

Ezeknek az igényeknek a második év folyamán igyekeztünk megfelelni.

Az eddigiek során kialakult kép azt mutatta, hogy nagy a különbség a tagság élvonala és gyengébbje között mind értelmi és érzelmi befogadóképesség, mind muzikalitás tekintében. Olyan formát kellett tehát keresnem, amelyben a legjobbak sem unatkoznak, és a gyengébbek is értik, élvezik, ezen felül pedig megvalósítja a „zenei mondattan” elképzelését.

A szavak, melyekből a zenében a „mondatok” összeállnak, a motívumok. Összegyűjtöttem a zenetörténet néhány közismert motívumát – kakukk, sors, Jupiter, hármashangzat-felbontás – és meghallgattunk műveket, melyekben feldolgozták ezeket. Mindenkinek meg kellett keresnie az illető motívum előfordulásait a zenei anyagban. Ennek a játéknak a célja a vezető motívumra koncentráló zenehallgatás volt. Az ügyesebbek olykor egészen elváltott motívum-töredékeket is felismertek, de a visszatérést, a téma exponáltabb belépéseit mindenki megtalálta. Az irányított figyelem által a meghallgatott tétel pszichikai ideje lényegesen lerövidült, tehát az unatkozás veszélye – legalábbis az így előkészített tételek hallgatásakor – csökkent.

A motívum részletes megtárgyalásának másik oka szintén az idő-problémához kapcsolódik. Mint ahogy egy nagy freskó megtekintésekor is úgy bontakozik ki előttünk legtökéletesebben a kép szépsége, ha a részleteket az egész egységében szemléljük, éppen így kell, vagy legalábbis kellene tudni összefoglalva hallani a zeneműveket is. Tehát a részletek állandó egymásra-vonatkoz-tatását, mintegy együtt-hallását kell megpróbálni. Ezt legkönnyebb a motívumnál kezdeni.

Elsődlegesen minden dallamot hangok egymásutánjaként fogunk fel. Ezt az egymásutániságot kell aztán egy vonatkoztatási rend szerint – stílusoknak, sőt, egyes műveknek is saját vonatkoztatás rendszerük lehet – egységgé feldolgoznunk, egységesnek éreznünk, először csak egy motívumot, majd később egész tételt vagy művet fogva át az adott rendszer szerint.

A következő egység – a legfontosabb a zenei építkezés elemei közül – a periódus. Meghallgattunk néhány szabályos periódust, majd olyan játékot kezdtünk a periódussal - párhuzamosan az eredeti gondolatmenettel – amely máig sem ért véget, és amely szinte új,

önálló témakörre bővült. A játékszabályokkal kezdtük, majd megadott szkémák alapján mindenki megpróbált először adott félperiódust kiegészíteni, majd önálló periódust szerkeszteni. A legjobban sikerülteket megharmonizáltam, majd a szükséges apró változtatásokkal triós formává fűztem össze – másik gondolatmenetünknek ez volt a soron következő témája – majd az egyik vállalkozó szellemű zongorista lejátszotta közös „művünket”. Ebből búj ki az újabb kérdés: Hogyan kell megszerkeszteni egy ilyen kíséretet? A funkciók megismerése következett, majd a harmóniák felépítése (a klasszikus összhangzattani szabályok pontossága nélkül), és végül a kíséret figurációja, amely megint a másik gondolatmenethez, a variációhoz kapcsolódott.

Így jutottunk el aztán a legegyszerűbb periódus-harmonizáláson keresztül a rondó, majd a szonátaforma megismeréséig. Innen folytatjuk majd tovább a zenei nyelv minél pontosabb, minél teljesebb elsajátítását.

Tehát a tartalmasabb befogadás képességének kialakításához az öntevékeny munka alapján igyekeztünk eljutni, de elsősorban itt nem a hangszertudás segített bennünket, hanem azok az ismeretek, amelyeket a dolgozat elején említettem: az összhangzattan, formatan és a későbbiekben sorra kerülő ellenponttan alapjai. Hogy nem szakemberhez mért igényrel fogják ezek a gyerekek mindezt tudni, az természetes. De ha ilyen „száraz” dolgokkal játékos keretek között, szabad mozgást engedve találkozunk – még ha ez a pontosság rovására megy is – remélhetőleg egészen más érzéssel fognak közeledni a zenéhez.

Az eddigiek tehát csupán alapozó munkálatok voltak, és még legalább egy évig eltarthatnak különböző folytatásai. Ha ez az alap elkészül, akkor erre majd fel lehet építeni azt a szorosabb értelemben vett esztétikai koncepciót, mely a már eddig is jelentős részeredményeken túlmenően nagymértékben járul hozzá a klubtagok személyiségének formálásához, értő zenehallgatóvá válásához.

Melyek tehát azok a részeredmények, amelyeket eddig elértünk, és hogyan segítik ezek elsődleges esztétikai és pedagógiai célunk elérését?

Általános vonatkozásban – feltételezve a következő két évben az elkezdettek zavartalan folytatásának lehetőségét – az eddigiek alapján úgy érzem, hogy sikerül megtanítani a klubtagokat a zene élvezésére, a zenével szemben fennálló kultúraellenes magatartás és ezzel együtt minden „kultúrbarbár” megnyilvánulás elítélésére. A zene élvezésének képessége hatalmas erővel befolyásolja a hallgató érzelmvilágát, gazdagítja érzelmi kultúráját. A zene-történeti stílusok megkülönböztetése segítséget ad a többi művészet analóg stíluskorszakainak jobb megértéséhez, más oldalról történő megvilágításához. A kortárs művek megértése pedig hozzájárul korunk jobb megértéséhez, és ezzel erősíti a hitet az emberben, a társadalomban.

A zene közösségteremtő funkciója

1968

A Zeneművészeti Főiskola Debreceni Tagozatának pályázatán

II. díjat nyert tanulmány

I.

A művészi kifejezés igénye egyidős az emberiséggel. Az ma már köztudott dolog, hogy milyen jelentős szerepük volt a különböző művészeteknek, köztük a zenének a társadalom alakításában. Ha tehát ilyen messzire visszanyúlunk a zene közösségteremtő hatása, célszerűnek látszik röviden végigtekinteni témánk alakulását a történelem folyamán.

A történelem előtti kor művészeti hatásáról kézenfekvő a mai primitív kultúrák tapasztalatai alapján levonni a lehetséges következtetéseket.

A munkadal az egyik olyan megnyilatkozási forma, amely a közösségivé váló ember világába bepillantást enged. A kérdés az, hogy milyen közösség alakult ki ebben a korban, milyen egyéb hatások segítették, illetve gátolták a kommunikációt, és a zenei eszközöknek milyen a társadalomra gyakorolt hatása.

A munkadal első jelentkezése az ősközösség kezdeti szakaszára vezethető vissza, és ennek alakításában játszik szerepet, tehát az első emberi közösségek megteremtésének részese. Az alapvető társadalmasító hatás a munka, melynek a munkadal segítője és velejárója. Kialakulásáról így ír Újfalussy József A valóság zenei képe című könyvében: „... A hangélmény egyben szervezője a csoport munkájának, lehetővé teszi a beilleszkedést, az emberi erők egyesítését. ... Jellemzők egy embercsoportra munkamódszerei, ritmikája, hangzó megnyilatkozásai, harci kiáltásai. Mind olyan jegyek, amelyek megkülönböztetik más csoportok tagjaitól.” Társadalmi bázisa kezdetben gyakorlatilag az egész társadalom. A későbbiekben a munkamegosztás fejlődésével az egyik réteg, majd a rabszolgatartó társadalom kialakulásakor az egyik osztály, a rabszolgák osztálya marad a munkadal továbbélő társadalmi bázisa. A rabszolgatartó társadalom felbomlásával, illetőleg a feudalizmus megjelenésével és megszilárdulásával társadalmat formáló jelentősége csökken, illetőleg ez a társadalmi hatás differenciáltabb zenei eszközök segítségével valósul meg.

De ne hagyjuk még el az ősközösséget, mivel a munkadal vonala mellett egy másik irányzatnak is itt a bölcsője, melynek jelenléte, átalakulásokkal tűzdelt, több társadalmi-gazdasági formáción át tartó folytonossága szintén számot tarthat érdeklődésünkre. Ez a másik irány a varázsigék, ráolvasások, kultikus énekek vonala. Azonos fogantatásúak a munkadallal – az élet könnyebbé tétele szerepet játszik mindkettő fejlődésében. A munkadal esetében: könnyebb a munka, ha ritmusát megtaláljuk. A varázsigé a természet megváltoztatásának, az elemi erők elleni harcnak a primitív formája.

A harmadik jellegzetes képződménnyel, a harci dallal nem foglalkozunk részletekben, mert a bennünket érdeklő rá jellemző tulajdonságok jórészt az előbbi kettőben is megtalálhatók.

A ráolvasások, varázsigék, kultikus énekek társadalmi bázisa másként alakul, mint a munkadale. Kezdetben éppen úgy az egész közösség tulajdona, de később a munkamegosztás fejlődése során, mint azt a „függetlenített” varázsló, a felsőbb hatalmakkal beszélni tudó kiválasztott megjelenése is mutatja, társadalmi bázisa szűkülni kezd. Rendszeresen csak a közösségek vezetői, sámánok, varázslók élnek vele. Vizsgáljuk meg, milyen hatást gyakorol ezek működése – és az eszközeik sorában kiemelkedő jelentőségű ének, varázsigé – az

egyénre és közösségre. Az első, kétségtelen törekvés a maguk természetfeletti hatalmába vetett hit felkeltése. A jövőbelátás, a természet vak, kiismerhetetlen erőinek vélt ismerete olyan tekintélyt kölcsönöz e kiválasztottaknak, hogy annak birtokában könnyen alakítják céljaiknak megfelelően a közösséget. A fejlődőképes csoportok esetében ez az átalakulás a magasabb rendű szerveződés irányába mutat, a törzs, majd az állam kialakulása felé. Ez felelt meg termelő és önvédelmi erejük fejlődésének. A közösségformáló hatás alapja a félelem felkeltése és az extázis. Az így érzelmileg befolyásolt tömeg – ez nagyon fontos számukra – könnyebben beletörődik a katonás fegyelem elviselésébe, és így az uralkodó kisebbség céljainak megfelelően az adott korban társadalmi szükségszerűséget is jelentő katonai demokrácia kialakulását a sámánok által közvetített természetfeletti akaratnak hiheti.

Tehát a primitív zene mindkét jelentős ága primér közösségteremtő eszköz: A munkadal az azonos munkát végző emberek között teremt kapcsolatot, illetve elmélyíti a tevékenység során kialakuló spontán közösség tagjainak egymáshoz fűződő kapcsolatát, és így a közösség kialakításának egyik jelentős tényezője. A kultikus ének pedig áttételesen a magasabb rendű társadalmi szerveződésnek válik egyik mozgatójává.

A munkadal hatása a rabszolgatartó társadalomban is az ősközösségi formában jelentkezik, azzal a már említett különbséggel, hogy természetyszerűen csak a rabszolgák között él tovább. Annál érdekesebb a kultikus zene hatása. Részint tovább hat a sámáni funkció, de most már a természetvalláson keresztül a tételes vallás kialakulása felé haladva differenciálódik, és fejlődése során egyes istenségek kultuszának jellegzetes kísérőjévé válik. A papi hierarchia, mely ennek a kultikus zenének a hordozója, egyre erősebb államszervező hatalom – gondoljunk csak a thébai papok gazdasági és politikai hatalmára, a Nílus áradásának „megjósolására”, stb. Hatásuk eszköze – a hatalom mellett – itt is jelentős mértékben a félelem felkeltése.

Platon írásaiból további tagozódásra derül fény: A dór, ion, fríg törzsek karaktere él tovább a zenéjükre jellemző modulusokban. És ahogyan ez az etnikai különbség a zenében tükröződik, ez már annak magasabb szintű közösségi funkcióját jelzi, a törzs saját zenei világának létét, mely ezt a közösséget zenei megnyilatkozásában is elhatárolja a többitől, és ezáltal a törzs tagjainak összetartozását szimbolizálja.

A görög közösségi tudat továbbfejlődését mutatják az eposzok. Homérosz már a görögség több törzsét egyesítő, mondhatni nemzeti egységről énekel, a poliszok szövetségéről, amely egységesen lép fel Trója ellen. És az eposzok hallgatóságában felébred az egyik legizgalmasabb közösségi érzés: a nemzeti öntudat. Természetesen nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy ez elsősorban nem zenei, hanem irodalmi hatás, amelynek azonban elmaradhatlan erősítője a zene a görög ösztönművészet tendenciájának megfelelően.

Ugyanebben a korszakban a leírások alapján szinte a szemünk előtt zajlik le egy újabb szétválási folyamat, a Thomas Mann meghatározása szerinti kultikus és kulturális szint szétválása, illetőleg ennek igen kezdeti stádiuma: A görög tragédiák és vígjátékok az Apolló, illetve Dionüszosz ünneptől fokozatosan függetlenedve válnak kulturális jellegű tevékenységgé. Mindkét formában megőrzi azonban közösségi hatásukat: Az extázist kollektív esztétikai élménnyé fejlesztik, a félelmet pedig a természeti erőkn is uralkodó antropomorf olümposzi istenek oldják emberibbé.

Az a szerep, amit Platon a zenének szán ideális államában, elárulja, hogy milyen fontosnak tartja etikai hatását. Szétválasztja a zene hallgatását, s művelését, és az aktív zenélést szabad emberhez felnőtt korban méltatlannak tartva figyelmét a zene befogadásának szenteli. Elveti az öncélú szórakoztatást, és nemesítő, jellemformáló hatására koncentrálna. Bár csak az egyén formálódásáról beszél, voltaképpen az uralkodásra kizemelt arisztokrata közösség arculatának kialakítása az a cél, melynek a zenét is szolgálatába állítja.

Reálisabb Arisztotelész gondolkodásmódja: A katharsisz fogalma a magas színvonalú művészeti tevékenység valódi hatásáról tanúskodik, és a művészet hatását a közösségi magatartás egyik jelentős formálójaként fogalmazza meg.

A görög kultúra összefogó erejére, komplex szemléletmódjára jellemző, hogy felbomlásakor a művészi tevékenység egysége is megszűnik. A középkor az egységes antik művészet helyébe három művészeti megnyilatkozási formát teremt: a vallási, világi és népi művészetet. Ez a hármas párhuzam talán a zenében jelentkezik a leghatározottabban. E három közül a világi költészet, a *trouvaire*-dal, a Minnesang, stb. hatásának elemzésétől – témánk szempontjából kisebb hatása miatt – tekintsünk el.

Az egyházi zene a mágikus-misztikus gyakorlat folytatása. De az extázis, a mágikus művészet alapja funkciót változtat. ... Helyét a tömegek lélektani kormányzásában a theocentrikus kultúra szokásrendje, zárt világképe foglalja el. A félelem azonban megmarad, és valahol a vallásosság és a népi művészet határán megteremti a misztériumjátékot, a középkornak talán legjellemzőbb és legnagyobb hatású irodalmi-zenei megnyilatkozását. A misztériumjáték nem csak terméke, hanem állandó újrateremtője is a feudalizmus első szakaszában kialakuló egységes európai világképnek, mivel a szuggesztív megjelenítés és az ének együttes alkalmazásával érzelmileg támasztja alá a vallásos tanokat, és méreténél fogva is alkalmas a közösségi érzés felébresztésére.

Ezzel pontosan ellenkező törekvést mutat a népzene világa. Az európai közösséggel szemben a népi-nemzeti közösség ápolója és fenntartója, a pogány korból átmentett gondolkodásmód újrafogalmazása. A népdalok, népi játékok funkciójukban a munkadal továbbfolytatói: primér közösséget teremtenek a közös emlékek, azonos életforma, gondolkodásmód és érzésvilág hangsúlyozásával. Mi lehet az az erő, amely az egyszerű, puritán népdalnak olyan hatóerőt kölcsönöz, hogy az sikerrel veszi fel hatásának szélességével a versenyt a nagyszabású, látványos misztériumjátékkal?

A nemzeti öntudat kialakítása társadalmilag haladó program, a népdal ennek a törekvésnek öntudatlan hordozója. Feltámasztja, illetve ébren tartja a nép történelmének hőseit, hőstetteit (naiv eposzok). A régi közösségi és patriarchális társadalom emlékének felelevenítése pedig a jelen kiszolgáltatottsággal szembeni ellenérzést táplálja. Mint a nagyjából homogén összetételű jobbágyság szellemi terméke azon a nyelven azokat a tartalmakat hordozza, amelyek az adott időben és helyen közérdeklődésre tarthatnak számot. Végül, de nem utolsósorban a népdal aktív részvételt tesz lehetővé, a személyes közlés igényét és a közösségi összetartozás tudatát egyszerre szolgálja az egyén és közösség harmóniájának magas szintű művészi kifejezőjeként.

A népi-nemzeti egység kifejeződése mellett a társadalmi elégedetlenség is egyre nagyobb súlyt kap a népdalban. Ez a téma a parasztháborúk és felkelések dalaiban ölt először nagyobb mértékben formát, majd átlépve a hűbéri társadalom világán a forradalmi és mun-

kásdalokban a mai napig él és hat. ... Titkuk a közösségi öntudat felkeltése, az a belső dinamizmus, amely esztétikai és propagandisztikus eszközökkel ráébreszt a közös célokra, egy-ségbe tömörít és cselekvésre késztet.

Ezeket az eszközöket természetesen minden uralkodó osztály megpróbálja a maga céljaira is felhasználni, melyek hol pozitívak, hol negatívak. Az ilyen fogantatású műveknek a sora igen széles területet ölel fel, a nemzeti himnuszoktól és operáktól (gondoljunk csak a Marseillaise-re, a mi Himnuszunkra vagy a risorgimento idején keletkezett Verdi-operákra) az irredenta nótáig és a Deutschland, Deutschland über alles-ig.

II.

Miután nagyon vázlatosan, sokszor jelentős tények felett is átugorva végigkísértük témánk alakulását a történelem folyamán, próbáljuk rendszerezni, hogy

a/ milyen közösségek kialakulásához, erősítéséhez járul hozzá a zene a maga eszközeivel;

b/ melyek azok az eszközök, amelyekkel hatni tud;

c/ milyen módszerrel lehet ennek a hatásnak a befogadására embereket alkalmassá tenni.

Kezdjük talán a legszélesebb közösséggel, a népek nemzetközi közösségével. Két idézet világít rá az erről vallott nézetekre: „Te nem álltál meg népdalgyűjtéssel a nyelvhatárok-on, mert Te tudtad, láttad, hogy a nacionalizmus, sovinizmus úri találmány, melyet a föld-műves paraszt sohasem érzett. Hiszen meséit, dalait mindig is cserélve adta egymásnak minden határsorompón át. Mert nincs ősbib, nincs nagyobb internacionalizmus az ősi népkultúrák egymásra találásánál.” (Balázs Béla: Egy régi barát levele Bartók Bélához. – Csak tiszta forrásból. Zeneműkiadó, 1965.)

És hogy ez a nemzetköziség nem csak a népművészetet hatja át, Henry Duparc így fo-galmazza meg: „Nincs még egy művészet, amely alkalmasabb azoknak az ember lelkét betöl-tő nagy szenvedélyeknek a kifejezésére, melyek egyformák minden időben és minden or-szágbán, bármilyen gúnyába bújtassuk is őket.” (Id. Duhamel: A vigasztaló zene, Zeneműkia-dó, 1964.)

A vizsgált területet szűkítve a népi-nemzeti közösség formálójaként megint ki kell emelnünk a népművészetet és a népi hagyományokra támaszkodó műzene hatását. A nép történelmének, sorsának, hősi helytállásának emléke, a dicső múltat a jelen sivárságával szembeállító művek agitatív hatása közvetlenül tartja ébren a nemzeti öntudatot, a közösség erejébe vetett hitet. A zene nemzeti karaktere pedig áttételesebben, már nagyobb arányban zenei, esztétikai eszközökkel érezteti az együvé tartozást.

Vizsgáljuk meg ezeket a nemzeti karaktert jelentő eszközöket kicsit közelebbről, a mi saját szempontunkból. A magyar népdal két különböző síkon járul hozzá nemzeti közössé-günk formálásához, erősítéséhez. Egyik a természetes hatás: A nép életének, szokásainak, érzésvilágának, gondolkodásmódjának spontán kifejeződése tartalom-ban, dallamszerkezet-ben, előadásmódban. A szabadságvágy kifejezése több koron keresztül kimutatható. A népi gyökérből fakadó históriás énektől a kuruc dalokon át a Kossuth nótáig a népzene minden jelentős nemzeti sorsfordulóra reagál, a szöveg tartalmi hatása mellett legalább olyan erős emocionális hatással. A szöveg értelmi kifejezésként exponálja a témát, a dallam pedig olyan érzelmi töltéssel dúsítja, amely – a népi dallamemlékekre támaszkodva – minden előadóban és hallgatóban azt az érzést kelti célját nem tévesztő módon, hogy a műben megszólaló nemzeti, öröm, bánat, harc, vagy gyász az övé is – azonosul a közösséggel.

A magyar népdalnak még egy sajátos, az előbbitől élesen elkülöníthető hatásszférája van: Amikor Bartók és Kodály az ismeretlenség homályából felszínre hozta és a világ elé tárta páratlanul gazdag népzenei kincsünket, akkor ez másfajta közösségi érzést inspirált: A jelen városi civilizált embernek a tiszteletét, megbecsülését és gondolati közeledését az egyszerű emberek felé, akik ezt a csodálatos, eddig számunkra ismeretlen, és minden ízében nemzeti kultúrát teremtték.

A művészi zenében az elsőként említett politikus-logikus hatást akkor kelti a zeneszerző, amikor a nemzeti opera, himnusz vagy egyéb szöveges mű komponálásakor felhasználja a nemzeti emlékezés eszközeit. A csak instrumentális zenében ez a hatás a népdal zenei hatásának megfelelően kétféle úton-módon jöhet létre. Az egyik út, hogy a szerző a népi-nemzeti élmények zenei tematikus emlékét ébreszti fel művében – ilyenek Liszt Magyar rapszódiai – és ezáltal az ő személyét is a nemzeti hőskéhez közelíti a képzettársítás, előkészítve ezzel az illető szerző egyéb műveinek a befogadását is. A másik út, hogy a zeneszerző primér esztétikai eszközökkel tudatosan vagy ösztönösen mélyebben fekvő, a népi karakterrel egyező formálással járul hozzá a népi-nemzeti szintű önmagunkra ébredéshez. Ezt az utat járta Bartók és Kodály, mikor saját leleményű, de népdal ízű témákra komponáltak műveket.

Ugyanezek a hatóerők azonban nem csak össznépi jelentőségűek lehetnek. Évszázadok óta kifejeződik az osztályharcos szándék, már régi stílusú népdalinkban is. Hatásuk eszköze nagymértékben megegyezik a népi-nemzeti közösséget erősítő zene eszköztárával, csak a mondanivaló szűkül egészen a jobbagyság problémáira. Ezzel együtt még általánosabb a kizárólag népi fogantatás, még a históriás énekek, kuruc dalok műzenei íze sem érezhető. A fejlődés során a spontaneitás, a közösségi fogantatás ritkul, és a tendencia a dalnak az osztályharcos öntudatot serkentő tudatos felhasználás felé mutat. Ezzel természetesen elvész a népdal jelleg, és azok a hatások, melyeket a munkásdal magába szív, a többi nép munkásdalaival és bizonyos értelemben a korabeli műzene nyomait mutatják. Ez a tudatosodás pontosan együtt halad az osztályharc tudatosodásának folyamatával. Ezt a tudatosságot bizonyítja az a tény is, hogy nem véletlenül a munkás dalárdák és olvasókörok megalakulása jelenti hazánkban a XIX. század második felében a munkásosztály szervezkedésének egyik első jelentős lépését.

Tovább szűkítve a csoportot, melynek zenei érintettségét vizsgáljuk, a társadalmi rétegekig jutunk el, melyekre – ennél tágabb kategória híján – az élmény teremtésével gyakorol hatást.

Az élmény szelídített formája az extázisnak. Értelmezésünkben maradjunk is meg annál az élményfogalomnál, amely még nem jár messze az extázistól, amelynek szinte még éppen úgy szimptomái vannak. A zenekari muzsikos és énekkari tag úgy érzi, hogy szinte a kottafejek is leolvashatók a karmester szeméről, kezéről, és a zenekar egyetlen monumentális hangszerként játszik. A kamaramuzsikos és a szólista azt érzi, hogy hozzánőtt a hangszer, és úgy valósítja meg zenei elképzelését, ahogyan a többiekkel pontosan egyformán érzi. A hangverseny-hallgató szinte nem is ül a széken, hanem felemelkedik az egész terem hallgatóságával együtt, az élmény hatása alatt legyőzve a gravitációt. Egyszerűen valami ritka, nagyszerű érzést kell élményen értenünk. Azért fontos ezt hangsúlyozni, hogy egy kicsit elkülönítsük a pedagógiában általánosan használt élmény-fogalomtól. Meggyőződésünk szerint ugyanis abban az élmény-fogalomban, melyet a pedagógia igen fontos, rendszeresen elvárendő kategóriaként használ, az esztétikai élmény csírája mellett a döntő szerepet a siker-élmény játssza.

Hogy ennek az egész személyiséget betöltő élménynek mi a zenéből fakadó lényege, erről annál a meghatározásnál, hogy az esztétikum a tartalom és a forma egysége, sokkal többet nem tudunk mondani. Kant szerint szép az, ami érdek nélkül tetszik. Az élmény szubjektív oldala annál sokrétűbb. Stendhal szerint – Kant meghatározásával gyökeres ellentétben – a szépség a boldogság ígérete. Anélkül, hogy lélektani fejtegetésekbe mernénk bocsátkozni, fel kell elevenítenünk, hogy az élmény létrejöttéhez nagyon sok pozitív motiváló tényezőnek kell jelen lennie. Ezek közül ki kell emelnünk a jó, lehetőleg élőzenei előadást, a befogadó hangoltságát, az eddig átélt zenei benyomások, élmények emlékét és a mű mondanivalójának a befogadók számára aktuális voltát. Az előadó esetében ehhez még a feltétlenül biztos technikai tudást, a biztos stílus- és műismeretet kell hozzátennünk.

Az ilyen körülmények között létrejövő élménynek, de kizárólag ennek a magas szintű élménynek lesz meg az a hatása, amely emberek csoportjából közösséget teremt. Egyrészt úgy, hogy minden jelenlévőnek része van ebben az élményben, tehát olyan közös tudattartam halmozódik fel bennük, amely az egymáshoz közeledés alapja. Másrészt az élmény hatására valamilyen extravertált lelkiállapot alakul ki az emberben. Bárki megfigyelheti, hogy egy jó koncert hatására zárkózott emberek nyílnak meg, és engednek bepillantást érzésükbe, gondolataikba. Ha másként nem, hát úgy, hogy mimikáival, gesztussal elárulják belső feszültségüket. De előfordul az is, hogy hangot adnak véleményüknek, elragadtatásuknak, holott normális körülmények között ezt soha nem tennék meg. Ez a megnyílt, reagálni kész, az extázissal rokon, talán mondhatjuk úgy, hogy boldog lelkiállapot már mindenképpen a közösség felé nyit utat. Gondoljunk csak arra, hogy szinte kényszer hajtja a boldog embert, hogy boldogságát megossza másokkal.

Tehát a közösségteremtés problémáját így szűkíthetjük le: Hogyan lehet embereknek élményt nyújtani?

Az élmény létrejöttének alapvető feltétele, hogy a befogadó akarja az élmény megszületését. Egyformán gátolja ennek a lelkiállapotnak a kialakulását a rutin és a zenei emlékek hiánya. Az előbbi helyzetben az érzelmi belehelyezkedés, az önmagára vonatkoztatás hiányzik, mivel a reveláció-szerű megdöbbenés a mindennapos muzsikálás gyakorlatában kevésbé valószínű. Igen erős ingernek kell létrejönnie, hogy az állandóan kapott, már megszokott ingertömegből kiemelkedjék. A zenei emlékek hiánya viszont a mű nyelvezetének, a szerzők mondanivalójának a megértését gátolja, és ezért kell rendkívüli ingernek, a befogadó aktuális érzés- és gondolatvilága, valamint a mű által kifejezett tartalom közötti nagymértékű egyezésnek közrejátszania ahhoz, hogy az esztétikai élmény létrejöhessen.

A fentiekből kitűnik, hogy az élmény befogadásának előkészítése két különböző megközelítést igényel, az értelmi és az érzelmi előkészítést. Hogy ennek módjáról, tehát voltaképpen a zenehallgatás metodikájáról differenciáltabban beszélhessünk, válasszuk szét a zene hatására különbözőképpen reagálókat az alábbi csoportokra:

- rendszeres zenehallgató felnőtt közönség
- könnyűzene-párti felnőtt közönség
- zene iránt közömbösek
- fiatalság.

Az aktívan muzsikálókat, hivatásosokat és amatőröket egyaránt kihagyjuk most vizsgálódásunk köréből, hiszen a közös munka és az ennek nyomán megszülető közös élmény nem szorul bővebb magyarázatra.

A rendszeres hangverseny-látogató közönség többsége általában megtalálja a módját az élményszerzésnek, erről tanúskodik zene iránti megbecsülésük, szeretetük. Az ő gyarapításukhoz főként a külső feltételek állandó javítása vezethet: A hangversenyek színvonalának, a műsorfüzetek tartalmának tökéletesítése.

A könnyűzenét kedvelő közönség számára szintén nem ismeretlen az élmény fogalma, de ennek esztétikai fogantatása és főleg harmonikus érzelmi kultúrát teremtő hatása már roppant kérdéses a hallgatott, kedvelt muzsika egyoldalúsága miatt. A zenei ismeretterjesztésnek valamilyen vonzó formája azonban viszonylag könnyen vezet el e réteg zenei érdeklődésének kitágításához. A könnyűzene lekezelése, alacsonyabb rendű művészi értékének bizonygatása csak ellenérzést válthat ki. Elképzelhető azonban több olyan módszer, melyeknek segítségével szinte észrevétlenül jutunk el ezen emberek befogadó készségének bővítésére.

Az operett-rajongók számára például a következő forma képzelhető el: Népszerű operett-sorozat – az operett története. Kálmán Imrétől, Lehártól Johann Straussn keresztül vissza Offenbachig, akinél az operett még nem vált ki a művészi zene fő áramából. Eközben, ha kellő pedagógiai érzéssel vezettük a foglalkozásokat, a hallgatóság gyarapodott annyit a zene nyelvezetének, kifejező eszközeinek ismeretében, hogy nagyon óvatosan nyitni lehet Erkel, Verdi, Puccini felé. Innen további lépésként a dalirodalmon, népszerű programzenén át juthatunk el a muzsika szélesebb területeire. Nagyon fontos, hogy az első időben, még az operett témakörében „korlátlan hitelt” szerezzen a foglalkozás vezetője, hogy azokon a fordulókon, ahol a hallgatóság önmagától nem menne tovább, az irányító személye adja meg a bizalmat és a szükséges lendületet a továbbjutáshoz.

Ugyanilyen, bár még hosszabb, még kisebb lépésekben elinduló sorozat vezetheti el a magyar nóta kedvelőket a művészi zenéhez. Az út hasonló: A magyar nótától és szintén cigányzenekar kíséretű népdaltól indulunk el, a verbunkosokon, virágénekeken, történelmi énekeken keresztül először Bihariig és a Liszt rapszodiáig, illetve a népdal vonalán a Székely fonóig vagy a Hányig. Utána következhetnek a legnépszerűbb programzenei művek, illetve a modern hangvétellű népdalfeldolgozások. Innen már csak egy lépés a teljes zeneirodalom. Hosszú, esetleg évekre húzódó program lehet ez, és sikerét nagymértékben befolyásolhatja az a körülmény, hogy a népzene mellett találunk-e időnként olyan koncerteket, élőzenei illusztrálási lehetőségeket, melyek a hallgatóság pillanatnyi fejlettségi szintjének megfelelnek.

Milyen konkrét célok teszik fontossá ezeket a formákat? Az egyik mindig aktuális cél: minél szélesebb rétegeket bevonni a zene szeretetébe. Ezen kívül azonban zeneoktatásunknak is jelentős szolgálatot tehetünk ilyen munkával. Nagyvárosokban talán nem vetődik fel ilyen élesen a probléma, de kisebb helységek zenepedagógusai nagyon sokat tudnának beszélni arról, milyen hátráltató tényező növendékeik fejlődésében, hogy otthon hangszeres munkájuk és zenei érdeklődésük tartalmi vonatkozásai iránt teljes érdektelenséget, sőt, időnként határozott ellenérzést tapasztalnak. Alapvető kérdés a gyermek zenei fejlődésének szempontjából, hogy otthon is körülveszi-e valamilyen zenei légkör, vagy ez a hatás csak a zeneiskolára és az iskolai ének-zene órára korlátozódik; hogy az iskolában megismert zeneszerzőnek a rádióban hallható művére felhívják a figyelmét, vagy kikapcsolják „ezt az unalmas cincogást”. Ez utóbbi szülői hozzáállás igen gyakori, és ezért is nagy szükség van a fenti, vagy hasonló jellegű zenei ismeretterjesztésre. Ez is egyik formája a hátrányos helyzetű tanulók segítésének.

Mielőtt azonban a zenének a fiatalok személyiségének alakításában játszott döntő hatására rátérnénk, beszélnünk kell röviden annak a rétegnek a zenei nevelhetőségéről, amelyet a fenti felsorolásban a „közömbösek” szóval határoztunk meg. Ez a közömbösség egyszerűen annak tudható be, hogy ennek a rétegnek nem volt része igazi zenei élményben. Ezen belül is lényeges különbség, hogy valakinek nem volt alkalma zenei élményhez jutni, vagy pedig visszautasította azt. Ezekben az esetekben a zenei érdeklődés felkeltése még nagyobb körütekintést kívánó feladat. Módszerét, keretét, szervezeti formáját nem is lehet megközelítőleg sem meghatározni. Itt is érvényes az általános pedagógiai elv, hogy az új ismeretet a már meglevőhöz kell kapcsolni. Meg kell tehát találni azt a pontot, ahol érintkezési felületet találunk az emberek érdeklődése, tudása, érzelmi világa és a zene között, és innen kell elindulni nagyon apró lépésekben, mind a zenei ismereteknek, mind magának a zenének nagyon óvatos adagolásával.

Fogas kérdéshez, kényes témához érkeztünk: a fiatalság jelentős többségének tánczene rajongásához. Hogy ez az egyoldalú érdeklődés milyen méreteket ölthet, arra két jellemző példát tudok felhozni gimnáziumi tanulók köréből: Egyik nagyvárosunkban szem- és fültanúja voltam annak mikor a középiskolások számára rendezett, pedagógiailag helyesen, érthetően és könnyen élvezhetően összeállított zenekari hangversenyen a hallgatóság egy része táskarádióon tánczenét hallgatott. Másik megdöbbentő példa: a gimnázium első osztályában, amelynek termében tanítok, van egy faliújság irodalom, politika, sport, humor és zene rovattal. Mindegyik rovatban színvonalas cikkeket találunk. Az irodalmárok Ady halálának évfordulójáról, új könyvekről emlékeznek meg. A politikai rovatban a közel-keleti helyzet összefoglalása található és egy krock a Dél-amerikai puccsokról. A zenei rovatban ezzel szemben három beat-együttes képe és a róluk szóló méltatás található, de semmi egyéb. Az osztály több tanulója zenei általánosból került középiskolába.

A legkönnyebb lenne mindezt elintézni azzal, hogy divat. De ez semmit nem old meg. És hogy a probléma mélyebb gyökerű, azt Heinrich Strobel, a Melos főszerkesztője néhány éve így világította meg: „A szorongás az alapja a mai ifjúság jazz-szenvedélyének, amelyben az ösztönös-emocionális közösségi felindulás elkábítja, de legalábbis pillanatokra legyűri és feledteti ezt a szorongást.” (Prisma der gegenwärtigen Musik, Furche Verlag, Hamburg). A jazz néhány évtizeddel ezelőtti hatása nagyon sokban hasonlít a beatzene mai hatásához. Tehát hihetetlen közösségteremtő ereje van. Még ha feltételezzük is, hogy az idézetben említett szorongás elsősorban nyugati termék, és nálunk legfőljebb divatos importcikként hódít, az így kialakuló közösség nem azonos, sőt, nem is hasonlít ahhoz a közösséghez, amelynek kialakítását a társadalom legfőbb céljának tekinti. Azt már többen megállapították, hogy a beat több könnyűzenei stílusnál. Erejénél fogva bizonyos életformát is inspirál. Tartozunk azonban annyival az igazságnak, hogy ebbe az életformába a negatív példák (deviancia, alkohol, drog, promiszkuitás) mellett belefér a rendes, sőt kiváló tanulás vagy munka is. Etikai hatását általánosítani tehát nem szabad.

Mi hát akkor a veszélye ennek az egyoldalúságnak? Hamis ideálok kialakulása (egyik napról a másikra sztár lehetek), a differenciált érzelmi tartalom iránti érzék gyengülése (csak a legharsányabb ingerek hatnak 20 wattos hangszórók segítségével), évszázadokon át felhalmozódott kulturális kincsek devalválódása. Ezek a jelenségek a beatzene jelenlegi hegemóniájának törvényszerű velejárói.

Mi a titka térhódításának? Könnyen érthető, előképzettséget befogadása nem kíván, élvezete nem kerül szellemi erőfeszítésbe, amatőr fokon hónapok alatt elsajátítható, általánosan ismert zenei köznyelvet alakított ki (ne firtassuk most, hogy mekkora a „szókincse”). Ennek a köznyelvnek a birtokában a komponálás, az alkotás lehetősége is közelebb van, mint bármely más stílus esetében. Roppan erős ingerekkel hat a hallgató motorikus-ösztönös érzékeire, ismétléssel, monotóniával, hangerővel pontosan ugyanúgy az extázis felkeltését célozza, mint a primitív népek harci táncai.

Ezekből kitűnik, hogy a beat olyan kulturális irányzat, melynek sok meglévő tulajdonsága hőn áhított álma a művészi zenének is. Ilyenek az előadó és közönség szoros kapcsolata, a közérthetőség, a széles tömegbázis, a zenének az egész személyiségre ható ereje, állandóan új és új művek igénylése és befogadása. Ezek a formák azonban olyan tartalmat hordoznak, amely a művészi törekvéssel ellentétes. Kérdés ezek után, hogy a tartalom és a neki megfelelő forma egysége lehetővé teszi-e egyáltalán, hogy a beat jelenlegi egysíkúsága differenciálódjon, és a valóság nagyobb darabjának legyen visszatükrözése. Ha a zenetörténetben keresünk – mutatis mutandis – analóg eseteket, akkor bizakodással szemlélhetjük a kérdést. Hiszen senki sem gondolta a XVIII. században, hogy a francia királyi udvarból erkölcstelensége miatt kitiltott bourrée száz év múlva Bach és Händel költői mondanivalóját hordozza. Sőt, a fiatal Haydn sem hitte, hogy a főúri táncestélyek menüettjéből Mozart drámát varázsol (pl. az u.n. „nagy” g-moll szimfóniában), és Beethoven démoni Scherzo-t alakít ki belőle. Tehát ilyen fejlődés elvben lehetséges. Csupán azt kell világosan látnunk, hogy a legújabb időkben lezajlott hasonló jellegű fejlődés buktatót hordozott magában: A jazz-ben ment végbe nagymérvű kitágulás, azonban a zenei kifejezőeszközök és a kifejezett tartalom körének bővülése együtt járt tömegbázisa elvesztésével, illetőleg nagymértékű beszűkülésével.

Miután közvetlen harcot kezdeni a beat jelenlegi egyeduralmával akár adminisztratív eszközökkel, akár meggyőzéssel teljesen célszerűtlennek látszik, felvetődik a kérdés, hogy milyen lehetséges útja marad a fiatalság széles tömegei sokoldalú zenei nevelésének. Kézenfekvő megoldásnak egyedül az tűnik, ha a mai ének- és zeneoktatási keretek bázisát tovább bővítjük, és egyidejűleg tartalmi színvonalát emeljük. Így a fiatalságot érő hatások sorában biztosítjuk a művészi zene hatásának folyamatosságát is gyermekkortól felnőtté válásig. Bár ebben a tekintetben hazánk világviszonylatban élen jár, és ennek eredményeként lényegesen nagyobb a fiatalság soraiban is a zene kedvelőinek aránya, mégsem mondhatunk le ennek az arálynak a további javításáról. Annál kevésbé, mivel még az emelt szintű ének-zene oktatásban résztvevők – zenei általánosba és zeneiskolába járó tanulók – jelentős hányada is elvész felnőtt korára a zene számára. Melyek tehát azok a mai gyakorlatban rejlő hibaforrások, amelyekken keresztül az ének- és zeneoktatás hatásának egy része megsemmisül? Egyik oka a folytonosság hiánya. Országszerte jól, helyenként kiválóan működő zenei általános iskolák adnak alapot a művészi zene mélyebb ismeretéhez. Erre az alapra a középiskolai szintű ismereteket ráépíteni azonos feltételek között azonban az ország területén mindössze nyolc ének-zenei tagozatú gimnáziumi osztályban, illetőleg fél osztályban lehet, a szakképzést szolgáló hat zenei és művészeti szakközépiskolát leszámítva. Tehát az emelt szintű zenei képzésben részesült általános iskolai tanulók tekintélyes része a személyiség kifejlődésének egyik igen döntő szakaszában hagyja abba a zenével való szervezett, rendszeres foglalkozást. Ennek a káros tendenciának az erősítését szolgálja az a közelmúltban hozott döntés is, mely szerint a gimnáziumi szakosított tantervű osztályokban teljesen eltörlik az ének-zene tantár-

gyat. Ez a rendelkezés éppen azokat a jobb képességű tanulókat érinti, akik szellemi képességeik folytán mind a középiskola, mind későbbi tanulmányaik, tevékenységük során véleményformáló szerepet játszhatnak. Ezzel a szemléletmóddal rokon a gyökere annak a tendenciának is, hogy a zeneiskolák amúgy is elég magas lemorzsolódási arányszáma hihetetlenül megugrik a nyolcadik osztályos korosztálynál.

Ennek a két jelenségnek valahol a szervezeti felépítésnél, középiskolai túlterheltség-nél mélyebben fekvő gyökerei vannak. Azt lehet érezni, hogy a társadalom széles köreiben, ezen belül helyel-közzel még a közismereti pedagógusok, sőt az oktatásügy vezetőinek körében is él és hat egy megbúvó, rejtetten továbbélő szemléletmódból rajtunk ragadt tudat, hogy a zene luxus, a kultúra fényes, ám nélkülözhető ékszere.

Pedig a zenepszichológia a többi társtudománnyal együtt egyre alaposabb tudományossággal mutatja ki a differenciált, sokoldalú érzelmi kultúrának a harmonikus személyiség kialakulásában játszott nélkülözhetetlen szerepét, és a másik oldalon a zene érzelmi kultúrát teremtő, gazdagító, a maga nemében pótolhatatlan hatását. Ez az érzelmi kultúra nem csak az egyén kiteljesedésének eszköze, hanem társadalmi hatása is széleskörű. A közösségi ember kialakításának szempontjából döntő jelentőségű világnézeti nevelésnek is akkor teljes a személyiségre tett hatása, ha az érzelmi azonosulás révén a befogadó személyiség szerves részévé válik.

Az egyén szubjektív érzelmi szférájának zenén keresztül történő alakítása így válik egyrészt általános kommunikációs eszközzé, a kultúra egy szférájának tulajdonosi közössége kialakítójává, másrészt a harmonikusan fejlett közösségi ember egyik nagyjelentőségű formálójává.

Schneider Lajos domborművének avatása

1971. február 20.

Tisztelt ünneplő közönség!

Akinek emlékére ma összegyűltünk, hogy tiszteletünket és kegyeletünket lerójuk, még sokak emlékében tisztán, világosan él. Ennek az épületnek a falai között töltötte el élete javát, de munkásságának hatósugara sokkal tágabb: Nem csak az iskola, és nem csak városunk, hanem az egész ország gazdagodott munkássága eredményeivel.

Mint iskolaigazgató megalapozta iskolája máig meglevő jó hírnevét.

Mint ember hivatásszeretetből, emberségből nyújtott követendő példát.

Mint igazi pedagógus nem érezte elégnak, hogy csak tanítványaiért dolgozzon, az egész várost akarta felemelni, jobbra tenni. A kultúrát akarta közkinccsé tenni már akkor, amikor a közvélekedés ezt még korántsem tartotta fontosnak.

Az ifjúság és a város kulturális felemelésének igénye és a zene szeretete szerencsésen találkozott Schneider Lajos egyéniségében. Fáradhatatlan munkásságát olyan eredmények jelzik, melyeknek jótékony hatását ma is érezhetjük.

Az általa alapított és vezetett fúvószenekar sok fiataalt nyert meg akkor a zene szeretetének, és ezek között számosan ma is aktív muzsikusként, más részük lelkes koncertlátogató. A fúvószenekar sok szép sikerrel, versenyeken elért helyezéssel dicsekedhetett. A fúvószene kultuszát, amelyet ma a Munkásör Zenekar képvisel, a most alakuló ifjúsági fúvószenekar is az ő szellemében szándékozik ápolni és továbbfejleszteni. Ennek az általa megteremtett fúvós hagyománynak jó mutatója az is, hogy Mohácsról indult muzsikussal az ország legjobb zenekaraiban és neves külföldi intézményekben is találkozunk.

Nem csak a fúvószenekar sikere mutatja zenei népművelő tevékenységének hatékonyságát, hanem az általa szervezett énekkar is, amely szintén sok sikeres szerepléssel került be Mohács város kultúrájának krónikájába. A folytatás méltó hozzá: Régi iskolájának kórusa azt a hagyományt őrzi és fejleszti, melynek megőrzését ő is legfontosabb feladatának tekintette. A középiskolás korosztályban ezt a Szivárvány Kamarakórus élteti tovább, amely szintén erőt és lelkesedést merít jelentős teljesítményeihez a régi hagyományból. De mint ahogy ő is kilépett az iskola falai közül, hogy felnőttekkel alakítson énekkart, ennek legmértöbb folytatása az lehetne, ha felnőtt kórusa is újjászülethetne. Annál is inkább, mert az erre irányuló igényt is ő oltotta bele városunk közönségébe.

Aki ennyi lelkesedést, munkát áldozott a közösségért, annak vissza is kellett kapnia valamit ettől a közösségtől. Schneider Lajos kamatostul megkapta önzetlen munkája jutalmát: az emberek szeretetét, a nép lelkét, amely a népdalokban nyilatkozott meg. Nem ölébe pottyant ajándék volt ez, hanem kitartó, szorgalmas munka gyümölcse. Városunknak és néhány környező községnek szinte teljes népdalkincsét összegyűjtötte, megmentve a megváltozott életkörülmények között feledésre ítélt dalokat. Az indíttatást Kodály Zoltán és Bartók Béla munkássága és a nép szeretete, a népi kultúra alkotásainak tisztelete adta. Aprólékos,

hatalmas energiát és lelkesedést igénylő munka volt ez: Közel 1800 dalt és játékot jegyzett le, számszerűen és értékét tekintve egyaránt óriási anyagot. Jelentős része, mintegy 450 dalam jelent meg dr. Berze Nagy János átfogó munkájában, a „Baranyai magyar néphagyományok” című gyűjteményben. A szerző – idézem az előszót – „különös köszönetét fejezi ki Schneider Lajosnak, aki a gyűjtő munkatársak közül a legtöbbet szolgáltatta”.

Szintén jelentős azoknak a daloknak, játékoknak a száma, amelyek a Magyar Tudományos Akadémia gondozásában megjelenő hatalmas gyűjteményben, a Magyar Népzene Tárában jelentek meg. Kodály Zoltán mind levelezésükben, mind személyes látogatásai alkalmával elismerését és nagyrabecsülését fejezte ki gyűjtőmunkájával kapcsolatban, akár csak a többi munkatárs: Kerényi György, Kiss Lajos, Járdányi Pál, Lajtha László és mások.

A publikációknak a sora, melyek ezt a jelentős életművet közkinccsé teszik, fontos kiadvánnyal gazdagodott: A Városi Tanács Művelődésügyi Osztálya Várnai Ferenc megyei zenei előadó szerkesztésében 50 népdalt tartalmazó füzetet jelentetett meg a mai napra Schneider Lajos gyűjteményéből. Bár még mindig 1000 felett van a kiadatlan, feldolgozatlan népdalok száma, ez a válogatás két szempontból is jelentős: A legszebb dallamok egy részét valóban mindenki számára hozzáférhetővé teszi. Ezen kívül bemutatja azokat az embereket, akik a gyűjtéskor a legtöbb dalt énekelték, és akiket ezért valóban őszinte köszönet illet. Ez a füzet azt a célt szolgálja, amelyet gyűjtőjük így fogalmazott meg: „Nem azért gyűjtöttem, hogy a múzeumban elporladjon, hanem hogy a fiatalság újra énekelje és megszeresse.”

Hogy milyen sokan szeretnék ezt a szándékot megvalósítani, azt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy volt iskolájának a kamarakórusa most mutatott be egy csokorra valót gyűjtéséből, hogy a zeneiskola tanmenetébe illesztette dalainak, a szűkebb haza zenei anyanyelvének megismertetését, játszását, és végül, de nem utolsósorban ennek az ünnepségnek a holnapi folytatásaként hivatásos előadóművészek éneklik ezeket a dalokat a Kossuth Filmszínházban délelőtt ¾ 11-kor kezdődő hangversenyen. Ott lehet hozzájutni a most kiadott kottásfüzethez is.

Végigtekintve a feladatokon, melyeket Schneider Lajos példája rótt ránk, az ünnepet, emlékezést akkor tesszük méltóvá tevékeny életéhez, ha számba vesszük, hogy az ő vetéséből mi érett be kulturális életünkben, és melyek azok az elhintett magvak, amelyeket nekünk, utódoknak kell az ő szellemében öntöznünk, gondoznunk, hogy szárba szökkenjenek és szebbé, tartalmasabbá tegyék életünket.

Ezeknek a gondolatoknak a jegyében leplezzük le Schneider Lajos domborművét iskolájának falán, hogy hirdesse emlékét egykori tanítványai mai utódainak és a város közönségének.

Hogyan formálom tanítványaim személyiségét?

1972.

Jelige: „... lángra kell lobbantani ...”

A gyermek, a fiatal egyrészt „tiszta lap”, melyet úgy kell teleírnom, hogy hasznára váljék, másrészt élettapasztalatokkal, akarattal rendelkező személyiség, akinek tapasztalatait újakkal kell gazdagítanom, akaratát egyénileg és társadalmilag hasznos cél felé kell irányítanom. Ehhez a munkához a társadalom keretet ad: az iskolát. Nekem, a pedagógusnak ezt a keretet kell tartalommal megtöltenem.

A zeneiskola, a hangszeres tanár a személyiségformálás különleges eszközeivel rendelkezik, mivel minden más iskolatípustól eltérően a zeneiskolában egyéni képzés folyik, tehát a pedagógus rendszeresen négy szemközt találkozik növendékeivel. Különleges ez a lehetőség azért is, mert minden növendék közismereti iskola mellett tanul hangszert, tehát a zenetanárnak egy adott, állandó személyiségformáló hatást kell szervesen kiegészítenie, ki-
teljesítenie.

Ennek a kötöttségnek előnye, hogy a hangszeres tanár bátran lemondhat olyan területek műveléséről, amelyek nem függenek szorosan össze speciális munkájával. (Más kérdés, hogy melyek ezek a területek, és vannak-e egyáltalán ilyenek.)

Hátránya, hogy a zenetanár nem mindig tarthatja be a saját anyagából logikusan következő sorrendet, hanem – ha komolyan veszi a komplex személyiségformálás igényét – bizonyos mértékig alkalmazkodnia kell a közismereti iskolák, az Úttörő és a KISz szervezetek nevelési programjához.

I.

Az általános és középiskolákkal történő összehangolás alaptétele, hogy a személyiségformáló nevelői ráhatásnak összhangban kell lennie a gyermek vagy fiatal életkori sajátosságaival. Ez a gondolat feltétlenül áthatja az alább részletezett tevékenységi formák minden szakaszát, és kimondatlanul akkor is jelen van, amikor külön nem utalunk rá.

Ezen az általános közös ponton túl is keresnünk kell a lehetőséget a nevelés, személyiségformálás összehangolására. Ebben a törekvésben hivatalos előírások, de még ajánlások sem segítenek. Érdemes lenne elgondolkodni azon, nem térülne-e meg sokszorososan, ha az általános és középiskolák éves nevelési tervüket megküldenék a zeneiskolának. Fordított irányban azért kisebb a jelentősége, mert gyakorlatilag egyoldalú alkalmazkodásról, illetve segítségéről beszélhetünk. Bármilyen különös, a hangszeres tanár a többi iskola nevelési tervét elsősorban a Szülői Munkaközösségen keresztül ismeri meg. A gyakorlat ugyanis évek óta azt mutatja, hogy a zeneiskolai Szülői Munkaközösség vezetőinek jelentős hányada hasonló szerepet tölt be az általános és középiskolában is.

Természetes összekötők azok a pedagógusok is, akiknek gyermekét hangszerre tanítjuk. Így sikerült közelebbi kapcsolatba kerülnünk pl. az óvodák nevelő munkájával. Egy óvodai kézikönyv említi, hogy az utóbbi időben háttérbe szorult az óvodákban a hangszeres zene. Ennek az információnak a nyomán született meg a nagycsoportos óvodások zenés foglalkozásának a gondolata. Évente két foglalkozást rendezünk, amelyeken közelebbről megismerkedhetnek a kisgyermek a hangszerekkel, a hangszeres muzsikával. A közös énekléssel,

játékkal színesített foglalkozásokon a zeneiskola kisebb növendékei szabályos kis hangversenyt adnak az óvodásoknak. A második éve folyó foglalkozásoknak nagy sikere van a gyermekek körében.

Ezek a véletlen kapcsolatteremtő lehetőségek semmiképpen nem helyettesítik azonban a rendszeres, mondhatnám hivatalos kapcsolatot. De a hivatalos kapcsolatnak – ha azt szeretnénk, hogy gyümölcsöző legyen – csak személyes kapcsolatok kialakításával adhatunk számottevő tartalmat. Adminisztratív eszköznek nem elhanyagolható ugyan, hogy minden növendékem adataihoz csatolom osztályfőnöke nevét is, ez azonban csak különleges esetekben jelent tényleges kapcsolatfelvételt. (Továbbtanulás, komolyabb magatartási problémák, kiemelkedő sikerek.) Viszont ha az illető osztályfőnök személyes ismerősöm, akkor akár véletlen találkozás alkalmából is természetes, hogy „közös gyermekünkéről” is esik néhány szó. És ezzel máris teljesebb lett az összhang, összehangoltabb a nevelői tevékenység.

Az Úttörő és KISz-szervezetek éves programjáról minden tanév elején kiadvány jelenik meg. Ennek megszerzése nem ütközik nehézségbe, így hát mind az általános, mind az évenkénti kiemelt nevelési feladatokról pontos információkat szerezhethetünk.

Mindezekből az derül ki, hogy a koordinált, egységes személyiségfejlesztés feltételei nem teremnek meg maguktól, de viszonylag kis fáradsággal megteremthetők. Természetesen nem jelentheti azt ez az összehangoló törekvés, hogy a zeneiskola olyan mértékben tud vagy akar alkalmazkodni, hogy az gátjává váljék a hangszer és a zene lényegéből fakadó nevelési koncepció kibontakoztatásának. Kisebb-nagyobb módosításokkal mégis megteremthetjük az összhangot, és ennek elsősorban a gyermek látja hasznát.

II.

Személyiségformálás szempontjából három hatásrendszer szoros egysége minden iskola:

- Környezeti hatás
- A tanult tárgyak tartalmából, módszereiből fakadó hatás
- A pedagógus közvetlen nevelő tevékenysége.

Viszonylag könnyű és csábító lenne a megadott cím alapján csak a harmadik hatásrendszerre összpontosítani. De a három terület úgy kapcsolódik egymáshoz, hogy mesterséges szétválasztásuk mindhármát önmagában is szegényítené, szűkítené. Hiszen úgy is fogalmazhatunk, hogy az első két pontunk az áttételes, a harmadik a közvetlen nevelés területe.

III.

Minden nevelő hatás létrejöttének alapfeltétele, hogy akire hatni akarunk, pozitív kapcsolatba kerüljön azzal a tevékenységgel, amelyen keresztül a hatásmechanizmus működik. Mivel pedig a tanulók korosztálya a felnőtteknél is jobban köti a tevékenységet az azt végeztető személyhez, a személyes vonzalom felkeltésének a tanár részéről döntő fontossága van.

Ennek a pozitív motivációnak még fokozottabb jelentősége van a zeneiskolában, lévén fakultatív intézmény. Növendékeim jelentős része önként, szívesen jött beiratkozni az első évben, de szép számmal jöttek olyanok is, akiket szülői akarat hozott. Ezek első pillanattól különleges elbánást igényeltek. Hangszerem, a hegedű természetéből folyik, hogy már az első mozzanatokhoz is a növendék olyan mértékű aktivitására, eddig szokatlan önkontrolljá-

ra van szükség, amely szemben álló, dacos gyermektől nem várható el. (Pl. izomtónusok megéreztetése, ezekről beszámolás, mozgásérzetek stabilizálása, stb.) A kezdeti motiváció módszereinek azonban – éppen különleges problémái miatt – olyan bőséges szakirodalma van, hogy nem szorul részletezésre, csupán személyre szabva alkalmazni kell.

Ez a motivációs szint a későbbiek során is fenntartható és könnyen ellenőrizhető: Amelyik növendéknek „elveszem a kedvét”, az kimarad. Ennek megakadályozása saját érdekem, hiszen az idő előtti kimaradással elvesz addig befektetett munkám egy része, romlik a statisztikám és gyengül csoportom ütőképessége.

Azért tartottam szükségesnek a motiváció kérdésének elemzését, hogy bizonyíthassam: Növendékeim döntő többsége szívesen tanul zenét, önként vállalja a vele járó jelentős többletmunkát, tehát lélektanilag ideálisan alkalmas a nevelői hatás befogadására.

Ugyanennek a kérdésnek másik olvasata: Egyetlen intézménytípusban sem foglalkozik a pedagógus a növendékkel olyan hosszú ideig, mint a zeneiskolában. Illusztrálásként: 6-9 éve tanítom növendékeim 37%-át. Tehát a nagyobbak személyiségét már fejlődésükben, tendenciájukban ismerem. Azért kellett ezt megjegyezni, hogy előre bocsáthassam: amikor differenciált, nagyon erősen személyre szabott eljárásokat áll módomban alkalmazni, akkor ebben hallatlan segítséget nyújt ez a több év óta tartó kapcsolat.

IV.

További mondanivalómat megpróbálom a nevelési alkalmak köré csoportosítani. Ezek az alkalmak:

- A. Hangszeres óra – egyéni tulajdonságok kibontakoztatása
- B. Kamarazene óra – a közösségi nevelés alkalmak
- C. Szereplések, növendékhangverseny
- D. Folyamatos együttlét többnapos versenyeken, fesztiválokon
- E. Családlátogatás

A. A hegedűórát célszerűen óramozzanatokra bontom. Ezek között szerepelnek

- 1. minden órán megvalósítandó, vagy gyakori
- 2. ritka, de rendszeres
- 3. alkalomszerű mozzanatok.

1. A mindennapos óramozzanatokat a leggyakoribb vegyes típusú óra átlagos lefolyásának megfelelő sorrendben vesszük szemügyre. A növendék belépését a terembe mindenképpen megfigyelem, akkor is, ha ez az éppen játszó növendéktől vonja el egy pillanatra a figyelmemet. A belépés magabiztosságából, a köszönés hangsúlyából egy röpké előzetes információt szerezek arról, hogy jó lelkiismerettel, felkészülten, vagy bizonytalan érzéssel, nem egészen kész anyaggal jön-e a növendék órára. Mikor sorra kerül, akkor az olyan növendéktől, aki

rendszeretlenül gyakorol,
esetleg hullámvölgyben van,
nehezen oldódik, gátlásos,

megkérdezem, hogy gyakorolt-e rendszeresen. Nagyon egyszerű és szerfelett hatásos, hogy a harmadik hang után, de legkésőbb az óra 4.-5. percében meg tudom állapítani hangminőségből, biztonságából, az intonáció tisztaságából, hogy igazat mondott-e. Ha füllentésen kapom, első alkalommal nem torolom meg, hanem kinyomozom, miért nem gyakorolt. Ha in-

dokolt volt – adott esetben iskolai elfoglaltság, családi probléma, kamaszoknál esetleg még kezdődő szerelem is elfogadható indok lehet – felhívom figyelmét arra, hogy a becsületes forma az előzetes kimentés lett volna. Tapasztalatom szerint a készülletlenséget ezek után nagyon kevés növendék próbálja 1-2 alkalomnál többször letagadni. Ismétlődés esetén a gyakorlást minden nap szülői aláírással kell igazoltatni.

Gyakoribb eset, hogy az előző órán, vagy az otthoni gyakorlás során tanúsított figyelmetlenség okozza a hibákat. Ebben az esetben csak akkor fűzők megjegyzést a hibához, ha rövid időn belül – 2-3 hét – megismétlődik.

Ez a bizalomra alapozott módszer többnyire alkalmasnak bizonyul a tartós őszinteség légkörének kialakítására. Ennek hatása többnyire túlmutat a hegedűóra keretein. Emellett a rendszerességre nevelés kiváló alkalmát is, hiszen a tanuló önmaga győződhet meg a rendszertelen munka eredménytelenségéről.

Átlagos órán a feladott anyag számonkérése, feldolgozása következik. Első játszánivaló a hangsor. Célja a „bemelegítés”, a technikai készség, az intonáció, a hangminőség fejlesztése olyan anyagon, amelyben kottaolvasási, ritmikai, előadói problémák nincsenek. A hangok, amelyeket játszani kell, és a mozdulatok, melyekkel kivitelezzi a növendék, többé-kevésbé automatikusan követik egymást, tehát komolyabb figyelem nélkül is elvégezhetők. A hangsornak zenei mondanivalója sincs, azzal sem köti le a figyelmet. Ha tehát ebben az esetben sikerül elérnem, hogy koncentráltan játsszon a növendék, akkor egyrészt a többi, érdekesebb gyakorlatban, darabban már könnyebb lesz a figyelem ébrentartása, másrészt jó hangulattal, kis siker-élménnyel kezdődik az óra. Hogy ez megvalósulhasson, a hangsorhoz többször külön feladatot adok (irányított figyelem): vagy hangerő-ingadozást, vagy hangszín-változtatást, vagy jobbkéz-technikai feladatot, vonásnemet. Jó hatású feladat valamelyik részmozdulatnak (pl. vonóváltás, húrváltás) az automatizmusból történő kiemelése, tudatos megvalósítása is. Ez utóbbi a figyelem ébren-tartásának törekvésén kívül nevelési cél is: Olyan fajta önuralomra nevel, amely kifejlesztve később mindenfajta rossz beidegződés tudatos leküzdésében nélkülözhetetlen.

Gyakorlatok, etűdök következnek. Didaktikai céljuk egy-egy mozgásforma kidolgozása, már ismert mozgásokkal történő összekapcsolása és automatikussá tétele, végül az adott zenei jelentésrendszerbe történő beillesztése. A mozgás kidolgozása komoly *figyelmet* igényel: Egészen aprólékos pontosságról van szó: a hegedűs fülének 3-4 rezgésszámnyi túrréssel kell megtalálnia a hangot, ami a balkéz számára 1-2 tizedmilliméter toleranciát jelent, esetleg 18-20 cm távolság esetén. Időbeli faktorként ez a pontosság úgy jelentkezik, hogy az átlagos időfelbontó képesség a zeneileg szervezett időben sokszorosára növekszik. A jó muzsikusi ingerküszöb muzsikálás közben néhány század másodperc. (V.ö. Vitányi Iván cikkét a Pszichológiai Szemle 1971/2. számában.) Az ilyen mértékű pontosság igénye feltétlenül fegyelmre nevel, a mozgásérzetek kontrollja pedig a kinetikus megfigyelőképességet fejleszti.

Az órán ezután az előadási darab kidolgozása kerül sorra. Az egyes elemeket vizsgálódásunk céljából külön kell választanunk: Az etűdökben is van zenei tartalom és az előadási darabban is lehetnek technikai-mozgás problémák, de mi most – mint ahogy az etűdökben az imént csak a technikai megvalósítás folyamatát boncolgattuk – a darabnak csak a megformálását, esztétikai szintű megvalósítását vesszük szemügyre.

Minden művészeti alkotásnak, amely ezt a nevet megérdemli, szigorú rendje, a mondanivaló szolgálatába állított organikus formája van. Ennek kibontása, tudatos elsajátítása, az eszközök esztétikai jelentésrendjének megfejtése olyan izgalmas intellektuális kaland, amely – az életkori sajátosságoknak a szigorú figyelembevételével – a növendék logikájának, képzelőerejének és kombinatív készségének szárnyakat tud adni. Roppant csábító lenne egy

mű végigelemzése, és állításom ily módon történő igazolása, ez azonban írásban, hangzó anyag nélkül csaknem megvalósíthatatlan. Annyit talán általánosságban, hogy a zenemű felépítésének, külső jegyeinek a következő megvizsgálható szintjei vannak:

- az egyidejűleg megszólaló hangok, akkordok felépítése, belső dinamizmusa;
- két egymást követő hang vagy hangzat dialektikája (arzis – tézis)
- néhány hangos motívumok mozgásformája, jelentése
- periódusok, nagyobb részek kapcsolata
- azonosságok és különbségek funkciója
- a részek viszonya az egészhez, a mű struktúrája
- a szerkezet, a szervezett hanganyag, mint a mondanivaló hordozója
- az egyes művek zenei jelentésének absztrahálása, a stílus jegyeinek elvonatkoztatása
- a megismert stílusjegyek új művön történő önálló felismerése, stílusos megvalósítása.

Ilyen mélységű ellenőrzött elemzésre, mely a növendék képességeit figyelembe vevő optimális tempóban juthat el a szinte élő organizmustól az igen-nem legegyszerűbb fogalompárjáig, a növendéknek tanulmányai során igen ritkán van módja. Így az elemzést a logikai készség fejlesztésére is nagyszerűen tudom hasznosítani. Külön érdekessége ennek a közelítési módnak, hogy az elemző készség fejlesztése nem külső, tehát alkalomadtán elfelejthető nevelési cél, hanem a hangszeres fejlődésnek fontos támasza, segítője.

Az elvonatkoztatás mélységéről vázlatosan csak annyit, hogy olyan anyagból kell a lényegét fogalmi úton kiemelni, amely kívül áll a fogalmi renden. Tehát magas szintű absztrakció igénye merül fel már kis gyermekdarabokban is, de olyan magától értetődő természetességgel, mely a folyamat indítását egyszerűvé teszi, sokkal megelőzve ezzel az átlagos elvárásokat az absztraháló képesség fejlettségével szemben. Ez természetesen csak az éveken át rendszeresen végzett elemzések eredményeként jöhet létre.

Az eddigiek a zene formai világából következtek, tehát voltaképpen a zenei jelentéstől még szinte függetlenül a zene nyersanyagának a személyiségformáló hatását jelentik. Mennyivel többet jelenthet akkor maga az élő, esztétikai értelemben ható művészet! Az esztétikum az emberben élményként jelentkezik. Az élménynek a személyiségre gyakorolt hatására a későbbiek során még visszatérünk. Ezért most csak néhány mozzanatot előlegezünk.

A tanárnak bőséges alkalma van arra, hogy a darabok kiválasztásával irányítsa az élmény hatását. Kozmopolita érzületű fiatalban sok csodálatos népdallal, nemzeti érzést sugárzó darabbal erősíthetem a hazaszeretetet, hazafiság érzését. Túlzó nacionalistával (fiataljaink között bőségesen akad minkét típus) megismertetem a szomszéd és idegen népek lelkét zenéjükön keresztül, és az élmény varázsával erősítem internacionalista érzületét. Hidegfejű, intellektuális típusú gyermeknek az értelmi konstrukciót hangsúlyozó darabok (pl. barokk zene) érzelmi töltésének megismerésén keresztül nyílik meg az érzésvilága. Érzelmileg túlfűtött növendéknek a legromantikusabb hangvételő darabot is átható rend és szervezettség jelenthet olyan értelmi hatást, mely segíti helyreállítani az egyénben érzelem és értelem harmóniáját.

Ha már szó esett az érzelemről, érzelmi fejlettségről, akkor nem felesleges felhívni a figyelmet arra sem, hogy jelentős fórumokon hangzott és hangzik el, hogy iskolarendszerünk legkevésbé ezt a funkcióját képes betölteni: a tanulók érzelmi világának a kiteljesítését. Pedig ez az erkölcsi és világnézeti nevelésnek is nélkülözhetetlen része. Hadd idézzem ezzel kap-

csolatban dr. Kálmán György előadását (II. Országos Zenei Nevelési Konferencia, Győr, 1971.): „Az erkölcsi norma, vagyis a konvencionálisan és társadalmilag helyes tudata, ismerete csak akkor vezet el a helyes magatartásig, ill. cselekvésig, ha meggyőződéssé válik. A meggyőződés azonban már érzelmi színezetet jelent, vagyis nem csak tudni kell a helyeset és a jót, hanem szeretni is. Az erkölcsi cselekvés indítékai között tehát nem csak az erkölcsi igazság elfogadása játszik szerepet, hanem a pozitív érzelem is.”

Tehát az érzelmi kultúra fejlesztése az erkölcsi nevelésnek és – meggyőződés! – a világnézeti nevelésnek is döntő tényezője. Ennek fényében még nagyobb a jelentősége a zenei élménynek, amely ezt az érzelmi kultúrát a legdifferenciáltabban tudja fejleszteni.

Ahhoz, hogy a növendék élményt keltsen játékaival önmagában és hallgatóságában, szükség van – mint fentebb láttuk – objektív tényezőkre: kellő technikai felkészültségre, az előadandó mű alapos ismeretére. De nem hanyagolhatjuk el a szubjektív tényezőket sem: Az élményhez ráhangolódás kell, belefeledkezés és a kifejezés öröme. Ez utóbbi akkor támad fel a játékosban, ha a darabot a saját ügyévé teszem. A kisgyermek még természetesnek tartja, hogy a gyermekdal, amit játszik, az ő világát fejezi ki. Ezt az érzést kell nagyon gondosan ápolni, hogy a fiatal később is a saját világa kifejezésének érezze darabjait, akár a kortárs hang mai csengése, akár a régi művekben kifejezett örök emberi tartalom következtében. A zenetörténet során a legnagyobb művekben felhalmozódott humánus élményszerű átélése, saját egyéniségünkön történő átszűrése és adaptálása olyan lökést adhat a jó, az erkölcsileg helyes felé, amely semmi mással nem pótolható. Ha pedig az élmény mélyreható személyiségformáló hatása révén – és némi tanári segítséggel – kialakította, formálta, módosította a fiatal erkölcsi ideálját, akkor humánus és haladó gondolkodásának kibontakoztatásához – szerves egységben az őt érő egyéb pozitív hatásokkal – jó alapot teremtettem. Ez ugyanis csak akkor válik etikailag értékelhetővé, közösségi és egyéni szinten hasznossá, ha a felismerésen és elhatározáson túl a mindennapos cselekvések rugójává is válik.

Az erkölcsileg helyes felismerése és megvalósítása között a hidat az akarat alkotja, értékét a rendszeresség biztosítja.

A rendszerességről, a zenetanulás egyik legközvetlenebb nevelő hatásáról már tárgyaltunk. De a rendszerességgel függ össze az *akarat* kérdésköre is, hiszen a rendszeresség azt jelenti, hogy gyakorlok akkor is, ha éppen nincs hozzá kedvem, akkor is, ha más, csábítóbb elfoglaltságok hívogatnak: megtanulok *lemondani* valamiről kitűzött céloim érdekében. Az akarat fejlesztésének pedig ez az önkéntes lemondás az egyik legjobb iskolája.

Ezt az akaratot kell állandóan ébren tartanom a növendékben a kitűzött közeli és távlati cél pontos megfogalmazásával, a már megkóstolt élmény örömeinek újabb és újabb, egyre fejlettebb szintű megvalósításának perspektívájával. Ennek módszere azonban már a ritka óramozzanatok tárgykörébe tartozik.

2. Havonta egyszer, a hónap utolsó óráján minden növendéknek osztályzatot kell kapnia egész havi munkája alapján.

Az osztályozás mindenképpen problémás területe a munkának, különös problémát jelent azonban a hangszeres tanár számára, hiszen az egyéni oktatás tényéből következik, hogy minden közepesen jól végző növendék addig foglalkozik egy témával, anyagrészsel, mozgásformával, amíg a saját osztályának szintjén jól meg nem oldja. Így tehát, mivel jól megoldotta, jó vagy jeles jár érte. Igen ám, csak hogy a sok hóvégi jeles után félélvkor vagy év végén kiderül, hogy még vizsgára sem bocsátható a növendék, mert nem végezte el a tantervben előírt minimálisan kötelező anyagmennyiséget. Ennek kiküszöbölésére a minőségi mutató

helyett mennyiségi mutatót kellett beállítanom. Ha már azonban havonta mennyiségi tervet készítek, és a növendék pillanatnyi szintjének megfelelően módosítanom kell a félévre előre elkészített tanmenetet, kézenfekvő a növendék bevonása ebbe a munkába. Ennek kétféle módja kínálkozik: Egyrészt közösen összeállítjuk a következő hónap folyamán kifogástalanul elvégzendő anyag listáját, és megállapítjuk, hogy ennek a mennyiségi követelésnek a 100%-os teljesítése jeles, 80% jó, 70 % közepes, stb. Ez eddig, sajnos jórészt ál-demokratizmus, mert bármennyire is közös munkának látszik, azért ez a megbeszélés köntösébe bújtatott közlés. Mégsem haszontalan: Tudatosodik a növendékben, hogy mit miért tesz, és miért ennyit.

A másik területe ennek az aktivizáló tervezésnek – és ez már valóban a növendék beleszólási joga és lehetősége az oktató-nevelő munka egyes részleteibe – a darabválasztás. A legtöbb esetben ugyanannak a technikai és kifejezési szintnek több előadási darab is megfelel. Eljátszom ezek közül kettőt-hármat a növendéknek, és hagyom, hogy kiválassza azt, amelyik neki a legjobban tetszik. Ezzel a fogással *felelőssé tettem* saját munkájáért, hiszen amit ő választott, azt becsületbeli kötelessége a tőle telhető tökéletességgel megtanulni. Így aztán mellelleg érdekeltté válik a darab tanulását előkészítő technikai anyag elsajátításában is.

Tovább növelhető a munkájáért érzett felelősség tudata önállóan megtanulandó darab feladásával. Amikor már kellő jártasságra tett szert egy stílus játékában, ilyen stílusú művet adok a növendéknek minden előkészítés, bemutatás nélkül, és azt csak meghatározott idő múlva, kész állapotban hallgatom meg. Természetesen ennek a darabnak könnyebbnek kell lennie a közösen kidolgozottaknál, és nem tartalmazhat új technikai vagy zenei elemet, csak már készség szintjén elsajátított elemek új kombinációját.

Ennek meghallgatása során egyrészt képet kapok arról, hogy milyen a növendék stílusismerete, mennyire váltak sajátjaivá a közösen absztrahált stílusjegyek, hogyan tudja megfejteni az új kombinációban jelentkező zenei elemek jelentésrendjét, vagyis milyen elemző készségekre tett szert, és hogyan tudja készségszintű mozgásait a megismert zenei mondanivaló kifejezésének szolgálatába állítani. Másrészt igen pontos képet kapok önállóságáról, logikai készségéről (alkalmazás), önismeretéről, önmagával szemben támasztott igényességének mértékéről, önkontrolljának pontosságáról és szigorúságáról, időbeosztásáról (elkészült-e a megbeszélte időre), valamint érzelmi fejlettségének szintjéről, a mondanivaló átéléséről, kifejezéséről.

3. Az alkalmi óramozzanatok közül csak egy típust ragadok ki: Viszonylag gyakoriak - szinte minden évben előfordulnak egy-két alkalommal – az átbeszélgetett órák. Ezek egyedi esetben lehetnek előre tervezett megbeszélések, pl. zenei pályára készülő növendék szándékainak a kiderítésére, többnyire azonban spontán felvetődő kérdések igényelnek részletesebb megbeszélést. Ilyenek lehetnek: könnyűzene és művészi zene viszonya, iskolai, környezeti, esetleg családi problémák, beszélgetés a pályaválasztásról (nem zenei pálya esetén), a hangszerstanulás folytatásának vélt vagy valós nehézségeiről középiskolába kerülés előtt, stb. Felbecsülhetetlen értékük ezeknek az óráknak a növendék még jobb megismerése.

A többi alkalmi óramozzanat annyira egyedi, hogy megtárgyalásuk nem célravezető. Egy csoportjukra, mely szereplésre felkészítéssel, a fellépés utólagos megbeszélésével kapcsolatos, még visszatérünk.

B. Eddig a zenetanulás kapcsán nem esett még egyetlen szó sem nevelési rendszerünk egyik jelentős tényezőjéről, a közösségi nevelésről.

Mielőtt az iskola szervezeti felépítéséből adódó közösségekről beszélénk, feltétlenül figyelmet érdemel a zenének önmagában rejlő közösségteremtő funkciója.

Már a zene legősibb formájának a munkadalnak az ősközösségben kifejtett hatásáról is beszámol dr. Újfalussy József „A valóság zenei képe” című könyvében: „A hangélmény ... szervező ereje a csoport munkájának, tájékoztatja a csoport tagját a többiek munkájáról, lehetővé teszi a beilleszkedést.” Később a kultikus ének szertartások aktív résztvevőjévé tette, a közösségbe olvasztotta a csoporttal együtt éneklő embert. A forradalmi és munkásdalok közösségteremtő ereje is közismert, gondoljunk csak a munkásdalárdaként indult forradalmi csoportokra.

De nemcsak a mondanivalót szöveg segítségével közlő énekes zenének van ilyen közösségteremtő ereje. Megvan ez az erő – méghozzá hihetetlen mértékben – az „abszolút” zenében is. Ahhoz azonban, hogy erről beszélhessünk, egyszersmind az eddigieket kissé bővebben megvilágíthassuk, feltétlenül tisztáznunk kell azt, hogy mi a zenében az élmény lényege.

Az erről szóló eszmefuttatást korábbi dolgozatomból, „A zene közösségteremtő funkciója” címűből veszem át.

‘Az élmény szelídített formája az extázisnak. Értelmezésünkben maradjunk is meg annál az élményfogalomnál, amely még nem jár messze az extázistól, amelynek szinte még éppen úgy szimptomái vannak. A zenekari muzsikos és énekkari tag úgy érzi, hogy szinte a kottafejek is leolvashatók a karmester szeméről, kezéről, és a zenekar egyetlen monumentális hangszerként játszik. A kamaramuzsikos és a szólista azt érzi, hogy hozzánőtt a hangszer, és úgy valósítja meg zenei elképzelését, ahogyan a többiekkel pontosan egyformán érzi. A hangverseny-hallgató szinte nem is ül a széken, hanem felemelkedik az egész terem hallgatóságával együtt, az élmény hatása alatt legyőzve a gravitációt. Egyszóval valami ritka, nagyszerű érzést kell élményen értenünk. Azért fontos ezt hangsúlyozni, hogy egy kicsit elkülönítsük a pedagógiában általánosan használt élmény-fogalomtól. Meggyőződésünk szerint ugyanis abban az élmény-fogalomban, melyet a pedagógia igen fontos, rendszeresen elrendő kategóriaként használ, az esztétikai élmény csírája mellett a döntő szerepet a siker-élmény játssza.

Hogy ennek az egész személyiséget betöltő élménynek mi a zenéből fakadó lényege, erről annál a meghatározásnál, hogy az esztétikum a tartalom és a forma egysége, sokkal többet nem tudunk mondani. Kant szerint szép az, ami érdek nélkül tetszik. Az élmény szubjektív oldala annál sokrétűbb. Stendhal szerint – Kant meghatározásával gyökeres ellentétben – a szépség a boldogság ígérete. Az élmény szubjektív oldala annál sokrétűbb. Anélkül, hogy lélektani fejtegetésekbe mernénk bocsátkozni, fel kell elevenítenünk, hogy az élmény létrejöttéhez nagyon sok pozitív motiváló tényezőnek kell jelen lennie. Ezek közül ki kell emelnünk jó, lehetőleg élőzenei előadást, a befogadó hangoltságát, az eddig átélt zenei benyomások, élmények emlékét és a mű mondanivalójának a befogadók számára aktuális voltát. Az előadó esetében ehhez még a feltétlenül biztos technikai tudást, a biztos stílus- és műismeretet kell hozzátennünk.

Az ilyen körülmények között létrejövő élménynek, de kizárólag ennek a magas szintű élménynek lesz meg az a hatása, amely emberek csoportjából közösséget teremt. Egyrészt úgy, hogy minden jelenlévőnek része van ebben az élményben, tehát olyan közös tudattartam halmozódik fel bennük, amely az egymáshoz közeledés alapja. Másrészt az élmény hatá-

sára valamilyen extravertáltabb lelkiállapot alakul ki az emberben. Bárki megfigyelheti, hogy egy jó koncert hatására zárkózott emberek nyílnak meg, és engednek bepillantást érzésükbe, gondolataikba. Ha másként nem, hát úgy, hogy mimikával, gesztussal elárulják belső feszültségüket. De előfordul az is, hogy hangot adnak véleményüknek, elragadtatásuknak, holott normális körülmények között ezt soha nem tennék meg. Ez a megnyílt, reagálni kész, az extázissal rokon, talán mondhatjuk úgy, hogy boldog lelkiállapot már mindenképpen a közösség felé nyit utat. Gondoljunk csak arra, hogy szinte kényszer hajtja a boldog embert, hogy boldogságát megossza másokkal.'

Tehát a zene önmagában hordja a közösségteremtő erőt. Bátran használhatom ezt az általános közösségformáló pedagógiai tevékenység hatását fokozó eszközt az iskola szervezeti keretei között létrejövő csoportok közösséggé alakításához.

Vizsgáljuk most már közelebbről ezeket a közösségeket.

Sok létező, de a mindennapos gyakorlatban kevésbé funkcionáló közösség van a zeneiskolában. A legnagyobb, de leglazább csoport az összes növendék iskolai közössége. Találkozási alkalmuk igen kevés, az évnyitó, évzáró ünnepélyen kívül legfeljebb egy-egy nagy érdeklődésre számot tartó hangversenyen jön össze az iskola jelentős részét képviselő létszám. Alkalmi találkozásai alkalmával mégis érezhető kohéziót tapasztalhatunk: a zene szeretetét, a közös érdeklődést és a közösen kapott élmények összetartó erejét. Ez az együvé-tartozás érzet közös jelvénnel, trikóval fokozható.

Nagyobb a közös érdeklődési terület és gyakoribb a találkozás lehetősége az azonos hangszeres tanulók esetében. Őket már munkajellelleggel is összehozzák a tanszaki meghallgatások, beszámolók, versenyek. Ezek a csoportok is általában megmaradnak laza formában, amelyben még az sem törvényszerű, hogy a csoport tagjai valamennyien személyesen ismerjék egymást.

Sokkal több közösségi vonással rendelkezik egy tanár növendékeinek csoportja. Ezt gyakran nevezik osztálynak is, annak ellenére, hogy nem hasonló korú és főleg nem azonos zeneiskolai osztályt végző növendékek alkotják. Fokozza összetartozás-érzetüket a közös hangszeres tanár személye, és főleg a házihangversenyek huzamosabb együttléte. Az óra-rendváltozások során jelentős részük úgy is kapcsolatba kerül, hogy óráik csatlakoznak egymáshoz, tehát látják, hallják egymás munkáját, figyelemmel kísérhetik egymás fejlődését.

Ez már elég szoros közösség ahhoz, hogy érdemes legyen feltárni a benne rejlő nevelési lehetőséget. Ennek egyik nem elhanyagolható módja a nemes verseny. A tanárnak – éppen a többi azonos hangszeressel történő rendszeres összehasonlítási alkalmak miatt érdeke, hogy növendékei jól, lehetőleg a többinél jobban szerepeljenek. Tehát szinte önkéntelenül is versenyre inspirálja növendékeit. Addig helyes és hasznos is ez, amíg a nemes verseny nem válik féltékenykedéssé, elfogultsággá. Az arany középutat úgy próbálom fenntartani, hogy az többi azonos szakos növendék sikerének is velük együtt örülök. A verseny tisztaságáról pedig úgy győzőm meg növendékeimet, hogy egy-egy rendhagyó probléma megoldásához az érintett növendék füle hallatára kérem ki az azonos szakos másik kolléga véleményét, tanácsát, és adott esetben én is visszasegítek. Ennek egyébként szakmailag is hallatlan előnyei vannak: A növendékekkel történő rendszeres találkozás során éppen úgy nehezen veszem észre a fokozatosan kialakuló hibákat, mint ahogy nap mint nap látott gyermekeim növekedése sem tűnik fel. A külső szemlélő ezeket könnyebben észreveszi, és segíthet kialakulóban levő rossz beidegződések korai javításában.

A fenti csoportnak még kisebb, még szorosabb közössége az azonos tanárhoz járó és azonos hangszeres osztályos növendékek kis csoportja. Ha ezzel a megkülönböztetéssel csupán egy további, az eddigiekhez hasonló szűkítést végeznénk, akkor ez az osztályozgatás nem volna több szőrszálhasogatásnál. Ezzel a kis csoporttal azonban – egyelőre kísérleti stádiumban – ország- és világszerte próbálkozások folynak a közösségi munka bevezetésére. A teljesen kezdő növendékek kb. fél évig kiscsoportos oktatásban részesülnek, hetente háromszor vagy négyszer jönnek órára és egyelőre nem gyakorolnak otthon. Ezzel kivédhető, hogy rossz kezdeti beidegződések rögzüljenek a gyermekekben. Ez a közös munka általában fél-egy évnél tovább nem tarthat, mert a differenciált egyéni foglalkozás lehetőségét gátolja. Részleteiről – kísérleti stádiumban lévén – még nem érdemes beszélni, csupán maga a tény jelentős, hogy a közösségi nevelés ilyen eleve individuális területen is, mint az egyéni hangszeres óra, megtette első pozitív lépéseit.

Elérkeztünk a legkisebb, egyszersmind a legstabilabb közösséghez, ez pedig a kamaraegyüttes. A növendékek jelentős hányadát érinti, hiszen a 4.-5. osztálytól kezdve minden közepesnél jobb növendéket beosztunk kamarazenére. A csoportok létszáma 2-5 fő. Mindegyikük ugyanannak a műnek egy-egy különböző, de azonos értékű szolamát játssza. Tehát *közös munkával, együttes felelősséggel* teremtenek élményt önmaguknak és hallgató-ságuknak. Bármelyikük legkisebb hibája, figyelmetlensége rontja az egész produkciót. Emellett nem elég a saját szolam tökéletes lejátszása, egymás játékát, szolamát pontosan ismerni, arra játék közben feszülten figyelni kell. Nemcsak a szinkronitást kell minden pillanatban új-rateremteni, hanem a hangzás arányait is állandóan hallani és a többiekhez alkalmazkodva korrigálni kell. Egyike ez a legsokrétűbb irányított figyelmet követelő tevékenységeknek, amikkel a gyermek iskolai élete során találkozik.

A teendők itt magukban rejtik a közösségi nevelés hatékony eszközeit, a tanár a szűken vett szakmai munkával is közösséget forraszt össze, mégpedig élő, demokratikus, felelős közösséget. Ha mindehhez még az együttes munka nyomán megszülető élmény közösségteremtő erejét is hozzászámítom, akkor azt kell mondanom, hogy a jól működő kamaraegyüttes egyike a legszorosabb, egymást leghatékonyabban nevelő közösségeknek.

C. A szereplések legfőbb nevelő ereje a biztos tudás szükségességének a bizonyítása. A kifejezési igény (érzelmi szféra) és az önkontroll (tudati szféra) különös egyensúlya révén születik meg a sikeres produkció. Túl kell lennie a növendéknek az előadandó mű pontos megértésén, biztos technikai tudásán. Az adott egyszeri pillanatban át kell élnie a művet, ki kell fejeznie saját egyéniségén átszűrt mondanivalóját, tehát bele kell feledkeznie az előadásba. Ugyanakkor roppant tudatosan, pontosan mérlegelnie kell a rendelkezésére álló eszközöket, azok határát. A legcsodálatosabban felépített előadást is tönkretetheti olyan apróság, hogy a növendék a szereplés feszültségének hatására egész kevéssé túlméretezi a hangszer (jelen példánkban a hegedű) elviselte energiát: Drámai csúcspont helyett szörnyű recsegést fogunk hallani.

Hogy a jó produkció megszületéséhez milyen út vezet, azt csak érintenünk kell, hiszen alapja a teljes oktató-nevelő munkában gyökerezik. A lényeg abban foglalható össze, hogy olyan erősségű feltételes reflex-láncolatot hozok létre a növendékben, amelyet az izgalom szülte gátlás sem tud kioltani. A gátlás mértékét pedig úgy próbálom csökkenteni, hogy előbb szűkebb közönség előtt játszatom a növendéket, és ha ezt már többé-kevésbé megszokta, akkor engedem a hangverseny nyilvánossága elé. Keserű tapasztalatok tanítottak meg arra, hogy serdülőkorú gyermekek esetében néha a legtökéletesebb felkészítésnek is

sikertelen szereplés a vége, ezért az ilyen korú gyermekek szerepeltetése még fokozottabb gondosságot, elővigyázatot kíván.

A sikerek biztonságérzetet adnak, és rádöbbenik a növendéket a másokra való hatás képességének nagyszerűségére.

D. A zenetanárnak ritkán nyílik alkalm arra, hogy huzamosabb ideig együtt legyen növendékeivel. Ezért különlegesen becses alkalmak nevelési szempontból is a közös elutazások többnapos fesztiválra, versenyre. Az ilyen alkalmakkor tudom lemérni, hogy az a kép, amelyet növendékemről az órák mozaikjai alapján összeraktam magamnak, megegyezik-e a valósággal. A közös izgalom, próbatételek pedig, melyeknek a gyermekek, fiatalok ilyenkor ki vannak téve, arra is választ adhatnak, hogy azok a személyiségjegyek, amelyeket az órákon alakítottam, valóban személyiségük integráns részeivé váltak-e, és így visszajelzést kapok személyiségformáló tevékenységem hatékonyságáról.

E. A családlátogatásra is kell szánnunk néhány szót. Szinte állandó téma a küzdelem a túlterhelés ellen. Zeneiskolások esetében ez a kérdés fokozottan aktuális: két iskola egyszerre. Az idővel rosszul gazdálkodó gyermekek úgy próbálok segíteni, hogy napirend készítésére készítem. A napirendnek és a családlátogatásoknak is alapvető tétele, hogy keveset, de jól. Ha a gyermek szüleit rá tudom venni, hogy annyit engedjenek vállalni, amennyit maradéktalanul el tud végezni, és még egy kis szabadideje is marad, akkor – úgy érzem – segítettem megőrizni jó közérzetét és teljesítőképességét.

A másik kérdésre, hogy hogyan segíthetik a zenéhez nem értő szülők a gyermek zeneiskolai munkáját, akár egy másik, hasonló terjedelmű írást is szánhatnánk, legyen itt elég annyi, hogy a legnagyobb segítség az – és ez a magam munkája szemszögéből a komplex személyiségformálás lehetőségének egyik sarkalatos pontja – ha a szülői házban a gyermek, ha hozzáértést nem is, de legalább tiszteletet, megbecsülést tapasztal a művészi zenével szemben. Ha ez még a zene szeretetével is együtt jár, az már a szülők részéről tökéletes motivációs segítség nevelő munkámhoz.

Ha most végezetül kigyűjteném, hogy milyen személyiségjegyek kerültek elő a zenével, zenetanulással kapcsolatban, valószínűleg az derülne ki, hogy sokkal több területre terjed ki a zene személyiségformáló hatása, mint gondolnánk. Nem lehet véletlen, hogy hazánk egyik legnagyobb pedagógus egyénisége, Kodály Zoltán a legfontosabbak egyikének tartotta a zenét, és munkássága nyomán indult el az a folyamat, melynek eredményeként – ezt nem mi mondjuk – zenei nagyhatalom lettünk. Ezeknek a módszereknek a további kiterjesztése még nagyobb teret biztosít az itt vázolt fejlődésnek, a harmonikus embertípus megteremtésének.

Nem szeretném letenni a tollat anélkül, hogy be ne vallanám: A lehetőségeknek ez a szinte korlátlan birodalma nem jelent, nem jelentheti azt, hogy minden növendék, aki a kezem közül kikerül, ezeknek a potenciális tulajdonságoknak tökéletes hordozója lesz. Még azt sem merem állítani, hogy mindig mindent sikerül akár csak megkísérelnem is. Hiszen a lehetőségek olyan sokrétűek, hogy magukban hordozzák a teljesség igényéről való lemondás kényszerét: Korlátozott időmennyiség, sokszor korlátozott emberi lehetőségek szabnak határokat. Mégis a megalapozott optimizmus érzetét kelti bennem, hogy módszereink további finomítását, újabb és újabb nevelői fogások kialakítását kényszerítik ránk a gyermekek, akik tőlünk várják, hogy megismertessük, megszerettessük velük a világot, benne természetesen

elsősorban a zene világát. Ezt a hitet táplálja a társadalom is, amely a következő évtizedeket a mi kezünkön formálódó generációra alapozza.

A tehetséggondozás kapcsolatrendszerének a kialakítása a zeneiskolában

Pályázat, 1981.

Jelige: „Hogy világíthassanak”

A személyiség kibontakoztatásának, a tehetséggondozásnak alapvető paradoxona, hogy a különböző adottságú, képességű tanulók nevelése-oktatása egységes tantervű iskolákban folyik. Az egységes alapkövetelmény-szint fenntartása elengedhetetlen, hiszen a társadalom egységének egyik fontos feltétele, hogy tagjai minél nagyobb közös tudattartammal rendelkezzenek. Tehát feltétlenül ezek között az egységes keretek között kell megtalálni a másik, a társadalom és az egyén szempontjából szintén döntő fontosságú elv érvényesítésének a lehetőségét, azt, hogy az egyén képességei maximálisan kibontakozhassanak.

Mi indokolja a társadalom érdeklődését, a tehetség kibontakozásának segítségét? Megtérül-e az egyénnek nyújtott fokozott támogatás?

A tehetség nyilvánvaló érték, a társadalom szellemi tőkéjének fontos része. Tehát kibontakoztatása kétségtelenül az egész társadalom érdeke. Ugyanakkor a képességek kiaknázásának, a személyiség kibontakozásának a lehetősége – nem nehéz belátni – az egyén személyes boldogulásának is kulcsa. De ennek a szubjektív szempontnak is van társadalmi vetülete: A kiegyensúlyozott, harmonikus személyiség a maga helyén a társadalmi közérzetet javítja, ezáltal a társadalom felemelkedésének a katalizátora.

Szekunder hatása is jelentős: A tehetség kibontakoztatásának pedagógiai folyamata új módszerek, új megközelítési módok kipróbálását inspirálja, tehát fejleszti a pedagógiát, és ez megint csak jótékonyan hat vissza a társadalomra, széles rétegek neveltségének színvonalára, műveltségi szintjének emelésére.

A zenei tehetség kibontásának a gondolatsorát célszerű a tehetség fogalmának rövid körbejárásával kezdeni. A tapasztalat és a kutatási eredmények egyaránt azt mutatják, hogy a tehetség fogalmát két komponensre kell bontanunk, egy általános és egy speciális összetevőre. Az általános összetevőt tehetségnek, a speciális oldalt képességeknek szokták nevezni. „A tehetség elsődleges értelemben valamely ember öröklés által meghatározott és egyszersmind teljesítményre törő adottságainak összessége.”¹

„A tehetség nem érzékszervi, hanem pszichikai kategória: a lélek érzékenysége, a fantázia gazdagsága, a finom megkülönböztetések iránti fogékonyság. ... Ez azonban csak amolyan potenciális adottság, amely az ember lelki értékét határozza meg, lehetőséget biztosít arra, hogy valamilyen területen kiemelkedjék, és az átlagosnál nagyobb eredményt érjen el, amennyiben a tehetséghez fiziológiai képességek is járulnak. A tehetség érvényesülését ezek a képességek döntenek el. ... A nevelőnek egyetlen feladata a képességeket a tehetség kifejezésére alkalmassá tenni.”²

¹ G. Ohlhof: Tehetség és tanulmányi siker. In: Tehetség és különleges képzés – Tankönyvkiadó, Bp., 1965. 45. o.

² Czövek Erna: Emberközpontú zenetanítás – Zeneműkiadó, Bp., 1975. 13. o.

„A speciális képességek mindig valamilyen kölcsönhatásban jelentkeznek, az ember alkotóképességének sajátos együtteseit alkotva. ... Keletkezésüknek jelentős tényezője az ember tapasztalata, azaz általános képességei, amelyek általános fejlődésének funkciói.”³

Ezen meghatározások közös vonásának találjuk azt, hogy a tehetség általános, a képességek specifikusak. A tehetséges ember tehát nyilván magas szinten alkot magának képet a világról általános érzékenysége, fogékonysága révén, de nemcsak képet alkot róla, hanem speciális képességeinek felhasználásával kifejezi, tükrözi, és hat is rá.

A sokféle képesség kiművelésének nagy területéből a zeneiskola speciális részfeladatot vállal: zenére és zenével nevel, döntően egyéni foglalkozás keretében.

A zenei tehetség, amely az általános tehetségfogalomhoz képest speciális tehetség, önmagában is olyan összetett, hely ezen belül is célszerű egy általános és speciális oldal kettéválasztása. A köznapis szóhasználatban is zenei tehetségről és az azt alkotó képességekről beszélünk. Mi hát a zenei tehetség?

„A zenei alkotó és interpretáló tehetség legfőbb tényezője a muzikalitás. Ez teszi lehetővé, hogy a zenét bizonyos tartalom kifejezéseként éljük át.”⁴

„Zenei tehetségen... bizonyos képességek oly mérvű mennyiségi és minőségi kifejlődését értjük, amely lehetővé teszi a szóban forgó ember számára, hogy valamely zenei területen eredményes tevékenységet fejtsen ki.”⁵

„Zenei tehetségnek a képességeknek azt a minőségileg sajátos összetételalkozását nevezem, amelytől a zenével való sikeres foglalkozás lehetősége függ.”⁶

Melyek hát a zenei tehetségnek azok a speciális képességei, amelyek a nevelés során a potenciális hajlamból a tehetség aktív kifejezőivé formálhatók?

A tehetséget alkotó képességek egyik, gyakorlati képzési célú felosztása szerint megkülönböztetjük a hallást, a motorikus képességet, a zenei memóriát, a felfogó- és kifejezőkészséget, a pszichés és fizikai állóképességet.

A bevezetőben említett paradoxonra visszautalva a zeneiskola gondja az egyéni foglalkozásból fakadóan gyökeresen különbözik az általános és középiskolai tehetséggondozás problémájától. A közismereti iskolában az osztályközösség keretében a kellő differenciálást kell megvalósítani, a zeneiskolában pedig a speciális és részleges egyéni munkát kell a növendéket érő teljes nevelő-oktató folyamatba integrálni és ennek az integrációnak a kapcsolattrendszert kialakítani.

Ezért a zenei tehetséggondozást két oldalról kell megközelítenünk: Az egyik a szorosán vett didaktikai, módszertani, hangszertechnikai oldal, a másik ennek az összehangolása a társadalmi igényekkel, a nevelési rendszer egészével.

A szűkebben vett szakmai kérdésekkel itt most nem csak azért nem foglalkozom, mert választott témámon kívül esik, hanem azért sem, mert ennek bőséges irodalma van. Másrészt azok a részletkérdések, amelyek megoldásával a speciális képességfejlesztés megvalósul, csak a legszűkebb szakmai kört érdeklik. Harmadrészt annyira szerteágazó hangsze-

³ B. Ananyev: A tehetség kialakulása. In: Tehetség és különleges képzés, u.o. 6. o.

⁴ Halász László: Művészet és pszichológia – Gondolat kiadó, Bp., 1964. 77. o.

⁵ Paul Michel: Zenei képesség, zenei készség – Zeneműkiadó, Bp., 1964. 40. o.

⁶ B. M. Tyeplov: A zenei képességek pszichológiája – Zeneműkiadó, Bp., 1963. 31. o.

renként, képzési célok és szintek szempontjából, hogy egy ember teljességre nem is törekedhet.

A tehetséggondozás másik oldala, a munkának az összefogást igénylő része kevésbé kidolgozott, a társadalom szélesebb körét érinti, pontosabban szélesebb kört kellene benne érdekeltté tenni. Ugyanakkor a leggyorsabban ezek a tényezők változnak, sőt, mostanában még fel is gyorsultak ezek a változások, és a zeneoktatási rendszer ezekhez időnként nehezen alkalmazkodik. Végezetül, ha az iskolák között az összhang hiányzik vagy nem elég, ennek elsősorban az látja kárát, akiért mindez történik: a tehetséges tanuló.

Első teendőnk a tehetséges gyermekek felkutatása. A tehetség eléggé ritka, az IQ mérések szerint hazánkban 200 000 tehetséges, 300-400 rendkívül tehetséges és 3-4 zseniális ember él.⁷ És még ennek a kevésnek is csak töredéke a zenei tehetség. Mégis ma nálunk egy rendkívüli zenei képességű gyermek csak szerencsés véletlenek során keresztül juthat el képességeinek felismeréséhez, megfelelő szintű kiteljesedéséhez. Melyek ezek a véletlenek?

1. Városi lakosnak kell lennie, mivel a községek többségében nemcsak zeneiskola nincs, de sokhelyütt a szakos énektanár is hiányzik. Az egyetlen, a falusi zenei tehetségek felkutatását és felkarolását végző iskolát, a Békéstarhosi Zeneművészeti Szakiskolát az ötvenes évek közepén bezárták.

2. Olyan óvodába vagy általános iskolai osztályba kell kerülnie, ahol a pedagógus a szokásosnál nagyobb súlyt helyez az énekekre, zenére.

3. Ha mindezek a feltételek fennállnak, olyan zeneiskolai tanárhoz kell kerülnie, aki felismeri képességeinek rendkívüli voltát, de nem csak felismeri, hanem jelentős mennyiségű többlet-munkát hajlandó áldozni a tehetséges gyermek szakmai előrejutására, pályájának egyengetésére. Ennek a többletmunkának a mennyisége (társadalmi munkában!) 9 iskola 14 eredményes tanárának a közlése szerint egy-egy tehetséges növendék esetében évi 70-100 óra.

Nyilvánvaló, hogy ilyen körülmények között a tehetséges gyermekeknek legfeljebb a fele jut el a kiművelésig, képességeik társadalmi szintű hasznosításáig. A tehetségben rejlő értékek feléről nyilván nem mondhatunk le, ezért felkutatásukat meg kell szervezni, mégpedig a jelenleg rendelkezésünkre álló intézményrendszer szervezeti keretei és személyi feltételei között. Bázisának az általános iskolának kell lennie. A tanítókat, alsó tagozaton tanító szakos tanárokat érdekeltté kell tenni abban, hogy tehetségre orientáltan is figyeljék tanítványaikat, és ha ilyenre bukkannak, jelezzék. Ehhez jelentős ellenállást kell leküzdeni:

1. A tanítónak nem érdeke, hogy jó képességű tanítványát iskolán kívüli tevékenységre ösztönözze, mert úgy véli – látszólag jogosan – hogy ezzel a gyermeknek az osztályban kifejtendő húzóereje csökken.

2. Nem fűződik hozzá érdeke az iskolának sem, mivel az esetleges babérok a tanuló más intézmény színeiben aratja.

3. Egyéb, az iskola által felfedezett képességeinek a kiaknázásában hátránynak tűnik, hogy a speciális képzés „elvonja a tanulástól”. Ez utóbbi a legnagyobb veszély, amely a tehetséges gyermekre leselkedik, nem csak a zenei tehetség, hanem minden olyan különleges képesség esetén, amelynek kiművelése nem fér bele az iskola tantárgyainak rendszerébe.

És itt nem szabad rossz szándékra, túlzott iskolai sovinizmusra vagy presztizsféltésre gondolnunk. (Illetve ilyen is előfordul, de ez nem pedagógiai, hanem etikai kérdés.) Az álta-

⁷ Neukum Lea: Zseniküszöb – Magyarország folyóirat 1981/31. szám, 23. o.

lános iskola a saját maga által nyújtott képzésben látja a gyermek fejlődésének optimális útját, és ez a tanulók többségére vonatkoztatva igaz is. Az ott elérhető eredményeket, a kitűzhető célokat és a hozzájuk vezető módszereket az iskola pedagógusai ismerik, kipróbálták, eredményesnek találták, míg a személyiség kibontakoztatásának bármely más útjáról csak töredékes képük van. A helyzetet súlyosbítja, hogy ezt a – jó szándékú, de adott esetben káros – véleményt az iskola teljes tekintélyével képviseli a szülő előtt is, és ez már elég ahhoz, hogy valamely különleges képesség ki se derüljön.

Szerencsére közvetett és közvetlen bizonyítékaink vannak arra, hogy az intenzív zene-tanulás nem hátráltatja, sőt, segíti a többi tantárgy, az általános iskola munkáját. Kokas Klára könyve⁸ számszerű mérésekkel mutatja ki a zene jótékony transzfer hatását. Székácsné Vida Mária⁹ pedig összehasonlító hatásvizsgálattal mutatja ki, hogy a nagyobb terhelésű, zenét tanuló gyermekek szignifikáns különbséggel jobb eredményt érnek el más területeken, mint a kontroll csoportok.

A hetvenes években a Mohácsi Zeneiskola tanáraival felmérést végeztünk a város általános iskoláiban és a gimnáziumban. A következő bekezdéseket 1972-ben írt tanulmányomból idézem. „Felmérés a kimaradások okairól” címmel megjelent a Parlando c. zene-pedagógiai folyóirat 1972/7-8. számában. Arra kerestünk választ, hogy azok a gyerekek, fiatalok, akik a zeneiskolából kimaradnak, javítanak-e tanulmányi eredményükön a kimaradás folytán, tehát csökken-e túlterheltségük a zeneiskolai elfoglaltság megszűnésekor. Vagy megfordítva a kérdést: Jelent-e a hangszertanulás olyan többletmunkát, amely a tanulók általános, ill. középiskolai tanulását hátráltatja? A feltételezés nem jogtalan, hiszen a növendékek heti 2-3 alkalommal $\frac{1}{2}$ - 1 $\frac{1}{2}$ órát töltenek a zeneiskolában, ezen kívül naponta $\frac{1}{2}$ -1 $\frac{1}{2}$ órát gyakorolnak hangszerükön. A túlterhelésre történő hivatkozás egyébként a kimaradások indokolásában is gyakran szerepel.

A felmérésben az összes 1967. szept. 15. és 1971. május 31. között kimaradt zeneiskolai növendék adatai szerepelnek, kivéve az 1. zeneiskolai osztályban, a 8. általános iskolai osztály végén és a gimnázium IV. osztályában kimaradtakat. Így statisztikánkban 59 általános iskolás tanuló – közülük 36 ének-zene tagozatos – és 6 középiskolás adatai szerepelnek.

Kiindulási alapul minden tanulónak a zeneiskolából való kimaradás előtti tanév végén elért eredményét vettük. Ehhez viszonyítottuk a kimaradás évének és az azt követő tanévnek az eredményét. Az adatgyűjtést az 1967/68-ban kimaradtakkal kezdtük, tehát átlagaikat az 1966/67. tanévtől kísértük figyelemmel három évig. Ugyanígy gyűjtöttük össze a következő három évben kimaradtak adatait is.

A kimaradás előtti évben a vizsgált tanulók tanulmányi átlaga a következőképpen alakult:

Általános iskolások:	4,14
középiskolások:	3,90
együtt (súlyozott átlag)	4,12

Ezek a bázisadatok, amelyekhez viszonyítottunk.

⁸ Kokas Klára: Képességfejlesztés zenei neveléssel – Zeneműkiadó, Bp., 1972.

⁹ Székácsné Vida Mária: A művészeti nevelés hatásrendszere – Akadémiai kiadó, Bp., 1980., 23. sköv. o.

Ha a zeneiskola valóban hozzájárulna a tanulók túlterheléséhez, ezeknek az adatoknak a kimaradás következtében emelkedniük kellene. Ezzel szemben minden iskolában és minden iskolatípusban a kimaradottak tanulmányi átlagának romlását tapasztaltuk:

A tanulmányi átlag változása a bázisadatokhoz képest

	<i>a kimaradás évében</i>	<i>a következő évben</i>
általános iskolában	- 0,195	- 0,226
középiskolában	- 0,100	- 0,100
együtt	- 0,178	- 0,210
Osztályok szerinti bontásban:		
4. osztály	+ 0,030	- 0,120
5. „	- 0,286 (!)	- 0,037
6. „	- 0,211	- 0,436 (!)
7. „	- 0,289 (!)	- 0,040
8. „	+ 0,033	

Az adatok döntő többsége igen erőteljesen azt bizonyítja, hogy a zeneiskolai elfoglaltság **nem oka** a tanulmányi eredmény romlásának. Önkéntelenül felvetődik a kérdés, hogy ez hogyan lehetséges, hiszen a hangszertanulás egy felső tagozatos vagy középiskolás tanuló számára minimálisan heti 8 óra elfoglaltságot jelent. A válasz többrétű:

1. A gyakorlási szokások kialakításakor tudatosan a növendékben, hogy a legcélszerűbb tanulás közben gyakorolni. Így a hangszeres játék a tanulóhoz képest aktív pihenésnek számít, tehát a tanulásból elvett és gyakorlásra fordított idő az aktív pihenés folytán megnövekedett munka-intenzitásban megtérül.

2. A tanár olyan pedagógiai módszereket kénytelen alkalmazni, melyek révén lehetővé válik a tanterv előírásainak teljesítése mellett a pozitív motiváció folyamatos fenntartása, mert ha ez nem sikerül, a növendék kimarad. Az élvezettel végzett tevékenység pedig nem fárasztó.

3. A pozitív motiváció alapja a sikerélmény. Megszületését megkönnyíti az a körülmény, hogy a tanuló minden órán számot ad felkészültségéről, készség szintjének pillanatnyi fejlettségéről, így a tanárnak módjában áll ennek alapján eldönteni, hogy gyakoroltatja-e még ugyanazt a feladatot, mozgásformát, vagy új anyagot vesz. Tehát a megtanult elemek javarészt készség szintűekké válnak, a következő anyagrészt biztos alapokra lehet felépíteni.

4. A mindennapos számonkérésből következik, hogy a növendék kénytelen meggyőződni arról, hogy eredményt csak rendszeres munkától várhat. A szigorúbb napirend, a fokozott, de teljesíthető elvárás magasabb igényű felállítására, koncentráltabb tevékenységre ösztönzi. Ennek egyik jele, hogy a zeneiskolások jelentős hányadának van pontos napirendje, kevesüknek a keze között „folyik el” az idő.

5. Végül pedig utalnunk kell arra jelentős transzfer hatásra, amit a zenével való rendszeres foglalkozás a tanulók megfigyelőképességére, számtani, helyesírási teljesítményére gyakorol.

Mindezen pozitív hatások csak a rendszeresen gyakorló növendékek esetében érvényesülnek a maguk teljességében, de részleges eredményt a munkájukat lazábban vevő tanulók esetében is hoznak.

Miután a fentiekből egyértelműen kiderült, hogy a zeneiskola nem terheli túl a tanulókat, tehát semmilyen áttételes formában nem dolgozik az általános és középiskola ellen, most vizsgáljuk meg azt, **hogyan segítheti** az iskolák munkáját.

Vannak hagyományos együttműködési alkalmak: reprezentatív iskolai ünnepélyek hangszeres közreműködővel, Úttörő Kulturális Szemle, Országos Diáknapok, stb. Ezeken kívül azonban olyan kapcsolatok kiépítésére is van lehetőség, amelyek a mindennapi munkában is gyümölcsöztethetők. Ezeknek a kapcsolatoknak az alapja megint csak a zeneiskola speciális oktatási formája, a növendékekkel való egyéni foglalkozás. Gondoljuk csak el, hogy milyen személyes kontaktust, a tanuló milyen átfogó megismerésének a lehetőségét jelenti, hogy a hangszeres tanár 6-10 éven keresztül hetenként kétszer fél, esetleg háromnegyed órán át négy szemközt dolgozik a tanulóval, így személyiségéről megbízható információt nyújthat osztályfőnökének, de alkalomadtán még szüleinek is. Ugyanakkor viszont a növendék közösségi szerepéről általában egyoldalú képe van, tehát az információcserének gyakorlati haszna a tanuló kölcsönös jobb megismerése. Ez pedig közös nevelés koncepció alapja lehet, és kell(ene) is lennie.

Az információcserének szervezett formát is adhatunk: A zenetanár meghívja az osztályfőnököt a „közös gyermek” szerepléseire, értesíti sikeres fellépéséről, esetleg hirtelen romlásáról. Ennek érdekében iskolánkban pl. a naplókban minden növendék fejlécébe beírjuk az osztályfőnök nevét is. A tájékoztatás kölcsönösségével kapcsolatban csak annyit, hogy az minimális elvárása a zenetanárnak, hogy az osztályfőnök időben felkérje a növendék iskolai hangszeres szereplésének előkészítésére. Egyébként a zeneiskolai Rendtartásban szerepel, hogy a növendék a zeneiskolán kívül hangszeres fellépést csak tanára beleegyezésével vállalhat. Ez voltaképpen az alkalom rendezőjének jelent könnyebbséget, mivel biztos lehet abban, hogy felkészített produkció kerül a rendezvény nyilvánossága elé.

Az együttműködésnek már hatékonyabb formája a zeneiskolai tanárok konzultációja azoknak az iskoláknak az osztályfőnökeivel, ahonnan nagyobb létszámú növendék jár zeneiskolába. Ennek jegyében került sor a hetvenes években több alkalommal találkozóra az ének-zenei tagozat osztályfőnökeivel. A szerény megvendégeléssel egybekötött beszélgetésen olyan személyes ismeretségek alakultak ki, amelyek szorosabb együttműködést tesznek lehetővé.

A fentiek azt igazolják, hogy érdemes odafigyelni a tanulók zeneiskolából történő kimaradására, sőt, már annak szándékára is, mert a felmérés adataiból az derül ki, hogy a kimaradási szándék gyakran előjele a tanuló általános hanyatlásának. A két iskola tanárainak összefogásával, például közös családlátogatással csírájában fojthatnánk el a tanuló káros személyiségváltozását. Ki tudja, hány tehetséges gyermek kallódott el azért, mert kimaradása ellen csak a zenetanár érvelt.

Mindez azonban így még legfeljebb csak arra elég, hogy az iskola ne gátolja a zenetanulást. A tehetségek kiválasztásának megszervezéséhez ez kevés, aktív segítségre van szüksége nem a zeneiskolának, hanem a tehetséget a saját érdekében megbecsülni akaró társadalomnak. Ehhez érdekeltté kell tenni a kiválasztásban szerepet játszókat: Erkölcsei és anyagi elismerésben kell részesíteni azokat az óvónőket, tanítókat, akik vállalják, hogy a csoportjukba, osztályukba kerülő, bármilyen területen tehetséges tanulókat tehetségük kiművelésének útjára irányítják. Az erkölcsi elismerés egyik igen fontos módja – a sok egyéb, kézenfekvő elismerésen túl – olyan gyakorlatnak a meghonosítása és általánossá tétele, hogy a legna-

gyobbakról, az országos és világhírű tudósokról, művészekről ne csak azt tudja meg a közvélemény, hogy melyik professzornál diplomáztak, hanem azt is, hogy ki indította el őket a pályán. Az utókortól ugyan törvényszerűen megérkezik az erkölcsi elismerés, hisz a kiemelkedő emberek szóban és írásban többnyire megemlékeznek arról, akitől az indíttatást kapták, de jó lenne ezt nem bízni az utókorra.

Első gyakorlati lépésként el kell érni, hogy a jelentős versenyek – zenei versenyekre gondolok, mivel azok előkészítését, lebonyolítását jobban ismerem, de ez megfelelő változtatásokkal más területekre is érvényes – a programfüzetben a versenyző adatainál a tanárok felsorolásánál kapjanak helyet az alsófokú tanárok is. Hisz nekik döntő szerepük volt abban, hogy a versenyző eljutott egy országos vagy nemzetközi versenyre. Az pedig már csak jámbor óhaj, hogy egy-egy interjúban az újságíró, a riporter foglalkozzék ezzel a kérdéssel. Azért csak óhaj, vagy legfőljebb távlati cél, mert ez már a közgondolkodásnak a témánkkal kapcsolatos magasabb, tudatosabb szintjét feltételezi.

A kiválasztás után a feltételek megteremtésének kell következnie. Ennek első fázisa a tanítás-tanulás feltételeinek a megteremtése. A tárgyi feltételek minden hiányossága mellett is könnyű dolgunk volna, ha csak a zeneiskolai körülményekkel kellene törődnünk. De a körülmények megteremtésébe az iskolánk kívül is nagyon sok tevékenység tartozik: Segíteni kell megfelelő hangszer beszerzését, karbantartását, időpontokat kell egyeztetni az őrsi órákkal, szakkörökkel, váltakozó tanítással, a napközi programjával. Meg kell beszélni az osztályfőnökkel a külön-elfoglaltságok mértékét, a szülőkkel konzultálni kell a szükséges és lehetséges terhelésről, lebeszélni őket az irreális elvárásokról, végül segíteni olyan napirend kialakítását, amelyre a növendéknek fejlődése érdekében szüksége van.

A külső feltételek megteremtése, valamint a nevelő-oktató tevékenység gondos megtervezése után megkezdődhet a szűkebb értelemben vett hangszertanulás (megfelelő énekes alapozás után, esetleg korán érő gyermek esetében azzal párhuzamosan), amelynek során a belső feltételek, a motiváció erősítésére és állandó megújítására van szükség és lehetőség.

A motivációs rendszer alapja a növendék kedve, hajlandósága, vonzódása a zenéhez, éppen tehetségéből fakadóan, valamint a tanár pályaszeretete, példája és a növendékkel kialakított kapcsolata. Erre az alapra hosszabb és rövidebb távlatú célkitűzésekkel, kialakított szokásrenddel és külső ösztönző hatások megszervezésével megerősített motivációs rendszernek kell épülnie. A leghosszabb távú célkitűzés a választott életpálya. Ehhez számtalan rövidebb idejű célkitűzésnek kell társulnia, hogy az elért cél sikerélményt, igénynívó emelkedést eredményezzen.

Külső ösztönzőkre is szükség van, mert a növendéket rengeteg negatív hatás éri a zenével, a többlet-elfoglaltsággal kapcsolatban, és ezeket elsősorban kívülről, a tanár – növendék – zeneiskola körén kívül eső értékeléssel, ösztönzéssel tudjuk közömbösíteni. Itt kell felhasználni a beiskolázás során az általános iskolai tanárokkal, osztályfőnökökkel kialakított kapcsolatot: Meg kell hívni a házihangversenyekre, hogy hallja játszani tanítványát; beszámolni a kezdeti apróbb eredményekről; felkutatni a tantárgy-koncentráció lehetőségét: hol, milyen típusú darabbal működhet közre a növendék általános iskolai osztálytársai előtt. Ezek az alkalmak nem csak az osztálytársak rosszmájú megjegyzéseit előzik meg, ill. hatástalanítják, hanem a rövid távú motivációs rendszernek is fontos segítői. Ugyanakkor képet adnak az

osztályfőnök és a tanárok számára a növendék zeneiskolai munkájáról. Végezetül a zeneiskolai munkáért az általános iskolában kapott elismerés a szülők szemében is fontos érték.

Márpedig a szülői ház a külső motivációs bázis legfontosabb láncszeme. „A szülői házban uralkodó zenei légkör különös jelentőségre tesz szert a gyermekek zenei fejlődése szempontjából,” írja Paul Michel,¹⁰ a zenei képességvizsgálatok tekintélyes kutatója. Ennek a zenei légkörnek a kialakítása többnyire szintén a zeneiskolára hárul. Jól bevált módszer a házihangversenyek rendszere: Évente két-három alkalommal, a rendtartásban előírt szülői értekezletek előtt minden növendék szerepel. Saját gyermeke fejlődésének lemérésén és a másikkal való összehasonlítás lehetőségén túl ez a forma a hangverseny-látogatásra nevelés első lépcsőfoka is a zenében járatlan szülő számára. A gyermekeknek írt, rövid, könnyen érthető darabok megalapozzák a zenei karaktereknek, a formálásnak a megértését. Ezen alapozás után lehet elkezdeni a nagyobb, bonyolultabb művekkel való ismerkedést a tanári koncerteken, majd a Filharmónia hangversenyein. A befogadás első lépéseit a gyermekdarabok egyszerűségén kívül a saját gyermekük tevékenysége iránti fokozott érdeklődés és nyitottság is megkönnyíti. Így a tehetséggondozás szervezése, a környezeti feltételek megteremtése közben csak úgy melléktermékként fontos közművelődési feladatot is ellátunk. A szülőknek az ilyen közeledése a zenéhez lehetővé teszi, hogy fokozatosan bevonjuk őket gyermekük zene felé történő irányításába, motiválásába, az otthoni zenei légkör kialakításába.

A belső és külső feltételek megteremtésével, céltudatos pedagógiai irányítással rövidesen eljuthatunk a tehetséges növendék első nyilvános szerepléséig. A koncertre való felkészítés már a pszichikai állóképesség fejlesztésének a témaköre. A fellépésre történő felkészítés köztudott pedagógiai módszerein túlmenően – hogy a darab könnyebb legyen maximális teljesítőképeségénél, hogy biztosan tudja fejben, füllel, ujjakkal, hogy a szereplés előtt szűkebb közönség előtt „bejárassa” a darabot – a tehetséges növendék számára még egyéb körülményeket is meg kell teremteni. Még a szereplés rendkívüli körülményei között is működőképesé kell tenni az önkontrollt, ki kell ismerni idegrendszere izgalmi állapotát és alkalmazkodni kell hozzá. Gondoskodni kell arról, hogy szokásos napi ritmusától minél kevésbé térjen el a növendék, ugyanakkor ne fáradjon el, mire a szereplésre sor kerül. Azt sem szabad éreznie, hogy minden körülötte forog, mert ettől túlértékeli produkciójának jelentőségét, és ez fokozza az izgalmat.

Környezeténél el kell érni, hogy ne kérdezzessék, izgul-e, nem izzad-e a keze, mert a kérdés ezeket könnyen kiválthatja. Bizonyos izgalom, az ún. eustressz szükséges a jó produkcióhoz, mert fokozott készenlétben tartja az idegrendszert, és maximális koncentrációra teszi képessé.

Körültekintő előkészítéssel elérhető, hogy a fellépések döntő többsége sikeres legyen. A jó szereplések csökkentik a káros izgalmat, növelik a biztonságérzetet, megerősítik vagy emelik az igény szintet, tehát akceleratoroként hatnak. Egy-egy kudarc még lehet véletlen – és el is kell tudni viselni – de a kudarc sorozatot mindenképpen el kell kerülni. Az a képesség, hogy az így beállított darabok többségét a növendék jól megszólaltassa, a pályához szükséges képességcsoport szerves része. Aki a hangversenydobogón nem tud úrrá lenni izgalmán, azt le kell beszélni a zenei pályáról.

¹⁰ P. Michel: id. mű 43. o.

Az idegi stabilitásnak a pedagógiai, lélektani előkészítésen kívül még egy segítője, feltétele van, a fizikai állóképesség. Ez a fogalom a művészetek területén sokáig ismeretlen volt. Sőt, a romantikus művész-ideál a beesett, átszellemült arcú, lázban égő szemű, lobogó hajú figura volt. Nietzsche szerint a szellem kimondottan vonzódik a beteges, gyenge testhez. Pedig egy koncerten jelentős energiát kell kifejteni. Egy zongorista ütéseinek súlyát összeadva egy koncerten tonna nagyságrendű erő kifejtés történik. Wagner operájában Tristan szerepének a végigéneklése alatt az énekes annyi súlyt veszít, mint egy sportoló a maratoni táv teljesítésekor. Hogy a sportolók kondícióját a nagy erő kifejtésre rendszeres edzéssel kell alkalmassá tenni, azt mindenki természetesnek tartja. De hogy a muzsikusok milyen testi kondícióval indulnak neki a pályának, arról megdöbbentő mérési eredményeket közös Négyesinél Pásztor Zsuzsa.¹¹ A szervezet igen nehezen birkózik a rossz légzéssel, a zárt levegőn zajló, mozgásszegény életmóddal, valamint a szereplés erős izgalmával. Nem csoda, hogy aki sporttal, mozgással tudatosan nem csökkenti ezeket az ártalmakat, az fáradt, ingerlékeny, kicsi a betegségekkel szembeni ellenállása és gyenge az idegi stabilitása.

Végezetül szólni kell azokról a tennivalókról, amelyek már túlmutatnak a szokásos pedagógiai gyakorlaton, mégis elengedhetetlenek ahhoz, hogy a befektetett munka meg hozza gyümölcsét. A versenyekre, fesztiválokra való felkészülés nemcsak a növendéktől kíván fokozott aktivitást, hanem a tanárnak is sok többletmunkát jelent. Mégis vállalni kell minden olyan esetben, amikor remény van az eredményes szereplésre, mert a felkészülés során kialakított fokozott igényesség önmagában is kamatozik. De a felkészítés önmagában nem elég. A sikeres versenyzéshez elengedhetetlen az is, hogy a tanár ott legyen a helyszínen, irányítsa a növendék bejátszását, álljon mellette a szereplés előtt, bátorítsa, adja meg esetleg az utolsó pillanatban is szükségessé váló instrukciókat, segítsen alkalmazkodni az ismeretlen terem akusztikájához. Csak így van esély a sikerre.

A másik sikertényező, hogy egyre többen követik azt a kialakulóban levő gyakorlatot, hogy legjobb növendékeiket időnként olyan tanárokkal hallgattatják meg, akik sok kiemelkedő képességű növendékkal foglalkoznak. Ez első pillanatban az önbecsülés és önbizalom hiányának tűnhet, pedig a gyógyításban a konzílium régóta polgárjogot nyert gyakorlat. Ahhoz, hogy valamilyen szokatlan pedagógiai feladatot a tanár optimálisan oldjon meg, a tárgyi tudáson, pedagógiai érzéken felül gyakorlatra is szüksége van. Ahhoz pedig, hogy ellenőrizni is tudja, valóban megtalálta-e az optimális megoldást, még összehasonlítási alap is kell. Az előzőekben már szó volt arról, hogy a tehetség drága kincs, amellyel a társadalomnak nagyon jól kell gazdálkodnia. Márpedig az optimális eredményhez szükséges gyakorlatot vagy nem egészen jól megoldott feladatok tanulságaként tudjuk megszerezni, vagy külső segítséggel. Egy zeneiskolai tanárnak általában 4-5 igazán tehetséges növendéke ha akad egész pályafutása során. Ha ezek közül 2-3-mal csak a gyakorlatot szerzi meg ahhoz, hogy a többiből ki tudja hozni a maximumot, akkor az értékes anyag fele gyakorlatilag elvész. Mert a csak majdnem jól elindított növendék nem kerül pályára, vagy ha odakerül is, teljesítménye lényegesen a potenciális szint alatt marad. Ha viszont a tanár igénybe veszi az említett külső segítséget, már első nekifutásra elérheti a lehetséges legjobb eredményt. Nem kétséges, hogy egy-két ilyen siker megalapozottabb önbecsülés és önbizalom forrása, mint az elzárkózás.

¹¹ Négyesiné Pásztor Zsuzsa: Zenei munkaképesség-gondozás kísérlete a fővárosi XX. kerületi Állami Zeneiskolában – Parlando, 1979. évi 2-8. szám.

A versenyek, konzultációk eredményeként szinte természetes, hogy felmerül a pályaválasztás gondolja. A zenetanár dolga lényegesen különbözik az általános és középiskolák pályaválasztási tevékenységétől: A többi pályához képest igen korán, 10-11 éves korban el kell dönteni, hogy zenei pályára készül-e a növendék. Sőt, a legújabb tantervek a döntés időpontját még korábbi, 8 éves korban javasolják. Ez a döntés 14 éves kortól gyakorlatilag visszavonhatatlan, de legalábbis nagyon megnehezíti a változtatást az a tény, hogy aki zeneművészeti szakközépiskolában végzi középiskolai tanulmányait, a speciális képzés folytán az egyetemi, főiskolai továbbtanulási lehetőségek jelentős részéből kizárja magát. Felelősségteljes, kockázatos a döntés azért is, mert nincs garancia arra, hogy az alapfokon tehetségesnek bizonyult növendék képességei nem merülnek-e ki a középiskola folyamán, nem kell-e mégis megváltoztatni a döntést, amely így már mindenképpen kompromisszumos döntést eredményez, a fiatalban pedig nehezen gyógyuló törést okoz.

Még ha megalapozott is a zenei pálya választása, még ha biztosnak látszik is, hogy képességekkel, kitartással győzni fogja a növendék, akkor is fennáll egy dilemma: A tehetséges gyermek – éppen a tehetség általános személyiségjegyeiből következően – többnyire más területeken, más tárgyakból is jó eredményt mutat fel. Vállalhatja-e a zenetanár a rábeszélés felelősségét? Két tényező könnyíti meg a döntést: A hivatásszerű muzsikálást, mint említettem, igen korán kell elkezdeni. Tehát évek állnak a tanár rendelkezésére, hogy megfigyelje növendéke haladásának tempóját, esetleges problémáit. Ugyanakkor az intenzív gyakorlás – a korábban ismertetett felmérések tanúsága szerint – nem hátráltatja a tanulót más irányú érdeklődésének kielégítésében sem, tehát a változtatás lehetősége 14 éves korig adott. Másrészt a növendéknek mind zenei téren, mind egyéb kedvenc tárgyában vagy tárgyaiban bőséges lehetősége van arra, hogy bizonyítson: Versenyeken, pályázatokon próbálghatja, hogy melyik területen futja a legtöbbre tehetségéből. Ezen információk birtokában az osztályfőnökkel, szülőkkel, növendékekkel közösen kell latolgatni az esélyeket és az egyéni kívánságot. Ezután következhet csak a döntés, amely azonban már a növendéknek és szüleinek a joga és felelőssége.

Így tehát a „nevelő team” igen sok tagot számlál: A zenetanárt, a szülőket, óvónőt, tanítót, osztályfőnököt, énektanárt, pályaválasztási felelőst, szakfelügyelőt, szakközépiskolai tanárt, a zeneiskola többi tanárát és növendékét, sőt, még a baráti kört is ide kell számítani. Ez a szűkebb és tágabb környezet mindenképpen körülveszi a növendéket és hat rá. Rajtunk múlik, hogy ezeket a spontán hatásokat be tudjuk-e ágyazni nevelési koncepciónkba, be tudjuk-e szervezni céljaink szolgálatába.

Csak ilyen széleskörű együttműködéssel, a teljes nevelési hatásrendszer összefogásával jöhet létre maximális eredmény és optimális döntés a növendék jövőjével kapcsolatban. Márpedig ez az egyes ember személyes boldogulásának is záloga, és a társadalom értékeivel való jó gazdálkodásnak is a legjobb módja. Nagyobb távlatban gondolkodva és a tehetségek szélesebb skáláját figyelembe véve pedig az egész társadalom, az egész nemzet szellemi felemelkedésének az útja.

Égető Eszter és a szonátaforma

Megjelent a Magyar Tudományos Akadémiának az Országos Távlati Tudományos Kutatási Terv 6-os főiránya Integratív Nevelés című kutatási beszámolójában 1983-ban

I.

Negyven év c. önéletírásában Németh László ezt írja Égető Eszter című regényének formájáról: „Két-két fejezet közt Eszter gyermekségétől nagymama koráig öt-öt év esett (a nyolcadik és a kilencedik közé csak kettő), s minden egyes fejezet egy-egy szonátaformába szerkesztett háromtétéles kis regény: egy édenalapító kísérlet és a rá váró bukás története.”¹²

Ezt a megállapítást Kocsis Rózsa gondolja tovább monográfiájában¹³: „Németh a zenei szerkesztés módszerét emeli ki művével kapcsolatban, mert a szerkezet a hősnő zenében feloldódó és harmóniát kereső lényével van összefüggésben.” Kocsis a teljes regényt tekinti egy szonátaformájú tételnek – az író nyilatkozatától eltérően – amelynek expozíciójában, a gyermek-, serdülő- és nagylánykor három fejezetében „fő témának” Eszter harmonikus élet utáni vágyát és ennek a váagnak a környezettel való összeütközését tartja. „Melléktéma pedig a mű modális hangrendszere, Eszter lényével összefüggő lágy hangneme ... A második rész ugyancsak az elsőben felcsendült fő- és melléktémát fejleszti tovább, elemeire bontja és vetélkedtetni egymással.”¹⁴ Ez lenne a kidolgozás, a 4-5-6. fejezet. Itt az elemzés megszakad, a visszatérésről már nem esik szó.

Greza Ferenc így reagál a zenei formálásra: „A műben kettős, ám összetartozó rendező elv érvényesül: a zenei és a biológiai szerkesztés. A tíz fejezet mindegyike egy-egy szonáta, egyszersmind a lelki fejlődés egy-egy állomása. A Mozart-dallam – mely előbb Décsi Feri hegedűjátékában szólal meg, majd Méhes versmondásában – Eszter életének vezető dallama, melyet lelke növeklökései idéznek meg.”¹⁵

Koczkás Sándor még cikkének címében is utal a zenére: „Az Égető Eszter dallama”¹⁶, de megmarad az általánosságok síkján: „A regényeknek is van dallamuk. Más, mint a verseké: nem annyira zene s mégis valami ahhoz hasonló. Ez a dallam nem mondataik prózai muzsikájával azonos s nem is csak egy-egy regényhős különös motívuma. Az élmény összessége inkább, amit a mű az emberben maga után hagy. Az az eltéveszthetetlen és megismételhetetlen gondolati-érzelmi emlék, amely évek után is föltámad bennünk, ha a regényről szó esik, ha eszünkbe jut.”

Tovább tallózva a Németh Lászlóról szóló, egyre gyarapodó irodalomban kérdésünkkel kapcsolatban kétféle reagálás tapasztalható: a téma kikerülése vagy általánosságok síkján történő tárgyalása. Pedig kétszeresen is érdekes: a zene és képzőművészet kapcsolatának már könyvtárnyi irodalma van, az irodalom (különösen a prózai művek) és a zene lényegi kapcsolata azonban elég kiműveletlen terület. Másrészt a témát nem kell „hajánál fogva elő-

¹² Németh László: *Negyven év – Magvető*, 1976. 40. o.

¹³ Kocsis Rózsa: *Minőségeszmény Németh László szépírói műveiben – Magvető*, 1982. 409. o.

¹⁴ U. o. 411. o.

¹⁵ Greza Ferenc: *Németh László vásárhelyi korszaka – Szépirodalmi*, é. n., 264. o.

¹⁶ *Kortárs* 66/3. szám, 623. o.

rángatni”, századunk (a XX. sz., a szerk. megj.) egyik legnagyobb írója szinte tálcán kínálja, sőt, ezzel kissé kötelességünké is teszi.

II.

Mielőtt vizsgálódásunkat a regényben elkezdénénk, szemügyre kell vennünk, mit jelentett, mit jelenthetett ez a fogalom, hogy szonátaforma, Németh Lászlónak. Abból, hogy „minden egyes fejezet egy-egy szonátaformában szerkesztett háromtétéles kis regény”, eleve kiderül, hogy a szonáta műfaj és a szonátaforma az író megfogalmazásában nem válik szét pontosan. A műfajra utal a „háromtétéles” jelző, a formára a „szonátaforma” kifejezés és a következő félmondat: „egy édenalapító kísérlet és a rá váró, bukás története”. Ez utóbbi egy dolog belső fejlődése, tehát mindenképpen a szonátaforma jellegzetességeit kell megkísérelnünk azonosítani a regényben.

A második kérdés, hogy mit érzett, mit tartott fontosnak Németh a szonátaformában, melyek azok a tulajdonságai, amelyek miatt éppen ezt a fogalmat használta regénye jellemzésére. Az írónak a zenéhez való viszonyát ehhez nyilván fel kell tárunk, de nemcsak ehhez, hiszen a regényben nem csak formaként, hanem tartalomként is a többi Németh-művet messze meghaladó módon van jelen a zene.

Mint ahogy a regényben tartalmi és formai vonatkozásban is találunk zenei elemeket, az író zenéről vallott írásai is emocionális és racionális kapcsolódást egyaránt tükröznek. „Elég egy-két taktusnyi tizenharmadik századi zenét hallgatnom, ... s rögtön ott van bennem az a foltnyi paradicsom, melyet Csokonaink oly fáradhatatlan párolgott a magyar sivatagba, s amelyet épp a mozarti zenére hallgatva Égető Eszterem, mint egy szívéből eresztett tündéri pókhálót, kilencszer szőtt meg, hogy azt a mások örülete ugyanannyiszor letépje.”¹⁷ S a racionális oldal: „mint fiatal házaspár, a Balatonon egy zeneakadémiai hallgatóval nyaraltam együtt, aki épp összhagzattant tanult. Megkívántam tőle, s nemcsak az összhagzattan leckéit csináltam meg, de hazajövet a nyitott rendelő ablakán át, a Siklós Formatan példáival, sőt, az ellenpontba is belenyalván, annak a jól-rosszul megoldott feladványaival a szűk krisztinavárosi udvart is kétségbe ejtettem. Ha innen indulok ki, az értelmemet foglalkoztató zenei szerkesztés felől, úgy jutok el a zenehallgatáson át a tudatos játékig, meglehet, többre vihettém volna”. S végül fontosságáról: „A zene ... nagyobb szerepet kapott az életemben, mint a képzőművészetek, vagy akár a költészet is --- A zenének köszönhetem, hogy van lelkemnek hazája, melyre mint elveszett szülőföldre visszaemlékezhetem.”¹⁸

Ilyen „profi” tudatosság láttán feltételezhetjük, hogy komolyan kell vennünk a fejezeteket, mint szonátaformákat, és többet kell kihallanunk az egyes fejezetekből zenei füllel is, mint egyszerű háromrészességet, vagy az „édenalapító kísérlet és a ráváró bukás története” mondattal jellemezhető formai modellt. Hiszen ehhez mindkettőhöz ragyogó irodalmi analógiák álltak volna rendelkezésére: a hármastagolás konzekvens megvalósításához Dante Divina Commedia-ja a terzináktól a 99 fejezetig; az eszme és bukása képlethez Madách Ember Tragédiája – igaz, „augmentálva”, egy eszmét két színen át éltetve.

Tehát a szonátaforma lényegéhez tartozóbb dolgokra kellett, hogy célozzon az író. Ilyen lehet a visszatérés, a kontrasztáló témák szerepeltetése, a tonika- domináns viszony

¹⁷ Németh László: Beszélgetések a zenéről. Megmentett gondolatok – Magvető, 1975., 371. o.

¹⁸ U.o.

feszültségkülönbségének belső formáló ereje, az ellentétes gondolatok ütköztetése a kidolgozásban.

III.

Az Árnyékok című első fejezetben még nem részese Eszter a cselekvésnek, a dolgok körülötte és részben vele történnek. A főtéma (zenei és irodalmi értelemben egyaránt) a nagyapa és az apa hadakozása. A „melléktéma” az édesanya betegsége, és az egésztest min-tegy átszővi Eszternek a már kisgyermekként is megnyilvánuló megértése, belátása. Ez a később oly meghatározó tulajdonsága: „a mozarti dallam lefordítása a lélektan és etika nyelvére. Az élet törvényét, a világgal teremtetett összhang állapotát jelenti”¹⁹.

A csillaggal elválasztott második kép igazi kidolgozás a fejezeten belül: A férfiak ellentétének állapotrajza után most Égető Lőrinc tönkremenésének folyamatát tükrözi a konkurrens újság térhódítása. A rész dinamizmusát fokozza, hogy ezt a térhódítást gyilkosságok leírásával érik el, és ezek – a regényben minden dolgok mértéke Eszter – benne is marandó nyomot hagynak. A kidolgozási részben a főtémának csak töredéke, Égető újságja vesz részt, de az fokozott hangsúlyt kap. Új elemek is belépnek, Márton bácsi, Vigh Jancsi. A melléktéma – a betegség – is továbbfejlődik és ütközik a főtéma-töredékkel: ha Égető nem jön haza a tátrai szanatóriumból új nyomdagépeinek megérkezése miatt, felesége sem jön utána, és talán meggyógyul.

A visszatérésben a főtéma még keményebb hangsúlyt kap: a férfiak ellentéte a váltó miatt tovább élesedik. A melléktéma tragikus végkifejlete az édesanya halála.

A második fejezetben – Két férfi a címe – Eszter aktív szereplővé lép elő, és főtéma-ként mindjárt kínálkozik is barátsága a Máté-lányokkal. A főtéma másik részeként megjelenik a zene, Leona néni, a zongoratanárnő alakja és a négykezesek Amállal. A melléktéma apjához fűződő kapcsolatának az alakulása, az a folyamat, ahogyan őszintén megszereti őt.

A kidolgozásban újra módosulnak a témák: a két Máté-lány közül Micike ki akarja magának sajátítani Esztert. Az ennél jóval nagyobb súlyú történés pedig a melléktéma kidolgozási szakaszához kötődik: a nagyapa és az apa találkozója. Mint a fentebb említett terzinák, úgy kerülnek ők ketten a 2. fejezet 2. részében újra központi szerepbe az első fejezet 1. és 3. része után.

A visszatérés újra a Máté-lányok barátságának a rajza, és ami az expozícióban csak felvetett gondolat, a zene itt meghatározó központi anyaggá válik: Décsi Feri játssza el azt a Mozart-szonátát, amelynek dallamából Eszter a maga tündéri pókhálóját szövi a regény további fejezetein át. Apjához fűződő kapcsolata a születésnap látogatásban tér vissza hűséges melléktémaként, és a regénynek ebbe a legderűsebb fejezetébe is belelopja az „örültek” (ez lett volna a regény eredeti címe) sötétebb tónusát.

Ebben a fejezetben is több zenei stílusjegynek eredhetünk nyomába: a lányokkal kötött barátság tonikai feszültségintjéhez képest fontos emelkedés az a felismerés, hogy őszintén megszerette apját (domináns?). A kidolgozás régi új anyaga, a két férfi találkozója a visszafojtott dráma szintjére emeli a rész feszültségét. A barátság-témának a tonikájához való visszakanyarodás után újra felizzik az anyag: Décsi Feri hegedülése most ad értelmet a fejezet elején megpendített zenei témának, de ha a főtéma mollban szólalt meg, akkor ez most minden bizonnyal maggiore (azonos alapú dúrban megszólaló) repríz. Apja látogatása is

¹⁹ Grezsa Ferenc: i. m. 268. o.

több, mint a melléktéma visszatérése: hisz újabb megjelenése nemcsak a lányával való kapcsolatot folytatja, hanem a nagyapával való hadakozást is. Így hát a melléktéma az előző fejezet főtémájával kibővül, hogy második kidolgozásként ható beethoveni Coda kerekedjék belőle.

IV.

Több-kevesebb joggal és pontossággal hasonló elemzés a többi fejezeten is elvégezhető. Ahogy haladunk előre a regény cselekményében, ezeknél a kisformáknál fokozatosan fontosabbá válik a nagyforma, az egész mű felépítése. Az újabb és újabb fejezeteket pedig egyre kevésbé vonatkoztathatjuk el az előzményektől, a megismert hősök jellege, tudattartama alapvetően befolyásolja gondolkodásukat, viselkedésüket. Zenei nyelven fogalmazva egyre több olyan motívum tér vissza az előző tételekből, amelyeknek jelentése csak az előzmények ismeretében világos, tehát egyre kevésbé tekinthető egy-egy fejezet önmagában is megálló zárt egységnek.

A bevezetőben idézett Kocsis Rózsa is ebben a nagyformában érezte meg a szerkesztés zeneiségét, és egyre tovább követve az eszmék, hősök, magatartásformák változásait, valóban egyre világosabban rajzolódik ki a teljes regény finoman kiegyensúlyozott struktúrája, amely további zenei párhuzamok megvonására csábít.

Az egészet tekintve az első három fejezetet, Eszter gyermek- és ifjúkorát nevezhetjük expozíciónak, kidolgozás a 4-5-6. fejezet, házasságának javarésze. A visszatérés a 7-8-9. fejezet, kapcsolatainak átrendeződése és a család fokozatos felbomlása, az Epilógus pedig természetesen a Coda.

Kiáltóan éles szerkesztő-elv a halál: az 1. fejezet végén (az expozíció 1/3-ánál) az édesanya, a 4. végén (a kidolgozási rész 1/3-ánál) a nagyapa, a 7. végén (a visszatérés 1/3-ánál) az édesapa hal meg, tehát Eszter életének legfontosabb kapcsolatai. És hogy a 9. fejezet végén idős korának legfontosabb szereplője, Méhes Zoltán is öngyilkos lett, megerősíti azt a leküzdhetetlen sejtést bennem, hogy Eszter Mozart-dallama nem lehet más, csak az e-moll Hegedű-zongora Szonáta I. tétele. Ez a tétel a Mozart hegedűszonáták közül azon kevesek közé tartozik, amelyek alkalmasak arra, hogy a hegedűszólamot Dési Feri szólóban, a zongora nélkül eljátssza, hiszen a szonáták többségében vagy a zongora szólaltatja meg a főtémát, vagy a hegedű legfeljebb egy periódus terjedelemben játszik dallamot. De ahol hosszabb idézet is megállna szólóban, azok közül is kiemelkedik az a behízelgő cantabile dallam, amely az e-moll Szonáta I. tételét Eszter elbűvölésére alkalmassá teszi.

A tétel végén ez a csodálatosan daloló főtéma codaként még egyszer megszólal. Hogy formailag – a Szonáta szerkezetével megegyezően – milyen fontosnak érezte az író ide, a végére a halálmotívumot, azt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy miután az első megfogalmazástól eltérően a regény első négy kiadásában Méhes nem lesz öngyilkos, csak elbujdosik Csomorkányról, az író szükségesnek érezte legalább eszmei példaképének, Gandhinak a haláláról szóló újsághírt belekomponálni az Epilógusba. Az ötödik kiadásban aztán már az eredeti verzió szerepel Méhes öngyilkosságával, így a Gandhi lelövéséről szóló híradás benmarad ugyan, de szerkezetileg funkcióját veszti.

Ez tehát az első, szabályos főtéma. A 2., 4., 5., 7. és a 9. fejezetben – tehát a zenei analógia szerint az expozíció közepén, a kidolgozási rész elején és végén, valamint a visszatérés elején és végén – második főtémaként jelenik meg a zene. „Sorsának vezérlője a mozarti dallam. Először Décsi Feri hegedűjén szólal meg, s úgy szárnyal, 'mintha egy angyalnak adta volna bérbe testét'. Aztán a lajosfalvi közös zongorázások ál-idilljében kísért, majd a szeghádi detektoros rádióból teszi számára elviselhetővé Józsi hűtlenségét. Később alakot vált: a városházi irodalmi esten Eszternek úgy tűnik, mintha Méhes állja alá szorult volna az a hegedű. A Kotormán-kép végtelen perspektívájában is ugyanazt a messzeséget véli felfedezni, amit a szonátában. Az analógia Méhes Csomokányra költözésével válik teljessé: versmondása Décsi Feri rég volt, megcsodált játékára emlékezteti az öregedő tanítványt.”²⁰ Az élet tényeit – a halált is – elfogadó, az „örültek”-széttaposta élet romjain újra meg újra harmóniát teremteni tudó és akaró Eszter egyénisége e két princípium, a zene és a halál közé tökéletesen illeszkedik.

A melléktéma két férfi, az „örültek”. Az expozícióban nagyapja és apja, a kidolgozási részben férje és Szirmai, a visszatérésben fia, József és Szilágyi, majd József és Méhes. Furcsa eredmény, hogy ezeknek a férfiaknak a munkálkodása, bármennyire is mindegyikük a legjobbat akarta, Eszter életébe szinte kivétel nélkül úgy szólt bele, hogy lerombolta azt a „foltnyi édent”, amit neki a romokon ismételten sikerült megteremtenie. Így válik a melléktéma a főtéma-csoport éles ellentétévé.

A barátság és a szerelem is három alkalommal jelenik meg a melléktéma-csoport békésebb tagjaként. A Máté-lányok barátsága az expozícióban, a 2. fejezetben indul, az 5. feje-

²⁰ Grezsa Ferenc: I. m. 268. o.

zetben (kidolgozás) Amállal az asszonybarátságban éri el legmagasabb hőfokát, és leszűrt, szellemi összetartozássá alakul Méhessel a 9. fejezetben (repríz).

A szerelem-téma expozíciója Décsi Feri, a hegedűs, a 2. fejezet 3. képében. Ez olyan rejtett, alig tudatosult érzés, hogy csak férje tapintatlan megjegyzése teszi utólag tudatossá. A 4. fejezet 1. képében Szirmai doktor udvarlása jut el külsőségekben a legmesszebbre, a vallomásig és a szakításig. Szilágyival, fia tanárával kapcsolatban újra csak egy elfojtott érzés jelentkezik a 7. fejezet 2. képében.

Mindezek a motívumok egyetlen cél szolgálatában állnak: Eszter édenének a megte-remtését segítik, gátolják, illetve lerombolják azt. Így hát ez a többször megismételt kísérlet a teljes motívumrendszer eredőjének tekinthető, mint valami passacaglia basszus, vagy wagneri vezérmotívum, vagy akár csak hangnem, intonáció műben.

A témák bonyolult viszonyban vannak egymással: a halál motívuma soha nem szerepel azonos képben a zenei motívummal. A szerelem viszont mindig a zenével azonos képben szerepel, akkor is, ha a két motívumhoz nem azonos személy tapad, mint pl. a tanyai internátus c. fejezetben. A negatív kicsengésű melléktéma, a férfiak világa – ahogy a szonátaformában lennie kell – csak egyetlen egyszer csap össze a zenével, szerelemmel, édenalapító kísérlettel: a kidolgozási rész kezdetén, a Lajosfalvi paradicsom c. fejezet első képében. Az édenalapító kísérlet is itt, a kidolgozási részben a legerősebb, Eszter mindhárom középső fejezetben látványosan újrakezdi.

Még egy kulminációs pont van a regényben: a visszatérés kezdetén ugyanúgy felsorakoznak a motívumok, mint a kidolgozási rész elején, de az ellentétek itt nem csapnak össze, a főtéma-csoport és a melléktémák egymás után lépnek színre.

Két fejezet van a regényben, amelyből ezek a motívumok szinte teljesen hiányoznak, a 3. és a 8. Mindkettő háborúban játszódik, a Háborús tavasz az első, a Menekülők és maradók a második világháború idején. Véletlenül (?) éppen ezen a két helyen, az expozíció legvégén és a coda előtt szólal meg a Forte jelzésű, marcato jellegű zárótéma az e-moll szonátában.

Áttekintő táblázatunkból szinte teljes pontossággal kiolvasható a szonátaforma megjelenése a regényben, a témák sorrendje és előfordulása pedig az e-moll Szonáta I. tételének formálását tükrözi.

Expozíció					Kidolgozás				Repríz					Coda
Főtéma		Melléktéma		Záró- téma	Főtéma		Melléktéma		Főtéma		Melléktéma		Záró- téma	
1.	2.	1.	2.		1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.		
Édesanya halála	Décsi Feri hegedűjátéka	Nagyfata és Lőrinc vitája	Máté lányok barátsága		1. világháború	Nagyapa halála	Férje és Szil- mai	Lajosfalvi zon- gorázás	Barátság Amállal	Méhes versei, Kotormán kép	Apja halála	József és Szilágyi		
1.	2. fejezet		3.		4.		5.		6.	7.		8.	9.	

Ennyi egybeesés nem lehet véletlen, de ha mégis, akkor ez azt bizonyítja, hogy a művészi formálásnak művészeti ágakat összekötő mélyrétegei vannak, melyek az alkotók és a befogadók lelkében egyaránt egy magasabb Harmónia visszatükröződései.

Tehetséges gyermekek képességfejlesztésének pedagógiai kérdései a zeneiskolában

1983

A tehetség kibontakoztatását minden szervezett társadalom fontos feladatának tekintette. A tehetség lényegét minden kor uralkodó érdekviszonyai határozták meg, és egyes vonásait abszolutizálták. A mitikus korok tehetséges embere a hős, aki erős, ügyes, legyőzi az ellenséget, hívják Rámának, Achillesnek vagy Dávidnak. A társadalom differenciálódásával az erő és ügyesség helyt a ravaszság, egyfajta okosság váltja fel – Odüsszeusz. A görög rabszolgatartó demokrácia kiteljesedésekor pedig Platon, aki Államában a filozófusokra bízta a kormányzást, az elvont gondolkodás képességét tartja a tehetség lényegének.

A tehetségnek ez az értelmezése aztán túlélte Platont, az ókort, sőt, a középkort is, és máig is egyoldalú értékítéletek inspirálója: Az intelligencia tesztek, az IQ értékeket gyakran tartják a tehetség szinte kizárólagos fokmérőjének. Közben a reneszánsz tehetségfogalmára Macchiavelli hatalomra törő „Fejedelme” veti rá árnyékát, hogy aztán a polgárosodás megteremtse azt a „gondolatot”, hogy tehetséges az az ember, aki sok pénzt tud keresni. Ezt a nyers, a kort őszintén, leplezetlenül tükröző szemléletet aztán a romantika dicsfénybe burkolt tehetségimádata váltotta fel: A XIX. században a társadalmi küzdelmeket gyakran helyettesítő pótcselekvések színtere, a művészet vált a tehetségfogalom szinte kizárólagos hordozójává: a zseni, aki lehet költő, festő vagy muzsik, a társadalmon kívül (fölött?) áll, és fogalmazza, rosszabb esetben példázza annak ellentmondásait.

A mához közeledve a tehetségfogalom ugyanúgy a társadalmi berendezkedések szerint válik szét, mint korábban: A kapitalista világban az egyén, az individuum – egzisztencializmus – míg a szocialista világban a közösségi ember – Makarenko – válik eszményképpé. Milyen ez az eszménykép? A sokoldalúan művelt, elkötelezett, öntudatos ember.

Itt mindjárt találkozunk is az első ellentmondással: A tehetségről úgy tudjuk, hogy irányultsága van, tehát nem a sokoldalúság jellemző rá. Az ismeretek hatalmas mennyisége régóta megnehezíti a polihisztorrá válás lehetőségét. Hogyan egyeztethető ez össze a sokoldalúan művelt ember képével?

Először célszerű a tehetség fogalmának rövid körbejárásával kezdeni. Ennek tisztázását korábbi munkámból veszem át.²¹

Mi indokolja a társadalom érdeklődését, a tehetség kibontakozásának segítését? Megtérül-e az egyénnek nyújtott fokozott támogatás?

A tehetség nyilvánvaló érték, a társadalom szellemi tőkéjének fontos része. Tehát kibontakoztatása kétségtelenül az egész társadalom érdeke. Ugyanakkor a képességek kiaknázásának, a személyiség kibontakozásának a lehetősége – nem nehéz belátni – az egyén személyes boldogulásának is kulcsa. De ennek a szubjektív szempontnak is van társadalmi vetülete: A kiegyensúlyozott, harmonikus személyiség a maga helyén a társadalmi közérzet javítója, a társadalom felemelkedésének a katalizátora.

Szekunder hatása is jelentős: A tehetség kibontakoztatásának pedagógiai folyamata új módszerek, új megközelítési módok kipróbálását inspirálja, tehát fejleszti a pedagógiát, és ez megint csak jótékonyan hat vissza a társadalomra, széles rétegek neveltségének színvonalára, műveltségi szintjének emelésére.

A tapasztalat és a kutatási eredmények egyaránt azt mutatják, hogy a tehetség fogalmát két komponensre kell bontanunk, egy általános és egy speciális összetevőre. Az általános összetevőt tehetségnek, a speciális oldalt képességeknek szokták nevezni. „A tehetség elsődleges értelemben valamely ember öröklés által meghatározott és egyszersmind teljesítményre törő adottságainak összessége.”²²

„A tehetség nem érzékszervi, hanem pszichikai kategória: a lélek érzékenysége, a fantázia gazdagsága, a finom megkülönböztetések iránti fogékonyság. ... Ez azonban csak amolyan potenciális adottság, amely az ember lelki értékét határozza meg, lehetőséget biztosít arra, hogy valamilyen területen kiemelkedjék, és az átlagosnál nagyobb eredményt érjen el, amennyiben a tehetséghez fiziológiai képességek is járnak. A tehetség érvényesülését ezek a képességek döntenek el. ... A nevelőnek egyetlen feladata a képességeket a tehetség kifejezésére alkalmassá tenni.”²³

Ezen meghatározások közös vonásának találjuk azt, hogy a tehetség általános, a képességek specifikusak. A tehetséges ember tehát nyilván magas szinten alkot magának képet a világról általános érzékenysége, fogékonysága révén, de nemcsak képet alkot róla, hanem speciális képességeinek felhasználásával kifejezi, tükrözi, és hat is rá.

A sokféle képesség kiművelésének nagy területéből a zeneiskola speciális részfeladatot vállal: zenére és zenével nevel, döntően egyéni foglalkozás keretében.

A zenei tehetség, amely az általános tehetségfogalomhoz képest speciális tehetség, önmagában is olyan összetett, hogy ezen belül is célszerű egy általános és speciális oldal kettéválasztása. A köznap szóhasználatban is zenei tehetségről és az azt alkotó képességekről beszélünk. Mi hát a zenei tehetség?

„A zenei alkotó és interpretáló tehetség legfőbb tényezője a muzikalitás. Ez teszi lehetővé, hogy a zenét bizonyos tartalom kifejezésekként éljük át.”²⁴

„Zenei tehetségen... bizonyos képességek oly mérvű mennyiségi és minőségi kifejlődését értjük, amely lehetővé teszi a szóban forgó ember számára, hogy valamilyen zenei területen eredményes tevékenységet fejtsen ki.”²⁵

„Zenei tehetségnek a képességeknek azt a minőségileg sajátos összetételalkozását nevezem, amelytől a zenével való sikeres foglalkozás lehetősége függ.”²⁶

Melyek hát a zenei tehetségnek azok a speciális képességei, amelyek a nevelés során a potenciális hajlamból a tehetség aktív kifejezőivé formálhatók?

A tehetséget alkotó képességek egyik, gyakorlati képzési célú felosztása szerint megkülönböztetjük a hallást, a motorikus képességet, a zenei memóriát, a felfogó- és kifejezőkészséget, a pszichológiai és fiziológiai állóképességet.¹

²¹ Kovács Gy. : A tehetséggondozás kapcsolatrendszerének a kialakítása a zeneiskolában – I. előző írás.

²² G. Ohlhof: Tehetség és tanulmányi siker. In: Tehetség és különleges képzés – Tankönyvkiadó, Bp., 1965. 45. o.

²³ Czövek Erna: Emberközpontú zenetanítás – Zeneműkiadó, Bp., 1975. 13. o.

²⁴ Halász László: Művészet és pszichológia – Gondolat kiadó, Bp., 1964. 77. o.

²⁵ Paul Michel: Zenei képesség, zenei készség – Zeneműkiadó, Bp., 1964. 40. o.

²⁶ B. M. Tyeplov: A zenei képességek pszichológiája – Zeneműkiadó, Bp., 1963. 31. o.

Más szempontból a lehetséges meghatározások sokaságával találkozunk: Halász László²⁷ felosztása: Nagyfokú emocionális fogékonyság,; kifinomodott zenei hallás (hangmagasság, -erősség, -terjedelem, az idő, a ritmus, a hangszín, az összhangzás iránti érzék); zenei emlékezés. P. Michel²⁸ felosztása: Zenei hallás (megkülönböztető készség, hangmagasság-hallási érzet intenzitása, időtartama és ezek szintézise: a zene észlelés); emlékezet; motorikus képességek (amelyek segítségével a „hangképet” át lehet vinni énekhangra vagy hangszerre); szellemi képességek (képzelet, gondolkodás: a mű felépítésének, logikájának a speciális zenei tartalommal kapcsolatban kell kibontakoznia). Tyeplov²⁹ szerint: Tonalitás-érzék (hangközök és hangintenzitások); hallási képzetek (belső hallás, harmóniai érzék, memória); ritmusérzék. A tonalitás- és ritmusérzék együtt az emocionális érzék.

Ezek ismeretében előttünk áll tehát a konkrét cél, amely a zenei nevelés irányát és célszerű összetételét meghatározza. Most azokat a módszereket kell számba vennünk, amelyek ehhez a célhoz jelenlegi lehetőségeink keretei között a legközelebb visznek bennünket.

A zenei tehetséggondozás szervezeti kerete a zeneiskola. Általános elemként a zeneiskola szervesen beleépül az oktatási rendszer hálózatába, közép- és felsőfokú folytatása van, sőt a középfok szétválik amatőr és professzionális ágra, zeneiskolai továbbképzőre és a zeneművészeti szakközépiskolára. A speciális elem két formában van jelen a zeneiskolában: Az egyetlen olyan iskolatípus, amelyet egy másik, általánosan képző iskolával párhuzamosan, fakultatív módon látogatnak a tanulók, másrészt rendhagyó az is, hogy a zeneiskolában döntően egyéni foglalkozás folyik.

A többi iskolatípushoz hasonlóan a zeneiskolában is most folyik az új tanterv, az óraterv, egyéb dokumentumok kidolgozása, kipróbálása. Öröndetes, hogy az új tanterv lehetőséget kíván nyújtani a kiemelkedő képességű növendékekkel való intenzívebb foglalkozásra: kétszeres óraszámot biztosít.

’Első teendőnk a tehetséges gyermekek felkutatása. A tehetség eléggé ritka, az IQ mérések szerint hazánkban 200 000 tehetséges, 300-400 rendkívül tehetséges és 3-4 zseniális ember él.³⁰ És még ennek a kevésnek is csak töredéke a zenei tehetség. Mégis ma nálunk egy rendkívüli zenei képességű gyermek csak szerencsés véletlenek során keresztül juthat el képességeinek felismeréséhez, megfelelő szintű kiteljesedéséhez. Melyek ezek a véletlenek?

1. Városi lakosnak kell lennie, mivel a községek többségében nemcsak zeneiskola nincs, de sokhelyütt a szakos énektanár is hiányzik. Az egyetlen, a falusi zenei tehetségek felkutatását és felkarolását végző iskolát, a Békéstarhosi Zeneművészeti Szakiskolát az ötvenes évek végén bezárták.

2. Olyan óvodába vagy általános iskolai osztályba kell kerülnie, ahol a pedagógus súlyt helyez az énekre, zenére.

3. Ha mindezek a feltételek fennállnak, olyan zeneiskolai tanárhoz kell kerülnie, aki felismeri képességeinek rendkívüli voltát, de nem csak felismeri, hanem jelentős mennyiségű többlet-munkát hajlandó áldozni a tehetséges gyermek szakmai előrejutására, pályájának egyengetésére. Ennek a többletmunkának a mennyisége (társadalmi munkában!) 9 iskola 14 eredményes tanárának a közlése szerint egy-egy tehetséges növendék esetében évi 70-100 óra.

²⁷ Halász László: Művészet és pszichológia – Gondolat kiadó, Bp., 1964., 77. o.

²⁸ Paul Michel: Zenei képesség, zenei készség – Zeneműkiadó, Bp., 1964., 40. o.

²⁹ B. M. Tyeplov: I. m. 31. o.

³⁰ Neukum Lea: Zseniküszöb – Magyarország folyóirat 1981/31. szám, 23. o.

Nyilvánvaló, hogy ilyen körülmények között a tehetséges gyermekeknek legfeljebb a fele jut el a kiművelésig, képességeik társadalmi szintű hasznosításáig. A tehetségben rejlő értékek feléről nyilván nem mondhatunk le, ezért felkutatásukat meg kell szervezni, mégpedig a jelenleg rendelkezésünkre álló intézményrendszer szervezeti keretei és személyi feltételei között. Bázisa az általános iskola. A tanítókat, alsó tagozaton tanító szakos tanárokat érdekeltté kell tenni abban, hogy tehetségre orientáltan is figyeljék tanítványaikat, és ha ilyenre bukkannak, jelezzék. Ehhez jelentős ellenállást kell leküzdeni:

1. A tanítónak nem érdeke, hogy jó képességű tanítványát iskolán kívüli tevékenységre ösztönözze, mert úgy véli – látszólag jogosan – hogy ezzel a gyermeknek az osztályban kifejtendő húzóereje csökken.

2. Nem fűződik hozzá érdeke az iskolának sem, mivel az esetleges babérokat a tanuló más intézmény színeiben aratja.

3. Egyéb, az iskola által felfedezett képességeinek a kiaknázásában hátránynak tűnik, hogy a speciális képzés „elvonja a tanulástól”. Ez utóbbi a legnagyobb veszély, amely a tehetséges gyermekre leselkedik, nem csak a zenei tehetség, hanem minden olyan különleges képesség esetén, amelynek kiművelése nem fér bele az iskola tantárgyainak rendszerébe.

És itt nem szabad rossz szándékra, túlzott iskolai sovinizmusra vagy presztizs-féltésre gondolnunk. (Illetve ilyen is előfordul, de ez nem pedagógiai, hanem etikai kérdés.) Az általános iskola a saját maga által nyújtott képzésben látja a gyermek fejlődésének optimális útját, és ez a tanulók többségére vonatkoztatva igaz is. Az ott elérhető eredményeket, a kitűzhető célokat és a hozzájuk vezető módszereket az iskola pedagógusai ismerik, kipróbálták, eredményesnek találták, míg a személyiség kibontakoztatásának bármely más útjáról csak töredékes képük van. A helyzetet súlyosbítja, hogy ezt a – jó szándékú, de adott esetben káros – véleményt az iskola teljes tekintélyével képviseli a szülő előtt is, és ez már elég ahhoz, hogy valamely tehetséges gyermek különleges képessége ki se derüljön.¹

Az is súlyos gondja a tehetséggondozásnak, hogy lehetőségeink általában alatta maradnak a szükségletnek: Kevesebb a pénzügyi keret és az álláshely, mint amennyi egy-egy iskola vonzáskörzetében található összes arra érdemes gyermek beiskolázásához kellene. Azok az iskolák, amelyek a tervszerű tehetséggutatást már régebben elkezdték (Szombathely, Vác, Győr, több budapesti iskola) kiemelkedő eredményekkel bizonyítják, hogy a véletlenre bízott kiválasztásnak akkor is véget kell vetni, ha közben a lehetőségek alatta maradnak az igényeknek. A rendelkezésünkre álló eszközökkel akkor élünk jól, akkor használjuk fel hatékonyan, ha valóban a legtehetségesebbeket iskolázzuk be, függetlenül attól, hogy ők jelentkeztek-e, vagy kutatni kellett utánuk. Ehhez tehát semmiféle új beruházás, többletköltségvetés, új álláshely nem szükséges. Csupán annyi történik, hogy ugyanakkora ráfordítással több hasznos munkát végzünk, ha úgy tetszik, a termelékenységét növeljük: A tehetségesebb, gondosabban kiválasztott gyermekek jobban kamatoztatják a befektetett munkát. Csak úgy mellékesen a társadalmi mobilitáshoz is hozzájárulunk, hiszen nem kétséges, hogy a hátrányos helyzetű tehetséges gyermekeket kell elsősorban felkutatni.

A jelenleg rendelkezésünkre álló propaganda-eszközökkel a zeneiskola vonzáskörzetében lakó tanulóknak legfeljebb negyedét, felét érjük el, a többiek talán nem is tudnak létezéséről. Pedig a tehetséggutatás nem történhet adminisztratív eszközökkel, felméréssel, mivel nincsenek olyan paraméterek, amelyekhez csak hozzá kell mérni a gyermeket, és a tehetséges máris fennakad a rostán, az átlagos pedig kiesik. Mit tehetünk tehát?

Az iskola székhelyén kisebb a probléma. A környező falvak – nagyjából a járás – az a „szűzföld”, amelyet meg kell hódítani. Alig változtat ezen, hogy néhányan bejárnak a zeneiskolába a környező falvakból. A szükséges intézkedések sokrétűek:

Megfelelő propagandaanyagot kell eljuttatni az érintett általános iskolákba, és az ének-zenei munkaközösség segítségével, de még inkább személyes kapcsolatokon keresztül el kell érni, hogy az anyagnak a támogató jellegű ismertetése és kiosztása is megtörténjen.

A szervezőmunka további kibővítését jelenti ugyan, de feltétlenül foglalkozni kell az óvodáknak és az óvónőknek a bevonásával is. A képességek kiművelésének az iskolás kor előtti elkezdése olyan többlet-befektetés, amely a későbbiekben sokszorosán megtérül.

’Mindez azonban így még legfeljebb csak arra elég, hogy az iskola ne gátolja a zene-tanulást. A tehetségek kiválasztásának megszervezéséhez ez kevés, aktív segítségre van szüksége – nem a zeneiskolának, hanem – a tehetséget a saját érdekében megbecsülni akaró társadalomnak. Ehhez érdekeltté kell tenni a kiválasztásban szerepet játszókat: Erkölcsei és anyagi elismerésben kell részesíteni azokat az óvónőket, tanítókat, akik vállalják, hogy a csoportjukba, osztályukba kerülő, bármilyen területen tehetséges tanulókat tehetségük kiművelésének útjára irányítják. Az erkölcsi elismerés egyik igen fontos módja – a sok egyéb, kézenfekvő elismerésen túl – olyan gyakorlatnak a meghonosítása és általánossá tétele, hogy a legnagyobbakról, az országos és világhírű tudósokról, művészekről ne csak azt tudja meg a közvélemény, hogy melyik professzornál diplomáztak, hanem azt is, hogy ki indította el őket a pályán. Első gyakorlati lépésként el kell érni, hogy a jelentős versenyek – zenei versenyekre gondolok, mivel azok előkészítését, lebonyolítását jobban ismerem, de ez megfelelő változtatásokkal más területekre is érvényes – a programfüzetben a versenyző adatainál a tanárok felsorolásánál kapjanak helyet az alsó fokú tanárok is.’¹

Az így kialakuló, kialakítandó kapcsolatrendszer természetesen nem csak a tehetséges gyerekek felkutatását szolgálja, és szerepe nem is merülhet ki ebben, mert a nevelő-oktató munka során a továbbiakban is szükség van ezekre a kapcsolatokra: Állandó munkakapcsolattá kell válniuk, hogy a tanulót ne elszigetelt, egymástól független nevelő hatások ériék, hanem a különböző nevelési tényezők a komplex személyiségformálás összehangolt hatásrendszerévé váljanak.

A vázolt tennivalók minden iskolában más és más módon valósulnak meg. Iskolánkban ebből eddig annyit sikerült elérnünk, hogy van használható ismertető anyagunk, de terjesztését a városon kívül még nem oldottuk meg. Az általános iskolákkal, énektanárokkal, osztályfőnökökkel kapcsolatot tartunk, nevüket feltüntetjük a főtárgyi naplóban, sőt időnként kötetlen beszélgetéssel, szerény megvendégeléssel egybekötött konzultációt tartunk közös gyermekeinkről. Meghívjuk az osztályfőnököt, énektanárt a növendék fontosabb szerepléseire, és örömmel nyugtázzuk, hogy meghívásunkat egyre többször el is fogadják. Értesítjük az általános, ill. középiskolát a növendék sikereiről, és igyekszünk gondoskodni ezek publikálásáról is. Részt veszünk az óvodai ének-zenei munkaközösség munkájában, a foglalkozásokra kis hangszereseket küldünk, és amikor igénylik, tanácsokkal segítjük a szakmai munkát. Zenei pályára készülő volt növendékeinket rendszeresen visszahívjuk koncertezni.

Néhány év alatt ezek hatására némiképpen javult a beiratkozók átlagos képessége, és reméljük, hogy a kapcsolatok további bővítésével még jobb kiválasztásra lesz lehetőségünk.

A tehetségkutatás természetesen csak kezdete a munkának. A felfedezett, elindított tehetséges gyermekkel úgy kell foglalkozni, hogy a benne rejlő tehetség kibontakozhasson.

’Ennek első fázisa a tanítás-tanulás feltételeinek a megteremtése. A tárgyi feltételek minden hiányossága mellett is könnyű dolgunk volna, ha csak a zeneiskolai körülményekkel kellene törődnünk. De a körülmények megteremtésébe az iskolán kívül is nagyon sok tevékenység tartozik: Segíteni kell megfelelő hangszer beszerzését, karbantartását, időpontokat kell egyeztetni az őrsi órákkal, szakkörökkel, váltakozó tanítással, a napközi programjával. Meg kell beszélni az osztályfőnökkel a külön-elfoglaltságok mértékét, a szülőkkel konzultálni kell a szükséges és lehetséges terhelésről, lebeszélni őket az irreális elvárásokról, végül segíteni olyan napirend kialakítását, amelyre a növendéknek fejlődése érdekében szüksége van.’¹

A szülőkkel egy-egy esetben a leghatározottabban hadakozni kell azért, hogy egyáltalán engedjék, hogy gyermekük esetleg pályára készülő intenzitással foglalkozzon hangszerével. Itt merül fel először az a kérdés, hogy meddig terjed ebben az igen szerteágazó feladatkörben a pedagógus felelőssége, kötelessége, mennyi várható el tőle, és hol van annak határa, ami már egyértelműen kívül esik feladatkörén.

Kétségtelen, hogy annak kell összefognia a szálakat, aki a tanuló irányításáért felel.

A tehetséges gyermekkel járó többlet-munkát két módon is honorálni kell: Egyrészt erkölcsi és anyagi elismeréssel, amelynek arányosnak kell lennie a végzett többletmunka mennyiségével és eredményével, másrészt az egyéb, nem személyre szabott feladatok – az úgynevezett reszortfeladatok – alóli teljes vagy részleges mentesítéssel. Még így is nagyon kétséges, hogy megéri-e percben, idegi megterhelésben, anyagiakban számolva. És ha valaki így számol, akkor nyilván nem is éri meg neki. Mert akkor, amikor munkánk, hivatásunk legszebb oldaláról van szó, amikor a gyöngyhalász a sok apró gyöngyszem után igazi kincset hoz felszínre, akkor nem számolni kell, hanem örülni, ünnepelni kell még akkor is, ha tele van erőfeszítéssel, gonddal, felelősséggel.

’A feltételek megteremtése, valamint a nevelő-oktató tevékenység gondos megtervezése után megkezdődhet a szűkebb értelemben vett hangszer-tanulás (megfelelő énekes alapozás után, esetleg korán érő gyermek esetében azzal párhuzamosan), amelynek során a belső feltételek, a motiváció erősítésére és állandó megújítására van szükség és lehetőség.

A motivációs rendszer alapja a növendék kedve, hajlandósága, vonzódása a zenéhez, éppen tehetségéből fakadóan, valamint a tanár pályaszeretete, példája és a növendékkel kialakított kapcsolata. Erre az alapra hosszabb és rövidebb távlatú célkitűzésekkel, kialakított szokásrenddel és külső ösztönző hatások megszervezésével megerősített motivációs rendszernek kell épülnie. A leghosszabb távú célkitűzés a választott életpálya. Ehhez számtalan rövidebb idejű célkitűzésnek kell társulnia, hogy az elért cél sikerélményt, igényszint emelkedést eredményezzen.

Külső ösztönzőkre is szükség van, mert a növendéket rengeteg negatív hatás éri a zenével, a többlet-elfoglaltsággal kapcsolatban, és ezeket elsősorban kívülről, a tanár-növendék-zeneiskola körén kívül eső értékeléssel, ösztönzéssel tudjuk közömbösíteni. Itt kell felhasználni a beiskolázás során az általános iskolai tanárokkal, osztályfőnökökkel kialakított kapcsolatot: Meg kell hívni a házihangversenyekre, hogy hallja játszani tanítványát; beszámolni a kezdeti apróbb eredményekről; felkutatni a tantárgy-koncentráció lehetőségét: hol, milyen típusú darabbal működhet közre a növendék általános iskolai osztálytársai előtt. Ezek az alkalmak nem csak az osztálytársak rosszmájú megjegyzéseit előzik meg, ill. hatástalanít-

ják, hanem a rövid távú motivációs rendszernek is fontos segítői. Ugyanakkor képet adnak az osztályfőnök és a tanárok számára a növendék zeneiskolai munkájáról. Végezetül a zeneiskolai munkáért az általános iskolában kapott elismerés a szülők szemében fontos érték.

Márpedig a szülői ház a külső motivációs bázis legfontosabb láncszeme. „A szülői házban uralkodó zenei légkör különös jelentőségre tesz szert a gyermekek zenei fejlődése szempontjából,” írja Paul Michel,³¹ a zenei képességvizsgálatok egyik legtekintélyesebb kutatója. Ennek a zenei légkörnek a kialakítása, különösen fizikai dolgozó szülők esetében többnyire szintén a zeneiskolára hárul. Jól bevált módszer a házihangversenyek rendszere: Évente két-három alkalommal, a rendtartásban előírt szülői értekezletek előtt minden növendék szerepel. Saját gyermeke fejlődésének lemérésén és a másikkal való összehasonlítás lehetőségén túl ez a forma a hangverseny-látogatásra nevelés első lépcsőfoka is a zenében járatlan szülő számára. A gyermekeknek írt, rövid, könnyen érthető darabok megalapozzák a zenei karaktereknek, a formálásnak a megértését. Ezen alapozás után lehet elkezdni a nagyobb, bonyolultabb művekkel való ismerkedést a tanári koncerteken, majd a Filharmónia hangversenyein. A befogadás első lépéseit a gyermekdarabok egyszerűségén kívül a saját gyermekük tevékenysége iránti fokozott érdeklődés és nyitottság is megkönnyíti. Így a tehetséggondozás szervezése, a környezeti feltételek megteremtése közben csak úgy melléktermékként fontos közművelődési feladatot is ellátunk. A szülőknek az ilyen közeledése a zenéhez lehetővé teszi, hogy fokozatosan bevonjuk őket gyermekük zene felé történő irányításába, motiválásába, az otthoni zenei légkör kialakításába.³²

Mindannak, ami eddig történt, a tevékenység tulajdonképpeni főszereplője, a növendék csak passzív résztvevője volt. A külső szféra, az előkészület, a körülmények megteremtése után most végre eljutottunk a szűkebb értelemben vett nevelő-oktató tevékenységhez. Van valamelyes információnk a növendék képességeiről, megvannak az adott hangszer tanításának a dokumentumai, a tanterv és a választható tankönyv. Következhet a tervezés, a tanmenet elkészítése. Egy általános iskolai osztály éves tervét elég pontosan lehet tanmenetben rögzíteni. Az osztály átlagszintje, összetétele valószínűvé teszi egy bizonyos haladási tempó kitűzésének a realitását. Ettől a tempótól jelentős egyéni eltérések lehetnek, de ez az osztály egészének a haladását döntően nem befolyásolja. Ha ezt az előre rögzített tervezést a hangszeroktatásban is bevezetnénk, éppen az egyéni foglalkozás előnyeit kellene feláldoznunk, azt a lehetőséget, hogy a feladatot mindig újra és újra az egyes növendékre lebontva határozhatjuk meg, pillanatnyi befogadóképességéhez, a tanultak befogadásának pontosságához, mélységéhez igazodva. Tehát a hagyományos formájú tanmenet nem vezet célhoz. Máról holnapra, egyik óráról a másikra terv nélkül haladva viszont kétséges, hogy tartani tudjuk-e a célnak leginkább megfelelő irányt. Ezért dolgoztuk ki a tervezésnek a speciális körülményekhez legjobban igazodó formáját.

A tervezés gerincét, irányvonalát a félévre előre elkészített vázlatos terv adja. Nem nevezhető tanmenetnek, mert ahhoz nem eléggé részletes. Leginkább még úgy foghatjuk fel, mint a tantervnek az egyénre történt lebontását. Tehetséges növendék esetében természetes és rendszeres a tanterv túlteljesítése, tehát ebbe a félévi tervbe a tantervi anyagon túl bekerülnek a magasabb osztályok anyagából előrehozott anyagrészek, egyes problémák alaposabb feldolgozását lehetővé tevő etűdök, darabok, egyes versenyek, rendezvények speciális kívánalmainak megfelelő, vagy azt előkészítő anyagok, tennivalók is.

³¹ P. Michel: Id. mű 54. o.

³² L. 1. jegyzet

A tervezés következő fázisa az egy hónapra előre elkészítendő tanmenet. Ebben részletesen helyet kapnak az elvégzendő gyakorlatok, darabok szerző, cím, sorszám szerint, valamint – erre még később visszatérünk – a tervezett darabokkal kialakítandó készségek, velük megvalósítható nevelési célok. Az elvégzendő anyagot nem csak a napló tanmenet rovatába írjuk be, hanem a növendék ellenőrzőjébe is. Ezzel rövid távú, konkrét célt tűzünk ki eléje. A tervezésbe be tudjuk vonni a növendéket is: Alkalmas anyagrésznél két vagy több különböző, de azonos pedagógiai-módszertani célt szolgáló darabot mutatunk be a növendéknek, és köztük szabad választást engedünk. A maga választotta darab minél tökéletesebb megoldását a növendék presztizs-kérdésnek fogja tekinteni. A felírt gyakorlatokat, darabokat csak akkor tekintjük elvégzettnek, ha a növendék a tőle elvárható szinten maximálisan megvalósította azokat. Ha ezt tudatosítottuk, akkor tovább erősíthetjük a terv motiváló hatását azzal, ha megjelöljük, hogy mennyi darab hibátlan megtanulásáért jár jeles, mennyiért jó, közepes, ill. elégséges osztályzat a hónap végén.

Az értékelésnél nagyfokú rugalmasságra van szükség és lehetőség. Hiszen egyhetes betegség, rendkívüli iskolai elfoglaltság, vagy akár családi esemény is felboríthatja a szépen kialakított tervet. Ha nem vagyunk elég körültekintők, egyetlen érdemtelenül lerontott osztályzattal az egész motivációs rendszert visszájára fordíthatjuk. De nem kell külső tényező ahhoz, hogy a havi terv felboruljon. Elég az is, ha valamilyen új feladat megoldása váratlanul nagyobb nehézséget okoz, mint amilyenre számítottunk, vagy Uram bocsá', az is előfordulhat, hogy rosszul terveztünk. A körülményeket mérlegelő osztályozáson kívül ügyelni kell arra is, hogy a következő havi tervet a ténylegesen teljesített szintről kell indítani. A lemaradást pedig, ha volt ilyen, arányos részekre bontva be kell hozni, hogy a félévre kitűzött cél lehetőleg csorbát ne szenvedjen.

Az egyes képességek fejlesztése a hagyományos „képességfejlesztő gyakorlatok” révén gyakran egymástól függetlenül történik. Vannak ritmusfejlesztő gyakorlatok kopogással megszólaltatva, vannak hangköz- és akkordhallást fejlesztő gyakorlatok szervezett ritmus nélkül, vannak a dallamjáték fejlesztését célzó „előadást képző” pedagógiai darabok értékes zenei tartalom nélkül. Bár ezek a művek és módszerek máig is használatban vannak, lassacskán a pedagógiai gyakorlat perifériájára szorulnak. Szívósan tovább él azonban az a szemlélet, amely ezeket a darabokat és módszereket létrehozta. A részterületeknek egymástól független fejlesztését az a pedagógiai elv sugallta, hogy a növendék könnyebben valósítja meg a feladatot, ha csak egy dologra kell koncentrálnia. De ha visszanyúlunk az alapkérdéshez, hogy minek az érdekében végeztetjük a növendékkel ezeket a gyakorlatokat, magától értetődő a válasz, hogy a zene megszólaltatása érdekében. Ezekből a gyakorlatokból pedig éppen a zene hiányzik. Úszóleckét adunk a gyermeknek medence és víz nélkül. Lehet, hogy virtuóz mozdulatokkal fogja utánozni az úszást, csak éppen úszni nem tanul meg, mert hiányzik a művelet közege: a víz. Ennek a módszernek a tarthatatlanságát érdekes kísérletek igazolják. Tyeplov³³ leírja egy múlt századi német tudós, Neumann eljárását: Néhány emberrel, akik jártasak voltak a zongorajátékban, a következő kísérletet végeztette: Nem zenei hangok (kopogás) segítségével meghatározott időközt adott meg (0,3, 0,4 vagy 0,5 másodpercet), és a kísérleti személynek ezt az időközt kellett az eredetinek fele, harmada, ill. negyede értékben reprodukálnia. A kísérletet műszerrel mérték. A próbálkozás teljes kudarccal végződött. Ugyanezek az emberek hangszerjáték közben ennél sokkal bonyolultabb ritmikai problémákat oldanak meg könnyedén és tökéletesen, de ez zene nélkül nem megy. Valójában tehát az

³³ Tyeplov: Id. mű 317. sköv. o.

az eszköz, amely az előadó számára lehetővé teszi, hogy egész különös pontossággal állapítsa meg az időbeli arányokat, a hallgatónak pedig, hogy ugyanolyan pontosan érzékelje ezeket, maga a zene. De ugyanígy járnánk bármely más komponens esetében is.

Abban tehát biztosak lehetünk, hogy a napi pedagógiai gyakorlatban semmilyen képességet nem érdemes a képesség-együttes egészéből kiszakítva, zenétől idegen eszközökkel fejleszteni. Csakhogy ettől a fentebb említett pedagógiai elv, hogy egyszerre egyfelére figyelni könnyebb és eredményesebb, még igaz marad. A tantervi követelményeket is úgy fogalmazzák meg, hogy ritmusfejlesztés, hangközök, formák, stílusok, stb., tehát részenként, képesség-fajtánként. Az is gond, hogy a növendékek képességeinek az összetétele igen különböző: Az egyik nagyszerű hallással, de gyengébb ritmusérzéssel, a másik kiváló zenei képzetekkel, de bizonytalan motorikus képességekkel rendelkezik. Ahhoz, hogy a különböző szintű képességek harmonikusan fejlődjenek, hozzávetőleg azonos szintre kell hozni őket, tehát valamilyen úton-módon mégis csak meg kell kísérelni szétválasztásukat, még ha ez a szétválasztás részleges és időleges is. Részleges annyiban, hogy nem a többi képesség kiiktatásával, hanem azokkal együtt, de azok közül a legfontosabb elemként foglalkozunk a kiválasztott képesség fejlesztésével olyan zenei anyagon, amely mondanivalójából, karakteréből következően a kiemelt képesség igénybevételét, fejlesztését kívánja meg elsősorban, anélkül, hogy a többi képesség jelenlétéről lemondana. Egy példával illusztrálva: A pergőtechnika fejlesztésére egy hegedűs Paganini Perpetuum mobile című darabját tanulja. Az elsődleges cél, a motorikus képesség fejlesztése mellett a darab jól szolgálja az állóképesség fejlesztését is, és megszólaltatása elképzelhetetlen az intonációs készség, a ritmusérzék és az állandó anticipálás képessége nélkül. A pergőtechnika fejlesztésére való alkalmassága nem elsősorban pedagógiai megfontolásból, hanem a címben foglalt mondanivalójából következik.

Időleges is ez a szétválasztás, mert a kiemelt képesség főszerepe átmeneti, csak addig tart, amíg a növendék azzal a darabbal foglalkozik, és amíg pergőtechnikája el nem éri a kívánt szintet. Fejlődésének tulajdonképpen próbája, igazolása az, ha a képesség-együttesbe, tehát a növendék muzsikálásába magasabb szinten tud integrálódni, most már olyan zenei anyagon is, amely nem speciálisan ennek a képességnek a használatára épül. Az ilyen mértékű szétválasztással a tantervi követelmények teljesítését részterületenként is bizonyítani tudjuk. Vegyük hát sorba ezeket a részterületeket.

Hallásfejlesztés: A speciális, énekes kiindulású hallásfejlesztés a szolfézsórák feladata. Ennek tantárgy-módszertanába itt nem kívánok belemélyedni. Van azonban minden hangszerezés órájának is állandó hallásfejlesztő mozzanata, amely minden hangszernél hasonlóan funkcionál (kivéve a zongora és a hangmagasság kapcsolatát): A növendék meglevő hallási képzei készítetik pontosabb intonációra az ujjakat, ill. az ajkat, ezek pontosabb működése pedig visszahat a hallás finomodására. Ugyanilyen folyamatokat figyelhetünk meg a ritmus pontosabbá válása, a hangszín iránti érzékenység fejlődése, vagy a formálás, karakterizálás, stílusos játék területén is. A tanárnak elsőrendű feladata ebben a folyamatban, hogy a tehetséges növendék jó hallási képzeinek a mozgásba való átültetését nagyon pontosan követelje meg. Ugyanis éppen a legtehetségesebb, legjobb hallású tanulók hajlamosak arra, hogy a bennük már ideálisan megjelent zene képzetével saját maguk számára belső hallásukban „korrigálják” játékuk aktuális intonációs, hangszínbeli, formálási, karakterizálási pontatlanságát. Minden muzikális ember hallgatóként is tapasztalhatta – megint a legegyszerűbbnél, a hangmagasságnál maradva – hogy a hallott hamis játékot belső hallásunk kijavítja, hiszen éppen a kívülről hallott hang és a belül megszólaló képzet közötti különbség érzete jelenti

azt, hogy hamis. Nos, ha ezt a korrekciót a növendék saját játéka közben csak a képzetében hajtja végre, akkor játéka effektíve hamis lesz. Ha pedig ezt gyakran megismétli, akkor hozzá fog szokni ahhoz, hogy a játszott és az elképzelt hang magassága között különbség lehet. Ezzel pedig leszoktatja magát a tiszta intonációról. Ezért a tanárnak a legkisebb lazaság esetén azonnal be kell avatkoznia. Ha pedig a növendékben már kialakult ez az intonációs igénytelenség, akkor legbiztosabban az segít, ha gyakran visszahallgattatjuk vele saját magnóra felvett játékát. Ilyenkor a korrigáló belső képzet a kívülről jövő intonációs hibával szembesül, és a tanuló gyakran elborzadva hallgatja vissza saját hamis játékát. Ugyanez a visszacsatolási mechanizmus érvényesül a magasabbrendű zenei tevékenységekben is, csak azok nehezebben, több szubjektív elemmel módosítva észlelhetők. Egy karakter kifejezésébe például az illető karakterhez kapcsolódó asszociációk is belejátszanak, ezért nehezebb kimondani azt, hogy ez így rossz, hogy a megszólaltatott zene nem adja vissza azt, amit a növendék elképzelt. Egy indulót másképpen képzel és játszik az a növendék, akinek az induló szó hallatán a tornaünnepély „ugrik be”, mint az, aki előző este az Anschluss-ról szóló filmet látott a TV-ben.

A motorikus képességek, a technika fejlesztése nem választható el a hallási képzetektől. Ugyanannak a kölcsönhatás-rendszernek a másik oldala, tehát a zenei igény fejlődésének függvénye és okozója egyszerre. A muzikalitás oldaláról szemlélve a belső indítást, a mozgás-folyamatokat elképzelő belső hallás és kifejezés-igény fejlesztését jelenti. Ennek nincs speciális módszere, hiszen alapvetően a teljes zenei nevelési folyamat ezt a célt szolgálja. Egy megjegyzés ehhez ide kívánczik: Ez a cél, a belső hallás kiművelésének az igénye számunkra természetes. Mint ahogy természetes az is, hogy ennek a kifejtésére érdekében a zenét tanuló gyermekek előbb a zenéhez jutnak el, és csak utána a hangszerhez: az előképző, az énekes alapozás azt a célt szolgálja, hogy a gyermek mindjárt a kezdettől fogva mindent füllel, fejben anticipáljon, és csak utána szólaltassa meg hangszerén. Az, hogy ez nálunk, Magyarországon olyan zenei nevelési rendszer megteremtését eredményezte, melynek tanulmányozására az egész világból jönnek hozzánk kutatók és gyakorló pedagógusok, Kodály Zoltán munkásságának érdeme.

A fiziológiai jellegű képességek oldalán a kinesztéziás érzetek finomításának, a hangszeres mozgáskészség fejlesztésének az igényét találjuk. A kar, a kéz, az ujjak (fúvósoknál még az ajkak, a nyelv, a rekeszizom) mozgásfolyamatainak a függetlenedését, összerendezését speciális gyakorlatok szolgálják. Ezeknek a rendszeres alkalmazása átlagos növendéknél az elgépiesedés veszélyét rejti magában. Tehetséges gyermeknél – hacsak nem kimondottan motorikus alkat – ezt a veszélyt gyakorlatilag kiküszöböli az intenzív belső elképzelés, amely a mozgásfolyamatokat automatikusan a zenei kifejezés felől közelíti meg, és a kifejezés szolgáltatába állítja. Ennek a technikának a megszületéséhez, kiműveléséhez hosszú, fárasztó út vezet. A mozgató idegpályákon kialakítandó feltételes reflex-sorok olyan bonyolultak, olyan tökéletes kivitelűeknek kell lenniük, hogy kiépítésükhöz igen sokszor ismételt mozgásokra van szükség, és a pontosság követelménye miatt a már kialakított reflexek is állandó felfrissítésre, megerősítésre szorulnak. Ehhez sok és nagyon rendszeres gyakorlásra van szükség.

Ezért a hangszert tanuló tehetséges növendékek *rendszeres munkára nevelése* az általános gyakorlattól eltérő fogásokat igényel. Ezeket elemzi cikksorozatában Dobos László.³⁴

³⁴ Dobos László: Az otthoni gyakorlásra nevelésegységes kérdései az alsófokú zeneoktatásban – Parlando 1973/12., 1974/1. szám.

Elemzése szerint az összes alsófokú iskolatípus közül a zeneiskolában a legmagasabb az otthoni önálló munka aránya az iskolai, tanári irányítással végzett munkához képest. Tehát az otthoni munka, a gyakorlás módjával való törődésre itt van a legégetőbb szükség. Felvetődik a kérdés, hogy a tehetséges, zenei pályára készülő növendék esetében is jelenthet-e problémát a gyakorlás. Hiszen magától értetődőnek tarthatnánk, hogy aki hivatásszerűen ezt akarja csinálni, az meg is tesz ennek érdekében mindent, ami szükséges. Igen ám, de a tehetség felismerésétől a hivatásszerű foglalkozásig hosszú az út és az idő. És ha a döntés már megszületett is, az a muzikuspalánta még gyermek, akitől nem várható el, hogy az évtizedes távlatú célkitűzés egymagában rendszeres gyakorlásra készítse.

Amint azt már a tervezésről szóló részben érintettük, a munkára nevelést szolgáló motiváló tényezők sorában kiemelkedő szerepet kap a helyes célkitűzés, de csak akkor, ha a távlati cél mellett állandóan kisebb-nagyobb részcélok elérésére is ösztönöz.

A tevékenység rendszeres ellenőrzésével – ez minden órán adott – és a motiváció helyes adagolásával szokássá kell alakítanunk a gyakorlást, mégpedig lehetőleg a növendék elfoglaltságainak szokásrendjébe ágyazva. Sikerélményhez juttatása, helyesen megválasztott és alkalmazott jutalmazása (esetleg nagyritkán büntetése) tovább kell, hogy erősítse a gyakorlás motivációs bázisát.

A gátló tényezők lehetséges kiiktatása céljából pedig ellenőriznünk kell otthoni gyakorlásának körülményeit, és szükség esetén javításuk ügyében közbe kell lépni. A másik gyakori gátló tényező a gyakorlással szemben, hogy olyan otthoni feladatot adunk a növendéknek, amelynek egyes mozzanataival nincs tisztában. Ekkor a szokásos gátló tényezők csábításán kívül még az ismeretlentől való félelemmel is meg kell birkóznia.

Ez azonban már nemcsak a rendszeres munkára nevelésnek, hanem a *helyes gyakorlás megtanításának* is gondja. Ha a gyakorlás rendszeressége a forma, akkor a gyakorlás módja ennek a tartalma. Hogyan gyakoroljunk? Ennek a kérdésnek Kovács Sándor³⁵ kimerítően alapos tanulmányt szentel. Zongoristáknak szánta, de bármely hangszeres tanár vagy növendék számára fontos alapelveket fogalmaz meg. A tudatosság gazdaságos időfelhasználást, gyors tanulást eredményez. Ha a növendék a problémás részeket külön gyakorolja, ha minden egyes újabb eljárásakor tudja, hogy miért játssza el még egyszer, mit akar megvalósítani benne, akkor minimálisra képes redukálni az üresjáratokat. Ehhez fejlett belső hallás és önkontroll kifejlesztésére van szükség.

A megtanult darabnak a tudatunkban utóélete van. Ha nem foglalkozunk is vele, tovább érik, csiszolódik. Ha hosszabb idő után újra elővesszük, kis felfrissítés után jobb lesz, mint valaha volt. Tehát ha egy darabot fontos szereplésre szánunk, úgy kell ütemezni, hogy legalább 1-2 hónappal előbb készen legyen. Így érlelve, felfrissítve a növendék legjobb formáját mutatva tudja majd előadni. (Elgondolkodtató, hogy ehhez a soványka kis tapasztalati tényező képest hol tartanak a sportolók a formaidőztetés fiziológiájával és taktikájának elméletével!) Ahhoz, hogy ezt az érlelést meg tudjuk valósítani, elengedhetetlen, hogy a pihentetés szakaszában a növendék ne vegye elő a darabot, mert akkor nem érlelés, hanem káros túljátszás lesz belőle. Szerencséje van annak, aki ezt nem saját kárán tanulja meg, mert azt gyakran egyszerűen nem hiszik el a növendékek, hogy a darabnak az használ, ha nem játszák bizonyos ideig, és ha játsszák, az árt.

³⁵ Kovács Sándor: Hogyan gyakoroljunk? Válogatott zenei írásai – Zeneműkiadó, Bp., 1976.k, 342. o.

A memória fejlesztése három úton történik: A darabot elsősorban fejvel, értelemmel kell tudni. A zenei történések minden mozzanatának előre elképzelve biztosan kell ülnie a növendék tudatában. Ezt megtámaszthatja a vizuális memóriával rendelkezőknél a kottakép.

Tudni kell a darabot füllel is. Előre hallani kell, hogy az értelemmel memorizált anyag hogyan fog megszólalni.

És végül tudni kell a darabot az ujjakkal is. A gyakorlás manuális része éppen az, hogy a mozdulatok között az érző és mozgató idegpályák közbeiktatásával feltételes reflexpályákat építünk ki. Ezeknek a kapcsolatoknak olyan mélyeknek kell lenniük, hogy a teljes darabot motorikusan birtokolja velük a játékos. (Az erre utaló tréfás tanári instrukció mindenki számára ismerősen cseng: „Úgy kell tudnod, hogy ha álmodból vernek föl, akkor is el tudd játszani!”)

Mindhárom utat be kell járni, tehetséges gyermeknél külön vigyázva arra, hogy valóban mindhárom tényező bekapcsolódik-e egy-egy darab memorizálásába. Mert éppen az egyes képességek fejlettsége miatt gyakran előfordul, hogy bár a dallami-harmóniai vagy a tudatos bevézés hiányos, a növendék a darabot tudja, és a hiány csak a szereplés stresszhelyzetében derül ki. Az egyes formák ellenőrzése roppant egyszerű: A tudatos emlékezet próbája, hogy el tudja-e mondani az egyes részeket abszolút hangnévvel, ritmussal, előadási jelekkel együtt. A dallami-harmóniai memorizálás próbája az éneklés. A motorikus kontrollálás pedig úgy történik, hogy elkezdjük a darabot több pontról, nemcsak az egyes formai egységek elejéről, hanem a zenei folyamat közbülső helyeiről is. Ilyenkor ugyanis a hallási és értelmi elemek csak áttételesen támogatják az „ujjak memóriáját”.

Elméleti ismeretek: A szükséges ismeretek skálája sokrétű, széles. A hangszerhez közvetlenül kapcsolódó tudnivalóktól a zeneelméleten, stílusismereten át az általános műveltségig vezet. Az előbbiek követelményként való felsorolása magától értetődő. De miért került a sorba, a speciális követelmények közé az általános műveltség?

A művészi tevékenység a valóság speciális tükrözése, a tudományos megismeréstől nagymértékben különbözik. A tudományos megismerés a valóság egyre kisebb szeletét igyekszik kutatás, kísérlet, objektív értelmi műveletek segítségével egyre mélyebben, egyre behatóbban feltárni, a közelebbi rokon területekkel szorosabb, a távolabbiakkal lazább kapcsolatot tartva. Ez a megismerési forma csak az integrálás ritkább eseteiben lépi át saját szűkebb diszciplínájának határait. A művész megismerés ezzel szemben a valóságot a maga teljességében kívánja megragadni intuitív közelítéssel, emocionálisan. Ahhoz, hogy világunkat a művészi tevékenység adekvát módon tükrözze, a művésznek, aki a tükröt tartja, ismernie kell az emberi valóság minél tágabb körét: azt a kort, amelyet az előadott mű szerzője ábrázol, és azt, amelyben, amelynek érdekében ez a tükrözés itt és most megvalósul: a jelen valóságot. Otthon kell lennie az emberi érzések világában, hogy saját személyiségén átszűrve, a szubjektív meggyőződés töltésével átfűtve tudja tolmácsolni a nagy művek hordozta emberi tartalmakat. Ismernie kell a társadalom jelen állapotát, azt a célt, amely felé a közösség halad, hogy művészete, tevékenysége ne öncélú esztétikai játszadozás legyen jólfészült sznobok elefántcsonttoronyában, hanem az öröm- és élményszerzés képességével a közösség mozgásának, mozgásának aktív részese.

Ennek a meglehetősen magas szintű elvárásnak nyilvánvalóan csak az összes pedagógiai tényező összefogásával tudunk eleget tenni saját magunkkal és a növendékekkel szemben. Igen koncentrált, metodikailag átgondolt módon kell összehangolnunk a különböző hatásokat, és nagyon ökonomikusan kell adagolnunk őket, mert a leendő hangszeresnek nagyon sok idejét leköti a gyakorlás. Elengedhetetlen, hogy időbeosztását, a teendőik szelektálását

megbeszéljük a szülőkkel, osztályfőnökkel, mégpedig úgy, hogy a gyakorlás, tanulásművelődés, a közösségi tevékenység és a pihenés-szórakozás arányát a növendék teherbíró képességének ismeretében állapítjuk meg.

Fizikai állóképesség. 'Az idegi stabilitásnak a pedagógiai, lélektani előkészítésen kívül még egy segítője, feltétele van, a fizikai állóképesség. Ez a téma a művészetek területén sokáig ismeretlen volt. Sőt, a romantikus művész-ideál a beesett, átszellemült arcú, lobogó hajú figura volt. Nietzsche szerint a szellem kimondottan vonzódik a beteges, gyenge testhez. Pedig egy koncerten jelentős energiát kell kifejtetni. Egy zongorista ütéseinek súlyát összeadva egy koncerten tonna nagyságrendű erő kifejtés történik. Wagner operájában Tristan címszerepének a végigéneklése alatt az énekes annyi súlyt veszít, mint egy sportoló a maratoni táv teljesítésekor. Hogy a sportolók kondícióját a nagy erő kifejtésre rendszeres edzéssel kell alkalmassá tenni, azt mindenki természetesnek tartja. De hogy a muzsikusként milyen testi kondícióval indulnak neki a pályának, arról megdöbbentő mérési eredményeket közös Négyesiné Pásztor Zsuzsa.³⁶ A szervezet igen nehezen birkózik a rossz léggézzel, a zárt levegőn zajló, mozgásszegény életmóddal, valamint a szereplés erős izgalmával. Nem csoda, hogy aki sporttal, mozgással tudatosan nem csökkenti ezeket az ártalmakat, az fáradt, ingerlékeny, kicsi a betegségekkel szembeni ellenállása és gyenge az idegi stabilitása.'¹

A nem versenyszerű, de rendszeres sportolás megelőzés és gyógyítás egyszerre.

'A fellépésre történő felkészítés köztudott pedagógiai módszerein túlmenően – hogy a darab könnyebb legyen maximális teljesítőképességénél, hogy biztosan tudja fejben, füllel, ujjakkal, hogy a szereplés előtt szűkebb közönség előtt „bejárassa” a darabot – a tehetséges növendék számára egyéb körülményeket is meg kell teremteni. Még a szereplés rendkívüli körülményei között is működképessé kell tenni az önkontrollt, ki kell ismerni idegrendszer izgalmi állapotát és alkalmazkodni kell hozzá. Gondoskodni kell arról, hogy szokásos napi ritmusától minél kevésbé térjen el a növendék, ugyanakkor ne fáradjon el, mire a szereplésre sor kerül. Azt sem szabad éreznie, hogy minden körülötte forog, mert ettől túlértékeli produkciójának jelentőségét, és ez fokozza az izgalmat.

Környezeténél el kell érni, hogy ne kérdezzessék, izgul-e, nem izzad-e a keze, mert az óvatlan kérdés ezeket könnyen kiválthatja. De bizonyos izgalom, az ún. eustressz szükséges a jó produkcióhoz, mert fokozott készenlétben tartja az idegrendszert, és maximális koncentrációra teszi képessé.

Körütekintő előkészítéssel elérhető, hogy a fellépések döntő többsége sikeres legyen. A jó szereplések csökkentik a káros izgalmat, növelik a biztonságérzetet, megerősítik vagy emelik az igény szintet, tehát akcelerátorként hatnak. Egy-egy kudarc még lehet véletlen – és el is kell tudni viselni – de a kudarc sorozatot mindenképpen el kell kerülni. Ha már kialakult a tévesztéstől, memóriazavartól való félelem, azt gyógyítani kell könnyebb darabokkal, kisebb szereplések sorával. Az a képesség, hogy a gondosan beállított darabok többségét a növendék jól megszólaltassa, a pályához szükséges képességcsoport szerves része. Aki a hangversenydobogón nem tud úrrá lenni izgalmán, azt le kell beszélni a zenei pályáról.'¹

Ezen képességek fejlesztésének igénye a speciálisan egy-egy hangszerhez kapcsolódó technikai elemek sokaságával együtt a korábbiakban leírtaknál sokkal bonyolultabbá teszi a tervezést. Hiszen egy-egy hónapra nem csak az elvégzendő anyag mennyiségét kell kijelölni,

³⁶ Négyesiné Pásztor Zsuzsa: Zenei munkaképesség-gondozás kísérlete a fővárosi XX. kerületi Állami Zeneiskolában – Parlando, 1979. évi 2-8. szám.

hanem gondoskodni kell arról is, hogy ezen az anyagon belül azok a részterület szerepeljenek, és olyan súllyal, ahogyan azt a tanterv előírja. A fentiekben egy példán azt is láttuk, hogy egy-egy etűd, darab nem csupán egyetlen probléma megoldására alkalmas, hanem az elsődleges cél mellett másodlagos célokat is kitűzhetünk. Az egyes technikai elemek a hasonló szintű darabokban is igen különböző nehézségi fokúak lehetnek, tehát progresszív sorba kell rakni őket. Ezekből nyilvánvaló, hogy a jó tervezéshez sok ismeret, energia és rutin szükséges. Ha a felsorolt tervezési mozzanatokat vizuálisan kivetítjük, egy hálódiaagram-szerű alakzatot kapunk, amelynek függőleges tengelyén az egyes rész-képességeket jelölhetjük, a vízszintes tengelyre pedig az idő, tehát jelen esetben a hangszeres órák egymásutánja kerül. A háló fő csomópontjait az egyes etűdök, darabok fő didaktikai céljai képezik, alatta vagy fölötté kisebb csomópontok az illető darab másodlagos készségfejlesztő hatásait jelzik. Összeállításánál ügyelni kell az arányokon kívül arra is, hogy minden egyes vízszintes sáv a saját területén progresszív legyen. A diagramra felvezetendő csomópontok száma így alakul: Egy hangszeres órán általában 4 vagy 5 darabbal foglalkozunk. Ezek mindegyike 3 jelet igényel, ez óránként 12 - 15, évente 800 - 1000 jel.

A tervezésnek ilyen mértékű pontosítása, mint általános módszer – képtelenség. De szerencsére nincs is rendszeresen szükség rá. Hiszen a tapasztalati úton összeállított régebbi etűd-gyűjtemények, valamint a fentiekhez hasonló meggondolásokkal megszerkesztett modern hangszeres iskolák ezt a gondot szinte teljesen leveszik a gyakorló pedagógus válláról. Mégis két okból is jó és célravezető, ha pontosan látjuk, hogy milyen gondos, szinte programozott tervezést igényel a nevelési-oktatási folyamat, és milyen tudatos a közkézen forgó jó gyűjtemények felépítése. Egyrészt gyakran előfordul, hogy egy-egy etűd, darab helyett másikat kell beállítanunk akár azért, mert túl nagy a lépés a növendék számára a feladat előző megjelenéséhez képest, akár azért – és ügyes gyermek esetében ez a gyakoribb – mert túl kicsi. Ilyenkor körültekintően kell eldönteni, hogy kihagyható-e egy a lépés anélkül, hogy más pontos hiány keletkezne, vagy helyettesíteni kell-e egy megfelelőbbnek látszó hasonlóval. Más esetben egy feladatot nem sikerül egy etűdön megnyugtatóan megoldani. Pillanatok alatt kell tudni, hol talállok olyan anyagot, amelynek segítségével a problémát más oldalról is megközelíthetem.

Ez így nagyon bonyolultnak látszik, pedig napi munkánk során gyakran kerülünk hasonló helyzetbe. Igaz, hogy a megoldásban gyakran ösztönünkre, rutinunkra hagyatkozunk. Nincs is ezzel gond addig, amíg jól mennek a dolgok. De amikor valamilyen elképzelésünk nem válik be, amikor az elvárt produkció sokkal gyengébben sikerül, akkor van szükség az előbb emlegetett tudatosságra. Ilyenkor fel kell mérni, nem maradt-e ki fontos láncszem, szervesen ráépül-e a darab az előzményekre. A kis sikertelenség is komoly gondná válik, ha nem találjuk meg az okát és vele a javítás lehetőségét. Ha ezek ismeretében úgy ítélem meg, hogy a tervezés, előkészítés és a felkészítés során komolyabb hibát nem követtem el, akkor a kudarc forrását másutt, a gyakorlás módja és rendszeresség táján kell keresnem.

Az eddigiekben azt láttuk, hogy a képességek fejlesztésében a tehetséges tanuló irányítása több ponton is az átlagostól eltérő tevékenységet kíván. Azt kell még megvizsgálnunk, hogy ott, ahol ezeknek a különbségeknek realizálódniuk kell, az órán, az óra vezetésében, felépítésében, tempójában van-e jelentős eltérés az átlagoshoz képest.

Az első és szinte öntudatlan különbséget a mindenki által ismert kísérletsorozat felidézésével tudnám illusztrálni: Az egereket „tanító” egyetemistákról kiderült, hogy az okosnak mondott egércsoportot sokkal hamarabb és sokkal többre tanították meg, mint a butának mondottakat, holott a két csoport értelmi színvonala azonos volt. Tehát a tehetséges

gyermek óráját óhatatlanul több várakozással, szívesebben kezdem, mint az átlagosat. De ettől a szubjektív érzéstől függetlenül is lendületesebb, célratörőbb az óravezetés, kevesebb a rész-probléma, és a tervezésbe fektetett többlet-energiát mintha visszanyerném. Jó érzés igényesnek lenni úgy, hogy tudom, ez nem ábránd, hanem a valóban igényesen megszólaló produkció előkészítése. De a jó érzés mellett egy gyakran visszatérő veszélyt is érzek: Az átlagos képességű tanulók sora után a muzikális gyerek magasabb szintű produkcióját az önkéntelen összehasonlítás miatt már akkor is hajlamos vagyok elfogadni, amikor az még messze van attól a színvonaltól, amely tőle telik. Egyetlen szer van ennek a leküzdésére: a belső mérce tudatos felemelése az óra kezdetén.

A tehetséges növendék többlet észrevesz, többlet leutánoz tanára játékából. (A külsőségek leutánzásának mértéke egyenesen arányos a tanár és a diák közötti szimpátia mértékével.) Ezért a bemutatásnak, a tanár hangszerjátékának lehetőleg tökéletesnek kell lennie. Tehát a tanárnak a rendszeres gyakorlásra fokozottabban szüksége van, ha tehetséges gyermekeket tanít. A jó képességű növendékkel való foglalkozás így a tanárnak nemcsak nevelő-oktató munkájára, hanem muzsikusi közérzetére is jótékonyan hat vissza.

Végezetül szólni kell azokról a tennivalókról, amelyek már nem tekinthetők a szűkebben vett nevelő-oktató munka részének, mégis elengedhetetlenek ahhoz, hogy a befektetett munka meghozza gyümölcsét.

A versenyekre, fesztiválokra való felkészítés nemcsak a növendéktől kíván fokozott aktivitást, hanem a tanárnak is sok többlet-munkát jelent. Mégis vállalni kell minden olyan esetben, amikor remény van az eredményes szereplésre, mert a felkészülés során kialakított fokozott igényesség önmagában is kamatozik. De a felkészítés nem elég. A sikerhez elengedhetetlen az is, hogy a tanár ott legyen a versenyen, irányítsa a növendék bejátszását, álljon mellette a szereplés előtt, bátorítsa, adja meg a szükséges instrukciókat, segítsen az ismeretlen terem akusztikájához alkalmazkodni.

A másik sikertényező, hogy egyre többen követik azt a kialakult gyakorlatot, hogy legjobb növendékeiket időnként olyan tanároknak mutatják meg, akik sok kiemelkedő képességű növendékkel foglalkoznak a Főiskola előkészítő tagozatán, egyes szakközépiskolákban, főiskolai tagozatokon. Ez első pillanatban az önbecsülés és önbizalom hiányának tűnhet, pedig ha jobban utána gondolunk, éppen ellenkező tendenciát takar. (A gyógyításban a konzílium régóta polgárjogot nyert gyakorlat.) Ahhoz ugyanis, hogy valamilyen szokatlan pedagógiai szituációt a tanár optimálisan oldjon meg, a tárgyi tudáson, elméleti felkészültségen és pedagógiai érzéken kívül gyakorlati tapasztalatokra is szükség van. Ahhoz pedig, hogy ellenőrizni is tudjuk, valóban optimálisan oldottuk-e meg, még összehasonlítási lehetőség is kell. Fentebb már szó volt arról, hogy a tehetség drága kincs, amellyel a társadalomnak nagyon jól kell gazdálkodnia. Márpedig az optimális eredményhez szükséges gyakorlat vagy nem egészen jól megoldott feladatok tanulságaként szerezhető meg, vagy külső segítséggel. Egy zeneiskolai tanárnak általában 5-6 igazán tehetséges növendéke ha akad egész pályafutása során. Ha ezek közül 2-3-mal csak a gyakorlatot szerzi meg ahhoz, hogy a többiből kihozza a maximumot, akkor az értékes tehetségek fele levész. Mert a „majdnem jól elindított” növendék nem kerül pályára, vagy ha odakerül is, teljesítménye lényegesen a potenciális alatt marad. Ha viszont a tanár igénybe veszi az említett külső segítséget, már első nekifutásra elérheti a lehetséges legjobb eredményt. És hogy egy-két ilyen siker megalapozottabb önbizalom és önbecsülés forrása, mint a hiú elzárkózás, az nem kétséges.

A versenyek, konzultációk eredményeként szinte természetes, hogy felmerül a pályaválasztás gondolja. A zenetanár dolga lényegesen különbözik az általános és középiskolák pályaválasztási tevékenységétől: A többi pályához képest igen korán, 10-11 éves korban el kell dönteni, hogy zenei pályára készül-e a növendék. Sőt, a legújabb tantervek a döntés időpontját még korábbi, 8 éves korban javasolják. Ez a döntés 14 éves kortól gyakorlatilag visszavonhatatlan, de legalábbis nagyon megnehezíti a változtatást az a tény, hogy aki zeneművészeti szakközépiskolában végzi középiskolai tanulmányait, a speciális képzés folytán az egyetemi, főiskolai továbbtanulási lehetőségek jelentős részéből kizárja magát. Felelősségteljes, kockázatos a döntés azért is, mert nincs garancia arra, hogy az alapfokon tehetségesnek bizonyult növendék képességei nem merülnek-e ki a középiskola folyamán, nem kell-e mégis megváltoztatni a döntést, amely így már mindenképpen kompromisszumos megoldást eredményez, a fiatalban pedig nehezen gyógyuló törést okoz.

Még ha megalapozott is a zenei pálya választása, még ha biztosnak látszik is, hogy képességekkel, kitartással győzni fogja a növendék, akkor is fennáll egy dilemma: A tehetséges gyermek – éppen a tehetség általános személyiségjegyeiből következően – többnyire más területeken, más tárgyakból is jó eredményt mutat fel. Vállalhatja-e a zenetanár a rábeszélés felelősségét? Két tényező könnyíti meg a döntést: A hivatásszerű muzsikálást, mint említettem, igen korán kell elkezdni. Tehát évek állnak a tanár rendelkezésére, hogy megfigyelje növendéke haladásának tempóját, esetleges problémáit. Ugyanakkor az intenzív gyakorlás – a korábbi felmérések tanúsága szerint – nem hátráltatja a tanulót más irányú érdeklődésének kielégítésében sem, tehát a változtatás lehetősége 14 éves korig adott. Másrészt a növendéknek mind zenei téren, mind egyéb kedvenc tárgyában vagy tárgyaiban bőséges lehetősége van arra, hogy bizonyítson: Versenyeken, pályázatokon próbálgathatja, hogy melyik területen futja a legtöbbre tehetségéből.

Ennyi bizonytalansági tényező ismeretében a zenetanár milyen irányba befolyásolja növendéke pályaválasztását? Saját hiúsági szempontja, sőt, esetleg anyagi érdeke is azt sugallja, hogy növendékét beszélje rá a zenei pályára, hisz kitüntetés, béremelés szempontjából döntő, hogy mennyi eredményesen versenyző és zenei pályán továbbtanuló növendéke volt egy-egy időszakban. Miután ez az iskolának is egyik fontos eredményességi mutatója, az iskolavezetés is ebbe az irányba befolyásolja a pedagógust. Az illetékes zeneművészeti szakközépiskolának létérdeke, hogy minden arra alkalmas növendéket felkutasson és magához vonzzon. A szakfelügyelő – aki sok esetben a szakközépiskola tanára – személy szerint is abban érdekelt, hogy minél több jó növendéket irányítson a pályára, ezért a felügyeleti jegyzőkönyv is ezt tükrözi.

Mindezen hatások figyelembe vételével, az utánpótlás gondját és az irányító szervek szándékát magáévá téve a pedagógusnak a növendéke egész életére kiható döntésben a legmesszebbmenőkig a gyermek érdekeit figyelembe véve kell – nem döntenie, hanem – tanácsot adnia. Ismertetnie kell a növendék esélyeit és lehetőségeit a pályán, az általa reálisan elérhető legmagasabb és az elérendő minimális célt, az ügy érdekében szükséges áldozatokat és a pálya előnyeit, szépségét. Ha az ezek alapján kialakuló döntésbe – mely most már kizárólag a szülők és a növendék kompetenciája – pozitívan játszik bele a zenetanár személyisége, pályaszeretete, a növendékkel kialakított kapcsolata, ez csak a személyes példa hatalmas nevelő erejét bizonyítja.

Közönségnevelő zeneiskola

1989

Megjelent a Parlando 1990/2. számában

1. Szaporodnak a riasztó jelzések a zeneiskolák eredményességét illetően. Különösen a leendő zeneértő közönség nevelésével marad adós a zeneiskola-hálózat.

Strém Kálmán adatokat mondott el most készülő könyvéből az 1987. évi Muzsikus Fórumon: 400 fős reprezentatív mintát vizsgált, olyanokat, akik korábban zenét tanultak. Körülük hangszeren játszik jelenleg is 45 fő, 11,25%, kórusban énekel 32 fő, 8%, zenei kérdésekben jól, ill. igen jól tájékozott 47 fő, 11,75%.

Ez nem egyes iskolák, egyes tanárok hibája, hanem az iskolatípusé.

1.1. A zeneiskolák tantervét abból a feltevésből kiindulva határozták meg – és ez a 60-as évek elejéig többé-kevésbé igaz is volt – hogy a növendékek egy része zenei pályára készül, a másik, nagyobb hányada amatőr muzsikus lesz. A feltételezés ma már tökéletesen téves, ez a két réteg a zeneiskolás létszám 12%-át sem éri el!

A zeneoktatás 1984/85-ös országos statisztikája szerint a 66 160 zeneiskolás közül 3354 a „B” tagozatos, tehát a zenei pályára készülőők száma, ez a teljes létszám 5,07%-a. A továbbképzősök, tehát az amatőr muzsikálásra leginkább alkalmas növendékek száma pedig 4339 fő, 6,55%. Ez a két réteg együttesen 11,62%-ot tesz ki, és ez kísérteties pontossággal igazolja a fenti felmérés 11,25%-os adatát.

1.2. Növendékeink döntő többségének tehát nem célja (vagy legalábbis nem reális célja) a hivatásos vagy amatőr muzsikálás. Pedig a zeneiskola jelenlegi tanterve, követelményrendszere igen erősen az aktív muzsikálásra nevelés elsőbbségét hangsúlyozza.

Elkészítettem az általános iskola 7. osztályába járó zeneiskolásaink zenei időmérlegét. A kiadott 21 kérdőívből 16 jött vissza. Ezekből a következő átlagokat kaptam a tanulók 1987. május 11-18 közötti heti elfoglaltságáról (a vizsga előtti hetek a gyakorlás mennyiségéről az évközinél jobb képet mutatnak):

Hangszeres gyakorlás	6 h 42'
Hangszeres óra	1 h 8'
Éneklés, hangszerjáték szolfézsórán	57'
Zenekari próba, kamarazene	59'
Kóruspróba, szereplés	1 h 28'
Spontán éneklés, muzsikálás	15'
Aktív zenei tevékenység összesen:	11 h 27'
Napi átlag	1 h 38'
Lemeshallgatás (csak művészi zene, figyelmes hallgatás, órai zenehallgatás is)	27'
Rádió, TV zenei műsorai	50'
Hangverseny (éves hangversenyszám egy hétre jutó átlag-ideje	26'
Heti zenehallgatás összesen	1 h 43'
Napi átlag	15'

Nyilvánvaló, hogy azok a növendékek, akik sem hivatásos, sem amatőr muzsikusnak nem készülnek, nem is azonosulnak az iskola ilyen célzatú követelményrendszerével, hanem

mihelyt kiderül ez a kettősség, ijesztő arányban lemorzsolódnak: A beiratkozott tanulónak mindössze 29,7%-a fejezi be az alapfokú zeneiskolai osztályokat.

Ezt az adatot Fejes Lászlóné – Strém Kálmán: Adatok a zeneiskolai lemorzsolódásról (Parlando 1986/6-7. szám) című cikkéből nyertem úgy, hogy az ott hangszerenként közölt adatok súlyozott számtani átlagát vettem.

Az az energia, amelyet tanár és növendék a hangszerstanulásba fektet, a kimaradók esetében, tehát a teljes létszám 70%-ánál jórészt kárba vész. Ha még azt is tekintetbe vesszük, hogy a kimaradók jelentős része a kimaradást kudarcként éli meg, akkor ez az elgondolkodtató adat nem kevesebbet jelent, mint hogy a művészi zenével szembenálló közhangulat egyik jelentő újratermelője a zeneiskola! Ugyanis azok a tanulók, akik még semmilyen kapcsolatban nem voltak a zenével, a később esetleg őket érő zenei hatások szempontjából tabula rasa-nak tekinthetők. Azok viszont, akik a zene területén már elszenvedtek egy kudarcot, a későbbi hatásokra is negatívabban fognak reagálni. Márpedig a kudarc többnyire elkerülhetetlen. A kimaradni szándékozó egyre többször hiányzik az órákról, egyre kevesebbet gyakorol, ezzel kiváltja tanára elégedetlenségét, osztályzata leromlik, a zeneiskolával szemben ellenállás fejlődik ki benne, és ezt barátaival, osztálytársaival is közli, ellenhangulatot teremt, sőt, a zeneiskolába járó társai hozzáállását is rontja, megnövekedett szabadidejével csábító alternatívát kínál.

Kigyűjtöttem iskolánk erre vonatkozó adatait: Az 1984/85. tanév végén kimaradt 43 növendékünknek a hangszeres és szolfézs átlaga, valamint hiányzása az iskolai átlaggal összehasonlítva a következő:

Hangszeres és szolfézs átlagosztályzat

	a kimaradás előtt	a kimaradás évében	iskolai átlag
Átlag	3,84	3,49	4,12
Hiányzás	10,6	14,4	8,4

1.3. Elválaszthatatlan a kimaradások igen magas arányától az Európában – tudtommal – egyedülálló heti 2 x 30 perces hangszeres óra. Az időhiány nem csak a növendék és tanár személyes kapcsolatának kialakítását és ápolását veszélyezteti – pedig hány gyereknek ez az egyetlen lehetőség arra, hogy egy felnőttel rendszeresen, nyugodt körülmények között az őt érdeklő témákról beszélgethessen – hanem szinte lehetetlenné teszi alapvető didaktikai elvek betartását is. Például az új anyagot úgy kellene előkészíteni az órán, hogy otthon már csak a kipróbált, önállóan megszólaltatott elem, részlet további elmélyítésére, gyakorlására legyen szükség. Mire azonban a számon kért anyagról kiderül, hogy a következő lépcsőfok ráépíthető-e, már ki is futottunk a 30 percből. Az új anyag előkészítése csak felületes lehet, az pedig megbosszulja magát.

Ebben a lehetetlen helyzetben azért nem dőlt még össze a minőségi hangszeroktatás, mert az eredményes tanárok az óratervben lefektetett 2 x 30, ill. 2 x 45 percnél jóval több időt fordítanak növendékeikre. Ezt az egyik kiváló zongoratanárnő így fogalmazta meg: Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy férjem jól keres, emellett családom megértéssel fogadja „hobbymat”, így megengedhetem magamnak azt a luxust, hogy növendékeimmel annyit foglalkozzam, amennyire éppen szükségük van.

Aki viszont nem tudja, vagy nem akarja munkaidejét társadalmi munkában napi 1-2 órával megtoldani, annak növendékei törvényszerűen mélyen képességeik alatt teljesítenek, az eredménytelenség kedvetlenséget szül, a kedvetlenség pedig kimaradást.

1.4. A legnagyobb arányú a lemorzsolódás 12-13 éves korban. Három tanév átlagában a 6. általános iskolai osztályosokhoz képest a nyolcadikosok aránya iskolánkban 44,2%. Tehát a teljes lemorzsolódásból, mely nálunk 66%, valamivel jobb az országos átlagnál, a döntő többség, 55,8% a 6. és 7. osztályban következik be. Ennek természetes oka a serdülés, és ha ebben a kritikus időszakban meg akarjuk tartani a növendéket a zene vonzásában, akkor eddig az életkorig önkifejezésre alkalmas zenei és manuális képességek birtokába kell jutnia. Ha úgy látszik, hogy a kitűzött hangszeres célt a növendék nem éri el, de a zenére fogékony, muzikális, akkor az aktív zenehallgatóvá nevelés az az eszköz, amely biztosíthatja zene-közelben maradását.

2. A különböző képességekhez, igényekhez és társadalmi elvárásokhoz alkalmazkodó zeneiskolának a jelenleginél differenciáltabb kínálatot, célok és módszerek sokkal nagyobb választékát kell kínálnia:

2.1. a/ Meg kell szüntetni a szólóhangszer-centrikus képzés kizárólagosságához rendelt struktúrát.

b/ El kell sajátíttatni a növendékekkel a zenehallgatás „technikáját”

c/ Ugrásszerűen meg kell növelni a csoportos muzsikálási alkalmak szerepét

d/ Bővíteni kell az improvizáció és egyéb kreatív tevékenységi formák tanítását

e/ Ezek révén radikálisan csökkenteni kell a kimaradók arányát

f/ Ösztönözni kell a tanárok aktív muzsikálását és be kell építeni az oktató-nevelő munka folyamatába.

g/ Ezeket a törekvéseket, melyek elszigetelten igen sok iskola célkitűzései között szerepelnek, olyan egységes rendszerbe kell foglalni, amely a rész-célokat algoritmikusan egymásra építi, az egyes elemek elhagyását megnehezíti.

2.2. A hagyományos és a jelen tervezetben foglalt gondolkodásmód különbségét egy példán szeretném érzékeltetni. A szolfézsórának a feladatai között szerepel többek között az aktív zenehallgatásra, hangverseny-látogatásra nevelés. Ennek egyik fontos mozzanata a bérleti hangversenyek előkészítése. Ez azonban csak igen ritkán valósul meg: A hangversenyek műsorát igen gyakran csak hozzávetőlegesen közlik előre, és az is gyakran változik; a hangversenyeken a szolfézs csoportok tagjainak csak egy része vesz részt; a hangversenyek tematikája, a művek stílusa távol esik az éppen tárgyalt anyagrésztől; az előkészítő óra „ki-lóg” a tanmenet szerinti órák sorából, ezért anyagtorlódás esetén elmarad. Ezzel szemben – amint az a későbbiekből kiviláglik – az új rendszerű zenehallgatás kifejezetten hangverseny-centrikus, mindezeket az esetlegességeket, gátló tényezőket kiiktatja, a hangversenyek előkészítését, a zenehallgatásra nevelést beépíti a tantervbe, a tanítás folyamatába.

3. Ennek eszköze a gyökeresen új szemléletű zenehallgatás óra. Kipróbálásának előzményei közé tartozik 4 évig működött improvizációs klubunk, mely a tervezett zenehallgatás óra aktív oldalát, a rögtönzés, a kreativitás fejlesztését szolgálta. A csoport szerepelt a Fészek Klubban, a Kossuth Rádió műsorában és az Országos Improvizációs Találkozón, ezért bízunk abban, hogy a kipróbált technikák jórészt felhasználhatók lesznek a zenehallgatás órákon is. Különbség lesz, hogy a klub átlagon felüli gyerekekből állt, zenehallgatási programokat pedig kimondottan az átlagos képességrek méretezzük.

Egy évig működtettünk zenehallgatás csoportot is, a 4.3-ban leírt elvek szerint, átlagos és gyengébb képességű növendékek részvételével, ennek eredménye azonban alaposan eltért a kitűzött céltól: A nem kielégítő hangszeres fejlődést tanúsító növendékeket akartuk legalább a befogadás szintjén aktív zenehallgatásra nevelni, ezzel szemben – feltehetően a

foglalkozások hatására – hangszeres teljesítményük nőtt meg olyan mértékben, hogy felzárkóztak a jó átlaghoz.

Érdemes lenne megvizsgálni, hogy a megjavult hangszeres teljesítmény mögött milyen motívumok állnak. Akár a zene többoldalú megközelítése, akár a csoporton belül kialakult jó közszellem, akár az újat próbáló tanár adta az indítást, a végeredmény igen pozitív. Kár, hogy a kis létszám miatt (7 fő) megbízható következtetésekhez nincs elég adatunk. A későbbiekben elegendő információ birtokában a visszahatás és transzfer vizsgálatát mindenképpen el kell végeznünk.

4. Miután azonban nem reménykedhetünk abban, hogy ez rendszeresen megismétlődik, kidolgoztuk a zenehallgatásra nevelés rendszerét, beillesztve a zeneiskolai nevelés-oktatás hagyományos keretei közé. 12 éves kortól – 4. zeneiskolai osztálytól (a rövid tanszakok kérdésére rövidesen visszatérünk) – az eddigi kettő helyett három tagozaton folytatható a zenetanulás.

4.1. A „B” tagozaton tanulnak a zenei pályára készülők az eddigi formában, kis módosítással, az alábbi heti óraterv szerint:

Osztály*:	2.	3.	4.	5.	6.	Tk. I.-IV.
Főtárgy (perc)	90	90	90	90	90	90
Szolfézs 45' óra	2	2	2	2	2	1
Zeneelmélet	-	-	-	-	-	1
Zenehallgatás ¹	-	-	2	2	2	2
Kamarazene	-	-	1	1	1	1
Kórus ¹	-	-	2	2	2	2
Zenekar ²	-	-	2	2	2	2
Zongora köt. t.	-	-	-	30'	30'	30'
Korrepetíció ³	15'	15'	15'	15'	15'	15'

*Előképzőben és 1. évfolyamon még nem válik el az „A” tagozattól.

^{1.} Fakultatív óra

^{2.} A tanulók a szólamokat a kamarazene órákon megtanulják és csak meghatározott próbákban vesznek részt.

^{3.} Órarendbe illesztett foglalkozás. Részt vesz a főtárgy tanára is, így

a 15' mind a korrepetitornak, mind a főtárgy tanárának elszámolandó.

4.2. Az „A” tagozaton folytatják a tanulást a leendő amatőr muzsikusként az eddigihez hasonlóan. A tanítási idő azonban részben növekszik, részben kiscsoportra összevonva változik. Ez azonban nem jelenti sem a növendéklétszám észrevehető csökkenését, sem a költségek emelkedését. Pontosabban: 6%-os költségnövekedés (vagy 6% létszámcsökkenés) árán a foglalkozási idő 50%-kal nő a 4. osztálytól kezdve.

Ahhoz ugyanis, hogy a növendék az amatőr játékhoz szükséges hangszertudást megszerezze, a kezdeti időszakban a jelenleginél sokkal intenzívebb, később pedig időigényesebb munkát kell vele folytatni.

Az intenzívebb foglalkozásnak óratervi feltételei vannak: A hosszú és a rövid tanszakok közti különbség a beiskolázás vonatkozásában már évek óta csak fikció. Az előkészítő és kis előképzős osztályokkal a fúvós tanárok is szolfézs előképző után kezdik a hangszertanulást növendékeikkel. Rá is kényszerülnek, mert ha a 4. általános iskolai osztály végén akarnának növendékeket toborozni, csak a maradékból válogathatnának. A valóban csak később kezdhető hangszerek – oboa, fagott, harsona, tuba, brácsa, nagybőgő – kivételével minden hangszer beilleszthető a jelenlegi 1+6+4 éves rendszerbe. Ez nem azt jelenti, hogy egyes hangszerek között kezdeti fokon nincs nehézségbeli különbség. Ez a különbség a heti órake-

retben tükröződik: Hegedű, cselló. zongora szakon az ek., 1.,2., 3. osztályban növendékenként 60 perc, a többi szakon 45 perc.

A hegedű, gordonka és zongora A tagozatos óraterve:

Osztály:	ek.	1	2	3	4	5	6	Tk. I-IV
Főtárgy (perc)	60 ¹	60 ¹	60 ²	60 ²	90	90	90	90
Szolfézs (óra)	2	2	2	2	1	1	1	1 ³
Zenehallgatás ⁴	-	-	-	-	2	2	2	2
Kamarazene ³	-	-	-	-	1	1	1	1
Kórus ⁴	-	-	-	-	2	2	2	2
Zenekar ⁴	-	-	-	-	2	2	2	2
Korrepetíció	-	-	-	10'	10'	10'	10'	10'

¹ Kiscsoportos óra, 3 fős csoportban heti 4 x 45' esetleg 2 fős csoportban heti 4 x 30'

² A tanár döntése szerint egyéni vagy kiscsoportos órák

³ Fakultatív óra

⁴ A három tárgy közül egy kötelezően választandó, még egy fakultatívan felvehető

A fúvós, ütő, gitár A tagozatos óraterve:

Osztály:	ek.	1	2	3	4	5	6	TK I.-IV.
Főtárgy (perc)	45 ¹	45 ¹	45 ¹	45 ¹	90	90	90	90
Szolfézs (óra)	2	2	2	2	1	1	1	1 ²
Zenehallgatás ³	-	-	-	-	2	2	2	2
Kamarazene ²	-	-	-	-	1	1	1	1
Kórus ³	-	-	-	-	2	2	2	2
Zenekar ³	.	.	.	.	2	2	2	2
Korrepetíció	-	-	-	10'	10'	10'	10'	10'

1. Kiscsoportos óra, 4 fős csoportban heti 4 x 45'

vagy 3 fős csoportban heti 3 x 45'

vagy 2 fős csoportban heti 3 x 30'

2. Fakultatív óra

3. A három közül egy tárgy kötelezően választandó, még egy fakultatívan felvehető.

A kiscsoportos formát csupán gazdasági megfontolásból kellett az ek., 1., 2. és 3. osztályban kizárólagosként feltüntetni. Ha az egyéni intenzív kezdésre is lesz bérfedezet, a kiscsoportos és egyéni foglalkozás között választani lehet.

4.3. A „C” tagozatnak, mint teljesen új zeneiskolai foglalkozás-típusnak a feladata a leendő hangverseny-látogató közönség nevelése, a lemorzsolódás csökkentése, a zenehallgatás technikájának elsajátítása. Ennek a célnak a jelenlegi eszközök nem felelnek meg. A mégoly tökéletes HiFi-torony sem pótolja az élő muzsikát, és a legtökéletesebb előadás paszszív hallgatása sem helyettesíti a hallgató aktivitását. A zenehallgatóvá és -szeretővé nevelés kulcsa ennek az aktivitásnak a kialakítása, a zene átélt, irányított hallgatása. Választási lehetőségként az A tagozatosokat is bevonjuk a zenehallgatás-tanulásba.

4.3.1. A „C” tagozat óraterve (az ek., 1., 2- és 3. osztály megegyezik az „A” tagozattal)

Osztály:	4.	5.	6.	Tk. I-IV.
Főtárgy (perc)	30	30	30	30
Szolfézs ¹	1	1	1	-
Zenehallgatás	2	2	2	2

Kórus ¹	2	2	2	2
--------------------	---	---	---	---

^{1.} Fakultatív óra

4.3.2. A három tagozat óratervei és az eddigi tapasztalatok, valamint a kimaradások 50%-os csökkenését ígérő prognózis alapján 230 fős iskolánk összesített óraszám, évfolyam-megoszlása – összehasonlítva az előző évek adataival – várhatóan az alábbiak szerint alakul:

a/ Az 1984-87. közötti 3 tanév átlagléttszáma és óraszám:

1984/85.	232 növendék,	278 óra
1985/86.	218 növendék	262 óra
1986/87.	230 növendék	273 óra
Átlag:	227 növendék	271óra.

Az évfolyamok létszáma (a lemorzsolódás az alsófokú osztályokban 66%)

Osztály	Ek.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	I.	II.	III.	IV.
84/85.	29	54	44	40	21	13	10	7	7	6	3
85/86.	32	46	39	24	35	6	10	9	7	6	3
86/87.	51	43	41	29	23	18	5	12	3	6	3
Átlag:	37	48	41	31	26	13	8	9	6	6	3

b/ A reform-tanterv évfolyam-létszámainak várható alakulása a kimaradók számának 50%-os csökkenésével, tehát az alsófokú osztályokban 33%-os lemorzsolódással számolva:

	24	31	30	29	25	22	19	13	13	13	11
--	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Iskolai összesített órarend tagozatok szerinti bontásban:

Osztály, tagozat	lét- szám	fő- tárgy	szol fézs	zene- hallg.	ka- mara	korr.	összes
Előképző	24						14
Ek. hangszeres	10	10	4				
1. hg., gka., zg. fúvós, git.	19	19					31
	12	8	4				
2. hg., gka., zg. fúvós, git.	17	17					32
	10	7	4				
B tag.	2	3				1	
3. hg., gka., zg. fúvós, git.	16	16					30
	9	6					
B tag.		3	4			1	
4. A tag.	12	18	1			1	38
B tag.	4	6	2		1	2	
C tag.	9	5		2			
5. A tag.	10	15	1			1	35
B tag.	4	6	2		2	2	
C tag.	9	4		2			
6. A tag.	9	14	1			1	34
B tag.	4	6	2		2	2	

C tag.	8	4		2			
Tk. I-IV. A tag.	24	36			4	2	72
B tag.	6	9	4		2	3	
C tag.	20	10		2			
Zenekar, kórus							6
Összesen	230	222	29	8	11	16	292

A teljes óraszám tehát mindössze 19 órával, vagyis cca. egy álláshellyel több, mint az ugyan-csak 230-as létszámú 1986/87. tanévben.

4.3.3. A „C” tagozat gerince a heti 1 x 90 perces zenehallgatás óra. Az itt folyó elméleti és gyakorlati munkát koronázzák meg a tantervszerűen összeállított és tananyagként előkészített hangversenyek, melyeknek szervezeti formájáról később lesz szó. A foglalkozások

Óra szám	Formák, elemek	Szólamok	A feldolgozás módja, a példák köre, a bevezetés sorrendje
4	Hangismétlés	1	dinamikai sor – sűrűsödés-ritkulás – tempó, tempóváltás – hangszíndallam – karakterek csírái
4	Hangpár	1 (2)	oktáv – „kakukk” – sóhaj – vonzás – feszültség-oldás
12	Motívum	1 (2)	motívum-típusok – karakter, mondanivaló – kiegészítés – önálló motívumalkotás – énekes, hangszeres megszólaltatásuk – mozdulat, ábrázolás, körülírás
8	Sor-szerkezet	1	régi és új stílusú népdal – variánsok – önálló kiegészítésük énekelve, hangszeren – népdaljellegű dallamkomponálás – ritmus, dallam, tempó, karakter kapcsolata
10	Periódus	2	kérdés-felelet – vonzások: TDT, TSDT – zárlat; utótag és teljes periódus rögtönzése – zárlatok basszusa – funkciók váz felismerése, keresése, elbírálása – ismert periódusok játszása basszussal, kísérettel – elemzésük – memorizálásuk
6	Kánon	2 (3)	Hármashangzat-kánonképzés 1, majd 2 funkcióval – dallamkánon – kvintkánon – imitáció – tonális és reális válasz – motettafejek és invenciótémák éneklése, játszása, elemzése
12	2-3 tagú forma	2	D irányú kitérés – párhuzamos hangnemi kitérés – moduláció funkciók basszusa – felbontásos kíséret – példák játszása basszussal, teljes kísérettel – elemzésük – D irányú moduláció szerkesztése 2 szólamban
4	Ismétlés		
2	Hangverseny		

felépítéséből következően (l. a 4.3.4. pontot) a C tagozatra irányított, többnyire gyengébb hangszeresek játéka is szükség van. Ezért eddig megszerzett játékkészségük karbantartására heti egy 30 perces órát biztosítunk számukra. A hangszertanítás célja és módja alapvetően különbözik az A és B tagozatos hangszeres képzéstől, mivel szinte kizárólag a hangminőség fejlesztésével, a kifejezőkészség finomításával törődik, hangszertechnikából csak az eddig elért szint megőrzésére törekszik. Erre a csekély energia befektetéssel rendszeresen karbantartott hangszerjátékra ugyanis fontos szerep vár a csoportos órákon. A zenehallgatás és elemzés céljából megszólaltatásra kerülő témák, részletek (ezeket később részletezem) szólamainak a megtanítása is a hangszeres órákon történik. Így azoknak a közepes tehetségű, vagy közepes szorgalmú növendékeknek a hangszeres tevékenysége is beilleszkedik a zeneiskolai munkába, akik korábban – míg ki nem maradtak – az iskola életének periferiájára szorultak, hisz növendékhangversenyeken csak elvétve szerepeltek, zenekarba, kamarazenére nem lehetett beosztani őket, hangszerüket tulajdonképpen nem tudták hasznosítani.

4.3.4. A zenehallgatás órák úgy épülnek fel, hogy a megtárgyalásra kerülő zenei anyag mindig olyan terjedelmű legyen, amilyent a növendékek egyszerre is képesek hallani, hiszen az egymás utáni zenei elemek együtthallása minden aktív befogadás alapja. A bevezetőként

feldolgozott hangisméltés, hangpár, majd a motívum belső rendjét, tagozódását, dinamikáját megéreztetjük, különböző karakterű egységeket szólaltatunk meg énekelve, hangszeren, tartalmukat mozdulattal, szóval, ábrázolással megkíséreljük visszaadni.

Az elemek, formák, szólások bevezetésének, bővítésének, a társművészetek bevonásának már kialakult módszereivel együtt felhasználjuk az improvizációs klubban kidolgozott speciális gyakorlatokat a hangszín-érzékenység fejlesztésére, a karakterek megérezésére, felismerésére.

4.3.5. A 4. osztály anyagából csak a nem szokványos elemekre térek ki. Évi 34 tanítási héttel számolok.

Márciusban kerül sor egy szólókoncertre, májusban pedig egy kamarazenei hangversenyre, vagy inkább élőzenei témazáró foglalkozásra. (Elnevezésben és külsőségekben ragaszkodunk a hangverseny-formához.) A koncertek műsorát az előadók a csoportot vezető tanárral pontosan egyeztetik, rögzítik a foglalkozás menetét, lebonyolítását. Csak olyan terjedelmű művek, többnyire részletek hangzanak el, amilyenekkel a gyerekek az órákon már foglalkoztak, elsősorban azok, amelyeket közösen feldolgoztak. Nem engedjük kialakulni bennük azt az érzést, hogy időnként olyasmit is hallanak, amivel nem tudnak mit kezdeni, ezért lehet figyelmen kívül is zenét hallgatni. Ezek a koncertek tehát eleinte csupa miniatűr darabból fognak állni, közöttük az előadókkal folytatott beszélgetéssel.

4.3.6. Az 5. osztályban folytatódik a formák, műfajok megismerése: Összetett dalforma, triós forma, invenció, esetleg motetta. A feldolgozás módja hasonló az előző osztályhoz, de az elemzett művek megszólaltatása növendékek közreműködésével egyre kevésbé valószínűsíthető meg a terjedelem növekedése miatt, még olyan darabok esetében sem, amelyek megoldhatatlan technikai feladatot egyébként nem jelentenének a növendékeknek, így egyre inkább témák, részletek megszólaltatására kell szorítkoznunk.

A tantervi koncertek száma megnő, 1 zongora, 1 vonós + zongora, 1 fafúvós + zongora és egy kvartett vagy kvintett működik közre meghatározott időbeli ütemezéssel és a korábbiakhoz hasonlóan egyeztetett, a tananyagot felölelő műsorral.

4.3.7. A 6. osztály I. félévében kerül sor a nagyformákra, a szonátaforma, a bécsi rondó, a fuga és az operajelenet megismerésére. Ez 14 éves korban egy kissé korai, ezért – ha módszerünkkel sikerül növendékeink többségét középiskolás korban is megtartanunk a zeneiskolában – tervezzük, hogy ezeket a nagyformákat a továbbképzőbe helyezzük át, a 4.-5. osztály anyagát pedig 3 évre szétosztjuk, így alaposabb előkészítésre lesz lehetőség.

A II. félévben a formák összefoglalására, a műfa-jok feldolgozására kell sort kerítenünk. Ezzel összekapcsoljuk a megismert karakterek, hangulati elemek, tételtípusok számbavételét, ugyanúgy a megszólaltatás- meghallgatás - elemzés - koncert egységében, mint az előbbiekben.

Ezen az évfolyamon 7 tantervi koncertet tartunk, ebből 5 szóló és kamara, 2 pedig zenekari koncert.

4.3.8. A továbbképzős foglalkozások anyaga szervesen ráépül az előzményekre, de részletes kidolgozásához szükség van a megelőző három évfolyamon szerzett tapasztalatokra. A nagyformák ismétlése mellett a stílusok megismerése, felismerése alkotja a továbbképzős foglalkozások gerincét.

5. A fentiekből utópisztikus elemnek tűnhet a szimfonikus zenekarnak, valamint koncertező szólistáknak és kamaracsoportoknak a beépítése a tantervbe. Pedig ez a koncertprogram, mely a tervezet kulcsa, a jelenleg is rendelkezésre álló eszközök optimális felhasználásával nagyobb ráfordítások nélkül is megvalósítható.

5.1. A zeneiskolai tanárok hangszeres tudása gyakorlatilag kihasználatlan. Az évi egy tanári koncert azt sem ösztönzi rendszeres munkára, aki szerepel, pedig a gyakorlásra a tanításhoz is elengedhetetlen szükség van. A fenti tervezetben szereplő szóló- és kamarakoncertek – éppen pedagógiai indokolt fokozatosságuk miatt – kellő motiválás mellett alkalmasak arra, hogy a tanárokat az aktív koncertezésbe be-, ill. visszavezessék. Ez nem csak a tanításra, hanem a kollégák muzsikusközérzetére is jótékonyan fog hatni.

5.2. A zenekari koncertek megoldása már nem képzelhető el egy iskolán belül. De a fejlesztési keretek ésszerű felhasználásával minden megyében – két-három fővárosi kerületben – létrehozható egy tanári szimfonikus zenekar.

A nagyvárosok függetlenített zenekaraiból fokozatosan kiszorulnak a zenetanárok. A próbák szeszélyes időbeosztása, a magas szolgálatszám nem egyeztethető össze a tanítás megkövetelte rendszerességgel. A közepes nagyságú városokban vannak zenekarok, minden városnak egy saját zenekar, amatőrök bevonásával, emiatt esti próbákkal és minőségi engedményekkel (meg többnyire sok-sok drága kisegítővel). A kisvárosokban, községekben – tisztelet a kivételnek! – többnyire nincs semmi, legföljebb egy-egy kérészéletű vonósnégyes, trió, kvintett.

A fejlesztési kereteket fel lehet használni úgy is, ahogy eddig történt: a kapott létszámmal bővítjük a tanári és növendéklétszámot. De ezzel szöges ellentétben, éppen úgy, mint a gazdaságban, a művelődés területén is el kellene kezdeni a szerkezetátalakítást. A magyar zenekultúra nem attól lesz jobb, ha még tízezerrel több növendékből morzsolódik le 70%, hanem attól, hogy azok, akik beiratkoznak a zeneiskolába, valóban azt tanulják, amire a legalkalmasabbak, olyan formában, amit kedvvel csinálnak, ha valóban megszerzik azokat az értékeket, amelyeket a zene tud nyújtani nekik, és ezáltal műveltebb emberekké, értékebb, gazdagabb személyiséggé válnak.

A felhasználható fejlesztési keretet a terv szerint úgy osztjuk fel, hogy a vonós és fúvós tanárok kapnak heti 4 túlórárt. Az így kijövő 22 órából 16-ban tanítanak, 6 óra pedig a megyei zenekari próba ideje. Egy álláshely a zenekar vezetőjének alkalmazására, az állásokkal járó dologi fejlesztés egy része pedig a próbákra bejárók útiköltségére fordítható.

A zenekar, mivel csupa zeneiskolai tanárból áll, akik szinte kizárólag délután tanítanak, délelőtt próbálhat, a részvétel, miután a próba időtartamának egy hányada a tanár kötelező óraszámába esik, nem képezi vita, alkudozás tárgyát (ami nem jelenti azt, hogy valóban indokolt esetben ne lehetne felmentés adni). Ez a zenekar ellátja a tantervi zenekari koncerteket, lehetővé teszi, hogy kisebb városokban is színvonalas zenekari muzsika szólaljon meg, és mivel nem köti feszített számú fellépés, a mives kidolgozással, a hangzás csiszolásával a hivatásos zenekaroknak is kihívást jelenthet.

Azt hiszem, hogy mindenki, aki már játszott jó szimfonikus zenekarban vagy stabil, nívós kamaracsoportban, és abba kellett hagynia, érzi hiányát és a nosztalgiát. Aki még nem kóstolt bele, az rá fog jönni, hogy mennyivel igényesebben gyakorol és tanít az a zenetanár, aki zenei élményből állandó utánpótlást kap a közös muzsikálásban. A növendékeknek pedig nem csak intenzívebb, hatékonyabb zenei nevelési lehetőséget nyújt ez a zenekar, hanem a hangszerstanulás szebb és tágabb perspektíváját is.

5.3 A zenekar, a tanári szóló és kamarazenei szereplések egyúttal az ifjúsági bérleti hangversenyek pedagógiaiilag hatékonyabb műsorrendjének kialakítására is lehetőséget teremtenek, a bérleti hangversenyek költségeit csökkentek, a gazdasági okokból megszüntetett sorozatokat újjáéleszthetik. Ezzel nem csak a zeneiskolának, hanem sokkal szélesebb rétegnek a zenei nevelését, ellátását szolgálhatják, és megteremthetik az alapját egy városi, megyei szinten összehangolt zenei közművelődési koncepciónak.

A ZENEISKOLA HELYE A VÁLTOZÓ MAGYAR TÁRSADALOMBAN

1991

Különnyomat

Ábrahám Mariann: Varró Margit: Két világrész tanára c. könyvéhez

Mottó: „A zeneiskolák megújulásának a tanárokból kell kiindulnia...”

A világban végbement változások az elmúlt évtizedekben folyamatosan alakították a társadalom és a művészetek – köztük a zene – viszonyát. Magyarországon a zeneiskola-hálózat szerkezeti felépítése évtizedeken keresztül nagyjából állandó maradt, ezért a felhalmozódott problémákkal az utóbbi 2-3 évben kellett hirtelen, megrázkódtatásokat okozó módon szembesülnünk.

A társadalom kihívásai

1. Megváltozott az emberek életmódja, értékrendje:

a/ A fogyasztói társadalom ideáljai betörték közgondolkodásunkba, de anyagi eszközeit csak nagyon töredékesen birtokoljuk. A civilizáció javainak megszerzése nagy tömegek elsőszámú céljává vált. Ez túlzott anyagiassághoz vezetett.

b/ Társadalmi szinten leértékelődött a kultúra, a műveltség. Ezt a folyamatot erősített az értelmiség presztizsének tudatos csökkentése.

2. Átalakult a kultúra szerkezete. A könnyű műfaj minden területen, de a zenében különösen előretört:

a/ A populáris zene állandó hangkulisszává vált.

b/ A kortárs művészetek fokozatosan elveszítették még a művészetekkel egyébként élő vékony közönségréteg támogatását is. Ebben az alkotók legkülönbözőbb szemléletmódja is szerepet játszott.

3. A megsemmisülés határára jutottak a polgári-értelmiségi kultúrabarát hagyományok, mint pl. a házimuzsikálás, zeneegyletek.

A legutóbbi időkben halvány jelei mutatkoznak ugyan ezen hagyományok újjáéledésének, de azok a közösségek, amelyek a folyamatot erősíthetnék, még az újrakezdés, szerveződés gondjaival vannak elfoglalva.

4. Többszínűvé vált az iskolarendszer. A korábbi „porosz” stílussal szemben sorra-rendre alakulnak gyermekbarát iskolák, új, modern módszerek terjednek el (Waldorf, Zsolnai, stb.). Ezek fokozatosan behozzák a zeneiskolák korábbi nagy előnyét, a személyes foglalkozás privilégiumát.

5. Ugrásszerűen bővült az ifjúságnak felkínált szabadidős tevékenységek köre a karatétól a jazz-balettig, a számítógéptől a cserkészetig. Ezek egy részének még külön vonzerőt kölcsönöz az, hogy a közös foglalkozásokon kívül nem kívánnak további felkészülést, gyakorlást.

Válaszolnunk kell a kihívásokra

1. *Kodály Zoltán zenei nevelési programja a zenetanuló teljes személyiség-fejlesztését szolgálja.* „100 éves tervének” megvalósításáért még nagyon sokat kell tennünk: A zenei élet belügyéből az egész oktatási rendszer katalizátorává kell válnia. A népdal mellett újra méltó helyére kell állítanunk nemzeti zenei örökségünk másik nagy rétegét, a verbunkost. Ahhoz, hogy ezek sikerüljenek, még sokakat magunk mellé kell állítanunk, pedagógusokat, az általános pedagógusképző intézeteket, az oktatás helyi és országos irányítóit egyaránt. A meggyőzést közvetlen környezetünkben tudjuk elkezdni:

a/ A zenetanárnak életvitelével sugározni kell a műveltség, a művészet és a harmonikus élet összetartozását. Bármilyen messze vagyunk ettől az ideális állapottól, be kell látnunk, hogy ha bennünk sem képes a zene szebb, teljesebb létté válni, hogyan hitetjük el áldásos személyiségformáló hatását másokkal?

b/ Az eddigieknél sokkal nagyobb jelentőséget kell tulajdonítanunk a szülők megnyerésének, aktivizálásnak. Ezt kisgyermekkorban kell kezdeni, mivel általános tapasztalat, hogy a szülők többsége akkor még többet törődik gyermeke tanulásával, fejlődésével.

2. *A közösségi tevékenységeknek központi szerepet kell kapniuk a zeneiskolában.* A kamaracsoport, a zenekar nem csak azért hatékony, mert a közös produkcióban az egyéni tudások összeadódnak, hanem legalább ilyen fontos a közös cél érdekében munkálkodó csoportnak a közösséggé kovácsolódása, úgy is, mint cél, és úgy is, mint a szocializáció modellje.

3. *Lépést kell tartanunk a közismereti iskolák pedagógiai, módszertani fejlődésével,* sőt, ha lehet, újra az élre kell törnünk. Sok új módszer, eljárás alkalmazásával késésben vagyunk, mint pl. a csoportdinamika, programozott oktatás, hálódigramos tervezés, folyamat-szabályozás.

4. *Kiegyensúlyozó szerepe lehet a zeneiskolának azokon a területeken, amelyek jelenleg egyoldalúsághoz, nem kívánatos irányú személyiségfejlődéshez vezetnek:*

a/ Gyermekeink széles rétegei foglalkoznak, játszanak számítógéppel. Ez fejleszti logikájukat, gondolkodásukat, de egyúttal algoritmikussá is teszi. A racionális fogalmi megismeréshez fel kell nőnie a gyermekben az intuitív megragadás képességének, el kell juttatnunk a teljes értékű élményhez, sőt – talán nem elérhetetlen vágyálom – az érzékenyebbeket az ihletettség, az elragadtatás nagyszerű érzéséhez is hozzá kell segítenünk.

b/ A készen kapott játékok, a minden érzéket azonnal kielégítő TV, a sokoldalú szemléltetés könnyen passzív befogadóvá teszi a gyermeket. Ezt az alkotás örömeinek a megköstöltatásával tudjuk ellensúlyozni.

c/ A zene teljes világ. De növendékeink egy része nem elég muzikális ahhoz, vagy nem úgy muzikális, hogy csupán csak a zene belső törvényei felől közelítve eljuttassuk ehhez a teljességhez. Ezért ha több irányból, a társművészetek, primér érzelmi hatások, élethelyzetek felől közelítünk, jobb esélyünk van az egész megragadására.

Folyamatban levő kísérletek

1. *Nyitás az egyházi zene, a templomi közreműködés felé: Az egymást erősítő tényezők a komplex élmény lehetőségét kínálják.* A templom áhitatot sugárzó környezeti hatásához hozzáadódik a szertartás légköre, és ez a muzsikálást sajátos, bensőséges spiritualitással képes átítani.

2. *A társművészetekkel való kapcsolódás viszonylag kidolgozott terület.* Két formában valósul, ill. valósulhat meg: Ha egy iskolán belül különböző gyerekek művelik az egyes művészeti ágadat, az egyik muzsikál, a másik fest, a harmadik táncol, a tevékenységek kölcsönhatása létrejöhet, de nem jön automatikusan létre. A növendékeket meg kell ismertetni egy-

más munkájával. Ha viszont ugyanaz a növendék foglalkozik összehangoltan különböző művészeti tevékenységekkel, ezt feltétlenül biztosítja a transzfer hatást. Kérdés azonban, hogy nem megy-e a sokszínűség az alaposság rovására.

a/ Képzőművészet vonatkozásában ezt az utóbbi utat járja a Komló-pécsi műhely, amikor feltárja a látás és hallás, kép és hang konvergenciáját. A többi, képzőművészettel is foglalkozó zeneiskolában, ill. művészeti iskolában intézményen belül valósul meg a társművészetek kapcsolódása a zenéhez, hagyományos képző- és iparművészeti oktatás formájában.

b/ A mozdulatművészet sokszínű formában vonult be néhány zeneiskolába. A legelterjedtebb a néptánc, emellett reneszánsz és barokk tánc, balett és orkesztika (ógörög alapú mozdulatművészet) foglalkozások vannak egy-egy intézményben, a Budapest X. és XXII. kerületi, valamint a mohácsi zeneiskolában.

c/ Irodalmi előadóművészettel, színjátszással tudomásunk szerint egyetlen iskola, a Budapest XXII. kerületi Művészeti Iskola foglalkozik.

3. Kreativitás: Különböző formákban, változó intenzitással, elsősorban a hangszeres órák keretében *sok iskola foglalkozik az improvizáció különböző típusaival:*

a/ Kezdetben szabad játék a hangszerrel, később fokozatosan belépő szabályokkal közeledik a játék a zenei rögtönzéshez.

b/ A zenei gesztus felől induló rögtönzés: Kifejezés – kiegészítés – formaképzés – homofónia. A további lépésekre – rögtönzés különböző stílusokban, polifónia – zeneiskolában már csak elvétve kerül sor, tanár és növendék igen szerencsés találkozása esetén.

c/ Adott zenei anyag díszítése, variálása, pl. barokk lassú tételekben: A furulyaoktatásban gazdag rendszere kezd kialakulni, újabban egyes hegedűs kiadványok is inspirálják ezt a játékformát.

d/ A continuo-játék zeneiskolai szinten csak a legegyszerűbb formában fordul elő.

e/ A jazz az improvizáció sajátos fajtáját képviseli. Technikája több iskolában termékenyítően hat az egyéb területeken folyó rögtönzésre.

4. Szülők aktivizálása:

a/ Növendékek és szüleik közös *kamarázása* szűkebb körben, zártkörű hangversenyen.

b/ Az iskolai zenekar kibővítése szülőkkel, tanárokkal, volt zeneiskolásokkal.

c/ A szülők bevonása iskolai vagy más kórus munkájába.

5. Zenehallgatóvá nevelés: A zeneirodalom tanításának hatékonyabbá tételével foglalkozik a jászberényi zeneiskola. A mohácsi zeneiskola összetett közönségnevelő programot dolgozott ki. Több más iskolában a zeneirodalmi ismeretek, a stílusismeret bővítését részben a szolfézsórák keretében, részben klubszerű foglalkozások keretében valósítják meg.

6. A szolfézs és zeneelmélet tananyag gyakorlására számítógépes programot dolgoztak ki Egerben, Balassagyarmaton pedig integratív hangszeres tanítás kísérletei folynak.

7. Nyitás az igényes könnyűzene felé: A növendékek egyre több iskolában igyekeznek rávenni tanáraikat, hogy a könnyebb műfajt is csempésszék be a foglalkozások anyagába. A gondolat önmagában nem szentségtörés, hiszen a latin és az angolszász kultúrkörben a kortárs zeneszerzők maguk is nyitottak a könnyebb műfaj felé, Auric-tól és Villa-Lobostól Bernsteinig. Kérdés, hogy Magyarországon van-e ennek megfelelő kategóriájú könnyűzenei irodalom. Meg kell keresni azokat a műveket, melyek a műfajt iskolai keretek között képviselhetik. (Klasszikus operett, jazz, tánczene: esetleg kiadvány formájában rendelkezésre bocsájtani. A zeneirodalmi stílusismereteket a jazz-történet tanításával kiegészíteni.)

A könnyűzenével való mértéktartó foglalkozás mellett több érv is szól: Ha már úgyis játszanak ilyesmit növendékeink, legalább a tartalmasabb, igényesebb részéből válogassanak. Másrészt a könnyű műfaj olyan könnyed játékmódra készítené, amely a növendék hangszerkezelését oldottabbá teheti. Végezetül nem feltétlenül pozitív jelenség, de a növendékek egy részének fontos, hogy adott közegben ezzel lehet „csillogni”, sikert aratni.

További tervek, elképzelések

1. A hagyományos kamarazenélést igazítja mai időhiányos világunkhoz a pécsi Liszt Ferenc Zeneiskola terve: *Régi hangszerek kópiáival* könnyen kezelhető, kevesebb gyakorlással is megszólaltatható hangszerekhez juthatnak azok, akiknek idejük, esetleg előképzettségük sem elég ahhoz, hogy modern hangszeren igényesen játsszanak. A példa kézenfekvő: A különböző hangolású furulyák egyre népszerűbbek a kamarazenei együttesekben. Ugyanígy feltámasztható sok régi hangszer.

Technikailag könnyű, de igényes zene megszólaltatására modern hangszereken is kínálkozik lehetőség. Pedagógiánkat, módszereinket ehhez a speciális igényhez is hozzá kell tudnunk igazítani.

2. *Ha megnézzük, hogy milyen ingerekkel bombázzák a mai könnyűzenei hangversenyek közönségét*, akkor néhány dolgon feltétlenül el kell gondolkodnunk:

a/ A fényeffektusokat már Haydn „feltalálta” a Búcsú-szimfónia sorban elfújtt gyertyáival, de utalások már a középkori velencei zeneünnepekről is vannak a fényjátékok hangulatteremtő hatásának kiaknázására. Szkrjabin egész rendszert valósított meg fényorgonájával. Ma mégis csak a könnyűzenei koncertek használják ezt a hatást. Nem kellene valamilyen formában újra meghonosítani a hangversenytermekben?

b/ *A Beatles együttes* hatvanas évekbeli kirobbanó sikerének egyik jelentős összetevője volt, hogy darabjaik jórészt cca. 72-es metronómszámmal, a szívverés ritmusával megegyező löktetéssel és erőteljes ritmikai artikulációval játszották, fiziológiai-pszichológiai rezonanciát hoztak létre. *A mai zeneszerzés, a hangverseny-gyakorlat, vagy akár a zenetanítás kihasználja-e a ritmus elementáris, extázisig fokozható hatását?* Gondoljuk végig, hogy milyen átlagon felüli sikert aratnak azok a zeneszerzők, együttesek, amelyek a ritmust, az artikulációt kiemelten kezelik: Orff, De Falla, Kings Singers, Amadinda, stb.

3. A zeneiskolák megújulásának a tanárokból kell kiindulnia.

Elég intenzív-e az a „zenei erőter”, amely ma a zenetanárt általában körülveszi? A tanárok egy rétege gyakorol, a többség inkább csak alkalmasszerűen. Egy csoport jár koncertre, a többiek ritkán. Egy töredék koncertezik, néhányan zenekarban játszanak, kamaráznak. Gyakorlatilag az egyes ember egyéni erőfeszítésén (és a szerencsén) múlik, hogy bekapcsolódik-e, benne marad-e a zenei életben. *A zenei erőteret mind a tanár, mind a növendék részére meg kell teremteni* ahhoz, hogy az iskolák minőségi választ adhassanak korunk kihívásaira. Ennek egyik fontos eszköze a regionális tanári zenekarok létrehozása. Ezek a zenekarok nemcsak a közreműködő tanárok muzsikusz közérzetét javíthatnák, hanem olyan kisebb településeken is lehetővé tennék zenekari hangversenyek megrendezését, amelyek hivatásos zenekart nem tudnak fogadni. A növendékeknek pedig tanáraik példáján keresztül a hangszer-tanulás tágabb, vonzóbb perspektíváját nyújthatnák.

ZENEOKTATÁSUNK ÉS A KORTÁRS ZENE

**Elhangzott a Bartók Rádióban
1992. április 24.-én**

Régebbi korok emberei szinte kizárólag kortársaik művészetét érezték sajátjuknak. A zene vonatkozásában ez azt jelentette, hogy a játszott muzsika gyakorlatilag az új művek folyamatos bemutatása volt.

A romantika megszületése a XIX. század elején fordulópontot jelentett, megteremtette a történelmi szemléletmódot. A múlt felé fordulás nosztalgikus attitűdje nemcsak a történelmi hősök tiszteletét honosította meg, hanem a korábbi korok művészeit és alkotásait is a figyelem középpontjába állította. A szemléletváltásnak szimbolikus jelentőségű állomása volt 1829-ben a Máté-passió felújítása Mendelssohn vezetésével.

Azóta fokozatosan teret nyertek a különböző korok és stílusok a hangversenytermekben és a zenetanításban, olyannyira, hogy ma már a kortárs zene szorul háttérbe, mégpedig jelentős mértékben.

Vajon mi lehet az oka ennek a torzulásnak?

A kérdést a pedagógia oldaláról szeretnénk megközelíteni, mégsem kerülhetjük meg, hogy pillantás vessünk a zenei élet egészére. Kezdjük azokkal, akik irányítják: a kultúrpolitika különböző szintjeivel. Az utóbbi évek átalakulásai nyomán a közízlés hatalmi szóval történő irányításának zsdanovi elképzelése végképp kikopott a közéletből. Nemcsak ideológiai, hanem praktikus okokból is: Kiderült, hogy az ízléstdiktátúra egyszerűen nem működik. Ezt kellene helyettesítenie a társadalom önszervező kulturális aktivitásának, ez azonban még nagyon kezdeti stádiumban van.

Ebbe a vákuumba leggyorsabban – sajnos – az ízléstelenség, az igénytelenség ficánkolt be. El is árasztotta a könyvkiadástól a hanglemeziparig, az utcai árusoktól a reklámokig az egész piacot. Sőt, magát közvéleménynek hazudva terrorizálja a közízlést, de még az ízlésformálásra hivatottakat is. Ennek illusztrálásául egy jellemző apróság, melynek hatása azonban igen jelentős: Régebben a rádió- és TV-műsorok szignáljait – a szórakoztató műsorok kivételével – az ún. komolyzenéből válogatták, manapság viszont csak elvétve hallani tartalmas szignált.

Remélnünk kell, hogy a művelődés szerveződő közösségei a minőség irányába hatnak majd, és ha gazdagabbak lennének, ez a befolyás gyorsabban érvényesülne. Ebben az átmeneti helyzetben egyének, közösségek leleményességére van szükség ahhoz, hogy a művészi zene, ezen belül a kortárs zene megőrizze pozícióit.

Az érdekeltek másik nagy csoportját azok teszik ki, aki a kortárs műveket megszólaltatják: az előadóművészek és a karmesterek.

Hangversenyeinknek csak egy töredékén, 10-15%-án hangzik el kortárs mű. Indoklás, hogy a közönségnek csak nagyon szűk rétege igényli. Ez igaz is lehet, hiszen a január végén rendezett Mini-Fesztivál közönsége – koncertenként 100-150 fő – döntő többségében ismerős arcokból, a hozzátartozók és a szakmabeliek közül került ki.

A szölisták körében más, be nem vallott oka is van a mai művekkel szembeni ellenállásnak: A művek jelentős része másféle játékmódot igényel, mint a hagyományos zene, ezért úgy érzik, hogy a szerzők leértékelik, semmibe veszik az ő fáradságos gyakorlással megszerzett technikájukat.

A zeneszerzők alkotják a legérintettebb csoportot, hisz számukra egzisztenciális kérdés műveik fogadtatása. De ennek a természetes érdekeltségnek ellentmond az, hogy az elmúlt évtizedekben a komponista megbecsültsége alig függött műveinek fogadtatásától, sikerétől. Emlékeztetőül hasonlítsuk össze, mondjuk, Lajtha László és Szabó Ferenc pályáját. Ennek aztán furcsa következménye lett: A hazai fejlődés féloldalassá vált. Ezt a fejlődést ugyanis két természetes tényező szabályozza: A zene öntörvényű alakulása és a társadalmi kontroll. Ezek közül a társadalmi kontroll nem működött. Szabadon érvényesülhettek extravagáns ideák, polgárpukkasztó ötletek. Nyilván sokan emlékeznek a kedves hallgatók közül még most is mérgelődve a negyedórás skálázás folyamán elhallgató, majd újra fokozatosan megszólaló zongorára, vagy a három perces csendre, amit műalkotásként akartak eladni, esetleg az 5 perces zúgó egyetlen szinusz-hangra, a zongorába öntött lavór vízre, stb. És eközben a modern művek közönsége folyamatosan fogyott.

A fiatalabb zeneszerző generáció egy részének a közönség iránti érzéketlenségét jól illusztrálja viselkedésük a debreceni kortárs zenei tanfolyamon, ahol összegyűlt az ország zenepedagógus társadalmának a kortárs zene iránt érdeklő rétege. Megnyerésükkel hídfőállások épülhettek volna, iskolák sora válhatott volna a kortárs zene bázisává szerte az országban. Tiszteletreméltó kivételektől eltekintve az ifjú szerzők még ott is a hallgatóság szándékos bosszantásával, elriasztásával foglalkoztak. Megtehették, az ösztöndíjat „alanyi jogon” így is, úgy is megkapták.

De a társadalmi kontroll hiánya a művekre is negatív hatással volt. A hatvanas években résnyire kinyílt a „kulturális vasfüggöny”. Addig csak népdalfeldolgozást, valamint „szoc-reál” műveket lehetett bemutatni. Még Kodályt és Bartókot is „megrostálták”. Most viszont átbillent az inga, és aki adott magára, az dodekafon művet írt. Közben a könnyűzene hatalmas offenzívával meghódította a rádió- és TV-műsoridő jelentős részét, elhódította a fiatal értelmiségi közönség többségét, zeneszerzőink egy része azonban ezt szinte tudomásul sem vette. Az angolszász és latin országokban a könnyűzene felé nyitás évtizedekkel korábban elkezdődött. Debussy már a század elején barátkozott a dzsesszel, Milhaud, Bernstein könnyűzenei elemeket használt fel kompozícióiban. Az ilyesmi nálunk szentségtörésnek számított, és ritka, elszigetelt jelenség maradt.

Mindezek fényében érthető, hogy a zenepedagógia berkeiben is kérdéses a kortárs zene helyzete. Néhány hangszere, néhány iskolában rendszeresen megszólalnak kortárs szerzők alkotásai. A hangszeres sorában első helyen a zongora áll, azt követi a fuvola, a többi hangszere már csak elvétve játszanak mai darabokat. Nem tévedünk nagyot, ha azt állítjuk, hogy a zenét tanuló gyerekek 80%-a úgy kerül ki a zeneiskolából, hogy egyetlen kortárs szerző mai hangzású darabját sem játszotta. Sokkal jobb arányt a szakközépiskolákban, de még a főiskolán sem találunk.

A lehangoló kép okait kutatva először meg kell vizsgálnunk, hogy vannak-e vonzó, jól játszható mai hangzású gyerekdarabok. A zongoristák egyértelműen igennel válaszolhatnak: Bozay, Durkó, Kurtág, Papp Lajos, Soproni, Szokolay és mások bőséges választékot kínálnak.

A fuvolisták is válogathatnak. Vonzó, jó darabok a többi hangszer irodalmában is találhatók, de hiányzik a hozzájuk vezető út. Bartók és Kodály fontosnak tartotta, hogy zenei világába bevezesse a gyerekeket. Zongorán még követőik is akadtak, éppen az előbb felsoroltak között. A többi hangszeren azonban nem alakult ki az a zenei, technikai alap, amelyre a kortárs művek játéka ráépülhetne. Nem is épül rá.

A következő kérdés az, hogyan fogadják a kortárs darabokat a gyerekek. Azt tapasztalhatjuk, hogy a kicsik előítélet nélkül, nyíltan közelednek a kortárs darabokhoz. Tehát kötődésüket tanáraik hatékonyan elősegíthetik – ha a tanárok maguk szívügyüknek tekintik. A kisgyermekkor elmúltával azonban érdeklődésüket, vonzódásukat elsősorban nem a felnőttek, köztük tanáraik befolyásolják, hanem sokkal inkább kortársaik, akik döntő többségükben könnyűzenét „fogyasztanak”. Így aztán a zenét tanuló, sőt, a pályára készülő gyerekek is zenei tudathasadásos állapotba kerülnek: Játsszák, tanulják a művészi zenét, ebből is, mint láttuk, elsősorban régebbi korok zenéjét, és közben igazi kortársuknak, saját generációjuk zenéjének sokan a populáris zenét érzik. Méghozzá úgy, hogy tanáraiktól még azt sem tudják meg, hogy a pop-zenén belül is van értékeesebb, tartalmasabb, és van silány, üres, sőt, ízlés- és erkölcsromboló is bőven.

A kör bezárult, a szakadék áthidalhatatlannak látszik. Mégis meg kell kísérelni a közeledést. Mindazoknak, akik beleszólhatnak a társadalom ízlésének formálásába, meg kell tenniük mindent, hogy az érték, köztük a művészi érték visszakapja rangját az emberek tudatában.

A leendő tanárok képzésében helyet kell kapnia a kortárs zenének. Ha minden szak- középiskolai növendéknek, főiskolai hallgatónak a 4 vagy 5 év során mindössze kétszer vizsgára kötelezően kortárs művet kellene vinnie, a végző tanárok legalább a minimális előadói gyakorlattal már rendelkeznének.

A működő tanárok számára a korábbi debreceni tanfolyamokhoz hasonló kortárs zenei kurzusokat kellene szervezni, ahol az aktív hangszeres játékra is sor kerülhetne.

További ösztönzésként országos vagy regionális zeneiskolai kortárs zenei találkozókra lenne szükség – ehelyett elsorvadni látszik az egyetlen ilyen rendezvény, a váci hegedűduó találkozó is.

A zeneszerzőknek, ha vissza akarják hódítani a közönséget, szintén a fiatalokat kell megnyerniük. Személyes kapcsolatok kialakításával lehet elkezdni az érdeklődés felkeltését, majd anélkül, hogy lemondanának arról, hogy mai világunkat jelenítik meg zenéjükkel, olyan eszközöket kell találniuk, amelyekkel a felkeltett érdeklődés ébren tartható.

A jó értelemben vett közérthetőség nem tévesztendő össze a megalkuvással. Irodalmi analógiával élve: A dadaizmus, Henry Michaux, Joyce „Finnigan ébredése” zsákcácnak bizonyult. Értelme és hatása annak az üzenetnek van, amit a címzett, a közönség – a művelt, érdeklődő közönség – megért.

A közeledés gesztusára a zenepedagógus társadalom is közeledéssel fog válaszolni. Bizonyíték erre, hogy azok a darabok, amelyek jól egyesítik magukban a korszerűséget és a közérthetőséget, jelenleg is szívesen játszott repertoárdarabjai a növendékhangversenyeknek.

A PSALMUS MOHÁCSON

1996.

Sok nagyszerű sikert gyűjtött már tarsolyába a Bartók Béla Művelődési Központ Vegyeskara. Emlékezetes koncertek, rangos minősítések élnek a zenekedvelő mohácsiak emlékezetében. Fokozott várakozás előzte meg Kodály Zoltán Psalmus Hungaricusának augusztus 25.-i koncertjét is. Az Emléktemplomban tartott nagyszabású koncerten, melyen most is Krausz György dirigált, bevezetésként korábbi oratórium-előadások egy-egy részlete is megszólalt. A Pécsi Szimfonikus Zenekar, mely korábban már többször játszott a kórossal, most is együttműködő partnernek bizonyult.

A Monteverdi – Vespro, a Händel – Messiás és a Kodály – Missa Brevis részletek – bár hallatszott, hogy kevesebb idő és energia jutott rájuk – visszaidézték a szép és sikeres előadások hangulatát.

A Psalmus Hungaricus (Magyar Zsoltár) a XX. század zeneművészetének egyik legnagyobb alkotása. Gondolat- és érzésvilága évezredek és kontinenseket ível át. A szöveg három kort jelenít meg egyszerre: az Ószövetség zsoltárát 3000 év távlatából, Kecskeméti Vég Mihály átköltését, aktualizálását a Mohács utáni időkből és XX. századi újrafelfedezését. A nemzetföltés, a haza vesztétől való rettegés, az emberi kapcsolatok megromlása fölötti kesergés, az Istenbe kapaszkodás szükségének az átélése összekapcsolja a széthulló zsidó állam, a török alatt nyögő magyarság és a trianon utáni csonka Magyarország életérzését.

Ez a három irodalmi-történeti réteg csodálatosan jelenik meg a zenében: A háromarcú főtéma, a „Mikoron Dávid” egyszerre idézi egy ősi stílusú magyar népdal, egy gregorián dallam (v. ö. zsoltár) és egy históriás ének hódoltság-kori jellegzetességeit. Az ízig-vérig modern zenekari és kórushangzás pedig a keletkezés időpontjának, 1923-nak trianon utáni világát és benne Kodály személyes, mély hitét idézi.

Ezt a csodás rétegeződést, az egymásnak atköszönő korok finomságait kimutathatnánk még a formálásban, a gesztusokban, a mű teljes szerkezetében is. De talán ennyi is elég, hogy csodálattal adózzunk Kodály alkotói zsenialitásának, emberi nagyságának és föllemelő magyarságának.

Az előadók sok nagyszerű mozzanattal feleltek meg a mű támasztotta magas követelményeknek. A vegyeskar a hivatásos kórusokat is próbára tevő anyagot igen szép hangon, muzikálisan szólaltatta meg. A Park utcai Iskola kórusa (karigazgató Kiss Miklós és Imréné Ivánfi Márta) élvezettel kapcsolódott be a hatalmas apparátusba. A tenor szólót éneklő Bogáti Szabó István fiatal kora ellenére meglepő érettséggel formálta meg igen nehéz szólamát. A zenekar sokadik alkalommal játszotta a művet, tehát minden együtt volt a korábbi nagy sikerek megismétléséhez. Hogy ez nem sikerült maradéktalanul, abban nyilván szerepet játszott az Emléktemplom akusztikája, a hangzások összeűgása, mely annál zavaróbb, minél bonyolultabb a megszólaltatott mű. Az összpróbák száma is kevésnek bizonyult, hiszen ennek a nagyon összetett műnek az összefogása még profi karmesterek számára is komoly feladat. Összképére mégis jó szívvel mondhatjuk, hogy a Psalmus „megszólalt”, mondanivalója, hangvétele, hangulata eljutott a hallgatókhoz, akik – a közreműködő Mátrai Attila, Péntek Zoltán, Takácsné Árgyélán Zsuzsa és Köveskúti Péter kiváló, az alkalomhoz illő versmondásával még külön gazdagodva – egy nagy mű és egy szép koncert emlékével térhettek haza.

BÚCSÚ KERSICS ANKÁTÓL

1997

Elsárgult mohácsi fényképen fiatal zeneakadémista áll Kodály Zoltán mellett: Kersics Anka.

Plakát Bejrutból, hangfelvétel a pécsi, budapesti, párizsi rádióból. Énekel: Kersics Anka.

Átgördül a busz a hercegszántói határállomáson, tizenöt éves határázár után elsőként a mohácsi kis szimfonikus zenekar bácskai hangversenykörútra indul. Szólista: Kersics Anka.

Hangverseny Mohácson, Budapesten, Európában...

Két fellépés között pedig irány Mohács. Az ünnepelt énekesnő leveti az estélyi ruhát, kerékpárra ül, kimegy a szőlőbe, kapál, kacsol, kötöz a családi örökségben. Este hazaérve bablevest főznek édesanyjával az öreg tűzhelyen. A tűzhely fölött hiányos babérkoszorú.

Ülünk a szobában. Anka mesél. Kodály tanár úrról, aki felfedezte, aki felvitte a Zeneakadémiára, aki folyamatosan figyelemmel kísérte pályáját.

A népi kollégiumról, mely otthont adott neki a zeneakadémiai évek alatt.

A kalandos sivatagi utazásról, ahogy eljutott – talán magyar turistaként elsőnek – az akkor nemrég megszületett modern Izraelbe, a Szentföldre.

A misszióról, ahogyan elvitte a magyar népdalt, a sokác dalt az emberek kis falvakba és világvárosokba.

A gyanúsítgatásokról tudatosan vállalt sokacságáért és magyarságáért, hogy a „láncos kutya” ügynöke.

Az irigyekről, akik kitűrták az Operaházból, akik megnehezítették dolgát a Filharmóniánál.

A nehézségek ellenére elhangzott koncertekről, amelyeken a hallgatóság mindig szívébe zárta és lelkesen ünnepelte a temperamentumos, közönségét „ujja köré csavarni képes” művésznőt.

A jóleső elégedettségéről, amikor nemzetközi társaságban kiderült, hogy hat nyelven képes énekelni, beszélni.

Aztán szomorúbbá vált a kép: ritkultak, majd elmaradoztak a felkérések – az idő kegyetlen – egyedül maradt, kihunyott a színpad jótékony, célt adó feszültsége, nem törődött már magával, és ezt mástól sem fogadta el, pedig de sokan szerettek volna segíteni rajta!

Bennünk azonban, akik szerettük – és tudom, nagyon sokan vagyunk a városban – a rivaldafényben csillogó, hittel, tűzzel, csodálatos hangon éneklő Anka él tovább.

**EMLÉKBESZÉD A KODÁLY ZOLTÁN HALÁLÁNAK 30. ÉVFORDULÓJÁN
RENDEZETT KÓRUSHANGVERSENYEN
1997.**

KEDVES KARNAGYOK ÉS DALOSOK, KICSIK ÉS NAGYOK,
SZÜLŐK, BARÁTOK, ZENEBARÁTOK,
TISZTELT ÜNNEPLŐ KÖZÖNSÉG!

Kodály Zoltánról tulajdonképpen nem is kellene beszélni. Minden szónál ékebben beszélnek róla tettei.

Mit tett? Zenész-nyelvész tudósként, népdalgyűjtőként munkatársaival, Bartókkal, Vikárral és a többiekkel feltárt egy fantasztikus kincset, a magyar népzeneét. Mi mohácsiak külön büszkéek lehetünk rá, hogy ebben a nagyszerű munkában megbecsült munkatársának tekintette és meg is látogatta Schneider Lajost.

Ennek a népdalkincsnek az újdonsága, különlegessége, máig új és új néprajzi, szellem-történeti és őstörténeti felfedezésekhez vezető aktualitása olyan jelentőségűvé avatja ezt az úttörő munkát, amely az európai kulturális örökség megismerésében csak Trója feltárásához, vagy az egyiptomi hieroglifák megfejtéséhez mérhető.

Aztán zeneszerzőként ezt a csodálatos népzenei világot zenéjébe foglalta, feldolgozta, saját zenei nyelvén tette, olyan nagyszerű művek alapjává, mint a Psalmus, a Hány, a Marosszéki táncok, a Missa Brevis és a többiek. Úgy szólalt meg ez az új, friss, üde hang a hangversenytermekben, mint amikor a honfoglaláskori magyar nyelvből kivirágzott az Ó-magyar Mária siralom.

S Kodályt, a pedagógust mi köszönhetné méltóbban, mint ez a sok kórus, az éneklés szeretete. De hogy egy másik oldalról is megvilágítsuk a pedagógus Kodály Zoltán alakját, a meghívón szereplő évszámokat szeretném meg egyfel megfoglalni: Ötven éve, 1947-ben adta közre híres írását, a „100 éves tervet”. Hitet tett benne amellett, hogy európai műveltség csak nemzeti kultúrára épülhet, széles, léleknevelő egyetemes zenei műveltség csak a magyar zenei anyanyelvre, énekekre. A szolmizálás, amit egyesek szívesen azonosítanak Kodály koncepciójával, ennek csupán egyik segédeszköze.

Az iskolai énekórák, ezen belül kiemelten az ő kezdeményezésére született éneke-zenei általános iskolák ennek a nemzeti műveltségnek a műhelyeivé váltak, s minden reform, NAT, eurokonform iskola-rendszer és egyéb divatok között őrzik a nemzet lelkét.

Ismerve szellemi közállapotainkat természetesnek tekinthetjük, hogy felbukkannak önjelölt próféták, akik Kodály eszméinek felülvizsgálatát, esetleg leváltását hirdetik.

Mit válaszolhatunk ezekre?

Minden élő rendszer fejlődik, alakul. Megtartja azt, ami időtálló, változtatja azt, ami korhoz kötött. Nem szavakhoz, hanem a gondolatokhoz, a célhoz, az elvekhez kell hűség-es-nek lennünk. Aztán azt, amit az egész világ értékel és átvész tőlünk, talán nem kellene nekünk magunknak megkérdőjeleznünk.

Gondolatainak időtálló erejét úgy igazolhatjuk, ha megvalósítjuk 100 éves tervét, a zenére és zenével nevelt művelt Magyarországot.

Mert Kodály tanár úr az egész nemzet szellemi felemelését tűzte ki célul. A mi érdekünk, szellemi, lelki autonómiánk feltétele népünk hagyományainak az ápolása, a nemzeti

műveltség emelése, hogy abba a mostanában sokat emlegetett Európa-házba ne a hátsó ajtón somfordálunk be jellegtelenül, arctalanul, hanem emelt fővel vigyük azt, amit csak mi adhatunk a világnak, örökölt, ápolt, féltve őrzött kincsünket, nemzeti kultúránkat.

A népdalgyűjtésen, komponáláson, tanításon, iskolateremtésen felül, mindezekén túl, ugyanilyen mértékben szolgálta népét személyes példájával. Muzsikusaink sora, köztük mohácsi tanítványa, Kersics Anka is hálás volt és hálás ma is Neki azért, hogy felfedezte, támogatta, elindította a pályán. Százezreknek adott erőt tántoríthatatlan hazafisága, kiállása a nemzetietlen, hitetlen ideológiával, kormányzattal szemben. Hatalmas kórusműve, a Zrínyi szózata 56-ban nemzeti öntudatot ébresztő harci riadó volt, és ma is az: Ne bánts a magyart!

Hatalmas örökséget hagyott ránk. Hogyan gazdálkodunk ezzel az örökséggel?

Kiemelkedő iskoláinknak csodájára jár a világ. Másutt ugyanezek az elvek, módszerek lélektelen gyakorlatozássá silányulnak.

Tanárok százai áldozatos munkával gyerekek ezreinek adnak egész életre szóló tartalmas útravalót. Mások lejáratják az eszméket, módszereket, lelkes embereket.

Sokan féltő gonddal őrzik és ápolják zenei örökségünket, mások nagymúltú iskolákat ítélnék bezárásra.

Sok-sok iskola keresi, neveli, támogatja a tehetséges fiatalokat, mások anyagi és szellemi gátakat állítva kisiklatják, külföldre kényszerítik a fiatal tehetségeket.

Mindannyiunk feladata, hogy – átérezve a kultúra nemzetmegtartó erejét – szívvel-lélekkel, áldozatos munkával állítsuk meg a romlást, tegyük meg Kodály szellemében mindazt, ami tőlünk telik, úgy, ahogyan az itt fellépő karnagyok, kórustagok teszik a boldogabb jövő, az újra felemelkedni akaró Magyarország érdekében.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ananyev, B.: A tehetség kialakulása. In: Tehetség és különleges képzés – Tankönyvkiadó, Bp., 1965.
- Bang, F.: A segítő kapcsolat – Tankönyvkiadó, Bp., 1980.
- Czövek Erna: Emberközpontú zenetanítás – Zeneműkiadó, Bp., 1975.
- Dobos László: Az otthoni gyakorlásra nevelés egyes kérdései az alsófokú zeneoktatásban – Parlando 1973/12., 1974/1. szám
- Halász László: Művészet és pszichológia – Gondolat kiadó, Bp., 1964.
- Jakobszon, P. M.: Az érzelmek pszichológiája – Tankönyvkiadó, Bp., 1964.
- Kokas Klára: Képességfejlesztés zenei neveléssel – Zeneműkiadó, Bp., 1972.
- Kovács Gy.: Felmérés a kimaradások okairól – Parlando, 1972/7-8. szám
- Michel, Paul: Zenei képesség, zenei készség – Zeneműkiadó, Bp., 1964.
- Neukum Lea: Zseniküszöb – Magyarország folyóirat 1981/31. szám
- Négyesiné Pásztor Zsuzsa: Zenei munkaképesség-gondozás kísérlete a fővárosi XX. kerületi Állami Zeneiskolában – Parlando, 1979. évi 2-8. szám.
- Ohlhof, G.: Tehetség és tanulmányi siker. In: Tehetség és különleges képzés – Tankönyvkiadó, Bp., 1965.
- Székácsné Vida Mária: A művészeti nevelés hatásrendszere – Akadémiai kiadó, Bp., 1980.
- Tyeplov, B.M.: A zenei képességek pszichológiája – Zeneműkiadó, Bp., 1963.

TARTALOM

Iskolatörténet

Előzmények: Mohács zenei múltjának rövid áttekintése - Bojtár László	1
Az állami zeneoktatás kezdetei: Az ének-zene tagozat alapítása	8
A zeneiskola alapítása és első évei – a hőskor	9
Az önálló iskola	12
Saját épületben	24
Új korszak	60
Zárszó	88

Írások

Egy művészeti csoport működésének pedagógiai eredményei 1967.	89
A zene közösségteremtő funkciója 1968.	96
Schneider Lajos domborművének avatása 1971. február 20.	106
Hogyan formálom tanítványaim személyiségét? 1972.	108
A tehetséggondozás kapcsolatrendszerének kialakítása a zeneiskolában	119
Égető Eszter és a szonátaforma	129
Tehetséges gyermekek képességfejlesztésének pedagógiai kérdései a zeneiskolában 1983.	135
Közönségnevelő zeneiskola 1989.	150
A zeneiskola helye a változó magyar társadalomban 1991	161
Zeneoktatásunk és a kortárs zene 1993.	165
A Psalmus Mohácson 1996.	167
Búcsú Kersics Ankától 1997.	169
Emlékbeszéd a Kodály Zoltán halálának 30. évfordulóján rendezett kórushangversenyen 1997.	170
Felhasznált irodalom	172